PREMIUL ORANGE 2011

SOȚIA TIGRULUI

TÉA OBREHT

„Téa Obreht este cea mai senzațională descoperire literară din ultimii ani."

COLUM MCCANN

Elaborând o genială țesătură plăsmuită din legende de familie, suferință și iubire, Téa Obreht – desemnată de revista *The New Yorker* cea mai tânără dintre cei mai buni douăzeci de scriitori americani de până în patruzeci de ani – a construit un roman nemuritor, impunându-se drept unul dintre cei mai vibranți și originali autori ai generației sale.

biblioteca rao

Téa Obreht

SOȚIA TIGRULUI

Traducere din limba engleză
SIMONA GOȘU

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OBREHT, TÉA
Soţia tigrului / Téa Obreht ; trad. Simona Goşu - Bucureşti: Editura RAO, 2012
ISBN 978-606-609-328-6

I. Goşu, Simona (trad.)

821.111(73)-31=135.1

Editura RAO
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, Bucureşti, România
www.raoboooks.com
www.rao.ro

TÉA OBREHT
The Tiger's Wife

Copyright © 2011 by Téa Obreht
Toate drepturile rezervate

© Editura RAO, 2011
pentru versiunea în limba română

2013

ISBN 978-606-609-328-6

Pentru Štefan Obreht

În cele mai vechi amintiri ale mele, bunicul este chel ca-n palmă şi mă duce să văd tigrii. Îşi pune pălăria pe cap, balonzaidul cu nasturi mari, iar eu port pantofii de lac şi rochia de catifea. Este toamnă şi am patru ani. Certitudinea acestui proces: mâna bunicului, şuieratul strident al tramvaiului, aerul jilav al dimineţii, plimbarea pe deal, prin mulţimea de oameni, către parcul citadelei. Nelipsită din buzunarul de la piept al bunicului: *Cartea junglei,* cu coperta ei aurie şi paginile îngălbenite. Eu nu am voie să o ţin în mână, dar va rămâne deschisă pe genunchii lui toată după-amiaza, în timp ce îmi recită pasaje din ea. Chiar dacă bunicul nu are stetoscopul şi nu e îmbrăcat în halat alb, doamna de la casa de bilete din foişor îi spune tot „domnule doctor".

Urmează apoi căruciorul cu popcorn, taraba cu umbrelă, un chioşc mic cu vederi şi ilustrate. Coborâm treptele pe lângă colivia în care dorm bufniţele cu urechi ascuţite, trecem prin grădina care se întinde pe toată lungimea zidului citadelei, înconjurată de cuşti. Aici trăia odată un rege, un sultan, cu ienicerii lui. Acum, în gurile de tragere dinspre stradă sunt nişte jgheaburi înfundate, cu apă călduţă. Barele cuştilor s-au curbat spre exterior şi sunt portocalii de rugină. În cealaltă mână, bunicul duce plasa albastră pe care ne-a pregătit-o bunica. În ea se află cotoare de varză vechi de şase zile pentru hipopotami, morcovi şi ţelină pentru oi şi cerbi şi pentru elanul mascul, care este un adevărat fenomen. În buzunar, bunicul a ascuns câteva bucăţi de zahăr cubic pentru poneiul care trage trăsura

din parc. Îmi aduc aminte de toate acestea nu cu sentimentalism, ci ca de ceva măreț.

Tigrii trăiesc în șanțul exterior al fortăreței. Urcăm treptele castelului, pe lângă păsările de apă și geamurile aburite ale casei maimuțelor, pe lângă lupul căruia îi crește blana de iarnă. Trecem pe lângă vulturii bărboși și apoi pe lângă urșii care dorm mai toată ziua, duhnind a pământ reavăn și a moarte. Bunicul mă ridică și îmi sprijină picioarele de balustradă, ca să pot privi tigrii din șanț.

Bunicul nu îi spune niciodată pe nume soției tigrului. Cu brațul în jurul meu, în timp ce eu stau cu picioarele pe balustradă, bunicul îmi zice:

– Știam odată o fată care iubea tigrii atât de mult, că aproape devenise și ea unul.

Pentru că sunt mică și pentru că dragostea mea pentru tigri vine chiar de la el, cred că este vorba de mine, că îmi oferă un basm în care să mă pot imagina pe mine însămi – ceea ce voi face ani la rând.

Cuștile dau înspre o curte, iar noi coborâm scările și ne plimbăm încet de la una la alta. Mai este și o panteră cu pete spectrale pe blana ei neagră și lucioasă, vecină cu un leu adormit și puhav din Africa. Dar tigrii sunt treji și furioși, scăpărând de răutate. Rotindu-și umerii brăzdați de dungi, se flanchează unii pe alții în susul și în josul brâului îngust de piatră, răspândind un miros acru și stătut care învăluie totul. Mirosul va rămâne cu mine tot restul zilei – și după ce mi-am făcut baie și m-am dus la culcare – și va reveni mereu pe neașteptate: la școală, la petrecerea în cinstea zilei de naștere a unui prieten, chiar și peste ani, în laboratorul de patologie sau în mașină, în timp ce mă întorc de la Galina.

Îmi mai amintesc ceva: o altercație. Un mic grup de oameni se strânsese în jurul cuștii tigrilor. Printre ei, un băiat cu un balon în formă de papagal, o femeie într-o jachetă de culoare violet și un bărbat cu barbă, îmbrăcat în uniforma cafenie a angajaților grădinii zoologice. Bărbatul are o mătură și un făraș cu coadă lungă și curăță porțiunea dintre cușcă și balustradă. Se plimbă în sus și-n jos, măturând cutiile de suc, ambalajele de bomboane și resturile de popcorn

pe care oamenii încercaseră să le arunce tigrilor. Tigrii se plimbă și ei în sus și-n jos odată cu el. Femeia în violet îi spune ceva zâmbind, iar el îi răspunde tot cu un zâmbet. Femeia e șatenă. Bărbatul cu fărașul se oprește și se sprijină de coada măturii, în timp ce tigrul uriaș se vântură încoace și-ncolo, frecându-se de grilajul cuștii, mârâind. Îngrijitorul își vâră mâna printre gratii și îi atinge coastele. O clipă, nu se întâmplă nimic. După care iadul se dezlănțuie.

Tigrul îl încolțește, femeia țipă, și, deodată, umărul îngrijitorului ajunge între bare, iar el se răsucește, își răsucește capul, încercând să ajungă la balustradă, ca să aibă de ce să se apuce. Tigrul ține brațul îngrijitorului cum ține câinele un os mare: drept, între labe, rozându-l la un capăt. Doi bărbați aflați de față cu copiii sar peste balustradă și îl apucă pe îngrijitor de mijloc și de brațul liber, încercând să-l tragă de acolo. Un al treilea bărbat își înghesuie umbrela printre gratii, împungându-l pe tigru în coaste. Tigrul rage cumplit, după care se ridică pe picioarele din spate și strânge și mai tare brațul îngrijitorului, scuturând din cap ca și cum ar trage de-o sfoară. Urechile i s-au turtit și scoate niște sunete ca de locomotivă. Îngrijitorul s-a albit la față, dar, în tot acest timp, nu a zis nici pâs.

Apoi, dintr-odată, tigrul hotărăște că nu mai are rost să continue și îi dă drumul. Cei trei bărbați se prăbușesc și sângele țâșnește pe jos. Animalul își flutură coada nervos, iar paznicul se târăște pe sub balustradă și se ridică în picioare. Femeia în violet a dispărut. Bunicul nu s-a întors cu spatele. Am patru ani, dar nu-mi spune nici mie să-mi feresc privirea. Văd totul, iar mai târziu sunt sigură că a vrut să văd.

Apoi îngrijitorul pornește grăbit în direcția noastră, înfășurându-și peste braț o bucată din cămașa ruptă. E roșu la față și se îndreaptă furios către infirmerie. Atunci am crezut că îi era frică, dar mai târziu aveam să înțeleg că era jenat, rușinat. Tigrii se agită în spatele gratiilor. Îngrijitorul lasă în urma lui, pe pietriș, o dâră de culoare închisă. Când trece pe lângă noi, bunicul îi spune:

– Dumnezeule, ești nebun!

Drept răspuns, bărbatul îi spune ceva ce nu am de gând să repet.

Iar eu, gătită şi fudulă nevoie mare în ciubotele mele lăcuite, plină de curaj pentru că bunicul mă ţine de mână, şoptesc: „E nebun, nu-i aşa, buni?“

Dar bunicul a luat-o deja la fugă după paznic, trăgându-mă după el şi strigându-i bărbatului să rămână pe loc, ca să-i poată da primul ajutor.

1

ȚĂRMUL

Cele patruzeci de zile ale sufletului încep în dimineața de după moarte. În prima noapte, înainte să înceapă cele patruzeci de zile, sufletul zace nemișcat pe pernele asudate și îi privește pe cei vii cum îi încrucișează mâinile și îi închid ochii mortului, cum ard lumânări și tămâie într-o tăcere deplină, ca să împiedice sufletul cel nou să pătrundă pe sub uși și prin ferestre sau printre crăpăturile din podea și să se scurgă din casă precum un râu. Cei vii știu că, la revărsatul zorilor, sufletul îi va părăsi și își va găsi singur drumul către locurile din trecut – școli și internate din tinerețea sa, cazărmi și barăci, case demolate și reconstruite, locuri ce reînvie sentimente de iubire și vinovăție, greutăți și bucurii, optimism și frenezie, stări de grație fără nici o noimă pentru alții – și, uneori, această călătorie va dura atât de mult și îl va duce atât de departe, încât sufletul va uita să se mai întoarcă. Din acest motiv, cei vii își abandonează pentru o vreme propriile ritualuri: ca să-i ureze bun venit spiritului de curând eliberat din chingile trupului, cei vii nu curăță, nu spală și nu mută lucrurile mortului timp de patruzeci de zile, sperând că sentimentele și dorul de casă îi vor aduce sufletul înapoi, că îl vor încuraja să revină cu un mesaj, un semn sau un gest de iertare.

Dacă este ademenit cum se cuvine, sufletul se va întoarce în cele din urmă pentru a scotoci prin sertare, a cerceta dulapurile, a căuta alinarea oferită de confortul domestic, verificând uscătorul de vase, soneria de la ușă și telefonul, reamintindu-și cum funcționează toate,

atingând obiecte emițătoare de sunete și făcându-și simțită prezența celor care locuiesc în casă.

Vorbindu-mi încet la telefon, bunica mi-a amintit toate aceste lucruri după ce m-a înștiințat cu privire la moartea bunicului. Pentru ea, cele patruzeci de zile erau o realitate de bun-simț, ceva ce învățase înmormântând doi părinți, o soră mai mare și nenumărați veri și străini din orașul natal, o mantra pe care i-o recita bunicului pentru a-l alina ori de câte ori acesta pierdea un pacient de care se ocupase în mod deosebit; o superstiție, cum zicea el, dar pe care i-o îngăduise protestând din ce în ce mai puțin pe măsură ce anii îi întăreau bunicii convingerile.

Bunica era șocată și furioasă că fuseserăm văduviți de cele patruzeci de zile ale bunicului, reduse acum la treizeci și șapte sau treizeci și opt de împrejurările în care murise. Murise singur în timpul unei călătorii departe de casă; bunica nu știuse că era deja mort când îi călcase lucrurile cu o zi în urmă sau când spălase vasele în dimineața aceea și nu putea să prevadă urmările spirituale ale ignoranței sale. Murise într-un orășel obscur numit Zdrevkov, de cealaltă parte a graniței; nici o persoană cu care vorbise bunica nu știa unde se află Zdrevkov și, când m-a întrebat, i-am spus adevărul: nu aveam nici cea mai vagă idee ce făcea el acolo.

– Minți, a rostit ea.

– Bako, nu mint!

– Ne-a zis că se întâlnește cu tine.

– Imposibil, am spus.

Mi-am dat seama că o mințise și că mă mințise și pe mine. Profitase de călătoria mea prin țară ca s-o șteargă – cu o săptămână în urmă, spunea ea, cu autobuzul, imediat ce pornisem eu la drum – și dispăruse dintr-un motiv pe care nu-l cunoștea nici una din noi. Personalului de la clinica din Zdrevkov îi luase trei zile să dea de urma bunicii pentru a o anunța că bunicul era mort și a aranja trimiterea trupului. Sosise la morga din Oraș în dimineața aceea, dar eu mă aflam deja la 650 de kilometri distanță de casă, în picioare în toaleta din ultima benzinărie înainte de graniță, cu receptorul telefonului

public la ureche și cu pantalonii suflecați, cu sandalele în mână și cu tălpile goale alunecând pe gresia verde de sub chiuveta stricată.

Cineva înfășurase în jurul robinetului un furtun care atârna din țevile boilerului, cu duza în jos, împrăștiind șiroaie de apă pe podea. Probabil că șiroia așa de mai multe ore: era apă peste tot, inundând șanțulețele dintre plăcile de gresie și băltind pe lângă budele turcești, scurgându-se pe sub pragul ușii, până în grădina veștejită din spatele barăcii. Nimic din toate astea nu o deranja însă pe îngrijitoarea între două vârste, cu o eșarfă portocalie pe cap, pe care o găsisem moțăind pe un scaun, într-un colț, și pe care o gonisem din încăpere după ce îi îndesasem un pumn de bancnote în mână, speriată de cele șapte mesaje pe care bunica mi le trimisese pe pager, înainte ca eu să fi ridicat măcar receptorul.

Eram supărată pe ea că nu mă anunțase atunci când bunicul plecase de-acasă. Acesta le spusese ei și mamei că era îngrijorat cu privire la inițiativa de vaccinare de la orfelinatul din Brejevina, parte a misiunii mele caritabile, și că venea să mă ajute. Dar nu puteam s-o dojenesc pe bunica fără să mă dau pe mine în vileag. Dacă ea ar fi știut de boala lui – pe care eu și bunicul i-o ascunseserăm –, mi-ar fi spus. Așa că am lăsat-o să vorbească și nu am suflat o vorbă despre cum îl însoțisem la Academia Militară de Medicină cu trei luni în urmă, când aflase, și nici despre cum oncologul, un vechi prieten al bunicului, îi arătase analizele, și bunicul își pusese pălăria pe genunchi și rostise: „La dracu'! De ce ți-e frică nu scapi!"

Am mai introdus două monede în fantă și telefonul a început să zbârnâie.

Vrăbiile plonjau de pe pervazurile pereților de cărămidă ai băii, aterizând drept în băltoacele de la picioarele mele, scuturându-și penele de apă. Aerul fierbinte și umed se lipea de mine ca o cămașă. Afară, soarele dogorea după-amiaza încremenită, aruncându-și razele până în pragul ușii care dădea spre șoseaua unde mașinile formau o coadă compactă înainte de punctul de control de la frontieră. Vedeam mașina noastră, cu aripa stângă îndoită în urma unei ciocniri recente cu un tractor, și pe Zóra la volan, ținând portiera întredeschisă, cu un

picior lung atârnându-i pe-afară şi aruncând priviri neliniştite peste umăr, în direcţia toaletei, din ce în ce mai des pe măsură ce se apropia de ghişeul vămii.

– Au sunat aseară, a spus bunica mai tare. Am crezut *că e o greşeală*. N-am vrut să te sunăm până nu eram sigure, să nu te îngrijorăm degeaba, în caz că nu era vorba despre el. Dar s-a dus maică-ta azi-dimineaţă la morgă. Au urmat câteva clipe de tăcere, după care a adăugat: Nu înţeleg, nu înţeleg nimic!

– Nici eu, Bako, am răspuns.

– Trebuia să vă întâlniţi.

– Eu n-am ştiut!

Apoi vocea i s-a schimbat. Bunica avea bănuieli, se întreba de ce nu plâng, de ce nu sunt isterică. Probabil că în primele zece minute ale conversaţiei îşi îngăduise să creadă că eram calmă pentru că mă aflam într-un spital străin, la datorie, înconjurată poate de colegi. Ar fi izbucnit mult mai repede dacă ar fi ştiut că mă ascundeam într-o toaletă publică de la graniţă, ca să nu mă audă Zóra.

– N-ai nimic de spus? m-a întrebat ea.

– Pur şi simplu nu ştiu ce să zic, Bako. De ce să fi minţit că vine să mă vadă?

– Nici n-ai întrebat dacă a fost un accident. De ce n-ai întrebat? Nu te interesează cum a murit?

– Nici măcar n-am ştiut că plecase de-acasă, am răspuns. Habar n-aveam ce se întâmplă.

– Dar nici nu plângi, a continuat ea.

– Nici tu nu plângi!

– Mama ta e distrusă, mi-a spus. Probabil că el ştia. Ne-au spus că era foarte bolnav, deci bănuiesc că ştia, bănuiesc că i-a spus cuiva. Ţie?

– Dacă ar fi ştiut, n-ar fi plecat nicăieri, am răspuns eu încercând să par convingătoare. Ar fi rămas acasă să-şi vadă de sănătate.

Pe un raft de metal aflat deasupra oglinzii erau stivuite o mulţime de prosoape albe. Mi-am şters faţa şi gâtul cu unul, apoi cu încă unul; pielea mea lăsa dâre gri pe fiecare prosop în parte, până am murdărit

cinci. Nu era nici un coș de rufe unde să le pun, așa că le-am lăsat în chiuvetă.

– Unde se află locul ăsta în care l-au găsit? am întrebat. Cât de departe a ajuns?

– Nu știu, a răspuns ea. Nu ne-au spus. Undeva pe partea cealaltă.

– Poate că era o clinică de specialitate, am zis.

– Era în drum spre tine.

– A lăsat o scrisoare?

Nu lăsase. Mi-am dat seama că și bunica, și mama interpretaseră probabil plecarea bunicului drept o altă dovadă a încăpățânării lui de a-și continua munca, așa cum era și relația cu pacientul cel nou care nu putea să iasă din casă și care locuia în afara Orașului – un pacient pe care-l inventaserăm ca să justificăm vizitele la prietenul oncolog care-i făcea injecții cu niște substanțe despre care se presupunea că îi calmau durerile. Niște substanțe colorate, spunea bunicul când venea acasă, de parcă ar fi știut că nu era vorba decât despre apă amestecată cu colorant alimentar. De parcă nici măcar nu mai conta. La început își păstrase întru câtva aspectul de om sănătos, ceea ce-l ajuta să-și ascundă mai ușor boala. A fost însă suficient să-l văd o singură dată după aceste ședințe, ca să-l amenințcă-l voi spune mamei. Mi-a răspuns atunci: „Nici să nu îndrăznești!" Și asta a fost tot.

– Ați ajuns deja în Brejevina? m-a întrebat bunica.

– Suntem la graniță, am răspuns. Tocmai ce-am traversat cu feribotul.

Afară, coada de mașini se pusese din nou în mișcare. Am văzut-o pe Zóra cum își strivește țigara de pământ, cum își trage piciorul în mașină și trânteșteportiera. Toți acei oameni care se strânseseră ciorchine pe limba de pietriș ca să se întindă și să fumeze, să verifice cauciucurile și să-și umple sticlele cu apă de la fântână, să privească nerăbdători coada, să se descotorosească de pateurile și sandviciurile cu care avuseseră de gând să treacă granița sau să urineze pe zidul toaletei au început să se îmbrâncească pentru a ajunge înapoi la mașini.

Bunica a tăcut câteva clipe. Am rămas ascultând țăcănitul din telefon, după care am auzit-o:

– Mama ta vrea să facem înmormântarea zilele următoare. Nu poate Zóra să meargă singură la Brejevina?

Dacă i-aș fi spus Zórei, m-ar fi trimis acasă imediat. Mi-ar fi dat mașina, ar fi luat ea lăzile frigorifice cu vaccinuri și ar fi făcut autostopul de-a lungul granței ca să se asigure că donația Universității ajungea întreagă la orfelinatul din Brejevina, aflat mai sus pe coastă. Dar eu am răspuns:

– Aproape c-am ajuns, Bako, și sunt mulți copii care așteaptă vaccinurile astea.

N-a mai insistat; mi-a spus numai ziua, ora și locul înmormântării, deși știam deja unde avea să fie: sus pe Strmina, dealul de unde se vede Orașul, unde era îngropată și maica Vera, stră-străbunica mea. După ce a închis, am dat drumul la robinet cu cotul și am umplut sticlele cu apă – pretextul pe care-l folosisem ca să cobor din mașină. Înainte să mă încalț, mi-am spălat picioarele pe pietrișul de-afară. Zóra a lăsat motorul pornit și a sărit din mașină ca să nu-și piardă rândul, în timp ce eu m-am așezat la volan, am tras scaunul mai aproape ca să compensez pentru statura mea mărunțică și m-am asigurat că permisele și documentele care însoțeau medicamentele de import se aflau în ordine pe bord. În fața noastră mai erau două mașini, și un funcționar vamal cu o cămașă verde care i se lipise de piept deschidea portbagajul mașinii unui cuplu în vârstă, cercetând cu atenție interiorul și desfăcând geamantanele, cu mâinile înmănușate.

Când Zóra s-a întors, nu i-am spus nimic despre bunicul meu. Fusese deja un an prost pentru amândouă. Făcusem greșeala să iau parte la greva asistentelor din ianuarie și, drept răsplată pentru eforturile mele, fusesem suspendată pe o perioadă nedeterminată de la Clinica din Vojvodja. Fusesem nevoită să stau acasă luni de zile – într-un fel, întâmplarea venise ca o binecuvântare, pentru că în felul acesta putusem să-i fiu alături bunicului când primise rezultatul analizelor. La început se bucurase, dar nu pierdea nici o ocazie să-mi reproșeze că sunt o toantă naivă pentru că îmi atrăsesem suspendarea.

Apoi, pe măsură ce boala avansa, a început să stea din ce în ce mai puțin acasă și m-a sfătuit și pe mine să fac la fel: nu voia să mă vadă tăind frunză la câini, îmbufnată, speriindu-l îngrozitor ori de câte ori se trezea noaptea, fără ochelari, ca să dea cu ochii de mine bântuindu-l pe la capul patului. Purtarea mea, zicea el, îi dădea idei bunicii, făcând-o bănuitoare în legătură cu tăcerile și schimburile noastre de replici și cu faptul că amândoi păream acum mai ocupați ca niciodată, cu toate că eu eram suspendată, iar el, pensionar. Își dorea să mă gândesc și la specializarea mea, la ce-o să fac odată ce suspendarea avea să ia sfârșit – nu era deloc surprins că Srdjan, profesorul de inginerie biochimică cu care „mă încurcasem", cum zicea el, nu reușise să pună o vorbă bună pentru mine la comisia de suspendări. La sugestia bunicului, m-am întors să fac voluntariat în cadrul programului inițiat de Clinicile Unite ale Universității, ceva ce nu mai făcusem de la terminarea războiului.

Zóra se folosea de misiunea de voluntariat ca să scape de scandalul de la Academia Militară de Medicină. La patru ani după ce-și luase diploma în medicină încă se mai afla la centrul de traumatologie în speranța că, dacă se va familiariza suficient cu diverse proceduri chirurgicale, va reuși să-și aleagă o specializare. Din păcate, în tot acel timp fusese monitorizată de un director cunoscut în tot Orașul sub numele de Mănușă-de-Fier – nume pe care și-l câștigase în perioada în care fusese șeful secției de obstetrică-ginecologie, când obișnuia să-și examineze pacientele cu un maldăr de brățări de argint la încheietură. Zóra era o femeie cu principii și o atee declarată. La treisprezece ani, un preot îi spusese că animalele nu au suflet, iar ea îi răspunsese: „Da? Atunci la dracu' cu voi, taică părinte!" și ieșise valvârtej din biserică. Cei patru ani de împunsături cu Mănușă-de-Fier culminaseră cu un incident despre care Zórei, aflată sub supravegherea procurorului general, i se interzisese să discute. Tăcerea Zórei asupra acestui subiect era valabilă chiar și față de mine, dar puținele informații pe care le prinsesem din zbor pe holurile spitalului făceau referire la un muncitor de la căile ferate, la un accident și la amputarea unui deget, în timpul căreia Mănușă-de-Fier, care se prea poate să fi fost în stare de ebrietate,

spusese ceva de genul: „Nu vă faceți griji, domnule! E mai lesne să te uiți cum cade al doilea deget dacă îți înfigi dinții în primul!"

Procesul era în curs, iar Zóra fusese citată să depună mărturie împotriva lui Mănușă-de-Fier. În ciuda reputației sale, acesta încă avea legături puternice în întreaga comunitate medicală, iar Zóra era acum împărțită între polița pe care o avea de plătit unui om pe care-l disprețuise ani de-a rândul și riscul de a-și distruge cariera și reputația pe care de-abia începea să și le clădească singură. Pentru prima dată, nimeni – nici eu, nici tatăl ei și nici actualul iubit – nu putea să-i spună ce să aleagă. După ce ne înscrisesem în program, petrecurăm o săptămână la sediul Clinicilor Unite pentru informare și instruire și, în tot acest timp, tratase atât curiozitatea mea, cât și telefoanele insistente ale procurorului general cu aceeași tăcere încăpățânată. Abia ieri recunoscuse din senin că are nevoie de sfatul bunicului meu, imediat ce ne vom întoarce în Oraș. În ultima lună nu-l mai văzuse pe la spital – nu-i mai văzuse chipul pământiu și nici cum începuse să-i atârne pielea pe oase.

Am privit cum vameșul a confiscat două borcane cu scoici și pietricele de la cuplul în vârstă și i-a făcut semn următoarei mașini să se apropie; când a ajuns la noi, i-au trebuit douăzeci de minute să ne verifice pașapoartele, cărțile de identitate și scrisorile de acreditare de la Universitate. A deschis lăzile frigorifice și le-a aliniat pe asfalt, în timp ce Zóra îl privea de sus, cu brațele încrucișate, după care, știind că totul era în ordine și că, practic, nu avea nimic de pierdut, i-a spus:

– Mai mult ca sigur știți că, dacă aceste medicamente se află într-o ladă frigorifică, înseamnă că sunt sensibile la schimbările de temperatură... Sau pe dumneavoastră nu vă învață la școala din sat despre refrigerare?

Provocarea aceasta l-a determinat să ne percheziționeze mașina încă treizeci de minute, căutând arme, blatiști, fructe de mare și animale de companie neînsoțite de documente doveditoare.

Acum doisprezece ani, înainte de război, oamenii din Brejevina erau de-ai noștri. Granița nu era decât o glumă, o formalitate ocazională; puteai s-o treci cu mașina, cu avionul sau pe jos, după bunul

plac și pe unde voiai: prin păduri, pe apă, pe câmp. Când te-ntâlneai cu vameșii, le ofereai sandviciuri sau borcane cu ardei murați. Nimeni nu te întreba cum te cheamă, deși se vede treaba că pe toți îi frământa curiozitatea asta: cum începe și cum se termină numele tău. Misiunea noastră în Brejevina urmărea să reconstruiască ceva. Universitatea noastră dorea să colaboreze cu guvernul local pentru a înființa câteva orfelinate și a-i atrage pe tinerii de dincolo de graniță înapoi în Oraș. Pe termen lung, acesta era obiectivul diplomatic al călătoriei noastre; dar, în termeni laici, eu și Zóra trebuia să dăm o mână de ajutor la igienizarea copiilor lăsați orfani de propriii noștri soldați, să-i consultăm pentru a stabili dacă există cazuri de pneumonie și tuberculoză, să vedem dacă au păduchi, să-i vaccinăm de pojar, oreion, rubeolă și alte asemenea afecțiuni de care suferiseră în perioada războiului și în anii de sărăcie de după acesta. Persoana noastră de contact în Brejevina, un călugăr franciscan pe nume Fra Antun, se arătase foarte entuziastă și ospitalieră, trimițându-ne mesaje pe pager ca să se asigure că nu întâmpinam probleme pe drum și să ne încredințeze că părinții săi de-abia așteptau să ne găzduiască. Vocea lui Fra Antun era neobișnuit de veselă pentru cineva care își petrecuse ultimii trei ani zbătându-se să găsească surse de finanțare pentru construirea primului orfelinat oficial de pe coastă și care, între timp, adăpostea șaizeci de orfani într-o mănăstire destinată a găzdui douăzeci de călugări.

Eu și Zóra ne oferiserăm voluntare pentru această călătorie caritabilă înainte ca viața să ne despartă pentru prima dată în cei douăzeci și ceva de ani de când ne știam. Ne îmbrăcam cu halatele albe de doctor chiar și când nu eram de serviciu, ca să inspirăm încredere, dar și să derutăm în același timp. Luam foarte în serios transportul celor patru lăzi frigorifice pline cu fiole MMR-II[1] și IPV[2], precum și al cutiilor cu bomboane menite să potolească plânsetele și țipetele cu

[1] Acronim pentru *measles, mumps and rubella vaccin live* (în lb. engleză, în original) – vaccin cu virus viu rujeolic, urlian și rubeolic (n.tr.)

[2] Acronim pentru *polio vaccine* (în lb. engleză, în original) – vaccin antipoliomielitic (n.tr.)

care eram sigure că aveam să ne confruntăm odată ce începeam vaccinările. Aveam o hartă veche pe care o păstram de mulți ani în mașină, chiar și după ce granițele se schimbaseră. Folosiserăm harta în toate călătoriile pe care le făcuserăm împreună și mâzgăliturile cu markerul se vedeau peste tot: zonele tăiate pe care trebuia să le evităm când mergeam la vreo conferință pe teme medicale, omulețul care strângea în mâini niște schiuri desenate grosolan în dreptul unei stațiuni montane pe care o iubeam și care acum nu mai făcea parte din țara noastră.

Nu am reușit să găsesc pe harta aceea Zdrevkov, locul unde murise bunicul. Nu se găsea pe ea nici Brejevina, dar știam acest lucru dinainte să plecăm, așa că o marcaserăm noi. Era un orășel aflat la malul mării, la patruzeci de kilometri est de noua graniță. Am condus prin sate cu acoperișuri roșii, aproape lipite de țărm, pe lângă biserici și pășuni, pe lângă câmpii abrupte smălțate de clopoței violeți, pe lângă cascade scânteind în bătaia soarelui, care își croiau drum printre stâncile de deasupra șoselei. Din când în când intram în câte-o pădure de conifere presărată cu măslini și chiparoși, cu marea sclipind ca o lamă de cuțit acolo unde copacii începeau să dispară, năruindu-se parcă peste versanții abrupți. Șoseaua era pe alocuri bine pavată, dar existau și porțiuni brăzdate de șanțuri ori fâșii de pietriș care nu mai fuseseră reparate de mulți ani.

Mașina se hurduca prin șanțurile de pe acostament, iar fiolele din lăzile frigorifice scoteau un clinchet ușor. La treizeci de kilometri de Brejevina au apărut indicatoare de pensiuni și restaurante – tot soiul de locuri turistice care începeau deja să atragă clienți din insulele de dincolo de țărm. Prin fața ochilor noștri se perindau tarabe cu fructe și specialități locale: biscuiți de casă cu piper, *rakija* de struguri, miere, cireșe amare și dulceață de smochine. Aveam trei mesaje de la bunica, dar mobilul era la Zóra și nu puteam s-o sun cu ea lângă mine. La următorul popas am văzut un telefon public, un grătar instalat pe marginea șoselei, sub o copertină albastră, și o latrină pe câmpul din apropiere.

Un camion era parcat lângă tarabă și un șir lung de soldați stăteau îngrămădiți la coadă la grătar. Bărbații purtau echipament de camuflaj. Își făceau vânt cu pălăriile și mi-au făcut cu mâna când am coborât din mașină ca să merg la cabina telefonică. Câțiva țigănuși de prin partea locului s-au hlizit la mine prin geam în timp ce împărțeau fluturași despre un nou club de noapte din Brac. Apoi au luat-o la fugă spre mașină ca să cerșească țigări de la Zóra.

Vedeam din cabină camionul de armată, cu prelata împăturită, plină de praf, și rotiseria *La Grătar la Boro,* unde un bărbat gras, probabil Boro în persoană, întorcea întruna hamburgeri, coaste și cârnați de vițel cu partea boantă a unui cuțit imens. În spatele tarabei, un pic mai departe pe câmp, era o vacă brună și caraghioasă, priponită de un par înfipt în pământ. Pe moment am avut senzația că Boro folosea cuțitul acela și la curățatul vacii, și la măcelărie, și la întorsul hamburgerilor, și la tăiatul pâinii, ceea ce m-a făcut să-mi fie un pic milă de soldatul care stătea în picioare lângă tejghea, presărându-și din belșug ceapă tocată și condimente pe sandvici.

În timp ce conduceam nu-mi dădusem seama că mă durea capul, dar acum, odată ce bunica a răspuns la telefon la al șaselea apel, durerea m-a copleșit. Vocea ei a fost urmată imediat de sunetul ascuțit al aparatului auditiv care răzbătea prin linia telefonică și pe care-l simțeam până-n creier. Se auzeau pocnete slabe în timp ce și-l dădea mai încet. Am recunoscut și vocea mamei, calmă și fermă, vorbind cu cineva care venise să-și exprime condoleanțele.

Bunica era isterică.

– I-au dispărut lucrurile!

I-am spus să se liniștească și am rugat-o să-mi explice.

– Lucrurile lui, a repetat ea. Lucrurile bunicului... maică-ta a fost la morgă și i-au dat costumul, pardesiul și pantofii, dar *lucrurile,* Natalia, au dispărut toate, nu mai sunt!

– Ce lucruri?

– Cum *ce lucruri,* Doamne iartă-mă?! Am auzit-o cum își plesnea mâinile. Mă auzi? Eu îți spun că lucrurile lui *au dispărut!* Nenorociții ăia de la clinică, ei le-au furat. Ei i-au furat pălăria și

umbrela şi portofelul. Gândeşte-te... îţi vine să crezi? Să furi lucrurile unui mort!

Îmi venea să cred, pentru că mai auzisem despre asemenea întâmplări şi la spitalul nostru – de obicei în cazul morţilor nerevendicaţi şi, adesea, chiar pe faţă. Dar i-am răspuns:

– Uneori apar încurcături. Nu cred că e o clinică foarte mare, Bako. Poate c-au fost trimise cu întârziere. Poate c-au uitat să le trimită.

– Ceasul lui, Natalia!

– Te rog, Bako!

M-am gândit la buzunarul de la haină şi la *Cartea junglei* şi am vrut să întreb dacă şi ea lipsea; dar, din câte ştiam, bunica nu plânsese încă şi eram îngrozită la gândul c-aş putea spune ceva care o va face să plângă. Mai mult ca sigur că-l aveam în minte acum pe omul fără de moarte; dar nu am realizat acest lucru decât mult mai târziu.

– *Ceasul* lui.

– Ai numărul de la clinică, i-ai sunat? am întrebat.

– Sun întruna, mi-a răspuns ea. Nu răspunde nimeni. Nu e nimeni acolo. I-au luat lucrurile. Dumnezeule, Natalia, ochelarii lui... nu mai sunt!

Ochelarii, m-am gândit – cum şi-i ştergea el, cum îşi băga parcă lentilele cu totul în gură când sufla în ei şi cum îi ştergea apoi cu peticul acela de mătase pe care îl ţinea în buzunar – şi am simţit cum un fior de gheaţă mi se strecoară pe şira spinării şi-mi rămâne acolo.

– Ce fel de loc e ăsta unde a murit el? a întrebat bunica.

Glasul răguşit de atâta ţipat începea să i se frângă.

– Nu ştiu, Bako, am răspuns. Dac-aş fi ştiut c-a plecat!

– Nu s-ar mai fi întâmplat nimic din toate astea! Dar nu, voi trebuie să spuneţi minciuni, amândoi, să şuşotiţi mereu despre ceva. El minte, tu minţi!

Am auzit-o pe mama încercând să-i ia telefonul din mână, iar pe bunica spunând: „Nu!"

Mă uitam la Zóra cum cobora din maşină. Şi-a îndreptat spatele fără să se grăbească şi a încuiat maşina, lăsând lada frigorifică jos, la picioarele locului din dreapta şoferului. Ţigănuşii se sprijineau

de bara de protecție din spate a mașinii, trecându-și țigara de la unul la altul.

– Ești sigură că nu a lăsat nici un bilet?

Bunica m-a întrebat ce fel de bilet și i-am răspuns:

– Orice. Orice fel de mesaj.

– Ți-am mai zis că nu știu, a murmurat ea.

– Ce a spus când a plecat?

– Că vine la tine.

Acum era rândul meu să intru la bănuieli, să estimez cine și ce a știut și care erau lucrurile despre care nimeni nu avea nici cea mai vagă idee. Se lăsase în voia obiceiului pe care de-a lungul timpului îl căpătaserăm cu toții în familie: tendința de a minți despre propria stare de sănătate pentru a ne proteja reciproc sentimentele și temerile; ca atunci când mama își rupsese piciorul căzând de pe garajul casei de la lac, din Verimovo, iar noi le spuseserăm bunicilor că ne amânam întoarcerea acasă pentru că se inundase casa; sau ca atunci când bunica suferise o operație pe cord deschis la o clinică din Strekovac, în timp ce eu și mama, neștiutoare în preafericirea noastră, ne petreceam vacanța la Veneția, iar bunicul ne mințea de la un telefon care era prea bruiat ca să nu fie al nostru, insistând că o dusese pe bunica pe neașteptate într-o excursie la o stațiune din Luzern.

– Dă-mi și mie numărul de telefon de la clinica din Zdrevkov, am spus.

– De ce? a întrebat bunica pe același ton suspicios.

– Dă-mi-l și gata!

Aveam o chitanță mototolită în buzunarul de la haină și am lipit-o de geam. Singurul creion pe care-l aveam la mine era atât de folosit, că nu mai rămăsese din el decât un ciot; de la bunicul mi se trăgea, el avea obiceiul să folosească același creion până nu mai puteai să-l ții între degete. Mi-am notat numărul.

Zóra îmi făcea cu mâna arătând în direcția rotiseriei lui Boro și a mulțimii de la coadă, iar eu am clătinat din cap și am privit-o cu disperare în timp ce traversa șanțurile de pe acostament, așezându-se la coadă în spatele unui soldat cu ochi albaștri care nu avea mai

mult de nouăsprezece ani. L-am văzut cum o măsura cu privirea din cap până-n picioare, fără nici cea mai mică urmă de discreție, după care Zóra a spus ceva ce nu am auzit. În schimb, hohotele de râs în care au izbucnit soldații din jurul puștiului cu ochi albaștri au răsunat până în cabina telefonică, iar puștiul s-a înroșit ca racul. Zóra mi-a aruncat o privire plină de satisfacție, rămânând în continuare acolo, cu brațele încrucișate pe piept, cercetând meniul scris cu cretă pe tablă, deasupra unui desen cu o vacă cu pălărie violetă, ce semăna mult cu vaca priponită în spate.

– Voi unde sunteți acum, fetelor? m-a întrebat bunica.

– Ajungem în Brejevina până la noapte, am răspuns. Facem vaccinurile și venim direct acasă. Promit că încerc să ajung acasă până poimâine.

Nu a spus nimic.

– Sun la clinica din Zdrevkov, am mai zis eu, și dacă este în drumul nostru la întoarcere, trec pe-acolo și îi iau lucrurile, Bako.

– Tot nu înțeleg, a replicat ea în cele din urmă, cum de n-am știut noi de el. Aștepta să recunosc că eu știusem. Mă minți, a adăugat.

– Nu știu nimic, Bako.

Voia să-i spun că observasem anumite simptome, dar le ignorasem sau că discutasem cu el despre acest lucru – orice ca să-i alin temerea că, deși fusese alături de noi, înfruntase singur boala și certitudinea propriei morți.

– Atunci jură-mi, mi-a cerut. Jură-mi pe viața mea că nu ai știut!

Acum era rândul meu să tac. A așteptat câteva clipe să rostesc jurământul, dar cum acesta n-a venit, bunica a spus:

– Cred că e foarte cald acolo. Fetelor, voi beți apă destulă?

– Suntem bine.

A urmat o pauză.

– Dacă mâncați carne, aveți grijă să nu fie roz în mijloc.

I-am spus că o iubesc, iar ea a închis fără nici un alt cuvânt. Am mai ținut câteva minute telefonul la ureche, deși nu se mai auzea nimic, după care am sunat la clinica din Zdrevkov. Recunoșteai invariabil locurile acelea uitate de lume pentru că dura o veșnicie să te

conectezi, iar când reușeai să obții legătura, vocile se auzeau stins, ca un ecou.

Am lăsat telefonul să sune de două ori, fără răspuns, apoi am mai încercat încă o dată înainte să închid și să mă așez la coadă alături de Zóra care deja intrase în conflict cu Boro încercând să comande ceea ce în tavernele de la noi din Oraș se numea „hamburger extra" cu multă ceapă. Boro i-a răspuns că aici este Brejevina și că poate să-și comande un hamburger dublu dacă vrea, dar că el nu auzise niciodată de nici un hamburger extra și că ce naiba mai e și ăla. Partea din spate a tarabei era ticsită cu lăzi frigorifice din care se iteau hălci de carne crudă și cu oale din fontă pline ochi cu o zeamă maronie și grasă. La tejghea, Boro vorbea puțin și voia bani exacți, probabil ca să se răzbune pentru hamburgerul extra. Zóra își ținea sandviciul ei într-o mână, iar pe-al meu în cealaltă mână, în timp ce eu îi căutam portofelul prin buzunare.

– Ați auzit de un loc numit Zdrevkov? l-am întrebat pe Boro aplecându-mă peste tejghea cu bancnotele roz și albastre în mână. Știți cumva unde este?

Nu știa.

La șapte și jumătate, cu soarele dispărând încet în spatele unei perdele îndepărtate de nori albaștri, am zărit Brejevina și am ieșit de pe autostradă ca s-o luăm pe șoseaua orașului până la mare. Orașul era mai mic decât mă așteptam: o alee îngustă din scânduri, împrejmuită de palmieri, care lega țărmul de magazinele și restaurantele care ne ieșeau cu duiumul în față, scaune de cafenea și tarabe cu vederi în mijlocul șoselei, puști pe bicicletă care pedalau în urma mașinii lovind-o cu mâinile. Sezonul turistic abia începuse, dar, când am lăsat geamurile în jos, am auzit vorbindu-se în poloneză și italiană, în timp ce rulam încet pe lângă magazinul general, poștă și piața mănăstirii unde aveam să înființăm clinica gratuită pentru orfelinat.

Fra Antun ne explicase cum să ajungem la casa părinților săi. Am găsit-o dosită într-o pădurice de leandri albi, la cealaltă margine a orașului. Era o casă modestă, orientată spre plajă, cu ferestre cu obloane albastre și șindrila îngălbenită, aflată în vârful unui povârniș, la vreo

50 de metri de mare. În curte se vedeau un măslin mare de care atârna ceva ce aducea cu o anvelopă şi un coteţ de găini care părea să se fi dărâmat cel puţin o dată în ultimii ani, fiind apoi cârpit şi sprijinit de zidul scund din piatră care mărginea proprietatea la sud. Câteva găini se învârteau în jurul uşii, iar un cocoş stătea într-una din jardinierele de la parter. Locul părea părăsit, dar nu în ruină. Exista o notă de optimism în felul în care vopseaua albastră stăruia încă pe obloane şi pe uşă sau în coşul rupt plin cu levănţică rezemat de casă. Tatăl lui Fra Antun, Barba Ivan, era pescar. Când am ajuns la baza scărilor care porneau din şosea, acesta se grăbea deja să ne iasă în întâmpinare, trecând prin grădină. Avea cozondraci maro, sandale şi un maiou roşu aprins care mai mult ca sigur că o costase pe nevastă-sa o avere. Era însoţit de un câine alb cu un cap pătrat şi negru – un prepelicar, dar, cu ochii lui mari şi expresia jucăuşă, semăna mai degrabă cu un urs panda.

– Salutare, domnişelor! Bine-aţi venit, bine-aţi venit! ne-a strigat Barba Ivan venind spre noi şi încercând să ne ia toate bagajele deodată.

În cele din urmă am reuşit să-l convingem să ia doar geamantanul Zórei, pe care l-a cărat la deal pe cărarea pietruită, împrejmuită de tufişuri şi trandafiri. Soţia lui Barba Ivan, Nada, ne aştepta în uşă fumând. Avea părul alb şi rar, iar gâtul şi braţele goale îi erau brăzdate de vene verzui ca nişte râuri. Înainte să-şi stingă ţigara şi să ne conducă în casă, ne-a sărutat cu putere pe obraji, după care şi-a cerut scuze pentru starea în care se afla grădina.

În casă era linişte, cald şi lumină, deşi era seară. Holul în care ne descălţaserăm dădea într-o cameră mică de zi cu scaune cu pernuţe albastre, o canapea şi un fotoliu a căror tapiţerie nu mai fusese schimbată de mult. Unul dintre ocupanţii casei picta: un şevalet cu o pânză neterminată înfăţişând ceva ce aducea cu un câine de vânătoare fusese instalat la fereastră, iar în jurul lui, pe jos, erau întinse mai multe ziare pătate de vopsea. O serie de tablouri cu desene în acuarelă erau aranjate atent pe pereţi şi, în scurt timp, mi-am dat seama că toate înfăţişau acelaşi câine de vânătoare de afară, cu cap negru

și nemaipomenit de haios. Ferestrele erau deschise și electrizantul cântec de seară al greierilor pătrundea în casă odată cu arșița de afară. Încă cerându-și scuze pentru dezordine, Nada ne-a condus spre bucătărie, în timp ce Barba Ivan a profitat de ocazie ca să pună mâna pe bagajele noastre – geamantanul Zórei, ranița mea, celelalte rucsacuri – și s-a repezit în sus pe scările aflate în capătul culoarului. Nada ne-a împins în bucătărie și ne-a arătat unde ținea farfuriile, paharele și cutia cu pâine, a deschis frigiderul și ne-a arătat laptele, sucul, perele și șunca, spunându-ne să luăm oricât și oricând vrem din toate, chiar și cola.

Un papagal roșu cu galben stătea într-o colivie de tablă între fereastra bucătăriei și o altă acuarelă a câinelui cu cap negru. De când intraserăm în bucătărie, papagalul o privise pe Zóra suspicios și, deodată, a început să cârâie: „O, Doamne! Ce minunăție se-arată!", o izbucnire pe care la început am interpretat-o drept o reacție surprinzător de libidinoasă la vederea brațelor și a umerilor dezgoliți ai Zórei. Dar Nada s-a scuzat excesiv și a acoperit colivia papagalului cu o cârpă de vase.

– Îi plac versurile, a spus Nada, iar noi ne-am dat seama că papagalul începuse să recite prologul unui vechi poem epic. Degeaba încerc eu să-l fac să spună „bună dimineața" și „vreau pâine cu unt"!

Ne-a condus sus. Eu și Zóra urma să împărțim o cameră cu două paturi de campanie, acoperite cu niște cuverturi albastre cu desene orientale. Aveam la dispoziție un șifonier din lemn lăcuit cu câteva sertare rupte și o baie micuță cu o cadă veche și un closet cu șnur pentru tras apa, despre care am fost avertizate că poate să meargă sau nu, în funcție de ora la care-l folosim. Și aici erau schițe ale câinelui: una îl înfățișa sub un smochin, alta, dormind pe canapeaua de la parter. Fereastra dădea spre partea din spate a proprietății, înspre pâlcurile de portocali și lămâi dincolo de care se vedea o câmpie în pantă, la poalele muntelui, acoperită cu viță-de-vie joasă, cu frunzele zbârlite de vânt. Oamenii săpau printre rândurile de vie; îi auzeam cum strigă unii la alți și bocănesc în pământul tare.

– Podgoria noastră, a spus Nada. Nu-i luați în seamă, a adăugat ea făcând referire la muncitori și trăgând unul din obloane.

Până am adus noi cutiile și lăzile frigorifice de la mașină și le-am îngrămădit într-un colț al camerei, cina era gata. Nada prăjise sardine și doi calamari și fripsese câțiva pești mari cât o mână de om. Nu puteam decât să-i acceptăm ospitalitatea și să ne strângem în jurul mesei pătrate din bucătărie, în timp ce Barba Ivan ne turna două căni de vin roșu făcut în casă, iar papagalul, care era în continuare acoperit cu cârpa de vase, bombănea și țipa: „O! Tunete aud? Pământul să fie cel ce se cutremură?", răspunzându-și apoi singur: „Nu! Acesta tunet nu-i! Și nici pământul nu-i cel ce se cutremură!"

Nada ne-a dat pâine neagră, salată de ardei gras, cartofi fierți cu sfeclă și usturoi. Se vedea că se străduise, aranjase totul cu mare atenție pe platouri de porțelan ciobite, dar spălate cu grijă după ce ani de-a rândul stătuseră probabil în pivniță, la adăpost de prădători. Aerul răcoros al serii pătrundea prin balconul dinspre mare. În fața noastră, o grămadă de sardine presărate cu sare și doi bibani fripți în ulei de măsline – „din măslinele noastre", cum a ținut să precizeze Barba Ivan înclinând spre mine sticla ca să pot să miros. Mi-l și imaginam cum stătuse în ziua aceea, mai devreme, într-o mică barcă gonflabilă, undeva în mijlocul mării învolburate din golf, cu plasa subțire în mâini, căznindu-se să scoată peștii din ea cu mâinile lui mari și înnegrite de soare.

Barba Ivan și Nada nu ne-au întrebat nimic despre călătoria noastră cu mașina, despre munca de la spital sau despre familiile noastre. În schimb, pentru a evita orice trimitere la politică sau religie, au început să discute despre recolte. Primăvara fusese îngrozitoare: plouase torențial, râurile se revărsaseră, inundațiile înecaseră culturile de pe tot țărmul și distruseseră salata verde și ceapa. Roșiile apăruseră târziu, iar spanacul nu se găsea pe nicăieri – mi l-am amintit pe bunicul întorcându-se de la piață cu frunze de păpădie pe care un țăran i le vânduse drept spanac, în timp ce bunica ungea fâșia subțire de aluat pentru *zeljanica*[1], apoi scotea ditamai grămada de frunze

[1] Plăcintă cu spanac tradițională în Bosnia-Herțegovina și Serbia (n.tr.)

din sacoșa de cumpărături a bunicului și striga: „Ce naiba mai e și asta?“ Era prima dată când mă gândeam la bunicul în ultimele ore și gândul acesta, venit pe neașteptate, m-a făcut să devin tăcută. Am rămas ascultând, dar auzind numai pe jumătate, în timp ce Barba Ivan stăruia că, în ciuda așteptărilor, vara fusese o binecuvântare: portocalii și lămâii erau plini de rod, căpșunile se găseau peste tot, iar smochinele erau mari și coapte. Zóra spunea: „Da, și la noi!“, deși nu o văzusem în viața mea mâncând smochine.

Când a apărut copila, noi mâncaserăm deja aproape tot peștele din farfurii, dăduserăm cu nechibzuință pe gât cănile cu vin roșu și încercaserăm să-i ținem isonul papagalului, recitând versuri pe care el părea să le fi învățat pe de rost mult mai bine decât noi. Era atât de mică, încât cred că nimeni nu ar fi observat-o dacă nu ar fi intrat tușind – o tuse groasă și sonoră care o chinuise acolo, pe balcon, după care ne-am pomenit cu ea în pragul ușii, mică de tot și cu o burtică rotundă, cu pantofii puși invers și un păr bogat, tot numai bucle castanii.

Fetița nu avea mai mult de cinci, șase ani și rămăsese în picioare, ținându-se de tocul ușii, cu o mână în buzunarul rochiței galbene cu care era îmbrăcată. Era murdară de praf, ochii îi erau un pic obosiți și, când a apărut, ne-am oprit cu toții din conversație, iar când a început să tușească din nou, deja aveam ochii ațintiți asupra ei. Apoi și-a vârât un deget în ureche.

– Bună, am spus. Cine ești tu?

– Numai Dumnezeu știe, a răspuns Nada ridicându-se ca să spele farfuriile. E una *de-a lor,* de-a oamenilor din vie.

Până atunci nu-mi dădusem seama că și ei stăteau tot acolo. Nada s-a aplecat spre fetiță, vorbindu-i foarte tare:

– Unde e mama ta? Copila n-a răspuns, iar Nada a continuat: Hai, vino să-ți dau un biscuit!

Barba Ivan s-a lăsat cu scaunul pe spate și a căutat în dulapul din spatele lui. A scos o cutie de tablă cu biscuiți cu piper, i-a ridicat capacul și a întins-o către copilă. Aceasta nu s-a mișcat. Nada s-a întors de la chiuvetă și a-ncercat s-o convingă să bea un pahar cu limonadă, dar copila nu voia să intre; avea o pungă movulie legată în jurul gâtului

cu o panglică roasă pe care o răsucea întruna cu mâna liberă, lovindu-se din când în când în barbă, în timp ce-şi trăgea nasul din care i se prelingeau şiroaie verzui de mucozităţi. De-afară răzbăteau glasurile oamenilor care se întorceau de la vie, răguşiţi din cauza prafului, zăngănitul lopeţilor şi al cazmalelor care cădeau pe pământ şi zgomotul paşilor din curte. Se pregăteau să ia cina afară, la masa de sub măslinul cel mare.

– Mai bine să terminăm aici, a spus Nada şi a-nceput să strângă masa.

Zóra a vrut s-o ajute, dar Nada a împins-o înapoi la locul ei. Agitaţia de afară îi trezise interesul lui Bis, câinele, care a-nceput să salte caraghios, cu urechile bălăngănindu-i-se, a mirosit-o în treacăt pe fetiţă, după care atenţia i-a fost atrasă de ceva aflat în grădină.

Barba Ivan încă mai ţinea în mână cutia cu biscuiţi când o femeie tânără şi slabă a ţâşnit din curte şi a luat copilul în braţe. Nada s-a dus la uşă şi a privit afară. Când s-a întors, a spus:

– N-ar trebui să fie aici.

– Dulciurile nu sunt bune pentru copii, i-a spus Barba Ivan Zórei pe un ton confidenţial. Obiceiuri proaste înainte de masă: îţi strică dinţii şi nu numai. Dar ce să facem? Nu putem să mâncăm noi tot.

– A fost o idee proastă să-i lăsăm să stea aici, a continuat Nada punând un morman de farfurii murdare pe marginea mesei.

Barba Ivan mi-a întins cutia cu biscuiţi.

– Altădată mâncam singur o tavă de prăjituri cu nucă, aşa, într-o după-amiază. Dar doctorul mi-a spus: *ai grijă!* Cică îmbătrânesc, trebuie să am grijă.

– Am zis eu că aşa o să se întâmple, nu? a rostit Nada în timp ce golea resturile de cartofi şi sfeclă într-o farfurie pe care a pus-o apoi pe podea. A fost vorba de două, trei zile şi uite, s-a făcut aproape o săptămână de când se vântură pe-aici, intră şi ies la orice oră din noapte şi tuşesc în aşternuturile mele.

– Au scornit tot felul de reguli acum, a urmat Barba Ivan. Să nu mănânci unt, să nu bei bere! Atâtea fructe pe zi! Şi-a desfăcut larg mâinile arătând înspre un butoi mic: Să mănânci legume!

– Unul mai bolnav ca altul, a făcut Nada tare de data aceasta, uitându-se pe ușă. Copiii ăia ar trebui să fie la școală sau la spital sau cu oameni care-și permit să-i trimită la școală sau la spital.

– Ascultă, zic, mănânc legume! Nu mă-nvăța tu pe mine despre legume, tu le cumperi din piață, eu le cultiv acasă la mine. Barba Ivan și-a desfăcut din nou mâinile și a-nceput să înșire: roșii, ardei, salată verde, ceapă verde, praz. Eu, unul, cunosc legumele și nici n-a trecut vreo zi fără să mănânc pâine. Taică-meu, la fel, plus că obișnuia să bea vin roșu la fiecare masă. Știți ce zice doctorul meu?

Am dat din cap zâmbind.

– Ți-am spus și ție, i-am spus și lui Antun: nu-i vreau aici! Și uite c-au venit și doctorițele și ei tot aici sunt. Numai Dumnezeu știe ce pun la cale acolo, că întorc toată via cu susu-n jos. Nu se cade!

– Zice că o să m-ajute să trăiesc mai mult. Auzi vorbă, Dumnezeule! Și de ce mi-aș dori așa ceva?!

– Spuneți și dumneavoastră dacă nu e periculos! a insistat Nada punându-și mâna pe umărul Zórei. Spuneți, doamna doctor, zece persoane în două camere, câte cinci în pat, și toți, până la unul, bolnavi copți!

– De ce să-mi doresc să trăiesc mai mult dacă trebuie să mănânc orez și de-astea... cum le zice? Prune uscate!

– Acum nu zic că toți ăștia de dincolo dorm așa. Adică cinci într-un pat – nu asta vreau să spun, doamna doctor.

– La naiba cu prunele voastre uscate!

– Dumneavoastră ați mai auzit așa ceva? ne-a întrebat Nada pe amândouă, ștergându-se pe mâini cu șorțul. Da?

– Nu, a răspuns amabil Zóra.

– Nu e-a bună, a continuat ea. Și traistele alea care duhnesc de mori. Cine-a mai auzit așa ceva? La noi, la catolici, nu s-a pomenit! Și nici la musulmani!

– Dar la oamenii ăștia așa este și nu e treaba noastră ce cară-n traistă, a spus Barba Ivan devenind brusc serios și răsucindu-se pe scaun ca s-o privească pe Nada. N-au decât să stea, nu mă privește pe mine.

– Dar e casa mea, a pufnit Nada. Şi via mea.

– Păcat de copii, mi-a spus Barba Ivan pe un ton îngrijorat. Sunt foarte bolnavi. Din ce în ce mai rău. A închis cutia cu biscuiţi şi a pus-o la loc pe raft. Am auzit că n-au fost în viaţa lor la doctor – bineînţeles, nu pot să ştiu sigur. S-a strâmbat, atingându-şi gâtul cu pumnul. Mai mult ca sigur că traistele alea nu-i ajută, sunt scârboase.

– Chiar scârboase!

Ar mai fi continuat aşa, dar un muncitor, un băiat brunet, ars de soare, de vreo treisprezece ani a intrat şi a cerut nişte lapte. Îi era ruşine că cerea, iar în prezenţa lui indignarea Nadei s-a evaporat şi abia târziu, după ce băiatul a plecat, a izbucnit din nou.

După cină, Barba Ivan şi-a luat acordeonul ca să ne cânte nişte vechi cântece de cătănie pe care le învăţase de la bunicul său. L-am întrerupt din cântat şi l-am întrebat când fusese ultima dată la un control general. Ne-am oferit să-l consultăm şi să-i luăm temperatura şi tensiunea înainte de culcare.

Mai târziu, sus, în camera noastră, au apărut probleme şi mai presante: closetul nu mergea, iar la chiuvetă apa era rece. Li se stricase boilerul. Zóra a făcut pe viteaza şi a intrat totuşi în baie. M-am aşezat la fereastră în timp ce Zóra scheuna sub duşul rece. Nu mai vedeam via, dar auzeam iar bocănitul sapelor şi vocile ascuţite care semănau cu ale unor copii. Greierii cântau în leandrul de sub fereastră şi rândunicile se roteau în arcuri înalte în lumina care răzbătea din casă. O molie gri cu picăţele se chircise într-un colţ al plasei de ţânţari. Zóra a ieşit din baie şi m-a anunţat triumfătoare că rostul cleştelui ruginit din cadă era să ridice bolţul cu care dădeai drumul la duş. Şi-a prins părul ud în coadă şi a venit lângă mine la fereastră.

– Au de gând să sape toată noaptea? a întrebat ea.

Nu aveam nici o idee.

– Presupun că sunt muncitori, am răspuns.

– Probabil ca familia Barba îi ţine aici de milă, pe toată durata sezonului.

Procurorul general o sunase de două ori cât fusese la duş.

– Ar trebui să-l suni înapoi, am spus.

Își fuma țigara de seară, ținând scrumiera într-o mână, în timp ce cu cealaltă răscolea scrumul cu mucul aprins.

– În ceea ce mă privește, n-am nimic de spus până nu vorbesc cu bunicul tău, a replicat Zóra.

Apoi mi-a zâmbit, a suflat cu grijă fumul de țigară afară, pe fereastră, îndepărtându-l cu mâna din fața mea. Era pe punctul de a mă întreba dacă s-a întâmplat ceva, așa că i-am luat-o înainte:

– O să-i chemăm mâine la clinică, am spus și m-am urcat în pat.

Zóra și-a terminat țigara, dar a rămas la fereastră, continuând să privească atent afară. Apoi a verificat ușa de la dormitor.

– Crezi că încuie ușa de la parter?

– Probabil că nu, am răspuns. Mai mult ca sigur că ușile sunt larg deschise și vântul o să împrăștie violatori paramilitari!

Zóra a stins lumina fără nici o tragere de inimă și în cameră s-a așternut tăcerea. Era trează și se holba la mine, iar eu așteptam să o ia somnul ca să nu mai fiu nevoită să mă gândesc ce să spun.

Jos, în colivia acoperită cu prosopul de bucătărie, papagalul a mai cârâit: „Spală oasele, adu rămășițele, lasă inima acolo!“

2

RĂZBOIUL

Gavran Gailé

Cheia către înțelegerea minciunilor spuse de bunicul meu se ascunde în două povești: povestea soției tigrului și povestea omului fără de moarte. Poveștile acestea străbat ca niște râuri tăinuite toate celelalte povești ale vieții sale: zilele petrecute de bunicul în armată; iubirea lui arzătoare pentru bunica; anii în care a fost chirurg și un adevărat tiran la Universitate. Una dintre povești, pe care am aflat-o după ce a murit, este povestea în care bunicul a devenit omul ce avea să fie pentru tot restul vieții; cealaltă, pe care el însuși mi-a povestit-o, este cum a redevenit copil.

Războiul a venit pe tăcute, iar începutul său a fost îmblânzit de un deceniu petrecut pe marginea prăpastiei, așteptându-l să vină. La școală, copiii spuneau „e ca și venit", fără să înțeleagă sensul acestor cuvinte, repetând ce auziseră ani de-a rândul acasă. Mai întâi au fost alegerile, apoi revoltele, asasinarea unui ministru, masacrul din Deltă, după care a urmat Sarobor, iar după Sarobor ceva s-a mai domolit parcă, a fost ca o ușurare.

Înainte de război, în fiecare săptămână, de la vârsta de patru ani, mergeam să mă plimb cu bunicul la citadelă, ca să văd tigrii. Întotdeauna mergeam numai noi doi. Porneam de jos, de la poale, și urcam până pe creasta dealului Strmina, pe vechiul drum de căruțe, prin valea puțin adâncă a parcului din vestul Orașului, traversând

zecile de pârâiașe cu apă limpede care străbăteau păduricea unde petrecusem când eram mică ore întregi scormonind cu un băț în frunzele ude de toamnă căzute pe lângă pietrele acoperite cu mușchi, în zadarnicele mele căutări de mormoloci. Bunicul, cu umerii puțin căzuți, își rotea brațele – *vâslea* –, iar bunica, privindu-ne de la balcon când plecam – cu sacoșa burdușită cu darurile noastre agricole bălăbănindu-se în timp ce noi săltam cu pași uriași –, îi striga: „Iar *vâsleşti,* domnule doctor!" Purta o vestă și pantaloni largi, o cămașă albă cu mânecă lungă și pantofii lui bine lustruiți de spital chiar și în drumețiile noastre din toiul verii. Alergând în urma lui cu bascheții mei ponosiți, îi ajungeam până la mijloc și singura mea treabă era să țin pasul cu el. După ce traversam calea ferată și treceam de locul unde, la șapte ani, plonjasem cu bicicleta și urlasem ca din gură de șarpe jumătate de ceas cât durase tratamentul, adică o cârpă muiată în *rakija* și pusă pe genunchii mei juliți, drumul devenea dintr-odată foarte abrupt.

Când vedea că rămân în urmă, bunicul se oprea, își ștergea fruntea și spunea:

– Ce-i asta, ce-i asta? Eu sunt bătrân și tot ți-am luat-o înainte. Haide, ai inima de mămăligă sau de fier?

Și-atunci iuțeam pasul gâfâind până în vârful dealului, în timp ce el se plângea, nu fără umor, de mine pentru că gâfâiam atât de rău, că n-o să mă mai ia cu el dacă aveam de gând să fac ca o nevăstuică într-un sac de cartofi și să-i stric frumoasele plimbări în aer liber. Din vârful dealului Strmina, drumul cobora spre o pajiște presărată cu flori, de unde puteai vedea la răsărit ruinele zidului roman, cu pietre spulberate din loc în loc de lovituri de tun, și bulevardul pietruit al Orașului Vechi cu ferestrele lui prăfuite scăldate de soare, acoperișurile de un portocaliu palid și fumul de grătar care se ridica ușor printre copertinele cafenelelor și magazinelor de suvenire. Porumbeii – care se strângeau în stoluri atât de mari încât îi vedeai de sus, de pe deal – se vânzoleau ca niște femei îmbrobodite în susul și-n josul străzii care cotea spre docurile unde râurile se învolburau zi și noapte în capătul peninsulei. Apoi priveliștea se schimba,

fiindcă ajungeam în curtea citadelei şi plăteam biletul de intrare la grădina zoologică – singurii clienţi într-o zi lucrătoare, în timp ce Oraşul îşi savura pauza de masă de la prânz. De fiecare dată treceam pe lângă cămilele cu boturi verzui şi pe lângă cuşca hipopotamului cu egrete pictate pe gard, de fiecare dată mergeam direct la tigri, care patrulau neobosiţi încoace şi-ncolo, în spatele grilajului ruginit.

Când aveam treisprezece ani, ritualul acesta devenise aproape o pacoste. Pe drumul de întoarcere de la grădina zoologică ne întâlneam mereu cu oameni pe care-i cunoşteam: prieteni, copii de seama mea care nu mai ieşeau de mult însoţiţi de adulţi. Îi vedeam fie şezând la cafenea, fie fumând pe bordura trotuarului de la intrarea Parlamentului. Mă vedeau şi ei şi ţineau minte că m-au văzut, ţineau minte suficient de bine încât să râdă de mine la şcoală. Nu râdeau cu răutate, ci pur şi simplu; dar râsul acela îmi amintea că eram prizoniera unui ritual pe care eu nu-l mai consideram necesar. La vremea aceea nu ştiam însă că ritualul nu era numai pentru mine.

Imediat după ce a început războiul, Administraţia a închis grădina zoologică. Aparent, închiderea avea scopul de a preveni incidente de genul celui din Zobov: un student din capitala ţării care urma să devină vecina noastră de la sud detonase o bombă într-o grădină zoologică, ucigând şase persoane. Era o măsură de apărare care făcea parte din planul de securitate al Administraţiei şi care avea rolul de a preveni riscurile la care erau expuşi cetăţenii Oraşului şi Oraşul însuşi – o măsură ce miza în mare parte pe cultivarea panicii şi pe supraestimarea deliberată a resurselor inamicului. Au închis, aşadar, grădina zoologică, regia locală de transport şi Biblioteca Naţională, recent botezată astfel.

Pe lângă întreruperea unui ritual din copilărie la care voiam de mult să renunţ, închiderea grădinii zoologice nu era nici pe departe un motiv de îngrijorare. În adâncul sufletelor noastre ştiam cu toţii, aşa cum ştia şi Administraţia, că războiul se dădea la o mie şi ceva de kilometri de noi şi că asediul Oraşului era aproape imposibil: inamicul fusese deja prins cu garda jos. Ştiam că un atac aerian nu va avea loc, pentru că formaţiunile noastre paramilitare distruseseră

cu șase luni în urmă fabrica de avioane și pista de aterizare de la Marhan. Cu toate acestea, pentru orice eventualitate, Administrația instaurase interdicția de a ieși din casă și stingerea obligatorie începând cu ora 22.00. Au scos broșuri care avertizau că oricine, de oriunde, putea fi informator al inamicului, că trebuia să te gândești bine la ceea ce știai despre prieteni și vecini înainte să te întâlnești cu ei la o cafea și că, în caz de trădare, tu însuți aveai să fii tras la răspundere pentru ceea ce nu ai raportat.

Într-un fel, viața mergea înainte. Șase sau șapte copii de la mine din clasă au dispărut brusc – fără să anunțe, fără să-și ia la revedere, așa cum fac de obicei refugiații –, dar eu tot mă târam la școală în fiecare dimineață, cu pachețelul la mine. În vreme ce tancurile mergeau pe bulevard, îndreptându-se către graniță, eu stăteam la fereastră și făceam adunări. Pentru că războiul era abia la început și departe de noi, pentru că era ceva de care familia mea nu voia să-mi fac griji și de care chiar nu-mi păsa, luam în continuare lecții de pictură și ieșeam la cafea cu Zóra, la petreceri aniversare și la cumpărături. Bunicul încă își ținea seminarul și își făcea turele la spital, mergea la piață în fiecare dimineață și spăla merele cu săpun înainte să le decojească. De asemenea, stătea câte șase ore la coadă la pâine, însă eu nu aveam să aflu lucrul ăsta decât mult mai târziu. Mama încă își căra proiectorul cu diapozitive și preda istoria artei la Universitate, iar bunica încă urmărea postul care difuza o oră de filme clasice pe zi ca să vadă cum îi rânjește Clark Gable lui Vivien Leigh.

Distanța la care ne aflam de război crea iluzia normalității, dar noile reguli au avut drept rezultat o schimbare de atitudine care nu a fost pe placul Adminstrației. Urmăreau să obțină disciplină, control și teroare care ar avut drept rezultat supunerea, dar au obținut în schimb instabilitate și debandadă. În semn de revoltă față de interdicția de a părăsi casa, adolescenții parcau în mijlocul bulevardului, uneori și câte zece mașini la rând, și rămâneau acolo, trântiți pe capotă, bând toată noaptea. Oamenii se opreau din lucru la prânz, se duceau la cârciumă și nu se mai întorceau decât peste trei zile. Mergeai la dentist și îl vedeai cum șade pe veranda cuiva, doar în

maiou, cu sticla de vin în mână, şi atunci fie i te alăturai şi tu, fie făceai cale-ntoarsă. La început totul avea un aer destul de inocent – înainte să înceapă jafurile, cum s-a întâmplat peste câțiva ani, când paramilitarii au venit la putere. Era genul acela de sărbătoare improvizată atunci când oamenii, fără să-şi dea seama, se află la un pas de dezastru.

Copiii din generația mea încă mai aveau câțiva ani buni până să cunoască inflația – până să înceapă să meargă la brutărie cu o roabă de bani sau să facă bişniță cu tricouri pe holurile şcolii. Acele prime şaisprezece luni de război au fost aproape ireale şi de aceea ni se păreau incredibile, irezistibile. Faptul că ceva groaznic se întâmpla în altă parte şi, în acelaşi timp, ni se întâmpla şi *nouă* ne-a permis să scăpăm nepedepsiți atunci când stârneam anarhie. Şi ce dacă la aproape 500 de kilometri de noi fetele din adăposturile de bombe aveau prima menstruație la şapte ani! La noi în Oraş nu se putea spune că eram afectați de război, dar eram îndreptățiți să ne purtăm afectat. Când părinții îți spuneau: „Mişcă-ți fundul la şcoală!“, era normal să răspunzi: „Dar e război!“ şi să te duci mai bine pe malul râului. Când te prindeau furişându-te în casă la trei dimineața, duhnind a fum, faptul că era război îi împiedica să-ți spargă țeasta. Când auzeau de la vecini că prietenii tăi au fost prinşi gonind cu aproape două sute la oră pe bulevard în timp ce tu te bălăngăneai deloc elegant prin trapa maşinii, nu aveau cum să riposteze la: „E război, am putea muri cu toții“. Se simțeau răspunzători pentru asta, iar noi profitam de sentimentul lor de vinovăție pentru că nu ştiam să ne purtăm altfel.

În ciuda eforturilor de a continua la fel ca înainte, şcoala nu putea preveni insinuarea războiului, oricât de departe ar fi fost acesta: se simțea în absențele colegilor, în absența cărților, în absența fetuşilor de porc (pe care încă de pe-atunci eu şi Zóra de-abia aşteptam să-i disecăm!). Trebuia să producem reacții chimice şi să facem disecții, dar nu aveam substanțe chimice, iar fetuşii noştri de porc erau ținuți ostatici undeva într-un laborator dincolo de granița care se muta continuu. În schimb, făceam nesfârşite circuite cu fire şi becuri în miniatură. Lăsam monede vechi afară, în ploaie, să ruginească şi apoi le

curățam cu apă fiartă, sare și bicarbonat de sodiu. Aveam câteva diagrame cu disecții de broaște pe care eram nevoiți să le învățăm pe de rost. În mod cu totul inexplicabil aveam și o secțiune transversală a unei copite de cal păstrate în formol, într-un vas dreptunghiular, pe care am tot desenat-o până ce se putea presupune că oricare dintre noi ar fi fost în stare să execute chirurgie brută pe un cal cu probleme la copită. În general, de la opt dimineața și până la patru după-amiaza citeam din manual cu voce tare.

Și ca și cum toate astea n-ar fi fost de ajuns, conflictul a mai adus o schimbare nedreaptă: elevii din anii terminali trebuiau să se mute la etajele superioare. Cu alte cuvinte, cu cât erai mai mare, cu atât te îndepărtai mai mult de adăpostul antiaerian de la subsol. Astfel că, în anul în care am împlinit paisprezece ani, m-am pomenit împreună cu Zóra într-o clasă de pe acoperișul din beton, de unde se vedea râul. Era un foișor pătrat, cu niște ferestre imense, care în mod normal era folosit pentru copiii de grădiniță. Se vedea treaba că reamenajarea se făcuse pe grabă: pereții clasei erau tapetați cu prințese pictate în acuarelă, iar pe pervaze se aflau recipiente din polistiren expandat pline cu pământ din care avea să răsară fasole – după cum ni s-a spus. Și din unele chiar a răsărit. Existaseră și niște desene cu arbori genealogici, dar cineva avusese inspirația să le dea jos, lăsând un gol pe zidul de sub tablă. Stăteam pe scaune și desenam copita de cal, spunând cu multă nonșalanță lucruri de genul: „E război, dacă ne bombardează, măcar ne ducem noi înaintea ălora mici". De la fereastra foișorului aveam o panoramă de 360 de grade asupra Orașului, începând cu dealul din partea de nord până la citadela de dincolo de râu, în spatele căreia pădurea se înălța și cobora ca o panglică verde. În depărtare se vedeau furnalele răspândind șuvoaie de fum negru și gros ca smoala și conturul de cărămidă al cartierelor vechi. Se vedea domul bazilicii de pe Dealul Universității, cu crucea pătrată, strălucitoare și imensă din vârf. Se zăreau podurile de fier care la noi în Oraș încă nu căzuseră, traversând cele două râuri cu vadurile prunduite. Se vedeau bacurile de pe mal, abandonate și ruginite, iar mai departe, în amonte, la confluența râurilor, se vedea

Orașul de Carton unde trăiau țiganii, cu casele lor din carton și fumul negru de la focurile pe care le aprindeau cu gunoi de la animale.

În anul acela, profesoara noastră era o femeie mărunțică pe nume M. Dobrovka. Dădea mereu agitată din mâini, iar ochelarii îi alunecau atât de des, încât căpătase obiceiul să și-i ridice încordând nasul. Mai târziu am aflat că M. Dobrovka fusese o artistă afiliată politic și că, după ce am terminat noi școala, s-a mutat de teama persecuțiilor. Câțiva ani mai târziu a încurajat un grup de liceeni să confecționeze un poster împotriva Administrației, fapt care i-a trimis pe ei la pușcărie, iar pe ea a făcut-o să dispară într-o seară, în drum spre chioșcul de ziare din colțul străzii. La vremea aceea, fără să ne dăm seama de hotărârea ei și necunoscându-i frustrarea de a nu dispune de materialele necesare pentru a-și preda propria disciplină, necum una cu care nu era deloc familiarizată, ni se părea hilară. Dar apoi ne-a făcut un cadou.

Era martie și ne lovise un val ciudat de căldură, ca în mijlocul verii. Am ajuns la școală și ne-am dat jos pantofii, șosetele și puloverele. La noi în foișor era ca într-o seră. Ușa era deschisă și, cu toate acestea, eram uzi de transpirație și un pic frenetici, ca atunci când ești surprins de schimbările naturii. M. Dobrovka a ajuns într-un târziu, cu respirația întretăiată. Ținea sub braț un pachet învelit într-o folie de aluminiu, pe care l-a deschis scoțând la iveală două perechi de plămâni imenși de culoare roz, umezi și moi ca satinul. O încălcare a rației de carne. Contrabandă. Nu am întrebat-o de unde îi avea.

– Puneți niște ziare pe mesele de-afară, a spus ea și, în aceeași clipă, i-au și căzut ochelarii.

Zece minute mai târziu, șiroind de transpirație, stăteam aplecați în jurul ei în timp ce încerca să despice o pereche de plămâni cu un cuțit de bucătărie adus de acasă. Plămânul, crestat cu cuțitul, se revărsa de-o parte și de alta a lamei ca o minge de cauciuc. Carnea începea să miroasă, iar noi încercam să îndepărtăm mușchii strivindu-le.

– Poate ar trebui să-i punem la frigider, a zis cineva.

Dar M. Dobrovka părea posedată. Era hotărâtă să se folosească de riscul pe care și-l asumase, să ne arate cum funcționează plămânii,

să-i despice ca pe niște cârpe și să ne indice alveolele, sacii dezumflați de aer, cartilajul alb și gros al bronhiilor. Continua să taie în colțul unui plămân și tăietura devenea din ce în ce mai mare până ce a trebuit să ne dăm înapoi ca să vedem mai bine cum sfâșia bucata de plămân, în timp ce ochelarii îi săltau întruna pe nas, exact în ritmul în care cu o mână apăsa, iar cu cealaltă trăgea cu putere, de parcă manevra o cisternă.

Apoi plămânul i-a alunecat din mână și s-a prelins de pe folia de aluminiu pe marginea mesei și apoi pe podea. Zăcea acolo, concret și real. M. Dobrovka l-a privit câteva clipe, iar mușchii au și tăbărât pe el, mișcându-se cu grație de-a lungul traheii. După care M. Dobrovka s-a aplecat, l-a luat de jos și l-a pus la loc pe ziar.

– Tu de colo! a strigat ea la mine pentru că se întâmpla să mă aflu cel mai aproape. Ia un pai din dulapul cu cafea și vino cu el aici ca să umflați plămânul ăsta! Hai, ce mai stai!

După această întâmplare, M. Dobrovka a devenit o persoană demnă de tot respectul – mai ales al meu. Plămânii aceia, felul în care i-a adus ilegal, special pentru noi, felul în care a stat lângă noi până am suflat în ei pe rând, unul câte unul, toate astea mi-au trezit dorința de a deveni medic.

M. Dobrovka atinsese în treacăt și relația noastră cu contrabanda, o obsesie care începuse să pună stăpânire pe tot Orașul. În ceea ce o privea pe ea, era vorba despre materiale școlare. În ceea ce ne privea pe noi, era vorba despre același principiu de bază, însă noi aveam alte griji de ordin material. Dintr-odată, pentru că nu le puteam avea, pentru că erau scumpe și greu de obținut, ne doream lucruri la care nici nu ne gândiserăm înainte, lucruri care ne permiteau să ne dăm mari, precum imitațiile de genți de marcă, bijuteriile chinezești, țigările americane sau parfumurile italienești. Zóra a început să se dea cu rujul mamei sale, după care a început să caute diverse modalități ca să-și cumpere singură unul. Războiul începuse de șase luni, dar Zóra nu fuma decât țigări franțuzești, nimic altceva. La cincisprezece ani obișnuia să stea la masa noastră de la cafeneaua din Piața Revoluției și să le arunce priviri zeflemitoare

băieților care se străduiau să o impresioneze cu diverse produse locale. La o petrecere la care nu-mi aduc aminte să fi mers s-a înhăitat cu Branko, care avea douăzeci și unu de ani și despre care se zvonea c-ar fi traficant de arme. Nu eram de acord cu acest lucru, dar era război. Și oricum, mai târziu s-a dovedit că nu era decât un derbedeu, iar cel mai grav delict pe care-l comisese fusese furtul unor aparate de radio.

Aproape în fiecare weekend mergeam cu Zóra la marginea Orașului Vechi și parcam în fața docului. Era locul preferat de cei de la Universitate, epicentrul activității de contrabandă unde băieții – deșirați și cu umeri osoși – își aliniau de-a lungul grilajului mesele și cutiile cu aparate video, ochelari de soare și tricouri de vânzare. Zóra, purtând cea mai scurtă fustă din dotare, urmărită la tot pasul de fluierături stridente, își croia drum până la standul lui Branko și se așeza jos, cu picioarele încrucișate, în timp ce el cânta la acordeon și bea bere, întrerupându-se din când în când din activitatatea de bișnițar ca s-o pipăie pe Zóra în spatele pubelei. În răstimpul acesta, eu stăteam în mașină cu geamurile coborâte și cu picioarele atârnând pe geam, cu Springsteen cântând *I'm on fire* atât de tare, că simțeam basul în stomac.

Așa m-a găsit Ori care vindea etichete false de designer, pe care se jura că poate să ți le lipească fără cusături pe haine, genți sau orice alt obiect voiai. Era slab, avea șaptesprezece ani și surâdea sfios: un alt tip a cărui reputație în vreme de război îl făcea mult mai atrăgător decât ar fi fost altminteri. A avut însă îndrăzneala să-și vâre capul în mașină și să mă întrebe:

– Îți place muzica asta? Mai vrei?

Ori descoperise singurul viciu pe care-l aveam și pe care de-abia reușeam să-l stăpânesc. Administrația închisese toate posturile radio cu excepția a două, care nu mai difuzau decât cântece folk depășite chiar și pentru gusturile bunicii. În al doilea an de război eram deja sătulă de cântece în care metaforele se reduceau la copaci și butoaie. Fără să-mi dau seama, mi-era dor de Bob Dylan, Paul Simon și Johnny Cash. Prima dată când Ori m-a convins să mă dau jos din

mașină, m-a condus de-a lungul docului într-un loc unde o potaie cu trei picioare păzea o ladă răsturnată și mi-a arătat marfa lui secretă: casete așezate în ordine alfabetică, cu versuri traduse prost și scrise de mână pe niște foi de carnețel care fuseseră apoi împăturite cu grijă și îndesate în carcasele casetelor. Prin nu știu ce minune avea un walkman, datorită căruia merita din plin să ieși cu el, așa că ne-am așezat pe jos, în spatele mesei lui, fiecare cu câte o cască în ureche, iar el mi-a arătat toată colecția lui de casete și mi-a pus mâna pe picior.

La un moment dat, după ce săptămâni la rând strânsesem bani, am vrut să cumpăr *Graceland*[1], dar el mi-a zis: „E război, ce să fac cu banii tăi?" și m-a sărutat. Îmi amintesc ce mirată am fost de gura lui, de diferența dintre buzele uscate și partea umedă din interior și cum m-am gândit la lucrul ăsta în timp ce el mă săruta, dar și după aceea.

Am continuat să ne sărutăm încă trei luni, timp în care achizițiile mele muzicale cred că s-au triplat, dar apoi Ori, ca mulți băieți de vârsta lui, a dispărut. Îmi dăduse walkmanul lui și trei seri la rând m-am dus la cafeneaua noastră ca să i-l înapoiez. În cele din urmă cineva mi-a spus că plecase, dar că nu știa dacă se înrolase sau fugise de recrutare. Am păstrat walkmanul, am dormit cu el, ceea ce probabil însemna că îmi era dor de Ori, dar realitatea faptului că el dispăruse nu a avut nici un ecou în mintea mea până în momentul în care au început să dispară și alte lucruri.

Toți acești ani pe care eu i-am petrecut absorbită de ilegalitățile benigne ale războiului, bunicul i-a petrecut crezând că totul se va termina curând, prefăcându-se că nimic nu s-a schimbat. Acum știu că pierderea tigrilor a fost o lovitură grea pentru el, dar mă întreb dacă optimismul lui nu avea legătură și cu purtarea mea, cu refuzul lui de a accepta că, cel puțin pentru o vreme, mă pierduse. Ne vedeam foarte puțin și, deși nici mai târziu nu am vorbit despre anii

[1] Numele unui album al cântărețului american Paul Simon (n.tr.)

aceştia, ştiu că îşi păstrase celelalte ritualuri neschimbate. Micul dejun cu ziarul în mână, urmat de cafeaua turcească făcută de bunica; corespondenţa personală, mereu în ordine alfabetică, la fel ca adresele din agendă; o plimbare până la piaţă să cumpere fructe proaspete sau, pe măsură ce războiul se prelungea, orice găsea, câtă vreme se întorcea cu ceva în sacoşă. Lunea şi miercurea, cursul de după-amiază de la universitate, apoi prânzul, urmat de un pui de somn; câteva exerciţii uşoare; o gustare în bucătărie, de cele mai multe ori seminţe de floarea-soarelui. Serile petrecute în sufragerie împreună cu mama şi bunica, stând de vorbă sau pur şi simplu bucurându-se de companie. Cina şi ora de lectură. Culcarea.

Interacţionam, dar fără să deplângem situaţia, fără să recunoaştem că lucrurile se schimbaseră. Ca atunci când m-a forţat să rămân acasă de Crăciun, la petrecerea în familie, iar eu am băut coniac toată noaptea pentru că ştiam că n-o să mă dojenească de faţă cu musafirii. Sau ca atunci când am venit acasă la patru dimineaţa – cu machiajul întins pe toată faţa şi cu părul răvăşit după o întâlnire prelungită cu Ori în spatele unui automat stricat –, şi l-am găsit pe bunicul în faţa casei, pe bordură, proaspăt întors de la un pacient care-l chemase de urgenţă, încercând să respingă politicos avansurile unei blonde cu picioare lungi, despre care mi-am dat imediat seama că era o prostituată.

– Vezi, ea este nepoata mea, l-am auzit spunându-i în timp ce mă apropiam, cu vocea unui om care mai avea un pic şi se îneca.

Apoi fruntea i s-a descreţit, lucru la care nu m-aş fi aşteptat având în vedere împrejurările întoarcerii mele acasă. Am urcat pe bordură, iar el m-a luat de mână.

– Uite-o! a repetat el pe un ton vesel. Uite-o pe nepoata mea.

– Şterge-o! i-am strigat prostituatei dându-mi seama că mai aveam un pic şi-mi pierdeam sutienul, prins într-o singură clemă care putea să cedeze oricând, făcând situaţia şi mai stânjenitoare.

Bunicul i-a dat prostituatei cincizeci de dinari, iar eu am rămas în spatele lui în timp ce descuia uşa de la intrare, privind-o pe prostituată

cum se îndepărta pe stradă, cu niște picioare subțiri ca trestia și cu unul din tocuri puțin mai scurt.

– De ce i-ai dat bani? l-am întrebat pe când urcam.

– N-ar trebui să fii așa nepoliticoasă cu nimeni! Nu așa te-am crescut! Și fără să mă slăbească din ochi, mi-a răspuns când am ajuns sus: De rușine!

Lucrurile au continuat în felul acesta ani la rând. Fără să recunoaștem, eu și bunicul eram într-un impas. Îmi redusese banii de buzunar la minimum și căpătasem obiceiul să mă încui în cameră și să fumez sub pătură.

Exact cu asta mă îndeletniceam într-o după-amiază de primăvară, când cineva a sunat la ușă. Câteva clipe mai târziu soneria s-a auzit iar. Și iar. Cred că am țipat să răspundă cineva și, când am văzut că nimeni nu se sesizează, mi-am stins țigara pe pervaz și am răspuns eu.

Țin minte și acum pălăria cu boruri înguste din cauza căreia nu se vedea bine pe vizor. Nu am putut distinge fața bărbatului, dar de-abia așteptam să mă întorc la mine în cameră și eram nervoasă că nu răspunsese nimeni din casă.

Am deschis ușa și bărbatul a spus că venise să-l vadă pe domnul doctor. Avea vocea subțire și o față bucălată care părea să fi fost îndesată cu greu în pălăria pe care probabil de-aia nici nu și-a scos-o când a salutat. Aveam impresia că-l mai văzusem, că poate lucra la spital, și l-am poftit înăuntru, lăsându-l să aștepte în hol. Mama era la Universitate, unde-și ținea cursul, iar bunicii luau un prânz târziu în bucătărie. Bunicul ținea furculița într-o mână și cu cealaltă o mângâia pe bunica pe încheietură, peste masă. Ea zâmbea nu știu de ce, iar când am apărut eu, mi-a arătat oala cu ardei umpluți de pe aragaz.

– Mănâncă și tu ceva, mi-a spus.

– Mai târziu, am răspuns. E un bărbat la ușă, te caută, i-am zis bunicului.

– Cine naiba o fi? a făcut el.

– Nu știu.

A mai luat câteva înghițituri din ardeii umpluți în timp ce se gândea.

– Ei, ce şi-o fi închipuind el? Spune-i să aştepte. Mănânc cu soţia.

Iar bunica i-a întins pâinea.

L-am poftit pe bărbat în sufragerie şi a rămas acolo în jur de douăzeci de minute, uitându-se în jur. Ca să nu mă acuze nimeni că nu sunt ospitalieră, m-am dus să-i aduc apă, iar când m-am întors, l-am găsit cu un registru pe care şi-l scosese din servietă, chiorându-se la tablourile de pe pereţi şi mâzgălind ceva, ca şi cum ar fi făcut un inventar. Cerceta cu privirea pozele de nuntă ale bunicilor, setul vechi de cafea al bunicii, sticlele vechi care se întrezăreau prin vitrina barului.

Nu se mai oprea din scris şi am realizat ce greşeală făcusem lăsându-l să intre. Eram îngrozită, iar după ce a pleoscăit două guri de apă, holbându-se apoi la pahar să vadă dacă e curat, teama mi s-a transformat în furie. M-am dus la mine în cameră ca să pun caseta cu Paul Simon în walkman şi am revenit în sufragerie cu căştile pe urechi, prefăcându-mă că şterg praful. Îmi prinsesem walkmanul de contrabandă de buzunar, ca să-l vadă şi el, iar caseta se învârtea cu repeziciune în locaşul ei de plastic transparent, în timp ce el mă privea cum ştergeam cu un prosop umed televizorul, măsuţa de cafea şi pozele de la nunta bunicilor. Credeam că-l agasez, dar nu părea deloc tulburat şi a continuat să-şi noteze în registru până când bunicul a venit din bucătărie.

– Cu ce vă pot fi de folos? a întrebat el, iar bărbatul cu pălărie s-a ridicat şi i-a întins mâna.

Bărbatul a spus „bună ziua" şi cum că venise în numele biroului de înrolare. I-a arătat bunicului legitimaţia, iar eu am dat mai încet sonorul căştilor şi am început să şterg cărţile una câte una.

– Deci? a întrebat bunicul fără să-l poftească pe bărbat să se aşeze din nou.

– Am venit să-mi confirmaţi data naşterii şi stagiul militar pe care l-aţi efectuat, a spus el. Din partea biroului de înrolare.

Bunicul stătea în picioare îndărătul măsuţei de cafea, cu mâinile încrucişate, măsurându-l pe bărbat din cap până-n picioare.

– Aceasta este procedura standard, domnule doctor.

– Atunci începeți!

Bărbatul și-a pus ochelarii și a deschis registrul la pagina unde mâzgălise. A urmărit fiecare rând cu un deget mare și alb, până în josul paginii. Fără să-și ridice privirea, l-a întrebat pe bunicul:

– Este adevărat că sunteți născut în anul 1932?

Bunicul a încuviințat din cap.

– Unde?

– În Galina.

– Și unde se află locul acesta?

Nu știam nici eu.

– Cred că la aproximativ șase sute cincizeci de kilometri nord-vest de aici.

– Aveți frați sau surori?

– Nu.

– Ați fost în Armata Națională între '47 și '56?

– Corect.

– Și de ce ați plecat?

– Ca să lucrez la Universitate.

Bărbatul a notat ceva în registru, s-a uitat la bunicul meu și a zâmbit. Bunicul nu i-a întors zâmbetul, iar chipul musafirului a redevenit serios.

– Copii?

– O fiică.

– Unde locuiește?

– Aici.

– Nepoți?

– O nepoată.

– Există bărbați tineri cu vârsta cuprinsă între optsprezece și patruzeci și cinci de ani care locuiesc în această casă sau care au declarat această casă ca domiciliu?

– Nu, a răspuns bunicul.

– Unde se află ginerele dumneavoastră?

Gura bunicului s-a deschis puțin în timp ce-și trecea limba peste dinți.

– Nici un alt bărbat nu locuieşte în această casă.

– Şi – îmi cer scuze, domnule doctor, procedura o cere – soţia dumneavoastră?

– Da, ce este cu ea?

– Născută şi ea în Galina?

– De ce, speraţi să o recrutaţi şi pe ea?

Bărbatul nu a răspuns. Părea ocupat să numere ceva în josul paginii.

– Numele întreg al soţiei dumneavoastră, domnule doctor?

– Doamna doctor, a răspuns bunicul într-un fel care l-a făcut pe bărbat să ridice privirea din registru.

– După cum am spus, domnule doctor, aceasta este procedura standard a biroului de înrolare.

– Nu vă cred şi nu îmi plac întrebările dumneavoastră. Umblaţi după ceva anume şi aţi face bine să mă întrebaţi direct, ca să ajungem mai repede la subiect!

– Unde s-a născut soţia?

– În Sarobor.

– Înţeleg, a spus bărbatul.

Mă oprisem din ştersul prafului şi rămăsesem acolo, în picioare, cu prosopul în mână, uitându-mă când la bunicul, când la bărbatul cu pălărie. Mi-o imaginam pe bunica de cealaltă parte a uşii, în bucătărie, ascultând ce se întâmpla. Mai auziserăm despre asemenea lucruri; iar eu lăsasem *aşa ceva* să ne intre în casă.

– Iar familia soţiei locuieşte în...?

– Familia soţiei mele locuieşte în această casă.

– Soţia dumneavoastră ţine legătura cu cineva din Sarobor?

– Bineînţeles că nu, a răspuns bunicul. Şi doar mai târziu aveam să înţeleg ce-a însemnat pentru bunicul să adauge: Şi chiar dac-ar vrea să ţină legătura, nu i-ar fi prea uşor, având în vedere că locul a fost ras de pe faţa pământului.

– E de datoria mea să întreb, a replicat bărbatul zâmbind condescendent. Încerca fără îndoială să bată în retragere, să-l linguşească

și, făcând un gest larg cu mâna, a continuat: Sunteți o persoană cu o avere substanțială, iar dacă soția are frați sau surori în Sarobor...

– Ieși afară! a izbucnit bunicul.

Bărbatul a clipit prosteşte din ochi. Îmi simțeam gâtul înțepenit, iar picăturile de apă din prosop mi se prelingeau pe picior.

– Domnule doctor, a bâiguit bărbatul, dar bunicul i-a retezat vorba.

– Ieşi naibii de-aici! Avea mâinile la spate acum şi se legăna pe călcâie. Umerii îi erau aduşi mult în față şi o grimasă cumplită îi schimonosea trăsăturile. Afară din casa mea! a repetat. Afară!

Bărbatul şi-a închis registrul şi l-a pus deoparte. Apoi şi-a luat servieta de jos, aşezând-o pe marginea măsuței de cafea.

– Neînțelegerea asta n-are nici un rost.

– M-ai auzit? a spus bunicul.

Apoi, fără nici un avertisment, s-a aplecat dintr-o singură mişcare şi a înşfăcat mânerul servietei, trăgând de ea. Bărbatul s-a opintit înainte, dar fără să-i dea drumul, iar măsuța s-a răsturnat cu tot cu vază şi cu ziarele şi revistele vechi de pe ea, care s-au împrăştiat pe podea împreună cu tot conținutul servietei. Bărbatul s-a aşezat în genunchi, roşu ca racul.

– Fir-ar să fie! Uite ce-ați făcut, chiar nu era nevoie de aşa ceva, domnule! a spus străduindu-se să-şi pună hârtiile înapoi în servietă.

Dintr-odată, bunicul, asemenea unui personaj din desene animate, a început să împrăştie cu picioarele toate ziarele, scrisorile, revistele şi hârtiile de pe jos, lovind îndârjit în mormanul de maculatură şi zburătăcind foile care-ncotro. Era caraghios, cu picioarele lui lungi şi îmbrăcat în costum, agitându-şi mâinile în toate părțile ca un nebun, în timp ce repeta, fără să ridice vocea câtuşi de puțin:

– Ieşi afară, ieşi afară, ieşi dracului afară!

Când bărbatul a terminat cu strânsul lucrurilor, îngrămădindu-le în servietă, bunicul îi ținea deja uşa larg deschisă.

Trei luni mai târziu, Administrația a început să facă presiuni dure asupra medicilor consacrați. Din câte se părea, bunicul nu era singurul care avea legături cu vechiul sistem, cu celelalte provincii, cu familiile de-acolo. Medicilor trecuți de cincizeci de ani şi suspectați

că ar fi loiali statului unificat li s-a interzis să-şi mai practice profesia, fiind informaţi în scris că seminarele de la Universitate aveau să le fie atent monitorizate.

În ciuda pornirii sale instinctuale de a ne proteja, bunicul era caracterizat de acea trăsătură a poporul nostru care, deşi este adesea confundată cu prostia, e mai mult o indignare prezumţioasă. A chemat un lăcătuş pe care-l tratase mai demult de pietre la bilă şi l-a pus să ne monteze cel mai sofisticat tip de zăvor la intrare, unul de care nu mai văzusem niciodată. Acum uşa semăna pe interior cu un ceas, iar, ca să descui din afară, aveai nevoie de trei chei diferite. Sunetul pe care-l producea mecanismul când descuiai ar fi putut trezi şi morţii. Deşi faptul că i se interzisese să mai practice meseria de medic nu însemna că era complet exclus de la Universitate, bunicul şi-a dat demisia, după care şi-a sunat toţi pacienţii pe care nu mai avea voie să-i consulte – pe bolnavii de astm şi pe suferinzii de artrită reumatoidă; pe insomniaci, pe profesorii care renunţaseră de curând la fumat, pe muncitorii în construcţii care se străduiau să-şi vindece şalele bolnave; pe paraplegici şi pe ipohondri; pe crescătorul de cai care suferea de tuberculoză; pe actorul celebru care încerca să se lase de băut – şi a stabilit un program de vizite la domiciliu care mie, uneia, mi se păreau nesfârşite.

Stăteam în fotoliu, lângă biroul lui, dându-mi ochii peste cap în timp ce el dădea telefoane. Nu ştiam dacă decizia lui era rezultatul loialităţii faţă de pacienţi ori cine ştie ce scânteie îndepărtată a aceleiaşi încăpăţânări adolescentine pe care o recunoşteam în mine însămi, în Zóra, în puştii de pe docuri. Această ultimă posibilitate mă îngrozea, dar nu aveam curajul să-l înfrunt, să-l întreb de ce risca totul printr-un comportament care, dacă în cazul nostru însemna o sfidare crasă, în cazul lui însemna pur şi simplu o prostie de neiertat. În loc să-l înfrunt, am început să-i vorbesc, lucru pe care nu-l mai făcusem de câteva luni bune, descriindu-i fără menajamente toate posibilele scenarii dezastruoase care pe el l-au lăsat complet rece: Dacă vreunul dintre pacienţi devine indiscret? Dacă îl urmăreşte cineva când vizitează un pacient? Dacă îl întreabă la farmacie de ce

completează rețete pentru boli de care sigur nu suferă? Dacă un bolnav pe care-l are în grijă face un atac cerebral, o hemoragie sau un anevrism? Dacă va fi învinuit pentru acea moarte, din cauză că pacientul lui nu a mers la spital? Dacă ajunge la închisoare, acuzat de omor? Ce-o să se întâmple cu noi?

– De ce trebuie să fiu eu adultul? o întrebam pe Zóra în timp ce stăteam la masa noastră aşteptându-l pe Branko să înceapă să latre în microfon. De ce trebuie să-i atrag eu atenţia de fiecare dată când face ceva nebunesc?

– Da, ştiu, răspundea Zóra plescăind din buze, cu ochii în pudrieră. Chiar aşa!

Bineînţeles că bunicul a observat că mă vedea acum mai des ca oricând în ultimii doi ani. Bineînţeles că a observat că eu, şi nu bunica, îi făceam cafeaua dimineaţa; că disputele noastre de la micul dejun legate de ştirile zilei nu se mai încheiau cu mine dând din mână a lehamite şi mormăind: „Şi ce vrei, e război!", ci se prelungeau pe scări, pe stradă, când mergeam cu el să facem piaţa; că protestam când bunica voia să facă paturile sau să taie legumele prea tari sau să se uite la televizor în loc să doarmă. Bineînţeles că a văzut că îmi făceam temele în bucătărie în fiecare seară când el pleca să-şi viziteze pacienţii la domiciliu şi că eram trează când el se întorcea şi mă găsea dezlegând cuvinte încrucişate. Bineînţeles că a observat toate lucrurile astea, dar nu a spus niciodată nimic despre noile mele ritualuri şi nici nu m-a invitat să iau parte la ale lui. Poate că se voia un fel de pedeapsă şi atunci credeam că era din cauză că o luasem pe căi greşite sau că îl lăsasem pe bărbatul cu pălărie să intre la noi în apartament. Acum îmi dau seama că era o pedeapsă pentru că renunţasem atât de uşor la tigri.

Cu toate acestea, până la urmă am câştigat ceva în schimb, pentru că mi-a povestit despre omul fără de moarte.

Era în vara anului în care am împlinit şaisprezece ani. Un pacient – nu îmi amintesc care – se lupta cu o pneumonie urâtă, iar vizitele bunicului sporiseră de la una la trei pe săptămână. Aţipisem bătându-mi capul cu nişte rebusuri, ţinând morţiş să îl aştept până

vine şi l-am găsit câteva ore mai târziu în pragul uşii, aprinzând şi stingând veioza de pe masă. Când a văzut că nu mă culcasem, s-a oprit şi câteva clipe am rămas într-o beznă absolută.

– Natalia! l-am auzit strigând şi mi-am dat seama că-mi făcea semn să mă dau jos de pe canapea.

Îl vedeam bine acum. Nu-şi dăduse jos pălăria şi impermeabilul şi, văzându-l aşa, nu am mai simţit oboseală, ci nerăbdare.

– Ce e? am răspuns eu îndoită de spate şi ameţită. Ce e?

Mi-a arătat uşa, după care a spus:

– Linişte! Haide!

Avea haina mea de ploaie pe braţ şi adidaşii mei în mâna dreaptă. Bineînţeles că nu era timp să mă schimb.

– Ce se întâmplă? am întrebat chinuindu-mă să-mi pun un pantof aşa cum era, cu şireturile legate.

– O să vezi, a zis el ţinându-mi haina. Grăbeşte-te, haide!

M-am gândit: „Gata, s-a întâmplat până la urmă, o omorât pe cineva!"

Liftul ar fi făcut prea mult zgomot, aşa că am coborât pe scări. Afară, ploaia se oprise, dar apa continua să şiroiască pe jos, scurgându-se în canale, ducând cu ea mirosul de varză şi flori uscate. Cafeneaua de vizavi se închisese devreme, terasa era descuiată, cu scaunele ude strânse grămadă pe mese. O pisică albă, imensă stătea sub copertina farmaciei, clipind la noi dezgustată când am trecut prin dreptul felinarului din capătul blocului. Deja renunţasem să-mi mai închei nasturii de la haină.

– Unde mergem? am întrebat. Ce s-a întâmplat?

Dar bunicul n-a răspuns. Pur şi simplu a continuat să meargă pe stradă atât de repede, încât aproape că trebuia să alerg în urma lui. Mi-am zis: „Dacă încep să plâng, mă trimite acasă", aşa că am tăcut şi m-am ţinut după el. Pe lângă brutărie, pe lângă bancă, pe lângă magazinul de jucării care fusese închis şi de unde obişnuiam să-mi cumpăr abţibilduri pentru albumul meu Ewoks[1] rămas incomplet;

---

[1] Personaje imaginare care aparţin universului ştiinţifico-fantastic al seriei cinematografice *Războiul stelelor* (n.red.)

pe lângă taraba unde se vindeau clătite și unde mirosul de aluat dulceag stăruia încă în aer; pe lângă papetărie, pe lângă chioșcul de ziare din colț. Abia după vreo trei cvartale mi-am dat seama ce liniște era. Trecuserăm pe lângă două cafenele, ambele închise, și pe lângă un restaurant cu program de noapte care de obicei era plin ochi, dar în care nu se vedea acum decât un chelner așezat la o masă de opt persoane și jucându-se cu niște monede.

– Ce naiba se întâmplă? l-am întrebat pe bunicul.

Mă gândeam ce-ar face mama dacă s-ar trezi și ar vedea că suntem amândoi plecați. Ne apropiam de capătul străzii noastre care dădea în bulevard și am presupus că liniștea acelei plimbări avea să fie spulberată de agitația de pe linia de tramvai. Dar când am ajuns acolo, era liniște deplină, nici măcar o mașină nu trecea. Pe tot drumul, de la un capăt la altul al bulevardului, ferestrele erau cufundate în întuneric, iar luna galbenă și fantomatică urca încet pe arcada vechii bazilici de pe deal. În timp ce se ridica, părea să adune liniștea din jurul ei ca într-o plasă. Nici un sunet: nici o sirenă de poliție, nici un șobolan în pubelele aliniate pe stradă. Nici măcar zgomotul pașilor bunicului care s-a oprit, s-a uitat în sus și-n jos pe stradă, după care a luat-o la stânga, continuându-și drumul pe bulevard, către est, dincolo de Piața Konjanik.

– Nu mai avem mult, a spus.

L-am ajuns din urmă, destul de aproape cât să-i pot vedea chipul. Zâmbea.

– Nu mai avem mult până unde? am întrebat eu gâfâind furioasă. Unde mă duci? M-am apropiat și mai mult și m-am oprit. Nu mai fac nici un pas până nu-mi zici ce naiba e asta.

S-a întors și m-a privit plin de indignare.

– Vorbește mai încet, nebuno ce ești, până nu ne bagi în necaz! a șuierat el. Chiar nu simți? Deodată, și-a ridicat mâinile deasupra capului, descriind un arc mare. Nu e încântător? Nimeni treaz pe lume în afară de noi! Și a luat-o iar din loc. Am rămas neclintită câteva clipe, privindu-l cum se îndepărtează – o umbră tăcută, subțire și înaltă. Apoi revelația pe care am avut-o m-a copleșit: nu avea nevoie

de mine, pur şi simplu voia să fiu acolo. Fusesem primită înapoi şi nici măcar nu realizasem acest lucru.

Am trecut pe lângă vitrinele goale ale magazinelor falimentate; pe lângă clădirile neluminate cu porumbei aciuaţi pe scările de incendiu; pe lângă un cerşetor care dormea atât de adânc, încât aş fi crezut că e mort dacă nu aş fi înţeles că lumea întreagă se afla sub vraja acelei clipe care redusese totul la tăcere.

Când l-am ajuns din urmă, am spus:

– Uite, eu nu ştiu ce se petrece, dar aş vrea să aflu!

S-a oprit brusc în întuneric, înaintea mea, iar eu am nimerit cu bărbia exact în cotul lui. Forţa cu care ne-am ciocnit m-a împins pe spate, dar el m-a apucat şi m-a ţinut de umăr în timp ce îmi recăpătam echilibrul. Când mi-am pus mâna pe bărbie, am simţit cum îmi păcăne falca.

Bunicul stătea pe bordură, arătând cu mâna în depărtare, înspre strada goală.

– Uite, acolo, a zis el.

Mâna îi tremura de emoţie.

– Nu văd nimic, am răspuns eu.

– Ba da, vezi, a adăugat. Vezi, Natalia! Uită-te!

M-am uitat cu atenţie pe stradă, unde şinele de tramvai şerpuiau netede şi lucioase. Pe cealaltă bordură am deslușit un copac, un felinar cu un bec aproape stins, o pubelă răsturnată în mijlocul străzii. Am deschis gura ca să întreb *ce?* Şi apoi am văzut.

La jumătate de cvartal de unde ne aflam, o umbră enormă se mişca, înaintând încet pe Bulevardul Revoluţiei. La început am crezut că e un autobuz, dar avea o formă mult prea organică, prea neregulată şi mergea mult prea încet, aproape fără zgomot. Se legăna în sus pe stradă cu o mişcare constantă de rostogolire care-l făcea să se îndepărteze de noi asemenea refluxului şi de fiecare dată când se balansa în faţă, scotea un sunet slab, târându-se pe şine. Cum îl priveam aşa, lucrul acela a inspirat adânc, după care a scos un geamăt profund.

– Dumnezeule, am strigat eu, e un elefant!

Bunicul nu a spus nimic, dar când mi-am ridicat privirea către el, zâmbea. Ochelarii i se aburiseră cât ne plimbaserăm, dar nu şi i-a scos ca să-i şteargă.

– Haide, a spus luându-mă de mână.

Am înaintat repede pe trotuar până am ajuns să mergem paralel cu el, apoi l-am depăşit, dar ne-am oprit după vreo sută de metri, ca să-l urmărim cum se îndreaptă către noi.

De acolo, elefantul – sunetul şi mirosul lui; urechile lăsate pe spate, pe capul mare ca un bolovan rotunjit, cu nişte ochi cu pleoape imense; spinarea arcuită, terminată cu şolduri late care i se legănau în ritmul paşilor; cutele de piele uscată care-i tremurau în jurul umerilor şi în dreptul genunchilor când îşi muta greutatea de pe un picior pe altul – părea că ocupase toată strada. Îşi târa pe jos trompa răsucită ca un pumn. La câţiva metri în faţa lui mergea un bărbat tânăr şi scund care ţinea în mână o sacoşă cu ceva ce trebuie să fi fost foarte tentant, îndemnându-l în şoaptă să înainteze.

– I-am văzut la gară, când veneam acasă, a spus bunicul. Cred că îl duce la grădina zoologică.

Tânărul ne-a văzut şi, în timp ce înainta pas cu pas pe linia tramvaiului, a dat din cap şi ne-a zâmbit, ridicându-şi şapca de pe cap. Din când în când scotea ceva din sacoşă şi întindea darul elefantului, iar elefantul îşi ridica trompa, îl apuca şi-l ţinea atârnat între vârfurile gălbui ale fildeşilor.

Mai apoi aveam să citim în ziar cum nişte soldaţi îl găsiseră aproape mort pe locul unui circ abandonat; cum, în ciuda tuturor vicisitudinilor, în ciuda închiderii şi a falimentului, directorul grădinii zoologice a spus: „Aduceţi-l, aduceţi-l, poate-aşa o să-l vadă şi copiii!“ Luni la rând ziarele aveau să publice o poză cu el, stând dezolant, cu coastele ieşite, în noul său ţarc de la grădina zoologică – o reclamă a vremurilor care aveau să vină, o garanţie a viitorului, sfârşitul de netăgăduit al războiului.

Eu şi bunicul ne-am oprit în staţia de autobuz, iar elefantul a trecut încet, graţios, vrăjit de mâncarea din mâna tânărului. Luna arunca dâre vagi de lumină pe smocurile de păr lungi şi moi care-i

ieşeau din trompă şi de sub bărbie. Avea gura deschisă, iar limba îi stătea ţeapănă înăuntru, ca un braţ umed.

– Nimeni n-o să creadă asta! am spus eu.

– Poftim? a făcut bunicul.

– Nici unul dintre prietenii mei n-o să mă creadă!

Bunicul s-a uitat la mine de parcă atunci mă vedea pentru prima oară, de parcă nu-i venea să creadă că eram a lui. Nici când ne înstrăinaserăm nu mă privise în felul ăla şi nici nu a mai făcut-o vreodată după aceea.

– Cred că glumeşti! a zis el. Priveşte în jur. Gândeşte-te o clipă! E miezul nopţii, nu vezi nici ţipenie de om. În oraşul ăsta, în momentul ăsta. Nici măcar o potaie prin şanţuri! E pustiu! În afară de elefantul ăsta! Şi tu ai de gând să le spui tâmpiţilor ălora de prieteni ai tăi despre asta? De ce? Crezi că ar înţelege? Crezi că are vreo importanţă pentru ei?

M-a lăsat acolo şi a continuat să meargă după elefant. Am rămas cu mâinile în buzunare. Mi-am simţit glasul pierzându-se cu totul în mine însămi şi n-am fost în stare să-l chem înapoi ca să-i spun bunicului sau mie ceva, orice. Elefantul înainta pe bulevard. L-am urmat. După vreun cvartal, bunicul s-a oprit lângă o bancă ruptă, aşteptând elefantul. L-am ajuns din urmă şi am rămas amândoi în linişte, unul lângă altul, eu cu faţa arzându-mi, el aproape ţinându-şi respiraţia. Tânărul nu s-a mai uitat la noi.

– Trebuie să înţelegi că ăsta e unul dintre acele momente, a spus bunicul într-un sfârşit.

– Ce momente?

– Unul dintre acele momente pe care le păstrezi pentru tine, a continuat.

– Ce vrei să spui? am întrebat. De ce?

– Suntem în război, a spus el. Războiul ăsta, cu tot ce înseamnă el – cine l-a început şi de ce –, aparţine tuturor! Nu numai celor care iau parte la el, ci şi celor care scriu despre el în ziare, politicienilor aflaţi la mii de kilometri distanţă, oamenilor care n-au fost niciodată aici sau care nici măcar n-au auzit de locul ăsta. Dar un

asemenea lucru... Un asemenea lucru e numai al tău! Îți aparține numai ție. Și mie! Numai nouă!

Și-a pus mâinile la spate și a început să meargă agale, încet, ridicându-și mult vârfurile pantofilor lustruiți și făcând mișcări exagerate, ca să-i încetinească mersul. Nici prin gând nu-i trecea să se întoarcă, să meargă acasă. Avea să-și continue plimbarea pe bulevard câtă vreme elefantul și băiatul ne lăsau.

– Trebuie să te gândești bine ce și cu cine vorbești. Cine merită să afle? Bunica? Zóra? În mod sigur nu măscăriciul ăla cu care umbli tu pe la docuri, a zis bunicul.

Asta m-a durut.

– A dispărut, am rostit eu încet.

– Aș vrea să pot să zic că-mi pare rău, a spus bunicul.

– Mie îmi pare rău, am continuat. A fost recrutat.

Am adăugat lucrul acesta ca să-l fac să se simtă vinovat; nu eram sigură că așa se întâmplase.

Un timp, am rămas amândoi tăcuți. Răsuflarea elefantului ne împresurase. Parcă ne aflam într-o baie de aburi. La interval de câteva minute scotea un șuierat insistent, gol și ascuțit, semn că-și pierdea răbdarea și, ori de câte ori făcea așa, tânărul se grăbea să scoată mâncarea.

Apoi l-am întrebat pe bunicul:

– Mai știi povești din astea?

– Acum da.

– Nu, vreau să zic care s-au întâmplat mai demult.

A căzut pe gânduri. S-a gândit mult în timp ce mergeam pe lângă elefant. Poate că în împrejurări un pic diferite mi-ar fi povestit despre soția tigrului. În schimb, de data aceea, mi-a povestit despre omul fără de moarte.

*

Cu mâinile la spate, pășind în umbra elefantului, bunicul a început:

E sfârșitul verii, în '54. Ba nu, în '55, pentru că atunci am cunoscut-o pe bunica ta. Sunt prim-asistent de triaj al batalionului și

ucenicul meu – Dumnezeu să-l odihnească în pace – sau stagiar, cum i-aţi spune voi, e Dominic Lazlo, un ungur mărunţel, c-o minte brici, care a plătit o căruţă de bani ca să studieze la noi la Universitate şi care nu ştie o boabă din limba noastră. Dumnezeu ştie de ce nu s-o fi dus la Paris sau la Londra, că tare priceput mai e cu bisturiul! Dar atât, altceva nu ştie să facă. În orice caz, primim o telegramă din satul ăsta, unde bântuie o epidemie. Câţiva oameni au murit, iar cei rămaşi în viaţă sunt speriaţi – tusea e groaznică, sânge pe pernă dimineaţa. Mie, unul, mi se pare că misterul ăsta aduce cu un castron de lapte gol şi c-o pisică mare şi grasă lângă el, cu urme de lapte pe mustăţi în timp ce toată lumea se întreabă unde e laptele.

Bun. Luăm o căruţă de ocazie şi mergem în sat. Bărbatul care ne întâmpină se numeşte Marek. E fiul celui mai de vază om de-acolo, şcolit la Universitate. El e cel care ne-a telegrafiat rugându-ne să venim. E scund şi îndesat şi ne conduce prin sat, până la casa tatălui său. Sora lui Marek e o femeie voinică, plăcută la vedere, exact cum ne-am fi aşteptat. Ne dă cafea şi pâine cu brânză, o schimbare bine-venită faţă de terciul de ovăz pe care-l mâncam la cazarmă. Apoi Marek zice:

– Domnilor, ne confruntăm cu ceva nemaivăzut.

Mă aştept să zică: „Molima s-a întins, mai mulţi morţi, isterie în masă". Parţial am dreptate, mai ales în ceea ce priveşte isteria.

După câte se pare, lucrurile stau aşa: un bărbat a murit şi au făcut înmormântarea. În timpul înmormântării, bărbatul, pe nume Gavo, se ridică în capul oaselor în coşciug şi cere apă. Toată lumea se miră din cale-afară. La trei după-amiaza, procesiunea urmează mortul pe panta cimitirului, acolo unde trebuie îngropat. Mai întâi se aude cum alunecă cadavrul în coşciug şi, când cade capacul, apare şi Gavo ăsta dinăuntru, la fel de livid şi vânăt la faţă ca în ziua în care l-au găsit, plutind cu burta în sus, într-un heleşteu din ţinut. Gavo stă în capul oaselor, cu costumul strâmt pe el, cu pălăria în mână şi cu o batistă violetă împăturită în buzunar. Surpriză imensă! De-acolo de sus, din înalturi, purtat în coşciugul lui ca şi cum ar fi plutit într-o barcă, bărbatul priveşte procesiunea cu nişte ochi roşii şi spune: „Apă!" Asta-i tot.

Și până să-și dea seama cei care-i cărau sicriul de ce se întâmplă, până s-apuce ei să lase sicriul jos și s-o rupă la fugă ca niște descreierați în biserică, Gavo ăsta căzuse deja înapoi pe spate în coșciug.

Ăsta e lucrul nemaivăzut despre care ne povestește Marek.

De unde ședem noi, în casa lui Marek, văd prin ușa deschisă drumeagul care șerpuiește peste câmp până la cimitir. De-abia acum îmi dau seama ce gol e satul și că în ușa bisericuței stă un bărbat cu un pistol în mână – antreprenorul de pompe funebre îmi spune Marek, Aran Darić, care n-a mai dormit de șase zile. Încep să mă gândesc c-ar fi mult mai înțelept să-l ajutăm pe insul ăsta, Aran Darić.

Între timp Marek își continuă povestea și, de data asta, bărbatul pe nume Gavo nu se mai ridică din coșciug. Asta pentru că, după ce purtătorii sicriului au dat bir cu fugiții, o persoană necunoscută din procesiunea mortuară trage două gloanțe cu un pistol drept în căpățâna lui Gavo, care stătea moț în capul oaselor. Nu mai contează cum de s-a găsit cineva pregătit să tragă cu arma la o înmormântare. Marek povestește partea asta numai după ce dă două, trei păhărele de rachiu de prune pe gât.

În răstimpul ăsta eu iau notițe și mă întreb ce legătură are Gavo cu boala pe care am fost chemat s-o tratez. Când Marek aduce vorba despre cele două gloanțe, pun creionul jos și zic:

– Așadar, bărbatul nu murise?

– Ba da, zice Marek, cu siguranță murise.

– Înainte să fie trase gloanțele? întreb eu fiindcă mi se pare că toată povestea asta începe să ia o altă turnură și că nu face decât să scornească tot felul de aiureli ca să acopere o crimă.

Marek ridică din umeri și spune:

– E uimitor, știu!

Eu scriu în continuare, dar ce scriu nu are nici o noimă, iar Marek privește cu interes peste masă și încearcă să descifreze scrisul meu. Dominic, care bănuiesc că nu a înțeles o iotă din toată tărășenia, se holbează încordat la mine, așteptând un fel de explicație.

– Va trebui să vedem cadavrul, zic eu.

Marek îşi ţine mâinile pe masă şi îmi dau seama că îşi roade unghiile când e agitat. Era limpede că în ultima vreme şi le rosese mult.

– Sunteţi sigur că e necesar? mă întreabă el.

– Trebuie să-l vedem!

– Nu ştiu ce să zic, domnule doctor...

Făcusem o listă cu oamenii cu care voiam să vorbesc – oricine era bolnav, toţi membrii familiei acestui individ sculat din morţi, Gavo, şi mai ales preotul şi antreprenorul de pompe funebre care mai mult ca sigur ştiau cât de bolnav fusese bărbatul cu pricina înainte să fie împuşcat. Şi îi spun lui Marek:

– Domnule Marek, e multă lume în primejdie aici. Dacă omul ăsta a fost bolnav...

– N-a fost bolnav!

– Poftim?

– Era sănătos tun!

Dominic priveşte confuz când la Marek, când la mine. Mă cunoaşte de mult timp şi îşi dă seama că expresia de pe chipul meu nu e una de satisfacţie. Mai mult ca sigur e năucit de ce se întâmplă. Nici Marek nu arată prea bine. Zic:

– Foarte bine, domnule Marek, atunci să vă spun cum văd eu lucrurile. În ceea ce priveşte boala din sat, domnule Marek, inclusiv boala domnului Gavo, sunt sigur că cercetările mele vor confirma diagnosticul de ftizie – tuberculoză, adică. Se potriveşte cu simptomele pe care mi le-aţi descris – tusea cu sânge şi aşa mai departe. Aş vrea să strângeţi toţi bolnavii la dispensarul din sat, cât mai repede cu putinţă, şi aş vrea să declaraţi carantină până când vom putea evalua proporţiile epidemiei.

Şi de data asta mă prinde cu garda jos când mă întreabă pe un ton sever:

– Cum adică tuberculoză?

Pare foarte alarmat. M-aş fi aşteptat să fie alarmat la auzul cuvântului „tuberculoză", dar ceva din felul în care mă priveşte îmi dă de înţeles că diagnosticul meu nu îi e pe plac, că i se pare nepotrivit şi nu suficient de grav.

– N-ar putea fi altceva? urmează Marek.

Îi răspund că nu, nu dacă e vorba de aceste simptome, de oameni care cad seceraţi unul câte unul, lăsând în urmă perne pline de sânge. Îi spun că totul va fi bine, că o să trimit după medicamente, după asistente şi după încă un medic din Oraş care să mă ajute.

– Da, dar dacă toate astea nu ne vor fi de nici un folos? întreabă el.

– Vor fi!

– Dacă e tuberculoză, zice el. Dacă aveţi dreptate...

– Nu sunt sigur că înţeleg unde bateţi.

– Ce se va-ntâmpla dacă vă înşelaţi, dacă e vorba de altceva? izbucneşte Marek. Acum e deja foarte agitat şi îmi spune: Domnule, nu cred că înţelegeţi... Chiar mă îndoiesc că vă daţi seama!

– Atunci de ce nu îmi explicaţi, îi răspund eu.

– Păi, începe Marek, pe pernele noastre este sânge. Şi... Gavo avea sânge pe reverele hainei.

– Pentru că l-aţi împuşcat!

Marek mai are puţin şi cade de pe scaun.

– Nu l-am împuşcat, domnule doctor, era deja mort!

Mă apuc iar de mâzgălit, mai mult ca să par oficial. Dominic a transpirat de frustrare.

– Trebuie să vorbesc cu familia lui, spun eu.

– Nu are familie. Nu era de prin partea locului.

– Atunci de ce a fost înmormântat aici?

– Era un fel de negustor ambulant venit de prin alte părţi, noi nu ştiam nimic despre el. Am vrut să facem o faptă creştinească.

Povestea mi se pare din ce în ce mai încâlcită, dar îmi spun: „Poate de-aia au şi început să se îmbolnăvească toţi deodată, poate că Gavo avea boala şi a adus-o cu el, deşi lor li se părea sănătos tun. Pe de altă parte, a stat aici prea puţin timp ca să apuce să îmbolnăvească un sat întreg – dar, se vede treaba, destul cât să fie împuşcat în cap."

– Cine îmi va da aprobare pentru dezgroparea cadavrului?

– Nu va fi nevoie de asta, spune Marek frângându-şi mâinile. I-am bătut în cuie coşciugul şi l-am lăsat în biserică. E tot acolo.

Arunc din nou o privire către uşă şi îl văd pe Aran Darić în pragul bisericii, cu pistolul în mână. Pentru orice eventualitate.

– Da, înţeleg.

– Nu, face Marek.

Aproape că plânge, strângându-şi nervos pălăria în mâini. Dominic a renunţat deja să mai încerce să înţeleagă. Marek continuă:

– Ce să înţelegeţi!? Oameni cu pete de sânge pe haine se ridică în capul oaselor în sicrie, iar noi găsim dimineaţa sânge pe pernă! Nu cred că aveţi ce să înţelegeţi!

Aşa că iată-ne pe mine şi pe Dominic stând în bisericuţa de piatră din Bistrina, cu sicriul bărbatului pe nume Gavo aşezat aproape de uşă, ca şi cum ar fi fost vârât acolo pe fugă. E un sicriu prăfuit, din lemn. În biserica de piatră e linişte deplină. Miroase a lemn de santal şi a ceară şi o icoană cu Fecioara Maria stă atârnată deasupra uşii. Ferestrele au geamuri albastre. E o biserică frumoasă, dar se vede că nimeni nu i-a mai călcat pragul de mult – nici o lumânare nu este aprinsă, iar pe sicriul lui Gavo sunt stropi albi de la porumbeii din clopotniţă. Priveliştea mă întristează, pentru că, din câte ştiu, acest Gavo nu a făcut nimic ca să merite să fie împuşcat în cap la propria înmormântare. De două ori!

După ce intrăm, Aran Darić închide repede uşa şi, o bună bucată de vreme, liniştea domneşte în bisericuţă. Ne-am adus raniţele şi am luat cu noi şi o rangă ca să deschidem coşciugul, însă ne dăm seama că poate ar fi fost mai bine să aducem nu o rangă, ci o pereche de boi, fiindcă nu numai că sicriul era bătut în cuie, dar era şi acoperit cu scânduri de-a curmezişul capacului şi apoi legat de câteva ori cu un lanţ care părea să fie de la o bicicletă. Cineva avusese încă o idee salvatoare, fiindcă pe sicriu fusese aruncată şi o funie de usturoi, iar căpăţânile zăceau acum răsfirate, în găocile lor albe ca hârtia.

– Ruşine, mare ruşine! zice Dominic cu greutate, după care scuipă şi conchide: Ţărani!

Apoi auzim ceva absolut incredibil, ceva ce nici măcar nu poţi să concepi, pentru că, dacă nu l-ai auzit cu urechile tale răsunând în

liniștea bisericii, nu crezi că a fost aievea. Un foșnet și, dintr-odată, o voce venind din coșciug rostește direct, politicos și un pic înăbușit:

– Apă!

Bineînțeles, suntem complet paralizați. Dominic Lazlo e lângă mine, în picioare, strângând ranga cu o mână albă ca varul. Abia mai respiră și, în jurul mustății, încep să i se adune broboane de transpirație, în timp ce înjură fără oprire în maghiară. Sunt pe punctul de a spune ceva când vocea – pe același ton, foarte pasivă, adresându-ne pur și simplu o rugăminte – rostește din nou:

– Mă scuzați, apă, vă rog!

– Repede, repede, trăiește, deschide coșciugul!

Dominic Lazlo înfige ranga pe sub capacul coșciugului, iar eu mă așez în genunchi, chinuindu-mă să smulg lanțul de bicicletă înfășurat peste el. Lovim de parc-am vrea să-l facem praf. Dominic își ține un picior pe una dintre laturile sicriului, săltându-se pe rangă de zici că e nebun, iar eu repet întruna, fără să-i fiu de nici un folos:

– Împinge, împinge!

Iar capacul, pocnind ca un os, se desprinde și iată-l pe Gavo stând culcat pe niște pernuțe, cu batista lui violetă frumos împăturită, cu hainele puțin prăfuite, dar altfel nevătămat.

Îl apucăm de brațe și-l ridicăm în capul oaselor, lucru pe care, dacă stau acum să mă gândesc, nu-ți recomand să-l faci vreodată cu cineva care a fost împușcat în cap, pentru că numai Dumnezeu știe ce l-a ținut în viață! Dar, îmi spun, ce întâmplare extraordinară! Mă așteptam să pară mai bătrân, cu părul alb și eventual cu mustață.

Dar Gavo e tânăr, are cel mult treizeci de ani și arată bine, cu un păr negru și o expresie plăcută. E greu de crezut că un om care tocmai a fost scos dintr-un sicriu, unde a stat mai multe zile, poate să aibă cea mai mică urmă de exuberanță pe chip; dar tocmai asta este partea extraordinară: Gavo pare foarte mulțumit în timp ce stă acolo, cu mâinile în poală.

– Știi cum te cheamă? îl întreb.

Sunt încă într-o stare de surescitare extremă, așa că îi lărgesc ochii cu degetele și îi cercetez atent. El mă privește cu interes.

– O, da, spune el. Gavo. Aşteaptă răbdător în timp ce eu îi pun mâna pe frunte şi-i iau pulsul. După care adaugă: Mă scuzaţi, dar chiar aş vrea nişte apă!

Dominic o ia imediat la fugă către sat, la fântână, trecând, se pare, pe lângă Marek care-i strigă: „V-am zis eu, nu?" Între timp, eu îmi deschid trusa medicală, îmi scot stetoscopul şi-i ascult inima lui Gavo, care bate regulat sub coastele subţiri. Mă întreabă cine sunt şi îi spun că sunt doctorul Leandro de la cutare şi cutare batalion şi că să nu-şi facă griji. Dominic se întoarce cu apa şi, când Gavo înclină găleata ca să bea, observ picături de sânge pe perna din coşciug. Împreună cu Dominic, îi cercetez capul pe toate părţile. Aşa cum ne aşteptam, iată şi cele două gloanţe, ca doi ochi de metal, ascunse în părul lui Gavo. Apare acum întrebarea: să riscăm să-l mutăm de-acolo sau să efectuăm extracţia pe loc? De fapt, să efectuăm sau nu extracţia? Dacă în clipa în care o să scoatem gloanţele, creierul o să i se scurgă afară ca un ou crud? Şi după aceea, chiar că o să avem o înmormântare şi o să trebuiască să judecăm tot satul pentru crimă, fiindcă altfel deveneam complici şi totul s-ar fi sfârşit cu un mare dezastru pentru toată lumea.

Aşa că îl întreb:

– Cum te simţi, Gavo?

A terminat deja de băut toată apa din găleată şi şi-o pune pe genunchi. Pare că a prins puteri şi zice:

– Mult mai bine, mulţumesc!

Apoi se uită la Dominic şi îi mulţumeşte în maghiară, lăudându-l pentru cât de bine se pricepe să mânuiască ranga.

Mă gândesc bine ce vreau să-i mai zic.

– Ai fost împuşcat în cap de două ori, rostesc în cele din urmă. Trebuie să mergem la spital ca să hotărâm cel mai bun tratament pentru tine.

Dar Gavo e vesel.

– Nu, mulţumesc, răspunde el. E deja foarte târziu şi trebuie să plec.

Și zicând acestea, se apucă de marginile sicriului și sare afară. Un norișor de praf se ridică din el, așternându-se pe podeaua de scânduri. Rămâne apoi în picioare în bisericuță, privind în sus, la ferestrele cu vitralii prin care lumina pătrunde ca prin oglinda unei ape.

Mă ridic și-l împing la loc, spunându-i:

– Te rog să nu mai faci asta, starea dumitale e gravă, foarte gravă!

– Nu e chiar așa de gravă, răspunde el zâmbind.

Își caută gloanțele cu degetele și le pipăie, continuând să-mi zâmbească prosteşte. Îmi aduc aminte cum își pipăia gloanțele, iar eu încercam să-l prind de mâini ca să-l opresc și parcă văd cum ochii i se roteau în cap, stând să-i iasă din orbite, în vreme ce gloanțele îi apăsau pe creier. Ceea ce, desigur, nu s-a întâmplat! A rămas la fel, neschimbat. Apoi a spus:

– Știu că vi se pare înfricoșător, domnule doctor, dar nu e prima dată când mi se întâmplă.

– Poftim?

– Am fost împușcat în ochi mai demult, la Plovotje, în timpul unei lupte, mă lămurește el.

– Anul trecut? întreb eu, pentru că atunci avusese loc la Plovotje o revoltă în care mai mulți oameni își pierduseră viața.

Totuși, consider că se înșală în legătură cu ochiul, pentru că nu-i lipsește nici unul.

– Nu, nu, răspunde el. În război.

Se dăduse o luptă la Plovotje, în timpul războiului, cam cu cincisprezece ani în urmă, așa că lucrul nu era imposibil. Dar, chiar și așa, ochii îi sunt la locul lor și hotărăsc că nu-mi rămâne altceva de făcut decât să-l ignor, gândindu-mă că trebuie să aibă creierul varză din cauza gloanțelor. Îi spun că știu că are dureri mari și că îi vine greu să accepte situația. Dar el continuă să zâmbească, așa că mă opresc și îl privesc cu atenție. Poate că i-a fost afectat creierul, poate că e din cauza șocului, poate că a pierdut prea mult sânge. Ca să nu mai zic că se uită la noi cu un asemenea calm, încât Dominic îi șoptește ceva pe ungurește, și până și eu îmi dau seama că-l întreabă

dacă nu cumva e vampir. Gavo râde puțin, la fel de plăcut și politicos, iar Dominic pare că mai are un pic și izbucnește în plâns.

– Ați înțeles greșit, spune Gavo. Nu e ceva supranatural – pur și simplu nu pot muri!

Rămân încremenit.

– Ce vrei să spui?

– Nu am voie, răspunde el.

– Poftim?

– Nu am voie, repetă.

De parcă ar fi zis: „Ca să-mi mențin sănătatea, nu am voie să joc în horă sau să mă însor cu o femeie grasă".

– Atunci cum de te-ai înecat? îl întreb.

– Nu m-am înecat, după cum se vede!

– Oamenii din sat se jură că erai mort când te-au scos din apă și te-au băgat în coșciug.

– Sunt niște oameni foarte cumsecade. L-ați cunoscut pe Marek? Sora lui e o femeie încântătoare, zice desenând un cerc în aer cu mâinile.

– Și cum se face că douăzeci de oameni te-au crezut mort dacă susții că nu te-ai înecat?

– Stăteam de vorbă cu un anumit domn care nu a fost prea încântat de ce aveam să-i spun, așa că m-a ținut cu capul sub apă, povestește Gavo. Se pare că am leșinat. Uneori, când sunt foarte tulburat, obosesc repede. Se-ntâmplă.

– Te-a ținut cineva cu capul sub apă? întreb eu, iar el încuviințează ușor. Cine?

– Un sătean, nu are importanță.

Povestea devenea din ce în ce mai complicată – sau poate din ce în ce mai simplă –, așa că zic:

– E același bărbat care te-a împușcat?

Răspunsul lui Gavo mă surprinde din nou.

– Chiar nu știu, am fost împușcat din spate! Observând felul în care-l privesc, adaugă: Domnule doctor, am impresia că nu ne înțelegem cum trebuie. Nu este vorba că refuz să îmi accept moartea

sau că mă prefac că nimic nu s-a întâmplat şi că de-aia sunt acum în viaţă. Pur şi simplu vă spun – aici în biserica asta, în faţa lui Dumnezeu şi a camaradului dumneavoastră ungur care nu lasă din mână ranga pentru că tot mai crede că sunt vampir – că eu nu pot muri.

– Şi de ce nu poţi?

– Mi-a interzis unchiul meu.

– Unchiul dumitale? Cine este unchiul dumitale?

– Nu mi-e îngăduit să vă spun. Cu atât mai mult cu cât cred că o să râdeţi de mine. Acum, a continuat el în timp ce se scutura de praf, se face târziu şi mai mult ca sigur sătenii vor începe să dea târcoale pe aici ca să vadă cum vă descurcaţi. Vă rog, lăsaţi-mă să mă ridic şi să-mi văd de drum!

– Nu te ridica!

– Vă rog să nu mă trageţi de haină.

– Îţi interzic să faci vreo mişcare! În momentul ăsta, creierul dumitale are două gloanţe pe post de dopuri şi, dacă unul din ele se deplasează, o să dea pe-afară ca o budincă! Aş fi nebun să te las să te ridici!

– Iar eu aş fi nebun să mai stau aici, îmi spune el exasperat. Dintr-o clipă în alta, amicul dumneavoastră ungur o să dea fuga să-i cheme şi pe ceilalţi şi iar o să-nceapă nebunia cu usturoiul şi cu ţăruşii! Şi chiar dacă n-am să mor, nu-mi place deloc să mi se înfigă un ţăruş între coaste! Am mai păţit-o şi nu mai vreau!

– Şi dacă îţi promit că sătenii nu se vor băga, dacă îţi promit că vei avea parte de doctori adevăraţi şi de un pat de spital curat, fără ţăruşi şi urlete... o să stai liniştit şi o să mă laşi să-mi fac treaba?

Râde de mine, iar eu îi spun că vreau să-l duc la spitalul militar, la aproximativ doisprezece kilometri de acolo, ca să mă asigur că e îngrijit cum se cuvine. Îi spun că o să-l trimit pe Dominic să aducă nişte oameni cu o maşină, că-l vom scoate din biserică în sicriu şi că o să se simtă bine pe drum. Îi cânt în strună şi-i zic că, dacă tot nu are de gând să moară, ar putea măcar să iasă din toată treaba asta decent, în siguranţă, ferit de alte împuşcături. Îi spun toate lucrurile astea, fiindcă, sincer, cred că îi e frică de bărbatul care l-a împuşcat

şi, în tot acest timp, el mă priveşte cu simpatie – de parcă îi face mare plăcere şi este mişcat de gestul meu, de faptul că îmi pasă atât de mult de creierii lui care stau să-i iasă din cap. Îmi spune că e în regulă, că o să rămână până vin medicii, iar eu îi dau indicaţii lui Dominic să se întoarcă la spital şi să ceară o maşină, o targă şi încă un chirurg de teren. Dominic pare neliniştit în legătură cu ideea mea de a rămâne în biserică cu un vampir şi observ că nu e deloc încântat de perspectiva de a merge pe jos doisprezece kilometri pe întuneric, mai ales după cele văzute, dar este de acord să o facă. Va pleca imediat şi îi va ordona primei santinele întâlnite în cale să declare podul de la ieşirea din sat în carantină, astfel încât nici un bolnav să nu poată ieşi şi nici un călător să nu poată poposi în sat. Gavo dă mâna cu Dominic, iar Dominic schiţează un surâs şi se face nevăzut.

Acum sunt singur cu Gavo şi aprind câteva candele, iar ici-colo porumbeii de pe grinzi se scutură şi îşi fâlfâie aripile în întuneric. Îmi împăturesc haina şi o pun în sicriu pe post de pernă, după care scot bandajele din raniţă şi încep să-i bandajez capul lui Gavo, ca să nu-i cadă gloanţele. El aşteaptă răbdător să-mi termin treaba, cu privirea aceea prostească şi, pentru prima dată, mă întreb dacă o s-ajung să mă simt destul de în siguranţă încât să adorm, iar apoi să mă trezesc cu el deasupra mea, urlând ca un animal, cu ochii ieşiţi din orbite, ca la câinii turbaţi. Ştii că eu nu cred în asemenea lucruri, Natalia, dar în momentul acela mi-era milă de bietul Dominic care credea!

Îl întreb pe Gavo despre înec.

– Cine e bărbatul care te-a ţinut cu capul sub apă?

– Nu contează, răspunde el, nu contează deloc.

– Ba eu cred că da, îi spun. Poate e cel care te-a împuşcat.

– Mai are vreo importanţă? Nu m-a omorât.

– Nu încă, zic.

Mă priveşte cu îngăduinţă. Îi acopăr un ochi cu bandajul şi acum seamănă cu o mumie din filmele alea de groază.

– Deloc, repetă el.

Nu vreau să revin asupra chestiunii cu nemurirea, aşa că spun:

– De ce a încercat să te înece?

Răspunde imediat, fără ezitare:

– Pentru că i-am spus c-o să moară!

Acum încep să mă gândesc: „Dumnezeule, bandajez un ucigaș! A venit aici ca să omoare pe cineva, omul a-ncercat să-l înece și l-a împușcat în cap în legitimă apărare și asta e toată tărășenia. Dominic e plecat de numai o jumătate de oră și am toată noaptea de petrecut singur, cu individul ăsta! Cine știe ce se poate întâmpla? Dacă se-apropie de mine, îmi spun, îl lovesc în ceafă și-i răstorn coșciugul, după care fug mâncând pământul!"

– Ai venit să-l omori?

– Bineînțeles că nu, răspunde Gavo. Era bolnav de tuberculoză – sunt sigur că ați auzit ce se vorbește prin sat. Eu am venit să-i spun, să-l ajut, să fiu de față când se întâmplă. Haideți, domnule doctor, sânge pe pernă, tuse îngrozitoare! La ce diagnostic vă gândeați dumneavoastră înainte să veniți?

Am fost foarte surprins să-l aud vorbind așa.

– Ești doctor?

– Am fost odată, da!

– Și acum? Ești preot?

– Nu tocmai preot, răspunde el. Dar mi-am făcut o ocupație din asta: să stau la căpătâiul muribunzilor și-al morților.

– O ocupație?

– Pentru unchiul meu, zice el, drept răsplată.

– Unchiul dumitale e preot?

Gavo râde și zice:

– Nu, dar le face mare parte din treabă!

Am terminat de-acum cu bandajatul, dar el tot nu vrea să-mi spună cine e unchiul lui. Încep să-l suspectez a fi cine știe ce radicalist politic, unul dintre aceia care instigă încăierările din nord. În cazul ăsta, mai bine să nu aflu cine e unchiu-său.

– Nu vrei să-l identifici pe cel care a încercat să te omoare? îi spun. Ar putea face rău și altora.

– Tare mă îndoiesc de asta! Nu cred că mai are și altcineva de gând să-i spună că o să moară.

– Bine, dar atunci vreau să știu cine este ca să pot să-l tratez.

– Medicamentele nu-l mai ajută, oftează Gavo. E de înțeles că era furios. Nu îl învinuiesc că a vrut să mă înece.

Mă privește cum îmi strâng lucrurile și îmi închid geanta.

– Oamenii se supără când află că urmează să moară, adaugă el. Cred că dumneavoastră știți lucrul ăsta, domnule doctor, cred că vă confruntați mereu cu el!

– Presupun că da, răspund eu.

– Se poartă foarte ciudat. Deodată se simt plini de viață! Deodată vor să lupte pentru o mulțime de lucruri, să pună întrebări! Vor să-ți arunce apă opărită în față sau să te bată măr cu umbrela sau să-ți dea cu un bolovan în cap. Deodată își amintesc ce lucruri au de făcut și de oamenii pe care i-au uitat! Tot refuzul și împotrivirea asta... Ce lux!

Îi iau temperatura și e normală, dar mi se pare că a devenit mai agitat.

– De ce nu te întinzi un pic? îi zic.

Dar el îmi răspunde:

– Aș mai vrea apă, vă rog!

Și de nu știu unde, probabil din sicriu sau dintr-un buzunar, scoate o ceașcă mică, albă cu margine aurie, și o întinde către mine.

Îi spun că n-am de gând să mă duc până la fântâna din sat și să-l las singur acolo, dar el îmi arată vestibulul și mă asigură că apa sfințită e numai bună. Natalia, tu mă cunoști, știi că eu nu cred în lucruri de-astea și că mă închin când intru în biserică numai din respect pentru cei care o fac. Nu am nici cea mai mică problemă să-i dau apă sfințită unui om care trage să moară într-o biserică! Așa că umplu cana, iar el o bea; îi mai dau încă una și îl întreb de când nu a mai urinat, iar el îmi răspunde că nu știe sigur, dar că sigur nu-i vine acum. Îi iau tensiunea arterială. Îi verific pulsul. Îi dau iar să bea și, până la urmă, e de acord să se întindă, iar eu mă sprijin de strană ca să-mi dezleg șireturile de la pantofi și mă gândesc la bietul Dominic. Nu mi-e somn deloc, dar am căzut pe gânduri – mă gândesc la oamenii aceștia, la epidemia lor, mă gândesc la podul care trece peste

râul din apropiere, la felinarele de carantină aprinse. Mă întreb de ce-oi fi cerut să fim puși în carantină, cine să vină până aici, în miez de noapte, în cătunul ăsta rupt de lume? O oră sau poate o oră și jumătate trece așa. Gavo nu scoate nici un sunet în coșciugul lui, așa că mă aplec să mă uit la el. E un sentiment foarte tulburător să te privească cineva dintr-un sicriu. Ochii lui sunt foarte mari, foarte rotunzi și larg deschiși. Îmi zâmbește și-mi spune:

– Nu vă îngrijorați, domnule doctor, tot nu pot să mor!

Mă așez din nou în strană și, de unde mă aflu, îl văd cum își ridică brațele, le întinde puțin, după care și le lasă să cadă în sicriu.

– Cine este unchiul dumitale?

– Nu cred că vreți cu adevărat să știți, îmi răspunde.

– Păi de-aia te-am întrebat.

– Nu are rost să vă spun. Am avut încredere în dumneavoastră ca într-un coleg de breaslă, dar, din câte văd, nu vreți să-mi dați crezare, iar discuția asta nu are unde să ducă atâta vreme cât nu sunteți de bună-credință, în toate privințele!

Sunt sincer și îi spun:

– Vreau să știu cine e unchiul dumitale, fiindcă am convingerea că asta explică de ce nu poți să mori.

– Da, așa e.

– Deci?

– Dacă nu credeți că eu nu pot să mor – deși am fost ținut cu capul sub apă zece minute, apoi împușcat în ceafă de două ori –, atunci cu atât mai puțin o să mă credeți când o să vă spun cine e unchiul meu. Nu aveți cum!

Parcă îl văd și acum foindu-se în sicriu, dând din umeri, cu bocancii ițindu-se la unul din capete.

– Te rog, stai liniștit!

– Aș vrea niște cafea, îmi zice el.

Îi râd în față și îl întreb dacă nu cumva e nebun – eu nu am de gând să-i dau cafea în starea în care se află!

– Dacă bem cafea, am să vă dovedesc că nu pot să mor, spune el.

– Cum?

– O să vedeți, continuă el, dacă faceți cafea.

Îl privesc cu ochii holbați cum se ridică în capul oaselor, se apleacă peste marginea coșciugului și caută în sacul meu de voiaj, de unde scoate cutia cu cafea și arzătorul cu parafină. Îi spun să stea întins, pentru numele lui Dumnezeu, dar el o ține pe-a lui:

– Haideți, domnule doctor, faceți cafea și o să v-arăt!

Nu am altceva mai bun de făcut, așa că pun de cafea. Fac cafea cu apă sfințită, iar mirosul de parafină se împrăștie în toată biserica. Mă privește de jos, stând cu picioarele încrucișate pe pernițele de catifea din sicriu, și îmi dau seama că am renunțat să-i mai cer să stea culcat. Amestec cafeaua cu un depresor pentru limbă și pudra maronie se împrăștie în apă ca un nor gros. El continuă să mă privească zâmbind.

Când e gata cafeaua, insistă să bem amândoi din ceșcuța albă cu buza aurie. Spune că așa îmi va dovedi ce-nseamnă să fii fără de moarte, iar eu sunt deja suficient de intrigat încât să-l las să iasă din coșciug și să-mi toarne o porție. Îmi spune să o țin în mână și să nu suflu în ea, ci să aștept până se răcește destul de bine ca să pot s-o beau dintr-o singură înghițitură. În timp ce stau cu cafeaua în mână, îmi zic că sunt nebun. „Iată-mă într-o biserică, bând cafea cu un om care are două gloanțe înfipte în țeastă."

– Acum beți, spune el și eu mă supun.

E încă prea fierbinte, îmi arde limba și încep să tușesc. Nu termin bine că îmi și ia ceașca din mână și o cercetează cu atenție. O înclină spre mine, ca să pot să văd și eu. Pe fundul ceștii s-a strâns zaț. În cele din urmă, îmi dau seama unde bate.

– Îmi citești în cafea? întreb eu. Sunt uluit. Cu asta se ocupă țigăncile sau magicienii la circ.

– Nu, nu, se apără el. Zațul e foarte important! În zațul ăsta pot să vă văd moartea.

– Cred că glumești, îi răspund.

– Ba nu, chiar o văd, continuă el. E acolo. Simplul fapt că aveți zaț în cană e o certitudine!

– Normal că e o certitudine! E cafea. Toată lumea rămâne cu zaț în cană după ce bea cafea. Nu încape nici o îndoială că zațul există!

– La fel ca moartea, spune el.

După care își toarnă la rândul lui cafea. Ține cana cu ambele mâini, iar eu sunt prea furios pe mine ca să mai pot vorbi, prea furios că l-am lăsat să mă convingă să fac cafea doar ca să fiu prostit în felul acela. În câteva minute își bea cafeaua și o dâră subțire i se prelinge pe gât, iar eu mă gândesc la gloanțele înfipte în țeasta lui și mă rog să nu i se deplaseze – sau poate că acum mă rog tocmai pe dos!

Gavo îmi întinde ceașca, iar aceasta e goală. Îi văd fundul alb, iar interiorul este uscat ca și cum ar fi fost șters cu prosopul.

– Mulțumit? face el privindu-mă triumfător.

– Nu înțeleg, zic.

– Nu am zaț, răspunde el.

– E o glumă! pufnesc eu.

– Sigur că nu e, priviți!

Și șterge cu degetul fundul cănii.

– Faptul că nu e zaț în ceașca dumitale dovedește că nu poți să mori?

– Așa ar trebui, răspunde el de parcă tocmai a rezolvat o ecuație, de parcă eu nu sunt în stare să pricep un lucru absolut evident.

– E un truc.

– Nu, nu e un truc. Într-adevăr, ceașca e specială, dar nu e nici o magie la mijloc. O am de la unchiul meu!

– La naiba cu unchiul dumitale! țip eu. Întinde-te și ține-ți gura până vin medicii!

– Nu merg la spital, domnule doctor, spune el răspicat. Mă numesc Gavran Gailé și sunt un om fără de moarte!

Dau din cap, opresc arzătorul cu parafină și pun la loc cutia cu cafea. Vreau să-i iau ceașca, dar mi-e teamă să nu-l provoc. Zâmbetul nu-i dispare nici o clipă de pe chip.

– Cum pot să vă dovedesc că spun adevărul?

Mi se pare că sesizez o notă de resemnare în glasul lui și îmi dau seama că a obosit – că l-am obosit.

– Nu ai cum!

– Ce v-ar mulţumi?

– Să cooperezi, te rog!

– Dar e ridicol!

Sunt atât de şocat de îndrăzneala cu care îmi vorbeşte, încât nu mai găsesc nimic să-i spun. Seamănă cu un miel – cum stă acolo în sicriu, cu ochii mari, nevinovaţi.

– Lăsaţi-mă să mă ridic şi promit că o să vă dovedesc că nu pot muri!

– Nu există trup fără de moarte. O să provoci o nenorocire! O să mori, nemernic încăpăţânat ce eşti, iar eu o să merg la închisoare din cauza ta!

– Cum doriţi, spune el. Împuşcaţi-mă, înjunghiaţi-mă dacă vreţi! Daţi-mi foc! Fac şi pariu! Putem să facem prinsoare, ca pe vremuri! Pun condiţiile după ce câştig.

Îi spun că nu vreau să fac nici un pariu.

– Dumneavoastră nu faceţi pariuri de fel? mă întreabă.

– Dimpotrivă! Nu-mi irosesc timpul cu pariuri pe care sunt sigur c-o să le câştig!

– Acum văd că v-aţi supărat, domnule doctor! N-aţi vrea să mă pocniţi în cap cu una dintre scândurile alea?

– Întinde-te, îi zic.

– Prea violent, remarcă Gavran Gailé. Bine, atunci altceva! Stă tot în capul oaselor în sicriu şi priveşte în jur prin biserică. Ce ziceţi de lac atunci? spune el într-un târziu. De ce nu mă aruncaţi în lac cu nişte greutăţi legate de picioare?

Acum, Natalia, tu ştii bine că sunt iute la mânie. Ştii că n-am răbdare cu nătărăii. Şi eram aşa înfuriat din cauza ceştii şi a trucului ieftin cu cafeaua – să mă las eu păcălit să-i fac cafea şi nu oricum, ci din raţiile de război –, încât acum chiar că nu-mi mai păsa, eram gata să-l las să facă ce voia, să se spânzure dacă asta-i trăsnea! E deja întuneric şi târziu, sunt pe drum de ore întregi. Sunt singur cu omul ăsta care-mi zice să-i dau c-o scândură-n cap şi, mai nou, să-l arunc în lac! Nu am acceptat, dar nici n-am refuzat şi probabil că întreaga

întâmplare începe să ia proporții halucinante – nici nu mai înțeleg! Vede că nu-i mai zic să stea întins. Dintr-odată, iese din sicriu și îmi spune:

– Excelent, o sa fiți fericit după aceea!

Îi răspund că nu am nici o îndoială.

Chiar lângă biserică se află un lac și începem să ne uităm în jur după ceva destul de greu. Sub altar găsesc doi bușteni imenși, arși pe jumătate, și îl pun să-i care pe scări. De fapt, în sufletul meu sper să leșine, dar lucrul acesta nu se întâmplă. Își aranjează din nou bandajul din jurul capului în timp ce eu desfac lanțul de bicicletă de pe coșciug. Mă ajută să-mi strâng lucrurile și zâmbește întruna. Ies primul și observ că Aran Darić, probabil la ordinul lui Dominic, a plecat. Este foarte târziu, iar satul e cufundat în beznă. Sunt sigur că ne urmăresc de la ferestre, dar nu-mi pasă. Îi strig să iasă și pornim împreună prin buruieni și noroi până ce ajungem pe micul dig al heleșteului unde probabil pescuiau copiii din sat. Gavo pare foarte emoționat. Îl pun să-și vâre picioarele în scobiturile buștenilor arși, după care răsucesc lanțul în jurul gleznelor lui și prin mijlocul bușteniilor, foarte strâns și de mai multe ori, până ce tălpile nu i se mai văd deloc.

Încep să mă simt vinovat și mi-e teamă. Nu mă mai gândesc la mine ca la un medic, ci ca la un om de știință care vrea cu orice preț să dovedească că un imbecil nu e nimic altceva decât un imbecil. „Și totuși, îmi zic, nu vreau să am mâinile pătate cu sângele acestui imbecil."

– Gata! spun când am terminat.

Își ridică picioarele pe rând, foarte încet, ca un copil care încearcă pentru prima dată o pereche de patine cu rotile.

– Foarte bine, domnule doctor!

– Trebuie să ne luăm niște măsuri de precauție, adaug.

Gavo pare iritat.

– Ar fi o nebunie să te las să intri în lac fără măsuri de precauție. Mă uit în jur după ceva cu care să-l trag la mal și văd capătul unei funii legate de parul de pe dig, așa că iau funia și i-o înfășor în

jurul taliei. În tot acest timp el mă priveşte plin de interes. Vreau să-ţi dai cuvântul, că promiţi c-o să tragi de funie când simţi că începi să te îneci!

– N-o să mă înec, domnule doctor! Dar pentru că aţi fost atât de bun cu mine, vă dau cuvântul. Şi o să vă şi garantez cu ceva. Cade pe gânduri câteva clipe, în timp ce trage de sfoara legată în jurul taliei, ca să se asigure că nodul e strâns. Apoi spune: Drept garanţie că n-o să mor în noaptea asta, vă dau ceaşca mea de cafea, domnule doctor!

Şi, scoţând-o din buzunarul de la piept, mi-o întinde între degete, ca pe un ou.

– Nu vreau blestemata dumitale de ceaşcă!

– Chiar dacă n-o vreţi, eu garantez cu ea. Dumneavoastră cu ce garantaţi, domnule doctor?

– Şi de ce trebuie să garantez, mă rog? îl întreb. Nu eu intru în lac!

– Pur şi simplu mi-ar plăcea să veniţi şi dumneavoastră c-o garanţie! Că sunteţi sigur c-o să mor. Ca atunci când ne vom mai întâlni, să nu mai trebuiască să trecem iar prin asta.

E de-a dreptul ridicol, dar încep să caut ceva cu care să consfinţesc pariul. „O să tragă el de sfoară, îmi zic, şi încă foarte curând!" Îl întreb dacă s-ar mulţumi cu arzătorul meu cu parafină şi el îmi râde în faţă:

– Vă bateţi joc de mine dacă vreţi să puneţi pariu pe el! Zău, domnule doctor, aş vrea să pariaţi pe un obiect care chiar valorează ceva pentru dumneavoastră!

Scot *Cartea junglei* – ştii tu, volumul ăla vechi pe care-l ţin în buzunar – şi i-o arăt.

– Uite pe ce pun eu pariu!

El o priveşte foarte interesat, după care se apleacă în faţă, cu buştenii legaţi de picioare, şi o miroase.

– Înţeleg că e ceva ce nu vreţi să pierdeţi?

Îmi dau seama că ar fi cazul să fiu clar, pentru că amândoi garantăm cu nişte lucruri care înseamnă foarte mult pentru noi, aşa că îi spun:

– Garantez cu această carte pentru că sunt sigur c-o să te duci la fund şi-o să fii în pericol de înec!

– Dar nu şi c-o să mor?

– Nu, pentru că ai jurat să tragi de sfoară înainte să se întâmple! Poți să te răzgândeşti. Medicii sunt deja pe drum.

Mint. Mai mult ca sigur, Dominic e abia la jumătatea drumului spre spitalul militar. Dar îmi joc cartea. Gavran Gailé zâmbeşte iar şi iar.

Întinde mâna şi, când dau să i-o strâng, îmi pune în palmă ceva rece, de metal. Sunt gloanțele. În timp ce eu făceam pregătirile pentru mica noastră excursie la lac, el şi le scosese. Mă uit cum strălucesc pline de sânge şi smocuri de păr încâlcit şi, deodată, Gavo se întoarce spre marginea digului, spunându-mi:

– Pe curând, domnule doctor!

Apoi se apleacă şi îşi dă drumul în lac. Nici n-am apucat să văd stropii care au sărit din apă.

Mi-l imaginam însă pe Dominic cum îmi spune: „Dumnezeule, şefule! Ai pus un om cu două gloanțe în cap să se arunce în lac cu pietre legate de picioare!" Rămân nemişcat şi când încep să se vadă bule la suprafața apei, şi când nu se mai văd deloc. Funia se strânge un pic, după care încremeneşte.

La început îmi spun că trebuia să-i fi legat mâinile de glezne – poate că, având mâinile libere, reuşea să se dezlege, să rupă o trestie scobită sau să-şi facă o pâlnie dintr-o frunză de nufăr şi să respire fără să-l văd eu, ca într-un film cu Robin Hood. Apoi îmi trece prin cap că nu am plănuit deloc lucrurile cum se cuvine, căci, dacă murea în heleşteu, n-avea să iasă prea repede la suprafață cu greutățile alea legate de picioare. Imediat îmi amintesc însă că fusese înmormântat pentru că se înecase şi mă gândesc că am de-a face cu un om care îşi poate ține mult timp respirația – un om care le joacă feste oamenilor cinstiți, pricepându-se la cine ştie ce truc de circ şi făcându-i astfel să se simtă vinovați de moartea lui, şi care în cele din urmă îşi ia tălpăşița cu un sentiment bolnăvicios de triumf, sentimentul că a reuşit să-i păcălească pe alții.

Îmi spun: „Nu plec nicăieri, aştept fie să iasă, fie să-l văd plutind". Mă aşez pe malul apei, cu funia în mână. Îmi scot pipa şi încep să trag din ea. Cu ochii minţii îi văd pe săteni cum stau pe întuneric la ferestre, holbându-se îngroziţi la mine – la mine, doctorul care a lăsat un om care supravieţuise în mod miraculos să se înece. În felul acesta trec cinci minute, apoi şapte. Zece minute, douăsprezece. După cincisprezece minute aproape că mi s-a terminat pipa, iar funia e tot dreaptă, întinsă şi încordată. Omul nu iese la suprafaţă, dar nici bule nu se văd. Mă gândesc că am subapreciat adâncimea heleşteului şi că funia s-a strâns atât de tare în jurul lui, încât i-a rupt toate coastele. Încep să trag de sfoară încet, la interval de câteva minute, ca să nu-l rănesc, în cazul în care, prin cine ştie ce miracol divin, ar mai fi în viaţă. Vreau să-l încurajez astfel să tragă la rândul lui. Dar nu primesc nici un răspuns şi în momentul ăsta sunt absolut sigur că a murit şi că am căzut într-o cursă teribilă. „Trupul îi pluteşte fără vlagă, îmi zic, ca un balon spânzurând pe propriile picioare. Oamenii nu sunt ca delfinii, îmi vine-n gând. Oamenii nu pot supravieţui unui asemenea lucru! Nimeni nu poate să-şi încetinească bătăile inimii când are el chef!"

A trecut deja o oră, timp în care am plâns puţin, mai mult de mila mea, şi am rămas fără tutun. Nu mai trag de sfoară. Cu ochii minţii îmi văd plutonul de execuţie. Sau, mă gândesc, poate voi sfârşi pe undeva prin Grecia, într-o peşteră neştiută. Oare ce nume mi-aş găsi? Noaptea se scurge încet până când, pe nesimţite, soseşte ceasul acela de dinaintea zorilor, când păsările încep să cânte.

Şi acum se petrece un lucru extraordinar. Din apă se aude un sunet înfundat. Îmi ridic privirea. Funia se mişcă încet la suprafaţă. Zorii se iţesc la răsărit şi acum văd bine celălalt mal al lacului, unde pădurea ajunge până la stufăriş. Şi iată-l pe Gavran Gailé – omul fără de moarte – ieşind încet din apă, pe malul opus, cu hainele şiroind şi cu umerii plini de alge! Au trecut ore, dar are în continuare buştenii legaţi de glezne şi funia în jurul taliei. Sar în picioare, fără un cuvânt. Din pălărie i se scurge apă, iar Gavran Gailé şi-o dă jos şi o scutură. Apoi se apleacă şi îşi desface lanţurile de la picioare, ca

și cum s-ar descălța. După care desface nodul de la funia din jurul taliei și îi dă drumul în apă.

Se întoarce și, fără îndoială, el este – e chipul lui, la fel de zâmbitor și politicos ca întotdeauna. Îmi strigă:

– Data viitoare să nu uitați de pariu, domnule doctor!

Îmi face cu mâna, se întoarce și dispare în pădure.

3

SĂPĂTORII

În prima noapte acasă la Barba Ivan şi Nada am dormit trei ore, după care cântecul greierilor mi-a pătruns în vise şi m-am trezit sufocată de căldură. Patul meu era la fereastra de unde se vedea postata cu viţă-de-vie din spatele casei şi, prin ea, o semilună portocalie, coborând încet pe creasta dealului. Zóra zăcea cu faţa în jos în aşternuturile răvăşite, iar picioarele îi atârnau peste marginea patului. Îi auzeam respiraţia şuierătoare de undeva dintre braţe, păr şi perne. La parter, fetiţa tuşea din nou, o tuse seacă, neterminată; în răstimpul dintre accesele de tuse se chinuia să adoarmă. Undeva, printre toate aceste zgomote, marea îşi azvârlea spuma valurilor pe plajă, de cealaltă parte a casei.

La câteva luni după aceea, când cele patruzeci de zile trecuseră de mult şi începusem deja să pun lucrurile în ordine, tot mai adormeam sperând că o să-mi apară în vis şi o să-mi spună ceva important. De fiecare dată rămâneam însă dezamăgită, pentru că, atunci când în sfârşit îl visam, stătea invariabil într-un fotoliu care nu era al nostru, într-o cameră pe care nu o recunoşteam, spunându-mi lucruri de genul: „Adu-mi ziarul, mi-e foame", despre care ştiam chiar şi în vis că nu însemnau absolut nimic. Dar în noaptea aceea încă nu învăţasem să mă gândesc la el ca la un mort, nu apucasem să procesez nişte informaţii care păreau să vină de la o distanţă prea mare ca să simt că-mi aparţin şi pe care n-am reuşit să mi le apropii nici măcar când am început să mă gândesc la absenţa lui de acasă.

M-am gândit la cămara noastră. Era un dulap enorm montat în peretele bucătăriei, față în față cu chiuveta, cu uși care ajungeau până-n tavan, subțiri ca o coajă de ou, cu sacoșele din plastic de la brutăria lui Zlatan atârnate de mânerele interioare, bălăngănindu-se ori de câte ori deschideai ușa. Vedeam aievea cutia mare de făină a bunicii, alb cu albastru și cu un desen înfățișând un brutar mic și vesel, într-o bonetă de bucătar. Apoi, raftul de jos cu pungi de plastic și de cereale, cu recipientul de sare, castroanele de gătit, pungile portocalii și maro de cafea de la magazinul din colț. Iar mai sus, pe raftul din mijloc, patru castronașe de sticlă aliniate perfect: migdale, semințe de floarea-soarelui, nuci și pătrățele de ciocolată de menaj amăruie. Gustarea de regim a bunicului, pregătită din timp, cât să-i ajungă pentru încă trezeci și cinci de zile.

Săpătorii se întorseseră în vie. Nu-i vedeam prin întuneric, dar erau acolo, niște umbre prelungi mișcându-se în lumina slabă a unei singure lanterne ce părea să se mute mereu, cu excepția unor intervale scurte când cel care o ținea o punea jos ca să continue să sape, iar lanterna lumina atunci vița-de-vie până când săpătorii strângeau rândurile și o ascundeau privirii. Din când în când, câte un săpător tușea și, cât am rămas la fereastră, fetița a tușit și ea fără oprire.

Pe la patru dimineața m-am îmbrăcat și am coborât. Bis nu era pe nicăieri, dar mutrișoara lui, puțin turtită de o mână tremurătoare care-l mângâia, mă privea de sus, dintr-un desen atârnat deasupra suportului de umbrele, lângă ușa din spate. Pe biroul din camera de zi era un telefon vechi, cu disc și un receptor greu din alamă și os, cu numerele de pe disc șterse aproape complet. Mi-am scos din buzunar chitanța mototolită cu numărul de la clinica din Zdrevkov și am format. Prima oară am auzit ton de ocupat și asta mi-a dat speranțe. Mi-o imaginam pe recepționera din tura de noapte, cu fardul albastru strâns în pliurile pleoapelor, cu părul blond ciufulit, străduindu-se să rămână trează cu ajutorul unei convorbiri ispititor de interzise cu un iubit din străinătate. Dar când am format numărul din nou, a sunat și-a tot sunat, de data aceasta fără ca măcar să se închidă până ce n-am pus receptorul în furcă. După aceea m-am așezat pe canapea

şi am rămas acolo până când razele cenuşii s-au strecurat prin golurile dintre obloane.

Când a izbucnit iar tusea, era plină şi se auzea mai aproape. M-am gândit că fetiţa ieşise din camera ei, dar nu era în bucătărie sau la spălătorie şi nici în celelalte camere de la parter care erau ticsite cu mobilă acoperită şi miroseau a vopsea proaspătă. M-am ţinut de balustradă ca să nu cad pe întuneric, pipăind peretele cu mâna de-a lungul treptelor care duceau la demisol. Jos, aerul era rece. Pe holul îngust, două uşi deschise dădeau în nişte camere goale, cu excepţia paturilor şi a unui talmeş-balmeş de lucruri: grămezi de pături pe podea, oale de fier strânse morman într-un colţ, nenumărate scrumiere pline ochi cu mucuri de ţigară. Lângă pat erau înşirate sticle de *rakija* şi de bere; sticle cu un soi de lichior de plante; sticle cu gâtul lung, pline cu un lichid limpede în care se vedeau mănunchiuri de ierburi uscate. Bărbaţii erau plecaţi, la fel şi băieţii despre care vorbise Nada. Dar femeia cea tânără şi fetiţa stăteau pe un fotoliu, lângă fereastră, în cea de-a doua cameră. Femeia dormea, cu capul pe spate, sprijinit de pernă. Avea şi ea o traistă cu levănţică şi o ţinea pe fetiţă la piept, înfăşurată într-un cearşaf subţire care i se lipise de umeri şi de genunchi ca o hârtie udă. Copila era trează şi mă fixa cu privirea.

Se uita la mine uşor impertinent, fără teamă, şi m-am pomenit intrând în cameră în vârfurile picioarelor. Simţeam deja mirosul de alcool, aroma tare şi izbitoare de *rakija* de nucă în care fusese muiat cearşaful; încercau să-i scadă febra, să o calmeze răcind-o foarte rapid. Era o metodă învechită şi riscantă cu care ne confruntaserăm de nenumărate ori la camera de gardă – mame tinere care nu se puteau descotorosi de leacurile învăţate de la mamele lor.

M-am apropiat de femeie şi mi-am pus dosul palmei pe fruntea fetiţei. Era caldă, dar era căldura umedă a febrei care trecuse. Nu aveam de unde să ştiu când şi dacă va izbucni din nou sau cât de mare fusese, dar tensiunea din ochii ei se risipise; nu şi-a mai ridicat capul de la sânul mamei care dormea, ci mi-a aruncat doar o privire dezinteresată când am ieşit din cameră.

I-am așteptat pe săpători, dar a trecut o oră și nu s-au întors. Nu se simțea nici o mișcare, nici un semn de la cei ai casei. Fetița adormise, iar papagalul, care o vreme se foise în partea de jos a coliviei, se liniștise acum. În liniștea aceea nu se auzea decât țârâitul telefonului de la clinica din Zdrevkov, răsunând monoton la celălalt capăt al firului. În cele din urmă, sătulă de așteptat, mi-am luat halatul alb din cuier și am ieșit să caut drumul spre vie.

Nu aveam cum să urc panta din spatele casei lui Barba Ivan și a Nadei, așa că am pornit către nord, spre piață, unde, printre acoperișuri, se înălța clopotnița tăcută a mănăstirii. Era dis-de-dimineață, iar restaurantele și magazinele erau închise, grătarele reci, lăsând loc mirosului înțepător adus de mare. Am mers vreo jumătate de kilometru, timp în care nu am văzut decât case văruite din piatră, cu garduri de fier, ferestrele larg deschise și reclame luminoase care bâzâiau și pe care era scris în trei, patru limbi „Pensiune". Am trecut de sala de jocuri electronice acoperită cu o copertină încărcată cu ace de pin, de sub care răzbătea un șuvoi de lumini galbene, roșii și albastre. Campingul din Brejevina era o întindere de iarbă uscată, luminată de razele lunii și îngrădită cu sârmă ghimpată.

Un canal din piatră verzuie ocolea tabăra și pe aici am luat-o și eu. Obloane verzi, ghivece cu flori la ferestre, ici-colo un garaj în care se zărea câte-o mașină acoperită cu prelată și uneori câteva găini cuibărite pe capotă; roabe pline cu bălegar, ciment sau cărămizi; vreo două instalații de eviscerare a peștelui și o mulțime de frânghii de rufe pe care spânzurau cearșafuri, tricouri și șosete prinse în cârlige; un măgar negru, cu botniță, care respira încet, legat de un copac în curtea cuiva.

La capătul canalului am găsit poarta spre podgorie. Nu era marcată, ruginise din cauza aerului sărat și dădea înspre niște dealuri calcaroase și o pantă acoperită cu chiparoși. Soarele se ridica încet, albind cerul de deasupra muntelui. Îi vedeam pe săpători mișcându-se printre vițe; unii își îndreptau din când în când spatele ca să se dezmorțească, își aprindeau țigări și căscau. Erau vreo șapte, opt bărbați cu lopeți, împrăștiați pe toată panta. Săpau care-ncotro, pe

sub chiparoşi şi printre rândurile de vie, până sus pe creastă, unde terenul se umpluse de tufăriş, răscolind pământul umezit de rouă şi lăsând impresia unei dezordini totale. Zgomotul lopeţilor, care cu o seară în urmă ajunsese până jos, în vale, parcă nu se mai auzea atât de tare aici. În faţă, sus pe deal, unul dintre bărbaţi cânta.

Urcam poticnit pe pământul moale şi, la tot pasul, erau dâmburi şi gropi. Începusem să mă obişnuiesc cu semiîntunericul şi, când am intrat în vie, am dat peste un săpător, o namilă cu pălărie care şedea pe pământ, la câţiva metri de mine. Era întors cu spatele, rezemat în lopată, desfăcând ceva ce aducea cu o sticlă, iar când am deschis gura să-l salut, piciorul mi-a alunecat într-o groapă şi am căzut.

Când a dat cu ochii de mine chinuindu-mă să ies din groapă, i s-a oprit respiraţia şi s-a clătinat pe picioare, cu ochii holbaţi, buzele vinete şi cu bărbia tremurându-i.

– Maică Precistă! a strigat bărbatul şi mi-am dat seama că-şi făcea cruce.

Preţ de o clipă am crezut că o să mă pălească în moalele capului cu lopata. Ţineam mâinile în sus şi strigam cât puteam că sunt medic, sunt medic, să nu dea!

I-a trebuit un minut să-şi revină, dar încă mai respira anevoie.

– Măiculiţă, fir-aş al dracului! zicea el şi îşi tot făcea cruci.

Agitaţia stârnită de întâlnirea noastră i-a făcut pe ceilalţi săpători să vină într-un suflet la noi. Apăreau unul câte unul din vie, le vedeam capetele şi lopeţile, ici-colo câte-un braţ, dar nu le desluşeam chipurile. Cineva s-a apropiat cu lanterna şi lumina m-a orbit.

– O vezi? l-a întrebat pe unul dintre bărbaţi namila pe care-o speriasem. Duré, o vezi?

Vorbea cu un bărbat scund care apăruse din josul pantei.

– Am crezut c-ai găsit ceva, a mormăit omul.

Era slab. Avea nişte urechi remarcabile, desprinse de conturul capului ca nişte mânere de oală, iar sudoarea de pe faţă i se prelingea prin praful fin şi galben care i se întărise în cutele din jurul ochilor şi-al gurii.

– Măi, Duré, dar tu o *vezi?*

– E-n regulă, a spus Duré, bătându-l pe umăr pe bărbatul robust. E-n regulă! Apoi s-a întors către mine: Ce mama naibii cauți aici?

Nu aveam nici un răspuns.

– Chiar n-ai altceva mai bun de făcut decât să te târăşti pe-aici în toiul nopții? Ce-i cu tine?

– Sunt medic, am bâiguit eu simțindu-mă penibil.

S-a uitat chiorâş la halatul meu alb – împroşcat acum cu pământ şi cu încă ceva ce speram să nu fie decât noroi –, după care a clătinat din cap.

– Iisuse!

– Îmi pare rău, i-am spus namilei.

Mi-a răspuns cu un epitet local pe care nu l-am înțeles, dar care mai mult ca sigur nu însemna că îmi acceptase scuzele. Apoi şi-a luat sticla şi s-a îndepărtat bălăngănindu-se, bodogănind şi tuşind în felul acela înecăcios pe care-l auzisem şi în casă. Bărbații care se strânseseră în jurul meu au început să se împrăştie, întorcându-se la postatele lor. Duré şi-a şters mâinile murdare de pământ pe salopeta gri şi şi-a aprins o țigară. Nu părea să-l intereseze de ce mă aflam eu acolo sau de ce nu plecam şi, într-un sfârşit, s-a întors şi a luat-o la vale. L-am urmat printre rândurile de vie până ce şi-a găsit lopata şi am rămas în urma lui, privindu-l cum înfigea lopata în pământul tare.

Când alunecasem, căzusem în mâini, iar acum mi-am dat seama că erau julite, pline de sânge şi că îmi intrase pământ pe sub piele.

– Ai un pic de apă? l-am întrebat pe Duré.

Nu avea apă, dar avea *rakija.* M-a privit în timp ce îmi turnam un căpăcel în palme.

– E de casă, mi-a spus.

Mirosea a caise şi mă ustura.

– Sunt medic, am zis eu.

– Văd că tot repeți chestia asta, a spus Duré luându-şi înapoi sticla. Eu sunt mecanic. Îl vezi pe Dubi de colo? E sudor. Unchiu-meu sapă-n rahat ca să nu moară de foame.

A desfăcut capacul sticlei şi a dat-o peste cap.

– Stau la Barba Ivan, am continuat eu. Vreau să vorbesc cu tine despre fetiță.

– Ce-i cu ea?

– E fiica ta?

– Așa zice nevastă-mea.

A mai tras o dată din țigara care se făcuse aproape scrum între buzele lui, apoi a aruncat-o în grămăjoara de pământ de la picioarele sale.

– Cum o cheamă?

– Ce treabă ai tu cu ea?

A băgat sticla de *rakija* la loc în buzunarul salopetei gri, după care și-a smuls lopata de pe umăr, înfigând-o în pământ.

– Fetița e foarte bolnavă, i-am spus.

– Serios? a șuierat Duré. Ia ascultă la ea – ce-oi crede tu că fac eu aici, sport de întreținere?

Mi-am vârât mâinile în buzunare și am privit cum alunecă soarele pe vârful dealurilor din depărtare. Nada nu se înșelase în legătură cu ceilalți copii – doi băieței care nu aveau mai mult de nouă ani și care săpau împreună cu ceilalți bărbați, albi la față, cu ochii încercănați și umflați. Își treceau o țigară de la unul la altul. „Bunicul le-ar rupe urechile" m-am gândit și, în aceeași clipă, dându-mi seama că nu mai aveam cum să-i povestesc, am rămas încremenită, înconjurată de nori de praf și de greierii care scârțâiau melancolic pe panta cu chiparoși.

– Câți ani au copiii de colo? l-am întrebat pe Duré.

– Sunt ai mei, mi-a răspuns fără să se oprească din săpat.

– Fumează!

Unuia din ei îi curgea o dâră verzuie dintr-o nară și, în timp ce săpa, și-o ștergea din când în când cu limba.

– Sunt și ei bolnavi?

Duré și-a înfipt brusc lopata în pământ, și-a îndreptat spatele și m-a privit.

– Nu e treaba ta! a strigat.

– Nu e o simplă răceală. Pare ceva serios – fetița ar putea avea tuse măgărească, bronșită. Dacă face pneumonie?

– N-o să facă!

– A fost la doctor?

– N-are nevoie.

– Dar băieții, nici ei n-au nevoie?

– O să fie bine, a răspuns el.

– Am auzit că îi aduci aici și după-amiaza, în arșiță. Știi ce se întâmplă dacă cineva are febră și stă la soare?

– Așa, ai? Zici c-ai auzit, a continuat el. Dădea din cap și se vedea că râde pe înfundate după cum se apleca mereu în față. Facem ce trebuie să facem, doamnă doctor, a spus. Nu-ți bate mata capul cu asta!

– Sunt sigură că aveți nevoie de cât mai multe mâini de lucru în perioada asta, am replicat eu încercând să par înțelegătoare. Dar va trebui să te lipsești de băieți!

– Munca n-are nici o legătură cu asta, a mormăit Duré.

– Trimite-i la noi, să-i vedem, am continuat eu să-l presez, ignorându-l. Suntem de la Universitate, avem medicamente pentru noul orfelinat Sveti Paškal. O să fie o clinică gratuită.

– Copiii mei nu sunt orfani.

– Știu, am zis eu. Nu contează, medicamentele sunt gratuite!

– Auzi, cică „nu contează", a repetat el batjocoritor. Care-i problema ta? Crezi că vreau să-mi văd copiii între orfani?

– Și totuși, îi pui la muncă atunci când sunt bolnavi! am zis eu tare.

Cineva din vie a fluierat încet, după care bărbații au izbucnit în hohote de râs.

Duré nu părea câtuși de puțin tulburat. În tot acest răstimp, nu se oprise nici o clipă din săpat. Îi vedeam umerii, numai piele și os, cum se ridică și coboară prin salopeta gri. Să fi avut el aceeași conversație cu bunicul, s-ar fi ajuns la bătaie.

– O să am grijă de ei, l-am asigurat.

– E o problemă pe care-o s-o rezolvăm în familie, mi-a răspuns Duré. Sunt bine îngrijiți!

Dintr-odată, m-am înfuriat. Cu greu mă abțineam să-l întreb pe Duré cum l-ar aranja o vizită din partea prietenului meu, sergentul de la Clinicile Unite, cum i-ar plăcea să discute cu un bărbat de o sută cincizeci de kilograme care supraveghease timp de șase săptămâni demolarea unui spital de mâna a treia care nu avea nici apă curentă? M-am gândit însă că amenințările n-ar fi prea eficiente, așa că am preferat să tac, iar Duré și-a mai aprins o țigară și a continuat să râcâie pământul. Din când în când se apleca să cerceteze pământul, își trecea degetele prin el, iar efortul pe care-l făcea să se ridice – nu țigările, nici *rakija* – îi declanșa tusea aceea plină.

– Cât credeți c-o să mai puteți s-o țineți așa, cu împachetări cu *rakija* și alte leacuri demente de-ale voastre – pături și coji de cartofi în șosete?!

Bărbatul nu mă mai asculta.

– Au nevoie de medicamente. La fel și soția ta. Și nu m-aș mira dacă și tu ai avea!

Din celălalt capăt al viei s-a auzit un strigăt. Unul dintre bărbați găsise ceva și toți se agitau să ajungă la el cât mai repede posibil. Duré și-a croit la rândul său drum printre butucii de viță-de vie, gândindu-se probabil că, dacă mă lasă acolo, o să plec. Dar n-am plecat. M-am luat după el prin vie, am cotit la capătul rândului și am dat de un tânăr slab care stătea în genunchi deasupra unei gropi adânci. Bărbații s-au strâns în jurul lui, iar eu m-am ridicat pe vârful picioarelor un pic mai încolo, în spatele lor.

Duré s-a aplecat și a-nceput să scormonească în pământ cu mâna liberă. O lumină palidă umpluse via, iar pământul era alb și reavăn. Când și-a îndreptat spatele, ținea ceva în palmă – o rămășiță cât un deget din ceva ascuțit și gălbui. Mi-am dat seama că era un os. L-a răsucit pe toate părțile, după care s-a aplecat să caute din nou în pământ.

– Ce părere ai, doamnă doctor? a întrebat Duré întorcându-se către mine.

Nu știam la ce se referă și am privit prosteşte lucrul acela pe care mi-l arăta.

– Nu cred, a adăugat el şi l-a aruncat înapoi în groapă. Vreun animal, i-a spus săpătorului care-l găsise.

Unul din băieți se afla în dreptul meu, sprijinindu-se de mânerul lopeții. Era mort de slab, cu părul roşcat, un cap mare şi aceeaşi tuse plină, productivă. Mai mult ca sigur îl durea gâtul: în timp ce căsca, îşi râcâia gâtul pe interior cu limba. Auzindu-l numai, am simțit că-mi dau lacrimile. A dat să plece şi mi-am pus repede mâna pe tâmpla lui.

– Are febră, i-am spus lui Duré care se întorcea la bucata lui de pământ din vale.

Se crăpase de mult de ziuă, iar lumina galbenă şi difuză ajunsese acum dincolo de vârful Muntelui Brejevina, coborând către noi şi către casă, către fereastra de la etaj, din spatele tufei de leandru, şi către mare – scânteietoare şi nemărginită deasupra casei. Mă simțeam de parcă eram trează de zile întregi. Nu reuşeam să țin pasul cu Duré pe pământul acela plin de gropi, aşa că am început să strig după el:

– E bolnav şi minor, ce faci tu e o încălcare a legii!

– Sunt la mine în țară.

Era o minciună sfruntată. Vorbea tărăgănat, ca prin partea de est a Oraşului.

– Nu, nu eşti la tine în țară, i-am zis eu.

– Nici tu nu eşti, doamnă doctor!

– Oricum, chiar şi aici sunt organizații care n-ar sta pe gânduri...

Dar Duré auzise deja prea multe. S-a întors spre mine cu gâtul încordat la maximum, atât de repede încât era gata să ne ciocnim. Puteam să fug, dar el avea lopata, iar ochii parcă îi luaseră foc.

– Crezi că eşti prima persoană-n halat care-mi spune lucrurile astea?

A rostit aceste cuvinte aproape în şoaptă. Îi simțeam mirosul înțepător al respirației.

– Dar pe-asta n-am mai auzit-o: să aduci pe cineva care să intervină şi să-mi ia copiii! N-ai decât, ai să vezi cât durează treaba asta!

– A stat toată noaptea aici, trimite-l acasă!

Copilul despre care vorbeam ascultase tot timpul, stând în picioare pe-un morman de pământ, cu umerii pricăjiți căzuți în față. Duré și-a sprijinit lopata de picior, apoi a scos o pereche de mănuși de lucru din buzunar, trăgându-și-le pe mâinile înnegrite și bătătorite.

– Marko! a strigat Duré. Doamna doctor zice că trebuie să mergi acasă, a rostit el fără să-l privească pe băiat. Faci cum crezi!

Băiatul a ezitat o clipă, uitându-se în susul și-n josul viei, după care a continuat să sape fără să scoată un cuvânt.

Duré s-a uitat la băiat și a zâmbit într-un fel pe care nu l-am înțeles. Apoi s-a întors către mine.

– Nu mai am vreme de pierdut cu tine. Am un cadavru pe-aici pe undeva care trebuie dezgropat ca să mi se facă bine copiii. S-a întors, târând lopata după el. Te bucuri s-auzi că vreau să-mi fac bine copiii, doamna doctor?

I-am privit părul rar, dat pe spate, prin care i se vedea pielea capului în timp ce cobora, încercând să-și păstreze echilibrul.

– Nu înțeleg, am răspuns eu.

– Avem un văr în via asta, doamna doctor, a repetat el dându-și mâinile în lături și arătând dintr-o parte în alta a viei. Îngropat la doisprezece ani, în timpul războiului. Nu glumea deloc. Nu-i place aici și ne îmbolnăvește! După ce-l găsim, ne-am luat tălpășița.

„Sunt prea obosită", mi-am zis și m-am trezit râzând. Nu mai avea ce să-mi spună și recursese la chestia asta ca să scape de mine. Dar, într-adevăr, săpau la suprafață, nu la rând, și nu plantaseră nimic. Nu smulgeau buruienile și nici nu zdrobeau țestele șoarecilor-de-câmp. Am încercat să fiu spirituală și i-am zis:

– Ați verificat fundațiile podului?

Duré m-a privit o clipă serios, fără să clipească, după care a spus:

– Bineînțeles, acolo ne-am uitat prima oară!

4

TIGRUL

După ce-am trecut prin filtrul minții tot de știu acum despre soția tigrului, pot să afirm fără teama de a greși că următoarele sunt întru totul reale: în 1941, la sfârșitul primăverii, fără vreo declarație sau vreun avertisment, bombele germane au început să cadă deasupra Orașului și nu s-au oprit timp de trei zile.

Tigrul nu știa că sunt bombe. Nu știa nimic în afară de vâjâitul și țiuitul avioanelor de vânătoare de pe cer, de bombele care cădeau ca ploaia, de urșii care urlau într-o altă aripă a fortăreței și de păsările care-și pierduseră deodată glasul. Plutea un fum gros și era teribil de cald, soarele cenușiu părea că răsare și apune în răstimpul a doar câteva minute, iar tigrul, turbat și însetat, se plimba în susul și-n josul grilajului ruginit, mugind ca un taur. Era singur și-i era foame, iar foamea aceasta – împreună cu tunetul bombardamentelor – îl mistuia făcându-l conștient de propria moarte – un adevăr iminent și inerent pe care nu putea nici să-l alunge, dar căruia nu voia nici să-i cadă pradă. Nu știa ce să facă. Apa îi secase de mult, iar el se rostogolea fără oprire în jgheabul de piatră, printre oasele care zăceau în colțul cuștii, scoțând sunetele acelea prelungi și triste pe care le scot tigrii.

După două zile de umblat de colo-colo picioarele l-au lăsat și s-a prăbușit ca un sac de oase în propriul gunoi. Își pierduse abilitatea de a merge, de a rage sau de a mai reacționa în vreun fel. Când o bombă răzleață a lovit zidul sudic al citadelei ridicând un nor înecăcios de

fum şi cenuşă şi înfigându-i bucăţele de moloz în pielea capului şi a coastelor – bucăţele care aveau să-i sfâşie carnea săptămâni de-a rândul până ce avea să se înveţe cu durerea ascuţită pe care i-o provocau când se rostogolea pe-o parte sau se scărpina de trunchiurile copacilor –, inima ar fi trebuit să i se oprească. Aerul irizat şi căldura care-i făcea blana să se strângă ca hârtia arsă, apoi orele nesfârşite în care s-a ghemuit în fundul ţarcului său, privind zidul dărâmat al citadelei, toate acestea ar fi trebuit să-l ucidă. Dar ceva – o pâlpâire a sângelui său – l-a făcut să se ridice şi să iasă prin gaura din zid. Forţa acelei porniri. (Nu era singurul: peste ani avea să se scrie despre lupi care alergau pe străzi şi despre un urs polar care se aciuase în râu. Avea să se scrie despre stoluri de papagali care zburaseră săptămâni la rând deasupra Oraşului şi despre cum un bine-cunoscut inginer se hrănise o lună întreagă împreună cu familia din stârvul unei zebre.)

În noaptea aceea, călătoria tigrului prin Oraş l-a purtat către nord, pe cheiul din spatele citadelei unde, pe malul şi în apa Dunării, zăceau mormane tasate de cărămidă: rămăşiţele portului comercial şi ale Cartierului Evreiesc. Râul era luminat de foc, iar trupurile celor care intraseră în el erau purtate înapoi spre mal, acolo unde stătea tigrul. La început a vrut să-l traverseze înot – şi în alte împrejurări n-ar fi stat pe gânduri –, dar duhoarea cadavrelor l-a făcut să se întoarcă şi să o ia pe lângă dealul citadelei, ajungând până în Oraşul devastat.

Mai mult ca sigur că oamenii l-au văzut, dar, în toiul bombardamentelor, trebuie să li se fi părut o glumă, o nălucire, o halucinaţie religioasă, numai un tigru nu. Mergând fără ţintă, uriaş şi tăcut, tigrul plutea pe aleile Oraşului Vechi, pe lângă uşile distruse ale cafenelelor şi brutăriilor, pe lângă maşinile propulsate prin vitrinele magazinelor. A urmat linia tramvaiului, călcând peste vagoanele întâlnite în cale, printre cablurile electrice care străbăteau Oraşul şi care acum atârnau rupte şi negre ca nişte liane.

Până să ajungă în Knez Petrova, prădătorii umpluseră deja bulevardul. Oamenii mergeau în urma lui, înaintea lui, în dreptul lui – oameni cu haine de blană şi saci cu făină, zahăr şi ciment, cu robinete,

mese, picioare de scaune, tapiserie smulsă de pe pereții vechilor case turcești care se prăbușiseră în timpul raidului. Tigrul îi ignora pe toți.

Cu câteva ore înainte de răsăritul soarelui s-a pomenit în piața abandonată din Kalinia, la două cvartale de locul unde, cincisprezece ani mai târziu, bunicul și bunica aveau să-și cumpere primul lor apartament. Aici, mirosul morții purtat de vântul care sufla dinspre nord era accentuat de duhoarea fetidă care te izbea dintre pietrele de pavaj din piață. Tigrul mergea cu capul în jos, savurând spectrul de arome necunoscute: spanac și roșii zdrobite, rămase în crăpăturile din caldarâm, ouă sparte, bucăți de pește, grăsime închegată de pe tarabele măcelarilor, resturi puturoase de brânză spoite pe tejghele. Înnebunit de sete, a lipăit apa din fântâna spartă de la care florăresele își umpleau gălețile, după care a mirosit pe față un copil adormit, înfășurat în niște pături și abandonat sub standul de clătite.

În cele din urmă, ajuns în cartierele agitate din partea de jos a Orașului, cu susurul celui de-al doilea râu răsunându-i în urechi, tigrul a început să urce cărarea care ducea spre pădurea regală. Îmi place să cred că a mers pe vechiul nostru drum de căruțe. Îmi place să-mi imaginez urmele labelor lui mari de felină pe nisip, plimbarea lui epuizantă, cu umerii ieșindu-i prin piele, pe potecile copilăriei mele, cu mulți ani înainte ca eu să mă fi născut. Dar adevărul e că drumul prin pădurice era mai rapid, iar mușchiul de pe jos, mai blând cu labele pe care și le rănise în dărâmăturile din Oraș. Copacii i se înclinau dinainte, răcorindu-l în timp ce urca dealul până în vârf, lăsând mult în urmă Orașul în flăcări.

Tigrul și-a petrecut restul nopții în cimitir și a părăsit Orașul în zori. Nu a trecut neobservat. Mai întâi a fost văzut de gropar, un bărbat aproape orb care nu și-a crezut ochilor când a dat peste un tigru ridicat pe picioarele dinapoi, răscolind în grămada de gunoi din cimitir și morfolind niște ciulini în lumina crudă a zorilor. După care a fost văzut printre copaci de o fetiță ghemuită în spatele unei căruțe, și care a crezut că visează. A mai fost văzut și de comandantul tancului din Oraș, care avea să se împuște trei zile mai târziu și care a menționat tigrul în ultima scrisoare către logodnica sa: „N-am văzut

niciodată o ciudățenie mai mare ca un tigru într-un lan de grâu, a scris el, chiar dacă astăzi am scos sânii negri și măruntaiele unei femei din iazul de la Mănăstirea Sveta Maria". Ultima persoană care l-a văzut pe tigru a fost un țăran aflat la vreo trei kilometri în sudul Orașului, care tocmai își îngropa fiul în grădină și care a aruncat cu pietre când tigrul s-a apropiat prea mult.

Tigrul nu avea o destinație anume, ci numai o pornire constantă de autoconservare pe care o simțea în adâncul ființei, un sentiment înnăscut, vag, a ceea ce căuta, care-l purta mereu mai departe. Zile, săptămâni în șir, n-a întâlnit decât câmpuri pârjolite și mlaștini spuzite de cadavre. Trupurile zăceau grămadă pe marginea drumului sau atârnau în copaci ca niște păstăi despicate, puse la uscat. Tigrul le aștepta dedesubt să pice, apoi se hrănea cu hoiturile lor până a făcut râie, i-au căzut doi dinți și și-a continuat drumul. A mers în susul râului, prin apa care se strânsese la poalele munților în urma ploilor de aprilie și a dormit în bărcile goale de pe râu în timp ce soarele palid dispărea încet în negura albăstruie a râului. A dat ocol așezărilor omenești, fermelor mici unde mugetele vitelor îl scoteau din ascunzișul lui de ferigi; dar cerul liber și zgomotele umane îl îngrozeau, așa că nu zăbovea prin preajmă.

La un moment dat, la o cotitură a râului, i-a ieșit în cale o biserică abandonată, cu jumătate de clopotniță năpădită de iederă, în care fojgăiau porumbeii. Câteva săptămâni a stat la adăpost de ploaie, dar aici nu se găsea hrană: toate cadavrele din curtea bisericii putreziseră de mult; nu avea decât ouăle păsărilor de apă și, din când în când, câte-un somn eșuat. În cele din urmă a plecat. Înainte să vină toamna de-a binelea petrecuse deja patru luni prin mlaștini, rozând stârvurile de animale care-i ieșeau în cale și prinzând broaște și șopârle din albia pârâului. Devenise gazdă pentru o mulțime de lipitori care i se încolăceau ca niște ochi în blana de pe picioare și de pe coapse.

Într-o dimineață, pe un ger de crăpau pietrele, a dat de-un mistreț. Maroniu și umflat, mistrețul căuta ghinde și, pentru prima oară în viața lui, tigrul a vânat. A fost o vânătoare zgomotoasă și prost calculată. S-a avântat cu capul înainte și răsuflând tare, de parcă trâmbița

într-un corn de ceață, iar mistrețul, fără ca măcar să se întoarcă să-și privească urmăritorul, a dispărut în tufișurile de toamnă.

Tigrul nu reușise, însă tot era ceva. Se născuse într-o cutie cu fân, într-un circ de țigani, și toată viața lui nu făcuse decât să mănânce spinări albe de grăsime atârnate de stâlpii din cușca lui din citadelă. Pentru prima dată, impulsul care-l făcea să-și încordeze labele în somn, pornirea nestăpânită de a-și târî halca de carne în colțul cuștii în care stătea singur s-au materializat în ceva mai mult decât o simplă frustrare. Încet-încet, nevoia l-a determinat să renunțe la stângăcia lui domestică. I-a întărit și consolidat temelia structurii lui naturale, i-a ascuțit reflexele amorțite de felină; iar instinctul său siberian de mult pierdut l-a tras către nord, către frig.

Satul Galina în care a copilărit bunicul nu apare pe hartă. Bunicul nu m-a dus niciodată acolo, aducea rar vorba despre el și nu și-a exprimat niciodată nevoia, curiozitatea sau dorința de a-l revedea. Mama nu știa nimic despre locul acesta, iar bunica nu fusese niciodată. Când m-am hotărât în cele din urmă să-l caut, după ce am terminat vaccinările la Brejevina, mult după înmormântarea bunicului, m-am dus singură, fără să spun nimănui unde merg.

Ca să ajungi la Galina, trebuie să pleci din Oraș în zori și s-o iei spre nord-vest, pe autostrada care trece prin suburbiile unde antreprenorii își construiesc case de vară – niște case înalte, din cărămidă, fără curte, care nu vor fi niciodată finalizate. În spatele porților, ușile și ferestrele se cască goale, iar pisicile cu picioare subțiri se întind prin roabele pline cu gunoaie. Din loc în loc vezi semne că țara începe să se refacă: afișe cu reclame la magazine de vopsea, fluturași verzi prinși în piuneze pe trunchiurile copacilor, anunțând promoții la articole de fierărie, pancarde ale unor firme de instalații și materiale de construcții, ateliere de tâmplărie, depozite de mobilă, electricieni. O carieră de piatră se cască la poalele unui deal, niște buldozere galbene, goale așteaptă să înceapă lucrul. Un panou imens, cu imaginea unui miel fript la proțap face reclamă celui mai bun grătar din lume.

Drumul nu seamănă deloc cu cel pe care l-am parcurs împreună cu Zóra până la Brejevina, deşi sunt şi aici podgorii care strălucesc verzi şi galbene spre răsărit. Vezi bătrâni care-ţi taie calea mânând turme de oi proaspăt tunse, fără să se grăbească, oprindu-se să prindă mieii dolofani rămaşi în urmă sau să-şi golească pantofii de pietricelele care-i jenează. Nu-i interesează pe ei că tu te grăbeşti; după părerea lor, o călătorie făcută pe grabă e făcută degeaba.

Autostrada se îngustează până devine o şosea cu o singură bandă, după care urcă – o pantă uşoară la început, păşuni mărginite de pădure, petice întinse de vegetaţie care te surprind la fiecare curbă. Maşinile care vin dinspre munte sunt mici în depărtare, pline ochi şi alunecă pe banda ta. La radio se aud deja ştiri de dincolo de graniţă. Semnalul e slab, iar vocile se pierd minute în şir.

Lumina păleşte şi, dintr-odată, te trezeşti conducând printr-o masă de nori joşi care ţi se rostogolesc înaintea ochilor. Stau agăţaţi de pini şi de stâncile de deasupra ta, de păşunile care se întind mai jos, punctate ici-colo de case dărăpănate, hanuri fără uşi şi pâraie necunoscute, îndepărtate. Îţi dai seama că n-ai mai văzut o maşină de câţiva kilometri. Ai hartă, dar ce să faci cu ea? Treci pe lângă o biserică cenuşie şi goală, şi nici o maşină nu e parcată lângă ea. La benzinărie nimeni nu-ţi poate spune pe unde s-o iei şi, oricum, n-au mai primit nici un transport de benzină de câteva săptămâni bune.

Pe bucata aceea goală de şosea există un singur indicator. E foarte uşor să-l ratezi: nu e decât o scândură pe care sunt scrijelite cu cretă albă cuvintele „Sveti Danilo", iar o săgeată curbată te îndrumă către o potecă acoperită cu pietriş care coteşte şi coboară în valea de dedesubt. Indicatorul nu-ţi spune însă că, odată ce ai luat-o pe poteca aceea, pur şi simplu eşti nevoit să-ţi petreci noaptea acolo; că nu vei reuşi să-ţi scoţi maşina de acolo din prima încercare, că vei petrece opt ore ghemuit, cu genunchii la gură şi cu spatele în uşă, cu lanterna stând degeaba în portbagaj, pentru că, dacă vrei să o iei de-acolo, trebuie să ieşi din maşină, iar asta nu are cum să se întâmple.

Drumul coboară abrupt printre lanuri de grâu îngrădite, tufişuri de mure şi păşuni smălţate cu flori albe. Din când în când treci pe

lângă câte-un porc imens care râmă de capul lui în șanțul de lângă potecă. Porcul se uită la tine fără să pară impresionat.

După douăzeci de minute de mers, drumul coteşte brusc. Odată ce ai cotit, o suliță de lumină te izbeşte din partea cealaltă a văii, unde se înalță pădurea deasă şi tăcută de pini: este lumina soarelui care se răsfrânge din ultima fereastră întreagă a Mănăstirii Sveti Danilo – singurul semn că aceasta se mai află acolo – şi care este considerată un miracol, fiindcă se vede din acelaşi loc, în orice moment al zilei, câtă vreme soarele e sus pe cer.

În scurt timp încep să apară şi casele: mai întâi o fermă cu acoperiş de tablă, ale cărei ferestre dau spre drum. Nu locuieşte nimeni aici, iar grădina şi partea de sus a livezii au fost cotropite de viță sălbatică. Următoarea casă te surprinde pe măsură ce coteşti şi ajungi la ea: vei vedea un bărbat cu părul alb care stă pe prispă şi care, imediat ce dă cu ochii de maşină, se ridică şi intră în casă cu o viteză surprinzătoare. Află dar că, timp de cinci minute, el a stat cu urechile ciulite la zgomotul maşinii tale pe pietriş şi că vrea să-l vezi cum intră în casă trântind uşa. Se numeşte Marko Parović – ajungem şi la el mai târziu.

După ce treci de şirul de cascade mici, ajungi în piața satului, cu zece sau douăsprezece case vopsite în roşu şi gri, toate adunate în jurul statuii din bronz cu un singur braț a lui Sveti Danilo şi al fântânii. Toată lumea va fi în cârciumă sau afară, pe băncile de pe prispă; toată lumea te va vedea, dar nimeni nu te va învrednici cu o privire.

Bunicul a crescut într-o casă de piatră, acoperită cu iederă şi viorele. Casa nu mai există – vreme de douăzeci de ani a rămas goală, după care sătenii au dărâmat-o, cărămidă cu cărămidă, ca să-şi repare grajdurile, să-şi peticească găurile din pod sau să-şi proptească uşile.

Mama bunicului meu a murit la naştere, iar tatăl lui a murit înainte ca bunicul să şi-l poată aminti. Prin urmare, bunicul a locuit cu bunica lui, moaşa satului, o femeie care crescuse deja şase copii – dintre care jumătate erau copiii unor prieteni şi vecini din sat. Tot satul îi spunea cu drag maica Vera. Nu ne-a mai rămas decât o fotografie cu

ea. În poză, maica Vera pare o femeie sobră, între două vârste; stă în picioare dinaintea unei case de piatră din care nu se vede decât un colț, iar în spatele ei se află o livadă care coboară în pantă, pierzându-se în zare. Mâinile, pe care și le ține încrucișate în față, sunt asprite de muncă, iar expresia de pe chipul ei pare să dea de înțeles că fotograful îi datorează bani.

Pe vremea aceea casa nu avea decât trei încăperi. Bunicul dormea pe o saltea de paie, într-un pătuț de lemn, lângă vatră. Bucătăria era curată și plină cu oale și tingiri din tablă, și funii de usturoi atârnate de grizi. Cămara era ticsită cu butoaie cu murături, borcane cu *ajvar*[1], ceapă, gem de măceșe și sticle cu *rakija* de nucă făcut în casă. Iarna, maica Vera făcea un foc straşnic care ardea zi și noapte, iar vara, o pereche de berze albe își făceau cuib în vârful coșului afumat de piatră, clămpănind ore în șir. Din grădină se vedeau munții înverziți care străjuiau satul și valea în care un pârâu mare și limpede înconjoară și astăzi bisericuța cu turlă roșie. Un drum de țară trecea pe lângă casă și ajungea din pădurice cu tei în livada de pruni de pe malul râului. În grădină, maica Vera plantase cartofi, salată, morcovi și o tufă mică de trandafiri pe care-o îngrijea cu sfințenie.

Se spune că, în Evul Mediu, satul a răsărit în jurul Mănăstirii Sveti Danilo. Mănăstirea a fost proiectată de un arhitect ale cărui abilități de cartograf și proiectant au fost subminate de incapacitatea sa de a prevedea faptul că izolarea călugărilor avea să fie constant tulburată de marșurile armatelor prin munții de la răsărit și prin valea râului. Rezultatul a fost încălcarea treptată a pământurilor mănăstirii de cetele din ce în ce mai mari de țărani, ciobani și munteni care, deși erau în stare să țină piept luptelor nesfârșite cu urșii, zăpada, spiritele strămoșilor și Baba Roga[2], au ajuns curând la concluzia că fuga către

[1] Pastă de ardei roșii, asemănătoare cu zacusca românească; face parte din bucătăria tradițională sârbă. (n.tr.)

[2] În folclorul slav, Baba Roga este o bătrână sau o vrăjitoare despre care se crede că zboară într-o piuă imensă, răpește copiii mici și trăiește într-o colibă așezată pe niște picioare de găină. Poate fi considerată echivalentul personajului Baba Cloanța din mitologia românească. (n.tr.)

zidurile mănăstirii la primul semn de năvălire a hoardelor turceşti era de preferat izolării pe versanții răsăriteni. Încet-încet, cele aproximativ douăzeci de familii stabilite acolo au pus bazele unei microeconomii. Meşteşugurile lor au fost transmise din generație în generație, iar izolarea aşezării, chiar şi după dărâmarea mănăstirii în timpul Primului Război Mondial, a fost protejată cu înverşunare de orice imixtiune, cu excepția pieței volante de vară sau a vreunei tinere mirese sosite de dincolo de munte.

Maica Vera se trăgea dintr-o familie de păstori şi, după ce a rămas singură, s-a dedicat acestei îndeletniciri, spre care l-a îndrumat şi pe bunicul meu. Aşadar, bunicul a crescut printre oi, înconjurat de behăitul şi mirosul lor greu, de ochii lor umezi şi de goliciunea lor uimită de la începutul primăverii. Le-a văzut totodată murind, a asistat la masacrele de primăvară, le-a privit cum erau sacrificate şi vândute. Maica Vera mânuia cuțitul cu o precizie înnăscută, aşa cum făcea totul de altfel, de la gătit la tricotat pulovere. Ritmurile acestor ritualuri făceau parte din însăşi firea maicii Vera, iar ea spera să i le transmită şi bunicului meu: procesul logic şi natural al transhumanței, repetat de la naştere până la moarte, fără alte trăiri inutile.

Ca orice educator matriarhal, maica Vera era sigură de faptul că bunicul va accepta în cele din urmă orânduirea existentă şi, la vârsta de şase ani, încrezătoare în abilitățile lui – mult prea încrezătoare, după cum se va vedea –, i-a pus în mână un toiag de cioban, făcut pe mărimea lui, şi l-a trimis pe câmp cu două, trei oi bătrâne care n-ar fi trebuit să-i ridice probleme. Era un exercițiu, iar bunicul a fost încântat de această nouă responsabilitate. Dar la vremea aceea era atât de mic, încât mai târziu n-a putut să-şi amintească decât crâmpeie din ceea ce s-a întâmplat: liniştea de pe păşune dimineața, oițele sprintene cu blana lor albă, rostogolirea neaşteptată în gaura adâncă în care avea să-şi petreacă toată noaptea, privind în sus oile mirate şi, după multe ceasuri, chipul îngrijorat al maicii Vera aplecat deasupra gropii şi scăldat în lumina zorilor.

Aceasta este doar una dintre poveştile din copilărie pe care mi le-a spus bunicul. A mai existat o istorioară cu iz medical. Când a

mai crescut, s-a împrietenit cu Mirica, o fetiță care locuia puțin mai sus pe uliță, și, când s-au făcut destul de mari ca să nu se mai tragă de păr și să-și vorbească urât, au început să se joace de-a oamenii mari, ceea ce era un lucru foarte civilizat. Într-o după-amiază, bunicul, jucându-și rolul de soț tăietor de lemne, a ieșit în drum vorbind singur și ținând în mână un topor de jucărie; între timp, Mirica, conștientă de îndatoririle unei soții devotate, i-a pregătit masa cu supă făcută din apă de la fântână și frunze de leandru pe care i le-a servit pe-o buturugă. Problema nu a fost jocul în sine, ci felul în care acesta a fost pus în practică: bunicul a mâncat cu devotament toată supa din frunze de leandru și pe loc l-au apucat niște vărsături cumplite.

După vreo oră a sosit și spițerul din sat ca să-i inducă și mai multe vărsături și să-i facă spălături gastrice – o procedură barbară acum, ca și atunci. Ulterior, aveam să aud descrierea acelui spițer de la cei care l-au cunoscut – mâini uriașe, ochi mari, care te puneau la respect, o lampă frontală pe cap – și să-mi dau astfel seama că bunicul a nutrit, de la o vârstă foarte fragedă, o venerație copleșitoare pentru profesia de medic.

De-a lungul anilor, spițerul l-a vizitat din ce în ce mai des. I-a administrat ipeca, i-a îndreptat oasele rupte și i-a scos un molar sfărâmat atunci când bunicul a cumpărat pe furiș dropsuri de la un țigan, negustor ambulant, cu care i se interzisese să vorbească. Apoi, când în timpul unui joc de-a noi-contra-otomanii bunicul a agitat cu puțin prea mult entuziasm toporul improvizat și a azvârlit cutia de tablă ascuțită legată în vârf drept în fruntea unui băiețel din apropiere, spițerul a venit să coasă tăietura până la os care șerpuia chiar sub linia părului lui Dušan. Desigur, bunicul nu a vorbit niciodată despre iarna în care a căzut grav bolnav, suferind de o febră care secera tot satul, în ciuda eforturilor spițerului. Bunicul a fost singurul copil mai mic de doisprezece ani care a supraviețuit; șase copii au fost îngropați atunci – toată generația lui, chiar și Mirica, cea cu supa de leandru.

Cred că ceva din amintirile acelea timpurii ale copilăriei trebuie să fi rămas nepieritor. Bunicul avea să-și amintească toată viața senzația pe care i-o dădea prăvălia călduroasă a spițerului, în care petrecea

ore în șir, tăcut și serios, holbându-se la ibisul mare și roșu din colivie. Prăvălia reprezenta un gen magnific de ordine, un gen de simetrie plăcută ochiului și minții pe care pur și simplu nu o puteai atinge întorcându-te acasă cu același număr de oi. Stând sub tejghea, cu un ciorap mai ridicat decât celălalt, bunicul privea în sus la nenumăratele rafturi cu borcane și sticle pântecoase, pline cu leacuri, și se desfăta cu făgăduința lor fermă, calmă de vindecare. Micul cântar auriu, prafurile, ierburile și mirodeniile, mirosul îmbietor din prăvălia spițerului, toate acestea alcătuiau un alt plan al realității. Iar spițerul – dentist, tălmăcitor de vise, făcător de leacuri, stăpân al magnificului ibis stacojiu – era magicianul de încredere, singurul fel de magician pe care bunicul l-a admirat vreodată. Și de aceea, într-un fel, povestea aceasta începe și se sfârșește cu el.

În mod surprinzător, păstoritul conduce către scolastică și se prea poate să fi contribuit la studiile bunicului care obișnuia să se plimbe singur și netulburat ore întregi. Pajiștile din Galina sunt verzi și liniștite: aici trăiesc lăcustele și fluturii, aici pasc căprioarele și cerbii. Șaizeci de oi în grija unui singur băiat și toată umbra pe care și-ar fi putut-o dori. În prima vară petrecută pe pajiștile acelea a învățat singur să citească.

A citit abecedarul, cartea de căpătâi a copilăriei noastre, prima filosofie care ni se dezvăluie – simplitatea limbajului, articularea literelor care sună exact așa cum arată. După care a citit *Cartea junglei,* primită în dar chiar de la spițer. Săptămâni întregi, bunicul a stat în iarba înaltă, cufundat în volumul cafeniu cu pagini fine. A citit despre pantera Bagheera, despre ursul Baloo și despre bătrânul lup Akela. Pe interiorul copertei era poza unui băiat slab, care stătea în picioare și înfigea un băț aprins în fața unei feline enorme cu un cap pătrat.

Am aflat că tigrul a fost văzut prima oară pe creasta muntelui Galina, deasupra satului, în timpul unei furtuni de zăpadă, la sfârșitul lui decembrie. Cine știe cât timp o fi stat acolo, ascunzându-se prin scorburile copacilor doborâți de viscol; dar, chiar în ziua aceea, ciobanul Vladiša a pierdut un vițel și a pornit pe munte să-l caute. Într-un desiș de puiet s-a întâlnit cu tigrul cu ochi galbeni și strălucitori ca

o lună sângerie, cu vițelul mort atârnându-i între fălci. Un tigru. Ce însemna lucrul acesta pentru un om ca Vladiša? Eu știam ce e acela *tigru* pentru că bunicul mă lua cu el la citadelă, săptămână de săptămână, și îmi spunea: „Uite, *tigrul!*"; pentru că pe plăcuțele din dreptul animalelor împăiate de la muzeul de științe naturale unde îmi petreceam uneori după-amiezile scria *tigru,* pentru că *tigrul* se târa pe capacul cutiei cu alifie de reumatism a bunicii, înconjurat de complicate modele chinezești. *Tigru* însemna India și după-amiezi însorite și molatice; căprioara sambar cu ochii larg deschiși și cu gâtul frânt, zbătându-se printre manglieri în timp ce târâtoarele din jungla lui Kipling se aplecau pentru a însemna ucigașul. Dar în satul bunicului meu, în vremea aceea, ce putea să însemne un tigru? Un urs sau un lup, da, mai mergea! Dar un tigru? Așa a încolțit teama.

Oamenii nu l-au crezut pe bietul Vladiša nici când l-au văzut coborând în fugă dealul, alb ca varul, agitându-și mâinile în aer, fără vițel. Nu l-au crezut nici când a căzut în piața satului, sleit de puteri și îngrozit, cu sufletul la gură, îngăimând că până aici le-a fost, că venise diavolul în Galina și că să cheme preotul imediat. Nu l-au crezut pentru că nu știau ce să creadă – ce era făptura aceea portocalie, cu umerii și spinarea vărgate cu foc? Ar fi fost mai pregătiți să reacționeze dacă le-ar fi spus că se întâlnise cu Baba Roga și dacă în aceeași clipă coliba ei din oase așezată pe un picior de găină ar fi apărut de după coama dealului.

Bunicul și maica Vera făceau parte dintre cei atrași în piață de țipetele lui Vladiša. Mai mult ca sigur că și soția tigrului se afla acolo, dar ei nu aveau de unde să știe atunci. Bunicul a zbughit-o din casă fără să-și mai ia haina, iar maica Vera a ieșit după el cu haina în mână, dându-i o palmă peste cap în timp ce-l forța să se îmbrace. Apoi au rămas amândoi acolo, în picioare, în timp ce fierarul, negustorul de pește și vânzătorul de nasturi l-au ridicat pe Vladiša din zăpadă și i-au dat să bea apă.

– E diavolul, repeta Vladiša. A venit să ne ia pe toți!

Pentru bunicul meu, diavolul însemna multe lucruri. Diavolul era Leși, spiridușul pe care-l întâlneai pe câmp și care-ți cerea un

ban – vai de tine dacă nu-i dădeai, fiindcă răscolea toată pădurea și pierdut erai, pe vecie! Diavolul era Crnobog, zeul cu coarne care chema întunericul. Cei mai în vârstă te trimiteau la dracu' sau la diavol dacă nu te purtai frumos, iar la rândul tău aveai voie să-i trimiți pe oameni la diavol, dar numai dacă erai mult, mult mai bătrân decât ei. Diavolul era Noaptea, cel de-al doilea fiu al Babei Roga, care mergea prin pădure călare pe un cal negru. Uneori diavolul era Moartea, care mergea pe jos și te aștepta la răspântii sau în spatele vreunei uși pe care fusesei avertizat să nu o deschizi. Dar ascultându-l pe Vladiša care descria printre suspine blana portocalie cu dungi, bunicul începea să-și dea seama că lucrul acela din pădure nu era Diavolul și nici unul dintre diavolii mai mici, ci mai degrabă altceva, un lucru despre care avea cât de cât cunoștință, iar ochii trebuie să i se fi luminat când a rostit:

– Dar ăsta e Shere Khan.

Bunicul era un copil firav, cu părul blond și ochii mari – am văzut poze cu el, niște fotografii alb-negru cu marginile zimțate în care privește serios aparatul de fotografiat, cu șosetele lui de școlar trase până aproape de genunchi și cu mâinile în buzunare. Trebuie să fi părut tare ciudat bunicul, așa calm și liniștit cum vorbea, iar negustorul de pește, fierarul și ceilalți săteni care veniseră într-un suflet l-au privit uimiți.

Dar era acolo și spițerul.

– E posibil să ai dreptate, a spus spițerul. Unde e cartea aia pe care ți-am dat-o?

Bunicul a intrat în casă să o aducă și, când s-a întors cu ea, dădea paginile înnebunit, așa că până să ajungă în dreptul lui Vladiša, întins pe jos, găsise deja pagina cu poza lui preferată, cea cu Mowgli și Shere Khan. I-a întins-o văcarului îngrozit. Vladiša a privit-o un pic și a leșinat, și așa a aflat satul despre tigru.

Dacă tigrul ar fi fost un alt fel de tigru, de la bun început un vânător, probabil că ar fi coborât în sat mai curând. Lunga lui călătorie din Oraș îl adusese până pe culmea muntelui și nici el nu era sigur

de ce alesese să rămână acolo. Ştiind tot ceea ce ştiu despre el, pot afirma acum că vântul şi zăpezile erau departe de a reprezenta nişte piedici, că ar fi învins orice iarnă şi ar fi putut ajunge în orice alt sat, cu altă biserică şi poate cu oameni mai puţin superstiţioşi, unde un ţăran mai pragmatic ar fi putut să-l împuşte şi să-l atârne deasupra căminului ca pe un sac gol. Dar a fost prins în mrejele muntelui – cu puietul lui îngreunat de zăpadă şi pământul acoperit de uscături, cu grotele care se căscau negre în versantul abrupt, cu sălbăticiunile holbându-se nepăsătoare la el din cauza foametei de peste iarnă –, a fost prins în mrejele noilor simţuri care începeau să i se ascută şi ale mirosul vag familiar al satului de jos.

Cât era ziua de lungă se plimba încolo şi-ncoace pe creasta muntelui, adulmecând mirosurile care ajungeau până sus, surprins să constate că nu îi erau cu totul necunoscute. Nu uitase perioada petrecută în citadelă, dar amintirile cele mai puternice, care-l învăluiau acum, erau despre ultimele lui zile acolo şi despre zilele de după, despre lunga şi chinuitoarea călătorie către munţi; îşi amintea ghimpii, aşchiile şi cioburile care-i înţepaseră labele, gustul searbăd al stârvurilor umflate. Acum nu mai păstra decât o amintire vagă, într-un alt nivel al minţii, că demult, foarte demult, cineva îi azvârlea carne de două ori pe zi şi îl stropea cu apă când căldura devenea insuportabilă. Mirosurile care veneau de jos erau legate de aceste amintiri şi, din cauza lor, devenea neliniştit şi agitat când rătăcea prin pădure hăituind toţi iepurii şi veveriţele care-i ieşeau în cale. Mirosurile erau plăcute, distincte şi nu semănau deloc unul cu celălalt: mirosul greu, de lână, al oilor şi caprelor; mirosul de foc, de catran, de ceară; duhoarea interesantă a haznalelor; hârtia, fierul, mirosurile diferite ale oamenilor; aromele îmbietoare de tocăniţă şi gulaş, grăsimea în care se coceau plăcintele. Mirosurile îl făceau totodată să-şi dea seama de eşecul lui ca vânător, de cât de flămând era, de cât trecuse de la ultima masă, de viţelul care-i ieşise în cale în după-amiaza aceea geroasă când îl văzuse pe omul care o rupsese apoi la fugă. Gustul viţelului îi era cunoscut; forma omului îi era cunoscută.

În noaptea aceea coborâse până la jumătatea muntelui. Se oprise în fața unei prăpăstii, unde liziera cotea și împrejmuia o cascadă înghețată, și privise îndelung la ferestrele luminate și la acoperișurile acoperite cu zăpadă de jos din vale.

Peste câteva nopți a simțit un miros nou. Îl adulmecase mai demult, pe ici, pe colo: sare și fum cu iz de sânge. Mirosul i-a coborât până-n stomac și l-a făcut să tânjească după vițel. A început să se rostogolească neputincios pe spate, cu capul în zăpadă, și să răcnească, speriind păsările care și-au luat pe loc zborul din cuiburi. Mirosul a continuat să urce până la el aproape în fiecare noapte, pe întuneric, iar el, stând pe zăpada proaspăt căzută, înconjurat de crengile plecate ale copacilor, nu se mai sătura inspirând și expirând aroma.

Într-o noapte, la nici un kilometru de luminișul său, a privit un cerb singuratic – pe care-l tot așteptase să moară – cedând sub apăsarea foamei, a bătrâneții și a frigului năprasnic. Tigrul l-a urmărit cum cade în genunchi, îndoindu-se, a urmărit cum îi pocnește și ultimul corn care-i mai rămăsese. Mai apoi, în timp ce-i sfâșia pântecele, nici căldura pe care o împrăștiau măruntaiele cerbului nu putea acoperi mirosul ce se înălța din sat.

Într-o altă noapte a coborât în vale și a rămas lângă gardul pășunii. Dincolo de câmp, de casele tăcute, de hambar și de cocina goală, dincolo de casa cu prispa plină de zăpadă, era afumătoarea. De-acolo venea mirosul; era chiar aproape. Tigrul și-a frecat grumazul în sus și-n jos de țărușii gardului. Nu s-a mai întors în următoarele două zile, dar când s-a întors, a găsit carnea. Cineva fusese acolo în absența lui. Una dintre scândurile gardului fusese smulsă, iar carnea era sub ea, uscată și tare, împrăștiind mirosul care-l înnebunise. A scos-o de-acolo și a cărat-o în pădure, unde a ros din ea multă vreme.

După două nopți a trebuit să se aventureze și mai aproape ca să mai găsească o bucată: îl aștepta sub un butoi spart care fusese lăsat afară, în câmp, la doar câțiva metri de ușa afumătorii. Au mai trecut câteva nopți și a urmat o altă întoarcere precaută în același loc și o bucată încă și mai mare. Apoi două bucăți, apoi trei și, în cele din urmă, o spată întreagă chiar lângă pragul afumătorii.

În noaptea care a urmat tigrul a urcat pe rampa afumătorii, proptindu-şi umerii în uşa care s-a deschis pentru prima oară. Auzea oile behăind în staul, la mică distanţă, îngrozite de prezenţa lui, şi câinii lătrând furioşi în spatele gardurilor. Tigrul a adulmecat aerul: simţea mirosul cărnii, dar şi mirosul copleşitor şi greu al persoanei dinăuntru, pe care-l mai simţise pe carnea de dinainte şi pe care o vedea acum, aşezată pe jos, în spatele afumătorii, cu o bucată de carne în mână.

Între timp, în Galina, lumea îşi vedea agitată de treabă. Sfârşitul anului era marcat de zăpezi năprasnice, cu troiene până la genunchi care ajungeau până-n pragurile caselor. În aer plutea un sentiment nou, mocnit, gata oricând să izbucnească: frica. Zăpada îngropase trecătorile din munte şi, odată cu ele, orice veşti despre război. Undeva în apropiere, deasupra lor, în pădurile dese de pini de pe culmea muntelui Galina, ceva imens, roşu şi necunoscut stătea la pândă, aşteptând liniştit momentul atacului. Într-un târziu, i-au găsit şi urmele – tăietorul de lemne, înfruntând fără tragere de inimă pădurea tânără de la poalele munţilor, găsise căpătâna unui cerb, cu blana încâlcită şi ochii înfundaţi în orbite, şi oasele cenuşii ale şirei spinării întinse ca o împletitură pe pământ –, iar aceste urme, venind ca o confirmare a păţaniei lui Vladiša, au fost suficiente pentru a-i convinge să nu mai părăsească satul.

Era iarnă, iar animalele fie fuseseră deja sacrificate, fie stăteau în grajduri până la primăvară. Iarna grea le oferea pretextul de a rămâne în siguranţă în case, ceea ce şi făceau, sperând totodată că tigrul nu va supravieţui gerului. Pe de altă parte, mai exista şi posibilitatea ca tigrul – cum ajunsese acesta acolo, se întrebau ei, dacă locul lui era departe, în junglă, pe câmpiile cu iarba elefantului? – să îşi dea seama că n-avea să reziste şi să coboare în sat să-i vâneze ca pe cerb. Aşa că au aprins focuri în case, în încercarea de a-l descuraja să se apropie. Pământul era bocnă şi amânaseră deja toate înmormântările până la dezgheţ. Nu muriseră decât trei oameni în iarna aceea, aşa că aveau noroc, mare noroc; umpluseră pivniţa antreprenorului de

pompe funebre cu bucăți mari de gheață și își mai luaseră încă o măsură de precauție: acoperiseră ferestrele pivniței cu cârpe, prin interior, ca să împiedice să iasă mirosul cadavrelor.

O vreme, n-a mai apărut nici urmă de tigru. Sătenii au început chiar să se amăgească, spunându-și că nu fusese decât o glumă, că Vladiša văzuse cine știe ce nălucă sau că poate mintea i-o luase razna pe munte; că cerbul fusese ucis de un urs sau de un lup. Dar câinii din sat, ciobănești și copoii – niște câini de vânătoare mițoși, cu ochii galbeni, care erau ai tuturor și ai nimănui –, știau sigur că tigrul era acolo, sus, și le aminteau și oamenilor acest lucru. Câinii îi simțeau mirosul de felină uriașă, care-i scotea din minți. Erau agitați și îl lătrau, trăgând de lanțurile cu care erau legați. Lătratul lor răgușit răsuna toată noaptea, iar sătenii, în cămăși de noapte și șosete de lână, dârdâiau în pat și dormeau iepurește.

Dar bunicul tot mai mergea la fântâna din sat în fiecare dimineață și punea capcane pentru prepelițe în fiecare seară. Era responsabilitatea lui să se asigure că el și maica Vera au de mâncare și în plus spera – spera neîncetat – că-l va zări pe tigru. Oriunde mergea avea cu el volumul cafeniu cu poza lui Shere Khan; și, cu toate că nu s-a îndepărtat prea tare în iarna aceea, emoția băiețelului de nouă ani trebuie să fi fost foarte vizibilă, pentru că i-a atras atenția fetei surdomute.

Era o fată de vreo șaisprezece ani care locuia la marginea satului, în casa măcelarului pe care-l ajuta cu prăvălia. Bunicul, care nu era probabil din cale-afară de atent, o văzuse de câteva ori în zilele de târg și de sărbătoare, dar nu o remarcase în mod deosebit până în iarna aceea când, cu câteva zile înainte de sărbătoarea de Crăciun din ianuarie, fata i-a aținut cu timiditate calea dis-de-dimineață, în vreme ce el mergea la brutărie, și i-a scos cartea din buzunarul de la piept al hainei, unde o ținea de când apăruse tigrul.

Bunicul avea să și-o amintească toată viața. Avea să-și amintească părul negru, ochii mari, curioși, cu privire expresivă, și gropița din bărbia ei atunci când a zâmbit deschizând cartea la pagina îndoită cu Shere Khan. Bunicul avea pe cap căciula de lână seină și, în liniștea care-i făcea urechile să țiuie, s-a auzit rostind:

– Așa arată tigrul! și a arătat înspre muntele de deasupra coșurilor fumegânde ale satului.

Fata nu a spus nimic, dar a studiat cu atenție poza. Nu avea decât o singură mănușă, iar frigul îi învinețise degetele de la mâna goală, care acum căpătase o nuanță ciudată de violet. Fetei îi curgea puțin nasul și, văzând-o, bunicul s-a șters la nas cu mâneca hainei, cât mai discret cu putință. Fata tăcea în continuare și bunicul s-a gândit că poate îi era rușine că nu știe să citească, așa că a început să-i explice cine e Shere Khan, care era relația lui complicată cu Mowgli și cum lui, bunicului, i se păruse ciudat faptul că într-un capitol Mowgli îl jupuise pe tigru și decorase Stânca Sfatului cu blana lui, iar mai târziu Shere Khan era din nou în viață. A vorbit foarte repede, înghițind guri mari de aer rece, iar fata, care tot nu spunea nimic, l-a privit cu răbdare, după care i-a dat înapoi cartea și și-a văzut de drum.

Bunicul avea să-și aducă aminte cât de jenat s-a simțit când, după ce i-a vorbit despre tigri și i-a pus întrebări la care ea nu a răspuns, s-a dus acasă nedumerit și a întrebat-o pe maica Vera despre fată. Avea să-și amintească apoi cât de roșii și-a simțit urechile când ea l-a tras de ele și i-a spus:

– S-o lași în pace, e nevasta lui Luka. Fata aste e surdomută și mai e și mahomedană pe deasupra. Să nu te mai apropii de ea!

Luka era măcelarul satului și ale lui erau și pășunea și afumătoarea de la marginea satului. Era un bărbat înalt, cu părul castaniu, ondulat și cu niște mâini roșii; purta un șorț care era mai mereu ud de sânge. Era ceva la șorțul acela care-i făcea pe săteni să nu se simtă în largul lor în preajma lui. Indiferent ce îndeletnicire aveau, cu toții erau într-un fel sau altul măcelari și nu înțelegeau de ce, dacă tot trăia din tranșatul și vânzarea cărnii la Gorchevo, nu putea și el să se schimbe când își administra negoțul, nu se străduia și el să nu mai miroasă a acru, a măruntaie de vacă și oaie. În cei nouă ani de viață de până atunci, bunicul nu îl întâlnise pe Luka decât o singură dată, dar întâlnirea aceea îi rămăsese vie în minte. Cu doi ani mai înainte, în timpul unei scurte furtuni de zăpadă, maica Vera îl trimisese pe bunicul la măcelărie să cumpere o pulpă de miel, pentru că

mâinile îi anchilozaseră de frig. În camera de la drum a casei măcelarului mirosea a carne, iar bunicul rămăsese în picioare privind în jur la hălcile de șuncă și la cârnații afumați atârnați de grinzi, la oasele de supă și la pătratele imense de slănină din vitrina rece, la mielul roșu, jupuit, cu dinții mici și ascuțiți care zăcea întins pe masă în timp ce Luka, cu ochelarii atârnându-i la gât, îi despica o pulpă. Bunicul se aplecase peste tejghea ca să se uite la borcanele pline cu ceva alb, cu cocoloașe, în saramură, când măcelarul i-a zâmbit și i-a spus:

– Picioare de porc, delicioase. Seamănă cu cele de copil, de fapt!

Bunicul nu-și amintea dacă o văzuse pe fată când fusese la măcelărie; poate că pe atunci nu era măritată cu Luka. Și nu avea să o mai vadă până în ajunul Crăciunului, când durerea de oase a maicii Vera devenise atât de agonizantă, încât femeia gemea în somn și, înnebunit de neputință, bunicul a ieșit afară să îi aducă apă pentru baie.

Bunicul era îmbrăcat cu haina și căciula de lână și ducea găleata goală la fântână. La fel ca mai toate fântânile din sat, și aceasta fusese construită pe vremea otomanilor. Se mai află și astăzi acolo, dar a secat de mult. În noaptea aceea, acoperișul ei ascuțit era acoperit cu un strat gros de zăpadă, iar vântul șuiera sălbatic în jurul ei, în timp ce bunicul își croia drum printre nămeții din piața satului. Simțea frigul nopții până la os, vedea focurile care pâlpâiau din ce în ce mai slab la ferestrele pe lângă care trecea și auzea târșâitul sinistru al pașilor săi prin zăpadă.

Tocmai lăsase jos găleata și apucase de frânghie când și-a ridicat privirea și a văzut un firicel de lumină la marginea pășunii. Mâinile bunicului au încremenit pe frânghie, iar acesta a încercat să deslușească ceva în întuneric. Vedea casa măcelarului, în care focul abia mai pâlpâia, ceea ce însemna probabil că Luka dormea dus, dar nu de acolo venea lumina care-i atrăsese atenția; nu venea nici din grajdul în care măcelarul își ținea vitele. Nu, firicelul de lumină venea din afumătoare, a cărei ușă era deschisă.

Bunicul nu s-a dus acolo ca să dea de bucluc; pur și simplu s-a gândit că vreun călător sau vreun țigan se adăpostise acolo peste noapte și că asta l-ar fi înfuriat pe Luka sau că omul ar fi putut să

sfârşească în ghearele tigrului. Acest ultim gând l-a făcut să ia găleata şi să pornească hotărât în direcţia afumătorii, pe de-o parte, pentru că voia să-l avertizeze pe intrus în legătură cu tigrul şi, pe de alta pentru că o gelozie inexplicabilă şi frenetică l-a năpădit la gândul că cine ştie ce pierde-vară vede tigrul primul. A traversat încet păşunea şi ţarcul gol, uitându-se pe unde calcă.

Coşul fumega, iar mirosul de carne plutea în aer. O clipă s-a gândit să-l roage pe Luka să afume prepeliţa de Crăciun pe care spera să o găsească în capcană a doua zi. Apoi s-a târât până sus, pe rampă, s-a agăţat cu mâinile de ea şi s-a ridicat. A luat de jos găleata şi a rămas în picioare în prag, privind înăuntru.

Era mult mai puţină lumină decât crezuse la început. Abia dacă reuşea să distingă porcii şi vacile jupuite şi golite de măruntaie care atârnau rânduri-rânduri până în cămăruţa de pe colţ, unde se afla masa măcelarului. Era un miros minunat şi i s-a făcut brusc foame, dar apoi a simţit un alt miros, pe care nu-l remarcase mai devreme, un miros ciudat şi greu de mosc, şi, imediat ce şi-a dat seama de mirosul acesta, lumina s-a stins. În bezna care s-a aşternut a auzit un sunet puternic şi grav ca o răsuflare care-l înconjura din toate părţile; un bubuit profund care i-a îngheţat sângele în vene şi i-a reverberat în plămâni. Preţ de o clipă, sunetul s-a împrăştiat în toate celulele creierului său. După care bunicul s-a aruncat la pământ, în încăperea mică a măcelăriei, şi a mers de-a buşilea până a ajuns la o prelată din colţ, sub care s-a ghemuit cu tot cu găleată, tremurând.

I se părea că sunetul pluteşte în aer, la fel de real şi constant ca bătăile inimii lui care o luase la galop şi care ar fi putut acoperi cu zgomotul ei orice, dar nu şi bubuitul acesta. Nici mirosul nu dispăruse, era peste tot, stăruitor – un miros de sălbăticiune, de vulpe sau de bursuc, dar mai mare, mult mai mare, neaducând cu nimic din ce ştia el, ci cu ceva ce putea identifica doar prin asociere cu multe alte lucruri. S-a gândit la poza din cartea sa, pe care o lăsase în pat, acasă, şi care acum părea să se afle infinit de departe şi nu la doar douăzeci de secunde de alergat fără oprire pe lângă casele oamenilor pe care-i cunoştea atât de bine.

Ceva s-a mișcat în întuneric și cârligele atârnate de grinzi s-au ciocnit unele de altele, iar bunicul a înțeles că era tigrul. Tigrul pășea. Nu putea desluși pe unde anume călca, locul exact unde îi aterizau labele catifelate, una în fața celeilalte, ci numai zgomotul pe care-l făcea cu totul, ca o cădere greoaie și moale. A încercat să-și controleze respirația, fără succes. Gâfâia sub prelata care se strângea din ce în ce mai mult în jurul lui, foșnind îngrozitor și atrăgând atenția asupra lui. Îl simțea pe tigru chiar lângă el, printre scânduri, cu inima imensă și roșie zbătându-i-se ritmic printre coaste, de parcă mai avea puțin și o scuipa cu un geamăt. Bunicul tremura din toate încheieturile și parcă-l vedea pe tigru năpustindu-se asupra lui, dar s-a gândit la *Cartea junglei* – la cum își bătuse joc Mowgli de Shere Khan la Stânca Sfatului, la cum ținuse o torță într-o mână, iar cu cealaltă îl apucase pe Tigrul Șchiop de barbă pentru a-l îngenunchea –, așa că și-a scos și el mâna prin prelată și a atins blana aspră care trecea pe lângă el.

Și, dintr-odată, tigrul s-a făcut nevăzut. Bunicul i-a simțit răsuflarea aspră și fierbinte cum trece iute pe lângă el și dispare fără urmă. Un val de transpirație l-a năpădit cum stătea acolo, cu găleata între genunchi. A auzit zgomot de pași și câteva clipe mai târziu fata surdomută s-a lăsat în genunchi lângă el, în cămăruța cu masa măcelarului, și l-a scos de sub prelată, dându-i părul la o parte de pe frunte în timp ce îngrijorarea i se citea în ochi. I-a mângâiat apoi chipul cu mâinile care miroseau a tigru, a zăpadă, a pini și-a sânge.

Apoi s-a auzit glasul maicii Vera strigând de departe:

– Copilul meu! Diavolul mi-a luat copilul!

Mai târziu bunicul a aflat că maica Vera, dându-și seama că lipsise prea mult timp, ieșise din casă și de-acolo, de pe treptele căsuței lor, îl văzuse pe tigru strecurându-se afară din afumătoare și afundându-se în pădure. Încă mai țipa când ușile caselor din piață au început să se deschidă una câte una, iar oamenii au țâșnit înspre marginea pășunii. Se-auzeau glasuri învălmășite, după care s-au aprins luminile și lumea s-a bulucit la intrarea afumătorii; a apărut și măcelarul Luka, furios în cămașă de noapte și papuci, cu un satâr în mână. Fata

surdomută l-a ajutat pe bunicul să se ridice în picioare şi l-a condus la uşă. Din pragul afumătorii se vedea câmpul pustiu şi întunecat pe care se amestecau o mulţime de umbre: sătenii, nemţii, gardul, dar nici urmă de tigru. Tigrul dispăruse deja.

– E aici, e aici! a auzit bunicul pe cineva strigând şi, pe neaşteptate, maica Vera l-a înşfăcat de haină cu nişte mâini reci, gâfâind şi bâlbâindu-se.

Afară, pe zăpadă, se vedeau urme de paşi. Erau nişte urme rotunde, mari şi netede, lăsate de salturile unei feline. Bunicul l-a privit pe Jovo, negustorul de legume care odată omorâse un bursuc cu mâinile goale, cum a îngenuncheat în zăpadă şi a pipăit o urmă. Urmele erau cât o farfurie şi se întindeau – cu aproximaţie şi fără întrerupere – din pădure, peste câmp, până la afumătoare şi înapoi.

– Am auzit pe cineva în afumătoare, le spunea bunicul tuturor. Am crezut că a scăpat vreun animal. Dar era tigrul!

Lângă el stătea Luka, privind prin uşa afumătorii şi ţinând-o de-un braţ pe surdomută, a cărei piele se albise în locul unde o strângea. Fata îl privea pe bunicul zâmbind.

– L-ai auzit şi tu, nu-i aşa? a întrebat-o bunicul. De-aia ai ieşit!

– Căţeaua asta e surdă, n-a auzit nimic! i-a răspuns Luka şi a pornit spre casă târând-o după el, apoi a închis uşa.

În sat nu exista decât o puşcă şi mulţi ani fusese păstrată în casa fierarului. Era o veche muschetă turcească, cu o ţeavă lungă şi ascuţită ca o ştiucă şi un butoiaş argintat pe care era gravat, dedesubtul cătării, un desen înfăţişând cavaleria turcească în luptă. Un cordon brodat terminat cu un ciucure decolorat de lână atârna de mânerul din lemn de mahon al muschetei, lucios şi fin cu excepţia porţiunii unde numele primului posesor turc fusese şters cu migală.

Muscheta ajunsese în sat în urma unor schimburi – mereu diferite, în funcţie de povestitor – şi avea aproape două secole vechime. Din câte se pare, prima bătălie la care luase parte fusese cea de la Lastica, asta înainte să dispară în legătura de pe catârul unui fost ienicer din garda personală a sultanului – care mai întâi trecuse în

tabăra dușmană, după care se făcuse negustor ambulant și o purtase cu el zeci de ani în timp ce cutreiera munții și vindea mătăsuri, oale de gătit și uleiuri exotice. În cele din urmă muscheta îi fusese furată negustorului de un tâlhar maghiar și, mai târziu, scoasă cu greutate de sub leșul acestuia de către brigada călare care îl împușcase în fața casei țiitoarei lui, țiitoare care, cu bluza descheiată și pătată de sânge, îl implorase pe comandantul de brigadă să-i lase ei arma iubitului. Țiitoarea tâlharului ținea o cârciumă și păstrase muscheta deasupra tejghelei. Se îmbrăcase în doliu și-și făcuse un obicei din curățarea armei ca și cum ar fi fost folosită. Mulți ani mai târziu, țiitoarea – ajunsă acum o bătrână de șaizeci de ani – i-o dăduse băiatului care-i cără laptele sus, pe scări, atunci când acesta pornise călare împotriva cetății beiului, în timpul unei răscoale fără sorți de izbândă și grabnic înăbușite. Capul băiatului sfârșise înfipt într-o suliță, pe zidurile cetății, iar arma ajunsese în mâinile beiului care o atârnase în sala de trofee din palatul său de iarnă, între capetele a doi leoparzi cu ochi zbanghii. Rămăsese acolo vreme de aproape șaizeci de ani, de-a lungul domniilor a trei bei, atârnată în fața unui râs împăiat – după care prin fața ei se perindaseră pe rând: straiele purtate de un sultan în ultima sa bătălie, caleașca unei împărătese ruse, un serviciu de ceai din argint întrebuințat în cinstea cine știe căror alianțe și, în cele din urmă, un automobil care aparținuse unui turc cu dare de mână și căruia autoritățile îi confiscaseră toate bunurile cu puțin timp înainte să fie executat.

După capitularea cetății, la scurt timp de la intrarea într-un nou secol, arma încăpuse pe mâinile unui hoț din Kovač, care o purtase cu el din oraș în oraș, vânzând cafea. Până la urmă, din mână în mână, în timpul unei încăierări iscate între niște țărani și miliția turcă, muscheta ajunsese acasă la unul dintre supraviețuitori, un tânăr din sat, bunicul fierarului. Asta se întâmpla în 1901. De atunci arma stătuse atârnată deasupra vetrei, în casa fierarului. Se trăsese o singură dată cu ea după un hoț de oi, dar nu fusese niciodată folosită de fierar. Acum bunicul a aflat că vechea armă avea să fie folosită pentru uciderea tigrului.

Fierarul era, chipurile, foarte curajos în ceea ce privește arma și nu a dezvăluit – deși poate că ar fi trebuit – faptul că nu știa să o folosească. Nu avea decât o vagă idee despre rolul prafului de pușcă, al cartușelor, al fitilului și al vergelei. Simțea că avea o obligație morală față de sat și față de memoria bunicului său, pe care nu-l cunoscuse niciodată, dar care potcovise cândva calul sultanului. În ajunul vânătorii, fierarul a stat lângă foc și a privit-o pe soția lui cum coboară arma și îi curăță butoiașul, parcă mângâind-o, încet și cu o răbdare drăgăstoasă. Femeia a lustruit-o, i-a scuturat ciucurele, apoi a șters-o prin interior cu o bucată de pâslă îmbibată în grăsime.

În dimineața următoare, în orele cenușii de dinaintea revărsatului zorilor, bunicul i-a privit cum se pregăteau de vânătoare. Nu știa ce să înțeleagă din întâlnirea pe care o avusese în afumătoare, dar a simțit o strângere de inimă când l-a văzut pe fierar ieșind din casă cu prețuita armă sub braț. Fierarul era însoțit de încă doi bărbați: Luka și Jovo. Aveau și câini cu ei: un copoi mic și gras cu urechile atârnânde și un ciobănesc roșcat și bătrân care-și pierduse un ochi sub roata unei căruțe.

Era ajunul Crăciunului și tot satul ieșise să-i petreacă pe vânători. Oamenii stăteau înșirați la marginea drumului, atingând pe rând arma, ca să-i poarte noroc fierarului care înainta cu ea pe braț. Bunicul se simțea vinovat. Stătea în picioare, lipit de maica Vera, cu mânecile trase peste degete, și, când i-a venit rândul, a atins butoiașul muschetei cu vârful acoperit al unui deget și numai pentru o clipă.

În după-amiaza aceea, așteptându-i pe vânători să se întoarcă, bunicul desena cu același deget în cenușa din vatră și îi ura pe oamenii care urcaseră pe deal: pe Luka pentru picioarele de porc și pentru că-i spunea nevestei lui „cățea", iar pe ceilalți bărbați și pe câini fiindcă nutrea convingerea că tigrul l-ar fi cruțat și dacă ar fi intrat o clipă mai devreme sau mai târziu, și dacă l-ar fi găsit pe acesta la pândă, cu ochii ațintiți asupra lui din celălalt capăt al hambarului. Cu ochii minții îi vedea deja pe bărbați întorcându-se cu tigrul răsturnat, cu picioarele în sus și atârnat de-o prăjină sau pur și simplu ducându-i căpățâna într-un sac. Și pentru asta îi ura.

Probabil că nu i-ar fi urât dacă ar fi știut ceea ce nu era prea greu de ghicit, și anume că fierarul era îngrozit. În timp ce urca prin nămeții care-i ajungeau la genunchi, cu arma atârnându-i ca o pacoste de gât, cu trecutul ei demn de toată cinstea, fierarul își simțea sfârșitul aproape. Ca toată lumea din sat, credea în ritualuri și superstiții. Dădea bani cerșetorilor înainte să plece la drum, punea bănuți la altarul Fecioarei de la răspântie, își scuipase copiii când se născuseră. Dar avea un dezavantaj față de consătenii lui. Se născuse într-un an sărac și nu i se pusese nici un argint sub pernă. Și, pentru ca lucrurile să stea și mai rău, se spunea că o mătușă de departe îl ridicase odată din pătuț, mulțumind Cerului pentru un copil atât de frumos, de minunat, de gras, de binecuvântat și de rumen – condamnându-l astfel la o viață de sărăcie, infirmitate și nenorocire, fiindcă diavolul avea să-i ia în stăpânire sufletul când se aștepta mai puțin, în cel mai groaznic chip cu putință.

Bineînțeles, nimic din toate astea nu se întâmplase încă. Dar nu-și putea imagina ceva mai groaznic decât un tigru. Și iată-l acum, la treizeci și nouă de ani, cu o căsnicie fericită și cinci copii, mergând la întâlnirea cu diavolul. Toate strădaniile lui, toate rugăciunile și măsurile de precauție, monedele fără număr pe care le aruncase țigăncilor, trupelor de circari și soldaților fără picioare, toate crucile pe care și le făcuse când umbla noaptea de unul singur pe drum, toate fuseseră anulate de simplul fapt că arma, ca un ghinion, era dreptul lui prin naștere și că, indiferent de meseria lui, el era cel care trebuia s-o ridice împotriva tigrului.

Asemenea însoțitorilor lui, fierarul nu știa la ce să se aștepte. S-ar fi mirat deopotrivă și dacă ar fi descoperit că tigrul era o pisică mică, dar vicleană, cu picioare disproporționat de mari, și dacă s-ar fi întâlnit în pădure cu Satana – cu coarne și copite despicate sau într-o robă neagră –, călare pe tigru în fața unei caldeire uriașe din care ieșeau aburi. A sperat, desigur, că nu vor întâlni tigrul deloc. A sperat să se întoarcă în seara aceea acasă, să mănânce tocană de capră și să facă dragoste cu soția sa.

Ziua era când cenușie, când luminoasă. Pe culmile munților, deasupra văilor acoperite cu pini, răsuna boncăluitul cerbilor care se împerecheau. O ploaie rece ca gheața căzuse în timpul nopții, iar copacii, răsucindu-se sub greutatea ramurilor pline de țurțuri, zornăiau cu clinchete de cristal. Câinii înaintau cu greutate, alergând încoace și-ncolo, adulmecând pe lângă copaci și urinând pe unde se nimerea, fără să aibă habar de scopul călătoriei lor. Luka urca plin de avânt, folosindu-se de furcă ca de-un toiag și vorbind – prea tare i se părea fierarului – despre planurile lui de a crește prețul cărnii când aveau să răzbească nemții, la primăvară. Jovo mânca brânză din care le azvârlea bucăți și câinilor, spunând că Luka e un ticălos de colaboraționist.

Pe la jumătatea urcușului, câinii au devenit agitați. Fornăiau nerăbdători prin zăpadă, scheunând. Pe jos se vedeau porțiuni galbene de zăpadă topită, ici-colo câte-o grămadă de excremente și, cel mai important indiciu, un ghem de blană maronie agățat în rugi, lângă râul înghețat.

– Mai mult ca sigur, i-a spus Jovo fierarului, tigrul a trecut pe-aici.

Au mers mai departe. Au traversat oglinda înghețată a apei și au intrat în pădurea deasă de pini printr-o trecătoare stâncoasă, unde soarele topise zăpada. Au ajuns apoi la o crevasă mică, unde au fost nevoiți să-și lege câinii de ranițe și să se ajute unul pe altul să urce. Fierarul s-a gândit să le propună să se întoarcă. Nu reușea să înțeleagă nici calmul lui Jovo, nici hotărârea încordată a lui Luka.

Era după-amiaza târziu când au dat de tigru într-un luminiș, lângă un heleșteu înghețat, strălucind ca și cum ar fi fost sculptat din raze de soare. Câinii l-au văzut primii, l-au simțit mai degrabă, pentru că era parțial ascuns în umbra unui copac, și, privindu-l cum se ridică și se apropie de câini, cu urechile lipite de cap și dinții rânjiți, fierarul și-a dat seama că fusese cât pe ce să treacă pe lângă el. A simțit cum i se strânge inima când primul câine, ciobănescul ăla prost, pe jumătate orb, s-a repezit la tigru, rostogolindu-se apoi de mai multe ori când pisica cea mare l-a spintecat cu ghearele și l-a țintuit la pământ cu greutatea ei enormă.

Jovo a prins al doilea câine și l-a luat în brațe. De pe malul celălalt al heleșteului l-au privit pe tigru cum îl strivea pe câinele roșcat care se zvârcolea. Pe zăpadă era deja sânge de la ceva ce mâncase tigrul mai înainte, ceva care semăna cu o spată de porc pe care Luka o examina foarte atent în timp ce strângea și mai tare furca în mână.

Mai târziu, întorși în sat, Luka și Jovo aveau să-l laude pe fierar pentru curajul și dârzenia lui. Aveau să povestească cum și-a ridicat el cu hotărâre pușca pe umăr. Luka și Jovo aveau să povestească la nesfârșit sătenilor cum a tras fierarul, cum a nimerit tigrul exact între ochi, făcând să țâșnească un jet roșiatic. Sunetul pe care l-a scos tigrul, ca un copac care plesnește. Invincibilitatea tigrului: cum l-au privit în timp ce se ridica, ajungând dintr-un singur salt dincolo de heleșteu, doborându-l pe fierar și ridicând un nor roșu ca focul iadului. A urmat un bubuit ca de trăsnet, după care nimic – numai arma fierarului care zăcea în zăpadă și câinele mort pe celălalt mal al heleșteului.

În realitate, în momentul acela, fierarul rămăsese stană de piatră, holbându-se la creatura galbenă dintre ferigi, iar creatura galbenă se holbase și ea la el, cu niște ochi la fel de galbeni. Văzând-o cum stătea acolo, ghemuită pe marginea heleșteului, cu câinele roșcat zăcând sub ea, fierarului i s-a părut deodată că întreg luminișul a început să strălucească foarte tare și că strălucirea aceea se întindea încet pe deasupra heleșteului, ajungând până la el. Luka i-a strigat fierarului să tragă odată, prost ce este, iar Jovo, care rămăsese cu gura căscată, și-a scos pălăria și a-nceput să se bată cu ea peste față, în timp ce al doilea câine tremura ca o trestie bătută de vânt și se făcuse mic de frică la picioarele lui.

După ce a rostit o rugăciune, fierarul și-a ridicat într-adevăr arma pe umăr, i-a tras piedica, a țintit și a apăsat pe trăgaci, iar arma chiar s-a descărcat cu o bubuitură care a zdruncinat luminișul și i-a zgâlțâit fierarului genunchii. Dar când fumul a dispărut, iar bubuitura n-a mai răsunat decât în coastele fierarului, acesta și-a ridicat privirea și a descoperit că tigrul era viu și nevătămat și că se îndrepta cu rapiditate spre mijlocul heleșteului înghețat, fără să se sinchisească nici de gheață, nici de oameni și nici de zgomotul împușcăturii. Cu colțul

ochiului l-a văzut pe Luka cum aruncă furca şi o rupe la fugă. Fierarul a căzut în genunchi. A scormonit cu mâna liberă prin cocoloaşele de aţă, nasturii şi firimiturile de pe fundul buzunarului, căutând cartuşul. Când l-a găsit, l-a îndesat pe ţeavă cu mâini tremurânde care păreau să-i fugă în toate părţile, controlate doar de forţa terorii, şi a dibuit vergeaua. Tigrul ajunsese aproape de marginea heleşteului, săltând pe muşchi ca pe nişte arcuri. L-a auzit pe Jovo bâiguind neajutorat: „Lua-m-ar toţi dracii!" şi îndepărtându-se grăbit. Fierarul a scos vergeaua şi a îndesat-o pe gura armei, împingând furios, cu mâna deja pe trăgaci, ciudat de calm acum că tigrul se afla lângă el, peste el, cu mustăţile atât de aproape şi surprinzător de strălucitoare şi rigide. Într-un sfârşit fierarul a reuşit să încarce arma, a aruncat vergeaua cât colo, s-a uitat atent la butoiaş, ca să se asigure, şi şi-a zburat creierii cu un bubuit nimicitor.

Nimeni n-avea să bănuiască vreodată că arma s-a descărcat singură şi nici că Luka şi Jovo, ascunşi printre ramurile copacului în care se căţăraseră, l-au privit pe tigru cum se dă înapoi surprins, uitându-se buimăcit în jur. Nimeni n-avea să bănuiască, nici măcar după ce oasele fierarului au fost găsite împrăştiate pe sub haine, mulţi ani mai târziu, că cei doi au stat în copac până ce tigrul i-a smuls fierarului picioarele şi le-a târât de acolo, că au aşteptat căderea nopţii ca să coboare şi să scoată arma dintre rămăşiţele fierarului. Nimeni n-avea să bănuiască faptul că nici măcar n-au încercat să-l îngroape pe nenorocitul de fierar căruia, până la urmă, i-au ciugulit ciorile creierii şi la stârvul căruia tigrul s-a întors iar şi iar până când a învăţat ceva despre gustul de om, despre prospeţimea cărnii de om, care era diferită acum, în zăpadă, faţă de cum fusese în arşiţa verii.

5

ORFELINATUL

Bis sforăia astmatic în pragul uşii de la intrare; a tresărit când mi-a auzit paşii şi a urlat ca un elan până am ajuns la el. L-am împins uşurel cu genunchiul ca să-mi fac loc şi atunci m-a urmat pe prispă. M-am aşezat în capul scărilor, de unde se vedea drumul principal. Bis a rămas cu mine câteva clipe, vârându-şi botul umed în scobitura cotului meu, strănutând de bucurie că-şi petrece primele ore ale dimineţii cu cineva; apoi, văzând că stau ca o momâie şi nu mă joc cu el, a zbughit-o la vale, a traversat drumul şi-a dispărut printre palmierii de pe plajă. Câteva minute mai târziu l-am auzit bălăcindu-se. Ziua nu-şi intrase încă în drepturi, iar aerul avea luciri roz, transparente, ca solzii de peşte. Luminile din Zvočana pâlpâiau încă în oglinda golfului.

Umbrele dispăreau de pe suprafaţa apei şi se adunau la capătul drumului când Barba Ivan a coborât scările. Cobora încet, călcând cu amândouă tălpile pe fiecare treaptă. Mi-a aruncat o privire – aveam pantalonii suflecaţi, halatul murdar de pământ şi palmele însângerate – şi mi-a spus:

– Văd c-aţi fost la vie.

Faptul că făcusem singură un asemenea efort părea să-l fi convins să aibă încredere în mine. M-a întrebat dacă vreau să merg la pescuit, iar eu i-am spus că nu şi, cu toate acestea, m-am ridicat şi l-am urmat la barcă. Era o barcă mică şi uşoară, cu vopseaua albastră cojită pe margini şi fundul acoperit cu scoici verzi şi galbene care deveniseră parcă una cu ea. Încălţat în cizme de cauciuc şi ţinând

în mâini două coşuri mari şi o găleată goală, Barba Ivan mi-a spus că avea nişte cuşti pentru homari pe ţărm, o plasă mică pentru câini-de-mare puţin mai încolo, iar mai departe, chiar în mijlocul golfului, plasa cea mare, şi că Fra Antun îi dădea o mână de ajutor când nu se ocupa de orfelinat. În timp ce-mi explica toate acestea, îşi agita un braţ spre mine, desenând în aer nişte forme dreptunghiulare, la distanţe egale.

Apoi a-nceput să-mi vorbească despre săpători. Apăruseră la uşa lui cu o săptămână în urmă, două maşini pline, veniseră cu oale şi ulcele – în cuvintele lui, „cu tot calabalâcul" – şi la început crezuse că sunt ţigani. Nu ştiuse atunci cât sunt de bolnavi; nu intrase decât Duré şi rămăsese în picioare în bucătărie, povestindu-le că în vie se afla un cadavru pe care Duré îl îngropase acolo şi că era al unui văr îndepărtat pe care-l cărase din munţi în timpul războiului şi pe care fusese nevoit să-l lase în urmă. Vărul cu pricina fusese vârât în pământ undeva în partea de sus a terenului, în perioada în care casa fusese abandonată. Acum toată familia era bolnavă şi nimeni nu putuse să-i ajute până când o baborniţă din fundul satului lor le spusese că din cauza cadavrului erau ei bolnavi, că trupul mort îşi cerea datinile de pe urmă, un loc de odihnă aşa cum se cuvenea. Voiau să-l găsească cu orice preţ; la începutul anului îşi pierduseră o mătuşă din cauza bolii acesteia şi plăteau ca să sape.

– Nadei nu-i pasă, mi-a mai spus în timp ce-şi dezlega barca. Dar durerea cea mare e că au copii. Şi, până la urmă, vrem sau nu un cadavru în vie? Îi urmărise toată săptămâna care trecuse şi observase că deveneau din ce în ce mai neliniştiţi. Le-aţi văzut traistele de la gât, a adăugat el. Au... nu ştiu, iarbă şi mortăciuni în ele ca să ţină boala departe.

Aduseseră atât de multe sticle, încât Barba Ivan îi bănuise iniţial că făceau comerţ cu ele: cine ştie ce soiuri rare de *rakija,* făcute după vreo reţetă de familie. Dar femeia cea tânără îl lămurise care era treaba cu sticlele: erau umplute cu apă dintr-un izvor sfânt – de prin părţile lui Duré şi-ale mele –, cu ierburi şi plante medicinale.

– Şi nu l-au găsit pân-acum? am întrebat eu.

– A, păi nu mai există de mult, a răspuns Barba Ivan zâmbind larg. Toată ziua le spun: nu mai e de mult. Ăsta e un pământ tare și deloc adânc. Nu mai e unde-ar trebui să fie – ploile l-au scos la suprafață și câinii l-au cărat de-aici. Cine știe?!

Barba și-a pus coșurile în barcă, iar eu l-am ajutat s-o împingă în apă, deși a-ncercat să mă oprească. Bis era deja în barcă și dădea din coadă atât de tare, încât toată partea din spate a trunchiului i se răsucea energic de la stânga la dreapta. Apoi Barba Ivan s-a urcat în barcă și, la cei optzeci de ani ai săi – pe puțin – a vâslit singur până la șalupa amarată de dig, a sărit în ea, l-a ridicat pe Bis din barcă și l-a pus în șalupă, după care, cu câinele stând în picioare pe prova udă, ca un vârf de catarg, a pornit în larg, brăzdând apa în liniștea dimineții. Cam la fiecare sută de metri Bis sărea în apă prin spatele bărcii, cu fălcile atârnându-i într-un rânjet tâmp de plăcere canină, și dispărea în valuri; Barba Ivan oprea motorul și plutea încet până îl ajungea câinele din urmă sau întorcea barca și îl căuta.

Zóra își începuse dimineața cu un telefon la asistenta procurorului, pe care reușise s-o facă vacă încă din primele două minute ale conversației. În drum spre mănăstire am încercat s-o înveselesc povestindu-i despre săpători, despre boala care îi măcina și despre vărul lor mort ale cărui oase zăceau probabil pe undeva prin vie și pe care, din câte înțelesesem, săpătorii aveau de gând să îl îngroape din nou de îndată ce îl descopereau.

Zóra mi-a aruncat o privire din spatele ochelarilor de soare și nu a spus nimic. Trăgea de unul din cărucioarele pe care Nada ni le dăduse ca să transportăm vaccinurile la orfelinatul mănăstirii. Stătuserăm amândouă în fața magaziei din grădină cât timp Nada dăduse la o parte mai multe cutii și coșuri ca să le găsească: două fierotanii ruginite cu roțile gata să se desprindă, proptite de peretele din fund, după o mașină de spălat stricată și niște pânze împachetate în hârtie despre care am bănuit că erau fără îndoială alte portrete ale câinelui.

Împreună cu Zóra am străbătut încet orașul, trăgând cărucioarele după noi, pe lângă magazinele de suvenire care tocmai deschideau,

pe lângă un aprozar unde un bărbat bronzat şi slab lipea etichete cu preţuri scrise de mână pe coşurile cu pepeni, roşii, ardei graşi şi lămâi verzi. Câţiva bărbaţi la bustul gol începuseră deja să dărâme un zid de piatră aflat la capătul unui câmp golaş, în pantă, năpădit de buruieni galbene şi uscate şi pe care ici-colo creşteau nişte arbuşti de culoare închisă ce aruncau pete de umbră pe deal şi pe drum. La debarcaderul feribotului ne-am intersectat cu un grup de copii – probabil de la orfelinat –, atârnaţi de o sfoară roşie şi uzată prinsă de mijlocul a două supraveghetoare care vorbeau amândouă în acelaşi timp, spunându-le copiilor să nu stea în stradă şi să nu se mai lovească.

Când am ajuns la mănăstire, ne-am opintit cu cărucioarele noastre cu roţi strâmbe pe scările de la poartă, trecând printr-o pergolă cu viţă-de-vie care atârna ca o pânză de păianjen pe grinzile de deasupra. Fra Antun era în grădină, ne-a spus tânăra de la biroul de turism din curte. Am lăsat cărucioarele la ea şi am mers să-l căutăm. Grădina, la care ajungeai printr-un tunel jos, de piatră, cu faţa spre mare, era împrejmuită de un zid de-a lungul căruia creşteau chiparoşi şi levănţică. Ne-a atras atenţia un heleşteu cu peştişori aurii şi tufe de papirus aplecate deasupra apei, adumbrind o stâncă acoperită cu muşchi pe care cineva o încoronase cu o scrumieră în formă de ţestoasă care rânjea. Peste tot se vedeau urme ale prezenţei copiilor: găletuşe abandonate, camioane albastre şi verzi cu nisip, trenuleţe din plastic îngrămădite în mijlocul potecii, o păpuşă fără cap şi cu un singur pantof, o plasă de prins fluturi. În spatele grădinii era o porţiune cultivată cu verdeţuri, vrejuri de roşii şi căpăţâni de salată verde care creşteau în rânduri strânse şi ordonate, şi aici l-am găsit pe Fra Antun. Purta sutană şi tăia nişte ierburi aromatice cu foarfeca, iar când s-a ridicat, am văzut că avea ochelari, părul prins în coadă şi dinţii din faţă încălecaţi; ne-a zâmbit relaxat şi ne-a întrebat dacă am făcut deja cunoştinţă cu Tamsin, ţestoasa. A râs şi noi am râs împreună cu el. Când s-a aplecat să-şi strângă lucrurile, Zóra şi-a ţuguiat buzele ca pentru a slobozi un fluierat şi şi-a făcut cruce.

Ne-a ajutat să ducem cărucioarele în curtea interioară a mănăstirii, pe lângă intrarea în capelă, care acum era închisă, şi treptele care

urcau la campanilă, acolo unde clopotul mare din alamă se legăna puternic, trimițând explozii de sunet până sus pe munte. Copiii fuseseră instalați departe de viața mănăstirească, în ceea ce Fra Antun numea „muzeu". Era un coridor lung și alb, cu un claire-voie de ferestruici pătrate, paralele cu altarul bisericii. Saci goi de dormit erau înșirați ordonat de-o parte și de alta a holului. Fra Antun ne-a explicat că, odată ce noul orfelinat avea să fie construit și copiii mutați acolo, coridorul avea să găzduiască exponate istorice de la biblioteca cea veche și lucrări ale unor artiști din zonă.

– Artă locală, a spus el clipind mândru și arătându-ne o porțiune de perete pe care erau agățate la rând mai multe portrete ale lui Bis.

Erau desene cu creioane colorate înfățișând același căței ba cu niște picioare subțiri ca bețele, ba cu trei ochi, ba aducând cu o broască, biped ori sluțit în fel și chip, pe șervețele, hârtie igienică și foi de ziar care fuseseră aranjate cu drag de cineva mult mai înalt decât artiștii răspunzători pentru lucrările în cauză. La capătul coridorului era o ghiulea fixată în perete, iar tencuiala și vopseaua se adunaseră în jurul ei ca pânza de păianjen.

– Asta e o ghiulea, a spus Zóra pe un ton neutru.

– Da, de pe un vas venețian, ne-a lămurit Fra Antun arătând în direcția mării.

Copiii lucrau într-o cameră fără ferestre care semăna cu o bucătărie antică. Înăuntru erau un cămin enorm, negru și gol, o roată de tors așezată într-o cutie de lemn, într-un colț, și o etajeră cu niște fiare de la începutul secolului cu care fără îndoială ai fi putut omorî pe cineva în bătaie. Câteva vase din piatră erau stivuite pe polița căminului. Un năvod vechi era atârnat deasupra ușii, iar în el era prins un pește albastru și jerpelit de pluș. Copiii lui Fra Antun ședeau aplecați deasupra unor bănci de lemn din mijlocul încăperii. Mesele erau pline cu pahare răsturnate cu creioane colorate, iar culorile se înălțau țipător și dezordonat din foile pe care copiii scriau, ședeau, strănutau, ori din care făceau avioane sau păsări de hârtie. Ciudată era însă liniștea de acolo. Am rămas în pragul ușii, ascultând sunetul amplu al clopotului din curte, dar în bucătărie nu se auzea decât fâșâitul și

foşnetul hârtiei şi, din când în când, cum se scarpină cineva în cap. Erau mici, cu nişte feţişoare albe, dar puternici, în ciuda fragilităţii aparente. Lucrau cu încă un călugăr care se numea Fra Parso. Avea barbă şi tonsură şi era italian. Nu ne-a zâmbit.

Intenţionaserăm să le dăm dulciurile după ce-i vaccinam, ca să le câştigăm cooperarea şi răbdarea, să-i împăcăm pe plângăcioşi şi să-i păcălim pe fricoşi, să-i înviorăm pe cei care leşinau şi să-i mituim pe cei care aveau să se înmoaie ca pelteaua în mâinile noastre şi să se prelingă pe jos. Dar liniştea din cameră, căpşoarele acelea aplecate deasupra hârtiilor colorate au trezit ceva în Zóra care a desfăcut cutia din vârful grămezii, a pus-o pe jos, chiar acolo unde se afla, şi a strigat:

– Avem dulciuri!

Imediat copiii au început să se învârtească în jurul ei, tot tăcuţi, uitându-se în lada frigorifică şi îndepărtându-se cu pungi de bomboane Kiki de care probabil nu mai văzuseră de la război sau unii, niciodată. Zóra se aşezase pe treptele de la intrarea în cameră şi le întindea dulciuri, iar eu stăteam în picioare, într-o parte, până când un băieţel cu păr bogat şi castaniu a venit la mine şi m-a luat de mână, ducându-mă să-i văd desenele. Era puţin cam palid, dar părea bine îngrijit, iar capul lui, pe care şi l-a lipit de mine când mi-a arătat desenul, mirosea a curat. Nu m-am mirat să văd că şi el îl desenase pe Bis, adăugându-i căţelului şi un uger verde.

– Ce câine drăguţ! am spus eu.

Cu coada ochiului am văzut că Zóra se uita la dulciurile rămase în lada frigorifică şi calcula câţi copii cu gura plină sau cu ambalaje în mână se învârteau pe lângă ea, încercând să-şi dea seama dacă poate să-i aducă înapoi pentru câteva clipe.

– E câinele lui Arlo, a spus băieţelul privindu-mă.

– Cine e Arlo? l-am întrebat eu.

Băiatul a ridicat din umeri, după care a plecat să mai caute dulciuri.

Toată ziua îmi fusese dor de bunicul, deşi încercasem să nu mă gândesc la asta. Pe când stăteam în camera aceea caldă şi umedă, cu

toți cățeii aceia, în diverse forme și culori, împrăștiați în fața mea, mi-am amintit cum, ani la rând în timpul războiului, îmi strânsese lucrurile vechi – păpușile, hainele care-mi rămăseseră mici, cărțile – ca să le ducă la orfelinatul din Oraș. Lua tramvaiul pân-acolo și întotdeaua se întorcea pe jos, iar când ajungea acasă, știam că nu trebuie să-l deranjez. Și ei, bunicii, pierduseră copii: un fiu și o fiică, ambii născuți morți, la distanță de un an unul de altul. Iar ăsta era un lucru despre care nu vorbeau niciodată, un lucru pe care-l știam cumva, dar fără să știu de unde anume îl aflasem, ceva îngropat de atâta vreme, într-o liniște atât de deplină, încât treceau ani în șir fără să-mi amintesc de el. Dar când îmi aminteam, eram mereu șocată de faptul că îi supraviețuiseră și că, trecând peste toate acestea, fuseseră în stare să rămână împreună, să o crească pe mama, să călătorească, să râdă și să mă crească pe mine.

Am început să pregătesc doctoriile și, în scurt timp, consumându-și energia cu împărțitul dulciurilor, Zóra mi s-a alăturat. Cum toată disciplina lecției de dimineață se năruise, copiii s-au apropiat de ușă și ne-au privit cum ne instalam într-o cameră goală din capătul holului. Fra Antun, ajutat de câțiva călugări, a adus mese de plastic din pivniță, iar noi le-am fixat picioarele și le-am acoperit cu fețe de masă, ne-am așezat cutiile cu seringi și fiole sterile pentru recoltarea probelor de sânge una peste alta, într-un colț unde nu ajungea soarele, am montat cântarul, am pregătit prosoapele, bolurile și cutiile cu gel pentru păduchi, după care Zóra s-a certat cu Fra Parso din cauza contraceptivelor pe care le aduseserăm pentru fetele mai mari. Când am terminat de aranjat, le-am dat călugărilor toate proviziile pe care le adusesem în caz că era nevoie de ele: termometre și sticle cu apă caldă, o cutie cu antibiotice, iod, sirop de tuse și aspirină. Copiii așteptau dulciuri, iar Zóra era din ce în ce mai agitată văzând cât de nepregătite eram. Și-a dat seama că nu existau nici un fel de acte – călugării nu dețineau fișele medicale ale copiilor –, așa că eram nevoite să le întocmim noi, de mână, pe măsură ce-i consultam.

Băiețelul care desenase câinele cu uger verde a urcat pe cântar fără un cuvânt, a deschis gura supus când a văzut depresorul de

limbă, şi-a înclinat capul ca să-i vâr termometrul în ureche şi a inspirat şi expirat adânc când i-am cerut. Nu l-a interesat cum funcţionează stetoscopul. Zóra – care se descurcă de minune cu copiii, deşi insistă că ea, personal, n-o să facă niciodată copii – n-a reuşit să-l impresioneze cu analogia ei între păduchi şi războinicii echipaţi de asediu, în timp ce-l controla în cap cu mâinile înmănuşate, fără să găsească ceva. Ivo s-a uitat, nu foarte interesat, la mine, cum am tăiat cu lama o fiolă, am umplut o seringă şi i-am tamponat braţul cu alcool. Când i-am băgat acul, a privit cum i se mărea adâncitura din piele fără să tresară, iar când a venit rândul celuilalt braţ, nu s-a mai uitat, ci a rămas acolo, pe scaunul verde din plastic, cu mâinile în poală, privindu-mă fix. Comandaserăm plasturi speciali pentru copii, cu delfini şi Omul Păianjen, contrafăcut, costumat în galben, iar când l-am întrebat de care voia, a ridicat din umeri, aşa că i-am dat doi pentru fiecare braţ, şi i-aş fi dat şi mai mulţi. În momentul acela am avut sentimentul îngrozitor că toţi copiii aveau să fie la fel: nepăsători în faţa durerii, indiferenţi faţă de orice tratament la care copiii de acasă se împotriveau din principiu. Când următorul copil m-a lovit în fluierul piciorului, am răsuflat uşurată.

Plânsul copiilor înfricoşaţi este monstruos de contagios: în momentul în care începe unul, mai urmează şase, iar acustica mănăstirii a amplificat fenomenul, aşa că tot locul răsuna de urlete de groază şi revoltă înainte ca măcar să punem mâna pe cel de-al doilea copil. Am presimţit de ce erau în stare: o luptă pe viaţă şi pe moarte, o dorinţă nestăvilită de a muşca. Călugării, care în prima jumătate de oră stătuseră deoparte şi ne priviseră îngroziţi, ne-au sărit până la urmă în ajutor, ţinându-i de mâini şi de picioare, ameninţându-i cu pedepse sau promiţându-le dulciuri. Ademeniţi de perspectiva dulciurilor, unii au venit de bunăvoie, fără să mai riposteze. Dar faptul că le împărţiserăm cea mai mare parte din ele înainte fusese o gravă greşeală de tactică: dulciurile erau singura noastră şansă de a ţine situaţia sub control şi le priveam acum dispărând, unul câte unul, cu o disperare fără margini, realizând că dintr-o clipă într-alta aveam să rămâneam doar cu una, două bomboane.

La ora două a apărut femeia tânără de acasă. Mi-am ridicat puțin privirea și am văzut-o în ușă, fără să știu de cât timp aștepta acolo. Își acoperise umerii și capul cu un șal înainte să intre în biserică și ținea în brațe fetița care dormea cu capul sprijinit de umărul ei. Când i-am făcu semn să intre, s-a întors și a ieșit în curte. Până am terminat eu cu următorul copil și am fugit după ea, Fra Antun îi tăiase deja calea. Nu i-am văzut fața, dar am auzit ce spunea. Găsiseră cadavrul.

Avea în mână un plic îngălbenit pe care i-l întindea lui Fra Antun, dar el își ținea mâinile în aer, refuzând să-l atingă.

– După aceea! spunea el. După aceea!

Am așteptat ca el să mă vadă în ușă, după care i-am arătat copilul din brațele tinerei. A zâmbit și a întors-o pe tânără să mă vadă, a luat-o de braț și i-a făcut semn să mă urmeze înăuntru. Dar ea a clătinat din cap și s-a dat înapoi. Am rămas amândoi privind-o cum pleacă, cu umerii brăzdați de umbrele aruncate de lăstarii de viță-de-vie din marchiza care dădea în stradă.

Zóra a apărut deodată lângă mine, cu o cutie goală de bomboane.

– Nu mai putem continua, a spus ea întinzând-o către mine, fără bomboane!

Era ora prânzului, așa că am profitat de ocazie ca să ne regrupăm și să concepem o nouă strategie. Zóra își închisese pagerul, dar procurorul o căutase deja de șase ori de dimineață, așa că s-a dus la biroul mănăstirii ca să-l sune, iar eu am rămas să fac ordine în registre. Adormiți și bandajați, soldații mei rătăciți se învârteau prin curte în arșița sufocantă a amiezii; am încercat să-i fac să se tragă la umbră și, când am ajuns în camera de consultații, Fra Antun punea deja în ordine alfabetică actele copiilor.

Se uita atent la tensiometru și am râs spunându-i că mai mult ca sigur avea probleme cu tensiunea dacă trebuia să se-ngrijească zilnic de șaizeci de copii. Și-a ridicat mâneca sutanei și s-a bătut cu mâna pe braț, iar eu am ridicat din umeri arătându-i scaunul. S-a așezat și i-am tras manșeta aparatului peste pumn. Avea o față tânără și uscățivă. Mai târziu aveam să aflu de la Nada că fusese genul de băiat care prindea bondari în borcan și apoi îi înfășura cu mare atenție

în bandă magnetică de la casete, aşa că nu era un lucru neobişnuit să-l vezi plimbându-se pe strada principală cu zeci de bondari zburând în jurul lui ca nişte baloane ciudate, minuscule, în timp ce banda magnetică strălucea intermitent în lumina soarelui.

– Am auzit că ai stârnit o revoltă azi-dimineaţă, în vie, a început el.

Eram pe cale să recunosc că fusesem prea agresivă în discuţia mea cu Duré şi să mă apăr spunându-i că o auzisem pe fetiţă tuşind toată noaptea, dar Fra Antun a continuat:

– I-ai speriat ca dracu'.

Îi strângeam manşeta tensiometrului peste antebraţ şi nu ştiam cum să interpretez comparaţia cu dracul. El zâmbea.

– Ia gândeşte-te: sapi zi şi noapte, fără oprire, în căutarea unui cadavru. Înainte de răsăritul soarelui, pe punctul de a găsi ceea ce cauţi, îţi apare pe neaşteptate în cale o femeie îmbrăcată în ceva ce seamănă cu un giulgiu alb.

– Am căzut într-o groapă, am replicat eu vârându-mi capetele stetoscopului în urechi şi lipind diafragma de pieptul lui, ca să-i ascult bătăile inimii.

– Eu îţi spun cum umblă vorba prin oraş. Tu ce-ai zice în locul lor?

– Aş zice: „De ce să-mi pun copiii să sape după un cadavru pe care eu l-am îngropat aici?"

M-a privit de parcă nu ştia dacă să aibă sau nu încredere în mine, având în vedere ceea ce urma să-mi spună. Stăteam în picioare în faţa lui, umflând manşeta tensiometrului, iar el şedea pe scaun, strângând faldurile sutanei între genunchi. Am eliberat valva cu aer şi am privit acul tensiometrului, ascultând cum îi vibra sângele în vene.

– Ştii că avem una de-asta pe aici?

Nu, nu ştiam.

– O stafie, a adăugat el. Ei îi spun *mora*[1]. Un spirit.

– Trebuie să ţi-o mai iau o dată, am spus eu şi am luat-o de la capăt.

---

[1] Personaj negativ din mitologia slavă care poate fi asociat cu moroiul din folclorul românesc (n.tr.)

– Toată lumea e şocată de chestia asta cu cadavrul, dar uită că *mora* e cu noi de sute de ani. Punem monede şi daruri pe mormintele morților ca să le ia *mora*. Umblă vorba prin oraş că baba săpătorilor ştie de *mora* noastră şi de-aia îi pune să cinstească mortul de-aici.

– Şi cum ar putea ea să ştie?

– Aşa zic ei, a făcut Fra Antun. Eu, unul, nu pretind că înțeleg.

Nici eu nu înțelegeam; Duré şi ai lui erau de undeva de lângă Oraş şi nici noi nu duceam lipsă de *mora* şi de spirite: nişte creaturi care-i bântuiau pe cei vii, dar care se arătau rar, şi cărora trebuia să le dai de pomană lângă morminte – daruri care încăpeau mereu pe mâinile paznicilor cimitirului sau ale țiganilor aflați în trecere pe-acolo.

– Şi ce-o să se întâmple în seara asta?

– Nu sunt sigur, a răspuns el. Duré pretinde că femeia din sat i-a zis să spele oasele, să aducă rămăşițele acasă şi să lase inima aici.

Îndatorirea aceasta, pe care Duré i-o împărtăşise în mare taină lui Barba Ivan, se răspândise totuşi în oraş, astfel încât, în doar o săptămână, devenise un fel de tânguire sinistră îngânată de băieții care-şi pierdeau vremea la jocurile electronice, repetată în şoaptă de femeile de la băcănie şi lălăită de beţivii care treceau pe lângă vie în drum spre casă.

– Chiar şi papagalul tău îşi dă seama că nici un trup îngropat aici acum doisprezece ani nu mai are inima în el! am izbucnit eu.

– Asta chiar nu-i treaba mea, a spus Fra Antun cu un zâmbet învins pe chip. Pe mine m-au rugat să supraveghez ritualul şi asta o să fac. Şi, atâta vreme cât diavolul în carne şi oase nu sare la noapte din vie, ce se va întâmpla mai apoi cu trupul nu mă priveşte pe mine.

– Mă surprinde că tolerezi un asemenea lucru, am rostit eu. Nu seamănă deloc cu un ritual catolic.

– Nici nu este, nu e nici măcar unul ortodox şi sunt sigur că ştii asta, a spus el zâmbind. Dar trebuie să fiu acolo, în caz că se întâmplă ceva. Ceilalți călugări nici n-au vrut s-audă.

– Mama ta ştie că o să oficiezi ritualul ăsta?

– Da. Unul dintre avantajele călugăriei este că nu trebuie să-i ceri voie mamei pentru a îndeplini lucrurile sfinte, a zis el, iar zâmbetul i s-a preschimbat într-un rânjet vinovat.

– Am auzit că nu e încântată de ce se petrece în vie.

– Nu, nu e, îi vine foarte greu. Mai întâi află c-are un mort în vie, după care se trezește c-o droaie de oameni de prin părțile tale – cu tot respectul, dar chiar *sunt* de prin părțile tale – că-i sapă via. Și-a împins ochelarii pe nas și m-a privit. Nu-i place să mă știe prin preajma viei în timp ce ei sapă. Nu e vorba doar de mort sau că via ar avea de suferit – pur și simplu se pot întâmpla multe accidente pe câmp.

Am desfăcut manșeta tensiometrului și l-am ascultat.

– Mine, a continuat el. Încă mai sunt mine în pământ, chiar și aici, pe versantul muntelui, unde era vechiul sat. Multe au fost îndepărtate, dar pe cele care nu au fost le găsim atunci când calcă cineva pe ele. Se mai întâmplă ca vreun cioban sau țăran sau copilul cuiva să o ia de-a dreptul pe arătură. Și, după aia, lumea încearcă să treacă accidentul sub tăcere. M-a privit în timp ce împăturem manșeta și strângeam cordonul tensiometrului. Nu mai demult de săptămâna trecută, băieții ăia din Zdrevkov.

Prima oară nu l-am auzit sau poate că numele nu mi-a atras atenția pentru că îl pronunțase altfel decât bunica. Sau poate că nu am făcut conexiunea pentru că era ultimul lucru pe care mă așteptam să-l aud de la el, ultimul loc pe care mă așteptam ca el să-l rostească, iar asocierea morții bunicului cu Fra Antun, șezând în cămăruța aceea, cu soarele strălucind orbitor printre portocalii de afară, mi s-a părut bruscă și absurdă până ce am reușit să pun lucrurile cap la cap.

Până să reușesc eu să întreb unde, Fra Antun a continuat să vorbească despre minele din partea de sus a orașului, despre un teren cu mine nedetonate de pe pământul unui vecin.

– Chiar lângă noi, a spus el arătând cu degetul pe fereastră.

– Nu, locul, am insistat eu, ai spus ceva de niște băieți de-acolo.

– Zdrevkov, a răspuns el. Și-a scos ochelarii și i-a șters cu poala sutanei. E și mai izolat decât ăsta, dar e o clinică acolo, a spus clipind dezorientat. De ani de zile refuză să vorbească despre asta. Și uite că s-a întâmplat săptămâna trecută! Doi adolescenți care se întorceau târziu din oraș, de la Rajkovac. Mina i-a surprins chiar în grădina lor de zarzavaturi. Crezând că nu mai vorbesc din cauză că eram

mirată sau speriată sau că ezitam să întreb ce s-a întâmplat cu băieții, a adăugat: Au trecut doisprezece ani de la război și, în tot timpul ăsta, minele erau în lăptucile din grădina lor. S-a ridicat scuturându-și sutana de praf. De-aia săpăturile astea nu aduc decât nenorocire!

– Cât de departe e? am întrebat eu.

– Zdrevkov? E pe peninsulă, a răspuns. Cam o oră de mers cu mașina.

Am spus că plec să iau dulciuri, iar Zóra m-a crezut; m-a crezut și când i-am zis că mă întorc într-o oră sau chiar mai repede. A vrut să vină cu mine, dar am convins-o că o să părem neserioase dacă plecăm amândouă, am insistat să merg singură, că va fi mai rapid așa și am ignorat-o când m-a întrebat de ce am nevoie de mașină și de ce nu mă duc pe jos la magazinul din oraș.

La nord de Brejevina drumul era pavat, neted și nou, fiindcă nu se mai vedeau tufișuri, iar dealurile se înălțau albe, acoperite din loc în loc cu arbuști țepoși. O grămadă răzleață de nori cumulonimbus în formă de nicovală, cu vârful turtit de vânturi, plutea deasupra mării, cu măruntaiele cenușii ițindu-se din spatele vălătucilor de un alb strălucitor. Am trecut pe lângă satele Kolac și Glog, în dreptul cărora versantul dinspre mare era împânzit de hoteluri noi, roz și cu multe coloane, cu ferestrele larg deschise și rufele spălate încă atârnând pe sârmele din balcoane, după care am văzut semnele care indicau distanța rămasă până la peninsulă: douăsprezece kilometri, apoi șapte, apoi peninsula care tăia golful ca prova unui vapor, între țărm și insulele înconjurătoare, dealurile bătute de valuri și pădurea de pini. Fra Antun estimase cam o oră până în sat, dar apropierea peninsulei m-a surprins.

Așadar, până la urmă, bunicul venise să mă vadă; dar, în timp ce eu și Zóra o luaserăm pe drumul mai lung și ne abătuserăm pe la sediul Clinicilor Unite înainte să trecem granița, el venise direct, cu autobuzul, și pe undeva pe lângă Zdrevkov nu mai fusese în stare să-și continue drumul. Sau poate că auzise despre accidentul celor doi băieți și se oprise să dea o mână de ajutor.

În tot acest timp fusesem ruptă de realitatea morții lui din cauza distanței, a incapacității mele de a o înțelege – refuzasem să-mi imaginez clinica unde murise sau persoana care îi luase lucrurile – și totuși, iată-mă apropiindu-mă acum de ele.

Ultimii șase kilometri până la Zdrevkov nu erau marcați. Un drum de pământ mărginit de roșcovi șerpuia la stânga, apoi urca pe lângă un crâng de chiparoși și, pe neașteptate, cobora acolo unde panta se înclina, ajungând până la mare. În laguna unde peninsula se întâlnea cu uscatul, apa era de un verde-sticlos din cauza soarelui. Aerul condiționat nu mai făcea de mult față, iar lumina care se strecura printre copaci mă orbea. Culmea dealului următor m-a scos din pădure și am ajuns pe o porțiune înclinată de drum. Mai la vale erau livezi de migdali abandonate, acum năpădite de tufișuri de lantana. În depărtare se zăreau valurile scăldate în lumina după-amiezii și, drept înainte, acoperișurile plate ale caselor din sat.

Chiar și de la distanța aceea am înțeles de ce aproape nimeni nu știa de existența Zdrevkovului: era un cătun de bordeie, o mână de barăci din placaj și metal ce răsăriseră pe o amărâtă de uliță. Unele nu aveau nici geamuri, altele erau proptite în niște cuptoare improvizate de cărămidă. Gunoiul se revărsa de la uși până pe iarba uscată din fața caselor, unde zăceau laolaltă paturi de campanie, saltele murdare, o cadă ruginită, un automat vechi răsturnat. Mai era și o tarabă de fructe, fără vânzător, cu o piramidă de pepeni și, câteva case mai încolo, un bărbat între două vârste care dormea într-un căruț cu rotile în fața unei case acoperite cu tablă. Își ținea picioarele ridicate pe un morman de cărămizi și, când am trecut prin dreptul lui cu mașina, am văzut că în locul piciorului drept nu avea decât un ciot de un violet aprins care pornea chiar de sub genunchi.

Clinica era o clădire cenușie, cu două etaje, la marginea satului, ușor de găsit pentru că era singura construcție din cărămidă cât vedeai cu ochii. Cu ani în urmă fusese probabil o structură solidă, cu ziduri curate, cu o curte pavată în care vedeai urne enorme cu flori, dar care acum erau goale. De atunci, apa de ploaie din garguiele sparte lăsase pe ziduri dâre hidoase, maronii și roșii.

Locul era abandonat, iar perdelele de la geamuri erau trase. Am ieşit din maşină. Scara din piatră era acoperită cu frunze şi mucuri de ţigară şi urca până la uşa celui de-al doilea etaj, pe care fusese pictată o cruce verde, pătrată, deasupra unei plăcuţe cu inscripţia CENTRUL VETERANILOR. Am ciocănit uşor cu degetele şi apoi cu pumnul. N-a răspuns nimeni, iar când mi-am lipit urechea de uşă, n-am auzit nici cel mai mic zgomot înăuntru. Am încercat clanţa, dar nu s-a urnit, aşa că am mers de-a lungul pasarelei şi m-am uitat pe după colţul clinicii. La geamul dinspre vale, obloanele erau trase.

Poteca de jos se termina într-un petic de pământ nivelat, acoperit cu iarbă uscată, mărginit la capete de nişte porţi de fotbal fără plasă. Un tobogan şi câteva leagăne din anvelope fuseseră instalate la marginea unui lan de grâu în care lumina soarelui de după-amiază tremura orbitor. În spatele lanului se afla cimitirul în care se vedeau crucile albe cu faţa spre mare. Vântul se domolise, iar drumul era pustiu; nu se zărea decât o capră pestriţă, priponită de gardul unei construcţii ce părea a fi o cutie enormă de metal, vizavi de clinică. Dacă era să te iei după inscripţia BERE sprijinită de un butoi de sub marchiză, aici era barul.

Am traversat strada şi-am aruncat o privire înăuntru. Era o încăpere foarte joasă, luminată doar de razele care pătrundeau de-afară, prin uşa deschisă, şi de ecranul tonomatului imens, a cărui muzică era acoperită de bâzâitul unui frigider galben care arăta de parcă fusese recuperat de la groapa cu deşeuri radioactive. Patru bărbaţi stăteau într-un colţ, pe nişte scaune înalte, fără spătar, în jurul unui butoi, şi beau bere. Nu erau decât ei patru, dar încăperea părea aglomerată. Când am intrat, unul dintre ei s-a ridicat; era un bărbat înalt, cu o faţă aspră şi palidă, ca de mort, cu părul cărunt şi rar. Nu m-a întrebat ce doresc şi nici nu m-a invitat să iau loc, dar, pentru că am rămas nemişcată, nu s-a mai aşezat nici el pe scaun.

– E închisă clinica? am întrebat într-un târziu, iar el s-a văzut nevoit să vină spre mine, ocolind butoiul.

Avea o proteză la braţ care-i atârna imponderabilă de la cot în jos, prinsă în nişte articulaţii metalice.

– Eşti reporter? m-a întrebat.

– Medic, i-am răspuns.

– Dacă ai venit în legătură cu puştii ăia, să ştii c-au murit.

– Îmi pare rău, am zis.

Barmanul i-a privit mirat pe ceilalţi.

– Mie mi-e totuna, mereu mor când se vântură pe-aici, a mormăit el.

– Nu asta mă interesează, am zis. Am mai aşteptat puţin să mă bage careva în seamă, dar pentru că nimeni n-a făcut-o, am întrebat: E cineva de serviciu?

Deja vorbisem destul ca să-şi dea seama că nu eram din zonă, lucru pe care barmanul l-a confirmat cu o privire plină de subînţeles către ceilalţi. Unul dintre ei, un bărbat cărunt, avea un ochi acoperit şi urme de arsuri pe faţă. Ceilalţi doi păreau întregi, însă blondului îi fugea un ochi. Pentru că mă priveau atât de insistent, am început să calculez cât de repede aş putea să ajung la maşină şi să pornesc motorul dacă i-ar veni vreunuia ideea să nu mă mai lase să plec.

– N-a mai trecut nimeni pe-aici de două zile, a spus barmanul în timp ce-şi băga mâna sănătoasă în buzunar.

– Ar putea să mă ajute cineva să intru?

Şi-a ridicat sticla de bere şi a dat pe gât ce mai rămăsese în ea, după care a pus-o la loc pe butoi şi m-a întrebat:

– De ce ai nevoie?

– De cineva de la clinică.

Tonomatul nu se mai auzea, schimba discul, iar frigiderul nu se mai oprea din bâzâit, vibrând cu înverşunare.

– Am condus până aici tocmai de la Brejevina, i-am spus. După care, ca să mă prezint în cea mai bună lumină posibilă, am adăugat: De la orfelinat.

Barmanul a scos din buzunar un telefon şi a format. Era un telefon mobil, acolo, pe coclaurile alea. Eu n-aveam aşa ceva; nu aveam decât un pager şi vreo două-trei bancnote din banii care se foloseau prin partea locului. Am rămas lângă el şi am ascultat în timp ce a

lăsat un mesaj care spunea doar: „Avem aici pe cineva pentru tine!“ Apoi a închis.

– Ne sună ei înapoi, a spus către mine. Ia loc!

M-am cocoțat pe un scaun înalt din celălalt capăt al barului și am comandat o cola. Sticla a șuierat când barmanul a deschis-o, atrăgând atenția tuturor. Am plătit. Bărbatul a mai luat patru beri și s-a întors la butoi, unde-l așteptau ceilalți. Mi-am băut cola, îmbrăcată în halatul meu alb încheiat până la gât, străduindu-mă să-mi ascund sila pe care o aveam punând gura direct pe sticlă, străduindu-mă să nu mă gândesc la telefon, care putea foarte bine să fi fost dat unei asistente, dar, la fel de bine, putea să fi fost dat oricui sau pur și simplu nimănui. „Avem aici pe cineva pentru tine“ – suna ca și cum și-ar fi chemat întăriri. Nu știa nimeni unde sunt; Fra Antun îmi arătase locul pe hartă, dar nu-i spusesem că o să vin aici, ziua în amiaza mare, când ar fi trebuit să-i vaccinez copiii.

– Ești de dincolo? m-a întrebat bărbatul cu ochiul acoperit.

– Sunt medic, am răspuns eu cam prea repede, punându-mi mâinile pe genunchi.

– Și-am zis eu că nu? Ce altceva ai putea să fii?

– Ține-ți gura, a spus barmanul.

– Da' n-am zis că nu e, s-a apărat bărbatul cu ochiul acoperit. Și-a împins scaunul într-o parte și s-a ridicat trăgând cu o mână de poalele cămășii. S-a îndreptat către tonomat, iar încăperea a răsunat de sunetul pașilor lui pe podea. În timp ce apăsa butoanele, albumele săreau cu un scârțâit care trăda că aparatul avea ceva stricat. Îți place Extra Veka? m-a întrebat. Ai auzit de ea?

Rațiunea mă îndemna să nu zic nimic, dar n-am putut să mă prefac că bărbatul nu se afla acolo, mai ales cu ceilalți trei așezați în jurul butoiului.

– N-am auzit, am răspuns eu.

Și-a mutat greutatea corpului de pe-un picior pe celălalt, și-a dres un pic glasul și a continuat:

– Îți place Bob Dylan?

– Îmi place mai mult Springsteen, am zis minunându-mă de propria mea prostie.

– Nu-l avem, a spus el după ce a mai apăsat nişte butoane.

Tonomatul a prins viaţă, zbârnâind un cântec ritmat al lui Dylan pe care nu l-am recunoscut. Bărbatul cu ochiul acoperit s-a îndepărtat domol de lângă el, legănându-se dintr-o parte într-alta, în ritmul muzicii. În timp ce se răsucea pe călcâie, am observat că arsurile îi înconjurau tot scalpul, formând în spatele urechii drepte o pată albă şi lucioasă ca o scoică. Ceilalţi îl priveau. Barmanul era doar pe jumătate aşezat în spatele barului, cu un picior sprijinit pe treapta scaunului şi cu celălalt pe jos. Blondul zâmbea.

Bărbatul cu ochiul bandajat s-a întors cu totul, scuturându-şi mâinile şi picioarele. Apoi s-a oprit şi a întins braţele către mine.

– Nu, mulţumesc, l-am refuzat eu zâmbind, clătinând din cap şi arătând către sticla de cola pe care voiam s-o termin.

– Hai, doamna doctor! a insistat el.

Am mai luat o gură de cola şi am clătinat din nou din cap.

– Hai, hai! a repetat bărbatul în timp ce-mi zâmbea şi mă-ndemna să mă ridic, făcându-şi totodată vânt cu mâinile. Nu mă lăsa să dansez singur, a continuat el bătând o vreme din palme.

Eu nu m-am mişcat din loc.

– E pe bune, să ştii, a spus el arătând spre ochiul bandajat. Nu e doar aşa, de fason!

A tras de-un colţ al bandajului şi l-a ridicat. Porţiunea de piele de dedesubt era umedă din cauza căldurii, iar carnea i se zbârcise şi avea o culoare alb-roşiatică acolo unde cusătura îi acoperea găvanul gol al ochiului.

– Stai jos, prostule! a zis barmanul.

– Îi arătam numai!

– Stai jos, a repetat barmanul luându-l de braţ pe bărbatul cu ochiul bandajat şi ducându-l de lângă mine.

– N-am decât unul!

– Sunt sigur că a văzut şi mai rău de-atât, a mormăit barmanul împingându-l în scaunul de lângă butoi, după care mi-a mai adus o cola.

Nu-mi mergea pagerul și probabil că Zóra mă căuta deja, întrebându-se pe unde dracului sunt, de ce nu mă întorc odată. Vedeam holul mănăstirii, copiii încolonați, cu pete de supă pe haine și ochii somnoroși, ca după prânz; pe Zóra, lividă la față, rumegând lucrurile pe care avea să mi le spună între patru ochi, împunsături bine țintite și măscări una și-una. Aveam să-i spun că traficul a fost groaznic; că a fost un accident pe drum; că m-am rătăcit; că magazinul era închis și a trebuit să aștept acolo tura de după-masă.

Telefonul barmanului a sunat. Și l-a pus la ureche și i-a spus persoanei de la celălalt capăt „îngeraș". Mi-a făcut apoi semn să mă apropii și mi l-a dat mie.

– Medicul nu mai vine până săptămâna viitoare, a rostit pe nerăsuflate tânăra mea interlocutoare. Vreo urgență?

– Nu am nevoie de medic, am răspuns.

I-am explicat că mă interesau registrele unui pacient care murise cu câteva zile în urmă și al cărui trup fusese trimis în Oraș. Cei patru bărbați din jurul butoiului tăceau.

– A, da, a zis ea sec, fără să continue așa cum mă așteptam – că ce om cumsecade era bunicul și ce păcat că murise.

– Am venit să-i iau hainele și lucrurile personale.

– De obicei astea se trimit odată cu trupul, a spus ea fără să trădeze cel mai mic interes.

– Nu au venit, am zis.

De la celălalt capăt s-a auzit un zumzăit îndepărtat – muzică și un soi de păcănit de jocuri mecanice. Vorbea de parcă era răcită și, din când în când, o auzeam cum își trăgea puțin nasul. Felul în care făcea asta m-a făcut să cred că era o clientă obișnuită a barurilor și că se afla într-un loc nu foarte diferit de cel în care eram eu acum.

– Chiar nu știu nimic despre asta, a spus ea. Nu eram eu de serviciu atunci. O să trebuiască să vorbiți cu Dejana.

Am auzit-o cum își aprinde o țigară și cum trage un fum. Avea vocea răgușită.

– Dar Dejana e în Turcia acum.

– În Turcia? m-am mirat eu.

– În concediu.

– Familia lui are nevoie de lucruri pentru înmormântare, am mințit eu.

– Eu nu vin acolo până sâmbătă.

– Înmormântarea e duminică. Am venit până aici cu mașina din Oraș.

Nu a părut impresionată.

– Nu are cine să mă aducă până sâmbătă. Și nu pot să vă dau raportul legistului în absența medicului.

I-am spus că nu am nevoie de raport, că știu ce scrie în el. Aveam nevoie de ceasul lui și de verighetă, de ochelarii pe care-i purtase toată viața. Bărbații din jurul butoiului se holbau la mine, dar nu-mi mai păsa.

– Nu știu dacă dumneavoastră cunoașteți situația, dar omul acesta era de mult pe moarte și a plecat de lângă familia lui ca să moară departe de casă. Ai lui sunt distruși. Îi vor lucrurile.

– Moartea-i împinge pe oameni să facă lucruri ciudate – sunt sigură că le-ați spus rudelor lucrul ăsta. Știți că uneori o iau razna, ca animalele când mai au puțin și mor.

– Am nevoie de lucrurile lui!

Femeia bea ceva, pentru că am auzit cum i s-a ciocnit cubul de gheață din pahar de dinți.

– Dați-mi-l pe Bojan, a spus ea.

Barmanul i-a spus din nou „îngeraș". Femeia încă mai vorbea în telefon când acesta s-a dus la frigider, l-a deschis și a cotrobăit prin el, continuând să vorbească și după ce a ieșit afară. Am așteptat în ușă, privindu-l cum traversează strada și urcă scările clinicii.

– Deci? m-a întrebat bărbatul din capul scărilor, cu telefonul tot la ureche.

Până să traversez și eu, ușa era deja întredeschisă, dar luminile tot stinse. Înăuntru aerul era îmbâcsit și închis, iar podeaua acoperită cu un strat de praf gălbui care se așezase și pe scaunele din camera de așteptare și pe masa recepției. Urmele oamenilor care trecuseră

pe acolo se conturau distinct în praf și dispăreau în spatele unei perdele verzi care împărțea camera în două.

– Pe aici, a zis barmanul.

A apucat un capăt al perdelei și a început să pășească încet, trăgând-o după el. În spatele perdelei se vedea acum o infirmerie văruită, cu paturi din fier cu vopseaua cojită aliniate lângă perete, cu cearșafuri bine întinse, fără cute și cu marginile îndesate sub saltele. Camera nu era terminată, peretele din spate lipsea și, în locul lui, din tavan până-n podea, atârna o prelată opacă, enormă, pe care soarele după-amiezii împrăștia o lumină strălucitoare și galbenă. Afară vântul începuse din nou să bată, iar marginea prelatei se ridica și plesnea încet.

– Stai aici, mi-a spus barmanul.

A descuiat o altă ușă din celălalt capăt al încăperii și am ascultat cum cobora treptele până când nu s-a mai auzit deloc.

Ventilatorul de deasupra mea nu mergea și o muscă moartă stătea suspendată pe marginea unei palete. Am traversat camera ca să ridic prelata și pantofii mei au răsunat pe pardoseală, deși am încercat să-mi târăsc picioarele ca să nu fac zgomot. Deja mi se părea că barmanul plecase de mult timp și încercam să-mi amintesc ce făceam eu în ziua în care murise bunicul și cum ajunsesem aici, în camera în care-și dăduse ultima suflare și care nu era nici pe departe așa cum îmi imaginasem, nu semăna deloc cu saloanele galbene din secția de oncologie de acasă; încercam să-mi amintesc ce spusese când vorbisem ultima oară cu el, când îmi întinsese valiza, o amintire care probabil că nu era ultimul nostru rămas-bun, ci altul, mai vechi, pe care creierul mi-l oferea ca substitut pentru cel din urmă, cel adevărat.

Era ceva familiar în camera aceea, în satul acela, un sentiment de tristețe care mi se strecura adânc în suflet, dar nu pentru prima oară; ca o notă muzicală pe care o recunoșteam, dar nu știam s-o numesc. Nu știu cât timp am stat acolo până să-mi vină în minte omul fără de moarte. Și când mi-a venit gândul acesta, am știut pe loc că

pe omul fără de moarte venise bunicul să-l caute, şi nu pe mine. Căldura m-a copleşit şi m-am aşezat pe marginea unui pat.

Barmanul a revenit cu o pungă albastră, din plastic, sub braţul drept. L-am privit cum încuie uşa de la casa scării şi se îndreaptă spre mine. Pielea de pe mână i se făcuse ca de găină.

– Asta e? m-a întrebat el. Punga era îndoită şi capsată la capăt.

– Nu ştiu, am spus eu ridicându-mă în picioare.

A întors punga şi s-a uitat la etichetă.

– Stefanović?

Am întins mâna după pungă, dar era atât de rece, că am scăpat-o pe jos. Cu braţul schilod atârnându-i, barmanul s-a aplecat s-o ridice şi, când mi-a întins-o, mi-am deschis rucsacul, iar el a împăturit-o şi a băgat-o înăuntru.

S-a uitat la mine în timp ce trăgeam fermoarul rucsacului.

– Tot ce ştiu e că s-a prăbuşit, a spus el într-un sfârşit.

– Unde?

– În faţa barului. La vreo două zile după ce i-au adus pe băieţii ăia. Înainte de moartea lor.

– Asistentele erau aici? A durat mult până au venit să-l ajute?

Barmanul a dat din cap.

– Nu a durat mult, a răspuns el. La început au crezut că e beat. Dar le-am zis eu că nu e. Le-am zis că n-a cerut decât apă.

– Apă? Era singur?

Barmanul şi-a şters transpiraţia care i se strânsese pe tâmple într-o peliculă densă.

– Nu ştiu să zic, cred că da.

– Un bărbat înalt, i-am explicat eu, cu ochelari, pălărie şi pardesiu. Nu-ţi aminteşti dacă mai stătea lângă cineva?

– Nu.

– Cu un bărbat mai tânăr?

A clătinat din cap.

– Poate se certau.

– Asta e mahalaua veteranilor, ce altceva crezi că fac oamenii toată ziua?

În camera frigorifică de sub noi ceva a căzut cu un zăngănit puternic.

– Uite ce e, a zis barmanul, barul era plin ochi cu oameni pe care nu-i cunoşteam – asistente, infirmiere, doi medici, oamenii care-i aduseseră pe copiii ăia de pe câmp. Nu a mai fost aşa de plin de când s-a terminat războiul. Parcă era tot satul în bar în după-amiaza aia. Eu doar atâta ştiu, că bătrânul s-a prăbuşit. Abia dacă mi-l mai amintesc şi tu mă-ntrebi cu cine mai era. Şi apropo, doamna doctor, eu, unul, nu m-aş duce din uşă în uşă să mă interesez dacă l-a mai văzut cineva. În nici un caz cu accentul ăsta!

Mi-am pus rucsacul în spate.

– Ai face bine să semnezi pentru asta, a adăugat el căutând în jur o bucată de hârtie.

Nu exista nici un formular, aşa că a luat o rețetă de soluție salină şi mi-a dat un pix, uitându-se la mine în timp ce mă semnam fără grabă pe spate *Natalia Stefanović*, sperând că o să facă legătura. Dar, după privirea lui, am înțeles că o făcuse de mult.

6

FOCUL

Gavran Gailé

În fiecare duminică după-amiaza, chiar şi atunci când războiul era în toi, cei mai buni medici din Oraş se strângeau pe terasa restaurantului Banević din Oraşul Vechi ca să fumeze, să bea şi să depene amintiri, să le împărtăşească tovarăşilor de breaslă poveşti despre pacienţii care-i uimiseră şi despre cazuri imposibile, să-şi laude diagnosticele şi inspiraţia la prânzul de la ora trei care s-a ţinut timp de aproape şaizeci de ani la aceeaşi oră, fără vreo modificare.

Erau profesori şi urologi, cardiologi care aveau şi catedră la universitate, chirurgi oncologi şi ortopezi, precum şi o pleiadă impresionantă de pensionari ale căror realizări, deşi în unele cazuri avuseseră loc cu zeci de ani în urmă, încă însemnau foarte mult pentru comunitatea medicală. Desigur că îşi cunoşteau cu toţii poveştile pe de rost, dar la un păhărel de *rakija* de nucă şi un grătar cu pâine caldă şi ardei cu usturoi îşi aminteau împreună de vremurile grele, pe care le evocau cu plăcere acum, când primejdia trecuse, iar timpul şi farmecul poveştilor le făceau să pară şi mai incredibile.

Bunicul nu lipsea niciodată din mijlocul lor. Erau nişte oameni alături de care trudise din greu pe băncile facultăţii de medicină, în tinereţea sa; şi, cu toate că nu făcea niciodată caz de munca lui, cred că şi el simţea din când în când nevoia să-şi amintească cine era şi cine fusese odată. Nu înfiinţase o clinică de oncologie şi nici nu câştigase vreun premiu naţional pentru cercetare, dar era un medic

renumit care formase diagnosticieni și chirurgi impecabili cât predase la Universitate, susținuse dreptul la asistență medicală al oamenilor nevoiași de la sate și, mai presus de toate, salvase viața mareșalului – onoare pe care, ce-i drept, a împărțit-o cu câțiva chirurgi din Zürich.

Pentru că bunicul se simțea mai bine atunci când se lăuda cu realizările mele decât cu ale lui, până să ajung la facultate nu știam mare lucru despre întâmplarea aceasta. Știam de scrisoarea de mulțumire scrisă de mână de mareșal, pe care bunicul o păstra în sertarul de sus al biroului său; știam și de sticla cu *rakija* de gutui adunate chiar din grădina mareșalului, pe care nu mi-o amintesc altfel decât neatinsă în spatele vitrinei cu băuturi a bunicului.

Persoana care mi-a oferit în cele din urmă mai multe detalii a fost un asistent din primul semestru de patologie, plin de admirație pentru bunicul, care mi-a povestit toată tărășenia, așa cum o auzise la rândul lui de la alții. Din câte se pare, într-o vară, cu peste treizeci de ani în urmă, bunicii găzduiseră în casa noastră de pe lac, de la Borovo, nunta șefului secției de oncologie de la Academia Militară de Medicină.

– Vreți să spuneți de la Verimovo, l-am corectat eu.

– Exact! a făcut asistentul.

Deci, era nuntă. Se-nserase, iar petrecerea era în toi când a sosit hangiul din satul vecin, care alergase disperat tot drumul până la noi. E o scenă greu de descris: medicii dansând cu soțiile lor pe muzica trompetiștilor din sat, a căror prestație era semnificativ afectată de alcool; stagiarii și asistentele de laborator sărutându-se beți prin pădurea din spatele casei; dermatologii chercheliți pe verandă; toate secțiile facultății de medicină mișunând prin vechea noastră casă de pe lac, prin grădină, peste tot; iar bunicul, pe post de paznic încruntat și nervos, culegându-l de pe jos, de unde căzuse în tufele de trandafiri, pe șeful secției de reumatologie. Hangiul venea alergând pe stradă, cu mâinile în aer, și striga: „Avem nevoie de doctor, unde e doctorul? Pentru numele lui Dumnezeu, să vină doctorul că moare omul!" Și, ca printr-o minune, bunicul, singurul medic treaz

de acolo, şi-a pus haina pe el şi-a dat fuga în sat ca să-l contrazică pe negustorul de plante medicinale buimăcit care, fiind singura persoană instruită din sat, pusese un diagnostic greşit, crezând că e vorba de o intoxicaţie alimentară şi prescriind mentă crudă ca remediu.

Desigur, pacientul era mareşalul în persoană. I se făcuse rău în drum spre o conferinţă la Vrgovac, după ce se desfătase din cale-afară de mult cu scoici şi mujdei de usturoi. În lipsa medicului său, fusese dus de urgenţă la cea mai apropiată unitate medicală – o şandrama cu două încăperi –, însoţit de un pluton de treizeci de militari înarmaţi până-n dinţi. Hangiul era îngrozit: scoicile fuseseră preparate la hanul lui. Până să ajungă bunicul la dispensar, pacientul mai avea puţin şi murea, iar bunicul a intuit imediat că nu era vorba de toxiinfecţie alimentară şi nici de ceva asemănător.

Bunicul s-a uitat atent la pacient, a cărui faţă verde ca fierea era pur şi simplu de nerecunoscut. „Prostul naibii ce eşti! a rostit bunicul fără a se adresa nimănui în mod special (deşi se spune că toţi cei de faţă înlemniseră de frică în clipa aceea). De ce nu l-ai împuşcat direct în cap, de-abia eliberai mai repede un pat!" Un sfert de oră mai târziu mareşalul stătea întins, semiconştient, pe masa de operaţie, cu abdomenul deschis, în timp ce bunicul îi extirpa porţiuni întregi de intestin infectat din care făcea nişte bucle mari, roşiatice, pe care şi le atârna apoi pe umăr, în timp ce mai mulţi martori – hangiul, câţiva membri din garda personală a mareşalului, vreo două asistente medicale, toţi puşi la treabă de bunicul meu înnebunit de furie – se aliniaseră în picioare cu hainele împroşcate de sânge şi cu ochelari de protecţie, tamponând măruntaiele omului în încercarea de a îndepărta puroiul din apendice.

Îmi amintesc privirea răbdătoare a asistentului când a terminat de povestit, aşteptând să-i întorc şi eu favoarea, să-i spun ceva despre bunicul – ceva ce putea fi mai presus decât povestea lui.

După ce s-au afişat listele cu rezultatele de la admitere, iar eu şi Zóra ne-am asigurat de mai multe ori că suntem în topul celor 500 cu bursă, bunicul m-a întrebat de ce voiam să devin medic. Se lăudase

deja cu isprava mea la prânzul medicilor, le spusese unora dintre pacienții săi și chiar nu știam ce voia să-i răspund, așa că i-am zis:

– Pentru că e cel mai bun lucru de făcut.

Și așa era – cel mai mult mă inspirase sentimentul de vinovăție al generației mele, dorința de a-i ajuta pe oamenii despre care auzeam mereu vorbindu-se la știri, oameni de ale căror suferințe ne folosiserăm pentru a ne legitima conflictele, a ne exprima controversele și a ne justifica micile revolte.

Ani de-a rândul ne străduiserăm să mimăm nonșalanța în fața războiului și acum, când dintr-odată se sfârșise de-a binelea, fără ca măcar să ajungă în Oraș, indignarea ieșea la suprafață. Totul devenea o cauză, o trudă plină de demnitate. Învățam din greu la biologie, la chimie organică și la patologie clinică; ne străduiam din răsputeri să ne obișnuim cu ritualurile vieții de student, de la nopțile nedormite de dinaintea examenelor până la țiganca șmecheră care profita de studenții superstițioși din curtea Universității, amenințându-i că o să aibă ghinion dacă nu-i dau bani. Mai presus de orice, ne străduiam din greu să arătăm că meritam să fim acolo, să contrazicem previziunile din ce în ce mai frecvente în presă potrivit cărora generația tinerilor de după război era sortită eșecului. Aveam șaptesprezece ani și ne înfuriam din orice, pentru că nu știam ce altceva să facem acum că războiul se terminase. Ani lungi de război, iar înaintea lor, o viață întreagă în așteptarea lor. Un conflict pe care nici măcar nu-l înțelegeam, din cauza căruia ne dezlănțuiam furia, ne contraziceam – un motiv permanent pentru care nu puteam merge nicăieri, nu puteam face nimic, nu puteam fi cineva și care se afla în centrul tuturor lucrurilor. Ne forțase să facem anumite alegeri în niște împrejurări care acum se schimbaseră și, cumva, era tot cu noi, un drept câștigat prin naștere, dar care ne apăsa și pentru care eram prea dornici să plătim.

O vreme am crezut că vreau să ajut femeile – victimele violurilor care nășteau în secret, în pivnițe, în timp ce bărbații lor se aflau pe câmpuri minate, femei care fuseseră bătute, desfigurate, schilodite în război, de cele mai multe ori chiar de bărbații din tabăra lor.

Şi era greu de acceptat faptul că, până ajungeam eu medic, aceste femei nu vor mai avea poate nevoie de ajutorul meu. Când ai şaptesprezece ani, astfel de lucruri te fac prezumţios. Nu ai de unde să cunoşti şocurile care apar după război. Fiind prea tineri, nu fuseserăm în stare să ne dozăm exaltarea de a fi trăit sub apăsarea războiului, iar acum nu eram în stare să facem faţă faptului că ne despărţeam de război. Toate deciziile importante pe care le luam porneau de la ideea că războiul şi efectele lui imediate trebuie luate în calcul. Dacă îţi doreai să faci chirurgie ortopedică, erai considerat lipsit de ambiţie – erai mai bine privit dacă voiai să ajungi chirurg ortoped specializat pe recuperarea după amputări. De chirurgie plastică nici nu putea fi vorba, numai dacă nu cumva voiai să te ocupi de reconstrucţii faciale.

Într-o seară, cu o săptămână înaintea examenelor de la mijlocul semestrului, bunicul m-a întrebat dacă m-am gândit la specializarea mea, de parcă era timpul s-o fac. Aveam însă un răspuns pregătit:

– Chirurgie pediatrică.

Stăteam la masa din sufragerie cu picioarele încrucişate pe scaun şi cu manualul meu jerpelit de biologie celulară aşezat pe un prosop de bucătărie ca să nu murdăresc faţa de masă albă din dantelă. Bunicul mânca seminţe de floarea-soarelui direct din tava mică de tablă în care le prăjise. Ca toate lucrurile pe care le făcea, şi mâncatul seminţelor era un adevărat ritual. Scotea tava din cuptor, o punea pe două suporturi de plută şi întindea pe masă un şerveţel pentru coji. Apoi începea să cerceteze atent seminţele înainte să le mănânce; nimeni, nici măcar bunica, nu ştia de ce făcea aşa, ce anume căuta. În timp ce le scruta, strâmba un pic din nas ca să-şi ridice ochelarii imenşi şi pătraţi, până reuşea să-i aducă în poziţia ideală. Semăna cu un expert în diamante şi, totodată, avea o expresie uşor suspicioasă.

– Atunci să-ţi iei adio de la Dumnezeu, a zis.

– Ce vrei să spui? l-am întrebat eu.

Nu-mi aminteam când mai pomenise el de Dumnezeu.

Dar deja se apucase iar de cercetat seminţele. Din când în când lua câte una şi o mânca, spărgând-o între dinţii din faţă; până la urmă

le mânca pe toate, de fiecare dată, și, în felul acesta, obiceiul lui de a le examina atent devenea lipsit de sens. A trecut mult timp până să mă-ntrebe:

– Ai stat mult pe lângă copii?

Nu se uita la mine, așa că nu m-a văzut când am ridicat din umeri. După un timp am ridicat iar din umeri, am început să lovesc cartea cu un creion, iar în cele din urmă l-am întrebat:

– De ce?

Și-a îndreptat spatele, a tras scaunul de lângă masă și a început să-și frece genunchii.

– Când oamenii mor, mor plini de teamă, a spus. Îți pretind totul, iar ca medic e de datoria ta să le dai, să-i alini, să-i ții de mână. Dar copiii mor exact așa cum trăiesc – plini de speranță. Ei nu știu ce se întâmplă, așa că nu așteaptă nimic, nici nu-ți cer să-i ții de mână – în schimb, tu te trezești simțind o mare nevoie să te țină ei de mână. Cu copiii ești pe cont propriu. Înțelegi?

Dintre toate lucrurile pentru care ne-am zbătut în anul acela, cel mai mult ne-am zbătut să câștigăm notorietate, să ne construim o reputație despre care să se ducă buhul și care să ne aducă respect, recunoaștere și, în primul rând, favorurile unui asistent obez, cunoscut sub numele de Mića Satâr, care pregătea cadavrele și care, exact ca soțul de care te-ai înstrăinat sau ca funcționarul de la pașapoarte, era un personaj pe care trebuia să-l includem în planurile noastre cu mult înainte să dăm ochii cu el măcar.

Era o strădanie descurajantă, dar importantă. Trebuia să-i atragem atenția lui Mića cu mult timp înainte. Dacă reușeai să-ți faci numele cunoscut prin cine știe ce întâmplare impresionantă sau faptă demnă de admirație, îi câștigai aprecierea posacă. Era vital să te bucuri de atenția aceasta până ajungeai să studiezi anatomia din anul al doilea. Ideea era să-i trezești un dram de interes atunci când te striga prima oară la catalog, în laboratorul de jos, din beci, cu vocea lui hârâită, astfel încât, atunci când ajungea la numele tău, să ridice din sprâncene și să-ți spună: „Bogdanovic, nu ești tu ăla care

a fumat marijuana în cameră în timpul retragerii de la Kobilac şi, când au venit pompierii, ţi-ai pus un prosop în cap şi-ai spus că aburii de la duş au declanşat alarma de incendiu?" Tu încuviinţai din cap şi, prin mila lui Dumnezeu, Mića Satâr avea să-ţi zâmbească şi atunci aveai asigurat un cadavru pe săptămână, chiar şi în perioadele de criză – care se-ntețeau acum că se terminase războiul.

Fără un cadavru pe săptămână pe care să faci practică, mai mult ca sigur că o încurcai pentru tot restul vieţii tale de student la medicină. Era un adevărat privilegiu să te afli în încăperile acelea strălucind de curăţenie, cu trupurile neînsufleţite, care semănau cu nişte şniţele ude, gata de lucru. Voiai să fii cu un pas înaintea colegilor şi să pătrunzi în spaţiul acela mental unde te obişnuiai cu mortul, unde puteai să studiezi cadavrul fără să te fereşti, să vomiţi sau să cazi grămadă lângă masă. Ca să reuşeşti, trebuia să-ţi redefineşti noţiunea de respect faţă de victima unei autopsii, să rezişti senzaţiei de leşin când asistentul vorbea despre cadavru folosindu-i numele real. Trebuia să fii în stare să te ridici deasupra mecanismului de autoconservare care consta în machiatul mortului cu rimel verde. Şi pentru asta aveai nevoie de un cadavru în fiecare săptămână. Aveai nevoie de recunoaşterea lui Mića Satâr. Aveai nevoie de acest lucru ca să poţi face acel prim pas către nonşalanţă în faţa morţii.

– De ce naiba-ţi faci atâtea griji? m-a întrebat Zóra când nişte colegi mai mari care încercau să ne intre în graţii ne-au spus că trebuia să ne dedicăm primul an acestui scop. Tu măcar ai povestea cu maţele mareşalului, nu?

Dar foarte curând am aflat că nepotismul era una dintre căile prin care nu-ţi doreai să te cunoască Mića Satâr. Nu-ţi doreai să fii autorul cine ştie cărui dezastru medical, să te dai în vreun spectacol care să nu-ţi servească interesele sau să te ia gura pe dinainte şi să pari mai degrabă un idiot, şi nu o persoană respectabilă căreia furnizarea constantă de cadavre îi asigura calea spre succes. Nu-ţi doreai să fii cunoscut pentru genul acela de insolenţă faţă de predecesorii tăi pe care Zóra o manifestase în primul semestru. Într-o tentativă ambiţioasă de a-şi asigura viitoarele relaţii, Zóra învinsese opt sute

de candidați în lupta pentru un stagiu mult râvnit și mult ridicat în slăvi la catedra de genetică. Să afirm că poziția era umilă ar fi prea puțin; una dintre îndatoririle ei era să spele pe jos. În a șasea zi de lucru, dimineața, în timp ce căra o cutie cu dosare de la arhivă, s-a întâlnit pe hol cu un bătrânel slăbănog care abia își mai târa picioarele, dar care a oprit-o să-i spună că ce bine ar pica o fustă pe șoldurile alea superbe ale ei, fiindcă în pantaloni se vede treaba că e cam îndrăzneață. Zórei, mai înaltă decât bătrânelul și cu dosarele în mână, probabil că i-a trecut prin minte să i le trântească în cap, dar până la urmă i-a zis: „Ce dracu' ești așa provincial?" Evident, bătrânelul era șeful catedrei de genetică, iar Zóra și-a petrecut restul semestrului îndosariind hârțoage la subsol. În timpul ăsta vestea despre nemăsurata ei insolență s-a împrăștiat ca o pandemie prin universitate – cu puțin ajutor din partea unui asistent din anul cinci care a început să facă tricouri pe care scria mare CE DRACU' EȘTI AȘA PROVINCIAL? și care s-au vândut ca pâinea caldă la strângerea de fonduri din octombrie.

În ceea ce-l privește pe Mića Satâr, notorietatea mea era la fel de nesatisfăcătoare. Câștigam ceva bani dând o mână de ajutor în laboratorul de biologie, de două ori pe săptămână. După trei săptămâni de lucru mi s-a cerut să-l ajut pe un asistent de laborator să pregătească niște mostre de creier pentru un studiu. Din păcate, creierii proveneau de la niște pui de șoarece. După ce am reușit să mă conving că dragostea mea față de animale nu se răsfrânge și asupra mamiferelor mici și înduplecată de ochii asistentului pe care pur și simplu nu aveai cum să nu-i remarci, l-am întrebat pe acesta cum o să le venim de hac șoarecilor. La care asistentul mi-a explicat că există două modalități: fie îi închid într-o cutie și aștept până se sufocă, fie le retez capetele cu un cleștișor de unghii – pe cea de-a doua mai degrabă mi-a arătat-o decât mi-a explicat-o. Zóra nu a fost de față, dar două zile mai târziu auzise deja mai multe variante, care mai de care mai colorate, cu care m-a desfătat cât am așteptat în fața cabinetului dentistului ca să-mi repare dintele pe care mi-l spărsesem căzând pe dușumea.

În decembrie am încheiat semestrul, fiecare ruşinată de propriul fiasco şi pe deplin încredinţate că atare dezastre aveau să ne influenţeze inevitabila întâlnire din toamnă cu Mića. Tot atunci au început şi pregătirile pentru cursul de anatomie din semestrul al doilea şi mult aşteptata căutare a mulajelor de cranii umane. Ai fi crezut că după război existau destule cranii adevărate, dar acestea fie erau ciuruite de gloanţe, fie trebuiau îngropate şi, după ce se scurgea răstimpul cuvenit, dezgropate, spălate şi îngropate iar de familiile lor.

Era aproape imposibil să găseşti cranii. Embargoul comercial era încă în vigoare, iar filierele prin care universitatea achiziţiona materiale medicale – care erau cel puţin îndoielnice – erau cu mult mai greu de accesat acum. Studenţii din anii anteriori vindeau cranii la mâna a patra sau a cincea, la nişte preţuri ridicol de mari, făcându-şi reclamă prin viu grai. Eram disperate. Până la urmă prietenul unui prieten ne-a povestit despre un bărbat pe nume Avgustin, care se specializase în confecţionarea de cópii de plastic după organe umane pe care le vindea dentiştilor, ortopezilor şi chirurgilor plasticieni – la negru, desigur.

Fără să le spunem nimic părinţilor, am condus patru ore pe o şosea înzăpezită, trecând pe lângă camioane de armată care se târau bară la bară, pe sens opus; am stat la două cozi la vamă şi le-am zâmbit pe rând celor şase vameşi plini de lehamite ca să putem ajunge la întâlnirea cu Avgustin, în biroul lui dintr-un orăşel de la graniţa cu România, ale cărui ferestre aveau vedere spre port şi spre malurile înghemţate ale râului Grava. Era un bărbat mic de statură, chel, cu nişte pometi proeminenţi; ne-a poftit la masă, dar l-am refuzat. L-am ascultat povestindu-ne despre craniile pe care ni le pregătise. Ambele erau cópii după craniul unui magician din anii 1940, cunoscut drept Fedrizzi Magnificul. Era un exemplar pe care, zicea el, îl obţinuse cu mare dificultate. Probabil că acest lucru era parţial adevărat, deşi nu a scos nici un cuvânt despre târguiala obligatorie cu paznicul cimitirului, pe care fără îndoială că-l mituise ca să-l dezgroape pe Fedrizzi Magnificul după ce trecuse destul timp încât din acesta să nu mai rămână decât o grămadă de oase. Se spunea că, în

timpul vieții, respectivul executa niște numere de magie de toată minunăția pe scenele din Veneția, până când, în 1942, un spectator neamț pe a cărui nevastă, fără doar și poate, o împrumutase o vreme și Fedrizzi Magnificul, le curmase amândurora viața, ce-i drept, destul de brusc.

– Craniul lui Don Juan, a încheiat Avgustin făcându-i cu ochiul Zórei.

N-am înțeles la ce se referă până nu ne-a adus mulajele înfășurate în folie specială, cu bule de aer, pentru transport. Craniile semănau foarte bine și era limpede că neamțul care-l ucisese pe Fedrizzi Magnificul era de modă veche și prefera să-și rezolve divergențele prin metode clasice – cu o sticlă de vin, un baston de cauciuc ori poate cu un sfeșnic sau cu patul puștii.

– Era bine dacă puneați și niște ghips pe fracturile astea, a spus Zóra arătându-i marginea stângă a craniului care era puțin ciobită și șănțulețele care se formaseră în plastic.

În afară de fracturile evidente, craniile erau albe, solide și bune de folosit la practică. Maxilarul se deschidea și se închidea fără să scârțâie, ceea ce până la urmă era exact ce căutam. Am reușit să-l convingem pe Avgustin să mai lase zece la sută din preț și, când am plecat, ne-a atras atenția de mai multe ori să nu scoatem craniile din cutiile lor – pe care scria mare PANTOFI –, și nici din ambalaj. Dar mai târziu, când ne-am trezit din nou la coadă la vamă, ne-am gândit mai bine la ce ne-a spus; vameșii percheziționau portbagajele, iar noi aveam două cutii suspecte cu marfă de contrabandă în ale noastre. Mi l-am pus pe Fedrizzi Magnificul în rucsac, iar Zóra l-a ascuns pe al ei sub scaunul din spate, unde se afla trusa de prim-ajutor. Nu s-a terminat cu bine, dar cel puțin s-a terminat la vama noastră, nu la cea română. Vameșii au percheziționat mașina, după care ne-au reținut și, sub amenințarea armei, mi-au confiscat rucsacul și mi l-au luat pe Fedrizzi Magnificul.

Mai târziu aveam să glumesc cu Zóra spunându-i că Fedrizzi era mult mai fericit acolo, pe valea râului Grava, la lucru cu vameșii, decât cu noi. Dar să-l sun pe bunicul de la vamă, îngrozită că nu

ştiam ce să-i zic şi sperând că-l voi putea convinge să se urce în tren şi să ne salveze, asta nu mai aducea deloc a glumă.

– Bako, dă-mi-l pe bunicul, i-am spus eu bunicii când a răspuns.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat ea tăios.

– Nimic, doar dă-mi-l la telefon.

– Nu e aici, ce-ai pățit?

– Când se-ntoarce?

– Nu ştiu, a răspuns ea. E la grădina zoologică.

Am aşteptat cu Zóra în camera de interogatoriu de la punctul vamal şase ore până a ajuns bunicul să descurce ițele şi, în tot acest timp, nu ştiu de ce, nu puteam să-mi scot din minte imaginea lui la grădina zoologică. Îl vedeam aievea, cu capul pleşuv şi ochelarii imenşi, stând pe banca verde din fața cuştii tigrului, cu *Cartea junglei* închisă pe genunchi, un pic aplecat în față, cu picioarele pe caldarâm şi mâinile împreunate. Îl vedeam zâmbindu-le părinților cu copii care se perindau prin fața lui, cu punga de plastic mototolită şi goală în buzunar, pentru că terminase de hrănit poneiul şi hipopotamul. Mi-a fost ruşine că mă gândeam la el. Nici nu-mi trecuse prin cap că grădina zoologică fusese redeschisă sau că bunicul se ducea iar acolo, chiar dacă eu nu mai aveam timp să-l însoțesc. Mi-am propus atunci să-l întreb, dar până la urmă nu am mai găsit niciodată momentul potrivit. Sau poate că mă temeam ca nu cumva curiozitatea mea să fie interpretată greşit, ca nu cumva să se creadă că pun la îndoială ritualurile care-i aduceau tihnă unui bătrân.

Bineînțeles că bunicul a făcut vâlvă când s-a năpustit ca o furtună în punctul vamal, cu insigna cu titlul de profesor emerit acordată de Universitate atârnându-i la gât, îmbrăcat în alb, cerând eliberarea nepoatei lui şi a prietenei ei „care fumează".

– Craniul era o necesitate medicală, i-a spus bunicul vameşului care ne reținuse, dar nu se va mai repeta!

– Restricțiile privind importul se aplică de cealaltă parte a frontierei, domnule doctor. Din partea mea n-au decât să aducă şase cadavre şi un bax cu alcool aici, dacă vor, a replicat vameşul. Da' trebuie să mă gândesc şi la ăla mic al meu, că nu mai e mult până la ziua lui!

Bunicul i-a dat o mită grasă vameșului, sfătuindu-l să investească banii în educația morală a fiului său, după care ne-a făcut semn să ne așezăm pe bancheta din spate a mașinii Zórei și a condus până acasă în tăcere. Tăcerea aceea, care era singurul lucru mai rău decât furia, dezamăgirea și îngrijorarea lui, avea scopul de a-mi oferi timp din belșug să-mi adun puterile pentru ce urma să-mi spună când ajungeam acasă. Eram prea mare pentru pedepse. Ceea ce mă aștepta era un discurs foarte bine gândit care să mă facă să intru-n pământ de rușine din cauza incompetenței, a prostiei și a lipsei noastre de respect față de lucrurile care ne depășeau. Dar nu puteam să-mi iau gândul de la grădina zoologică: faptul că fusese acolo singur mă răvășise.

Mergeam deja de o oră când Zóra s-a aplecat și a scos craniul care ne mai rămăsese, ascuns în compartimentul trusei de prim-ajutor. L-a pus pe banchetă, între noi, zâmbindu-mi ca să mă liniștească. Bunicul se uita în oglinda retrovizoare.

– Cine dracu' mai e și ăsta?

– Fedrizzi Magnificul, a spus Zóra pe un ton hotărât.

Eu și Zóra am folosit apoi la practică același craniu, împărtășindu-le colegilor povestea și, în cele din urmă, smulgându-i lui Mića mult râvnitul zâmbet.

Războiul schimbase totul. Odată separate, bucățile care făcuseră parte din vechea noastră țară nu mai aveau aceleași trăsături care defineau înainte părțile întregului. Tot ce era înainte al nostru – hotarele, scriitorii, oamenii de știință, trecutul – trebuia redat noilor proprietari. Celebrul câștigător al Premiului Nobel nu mai era de-al nostru, ci de-al lor; ne-am numit aeroportul după inventatorul cel smintit care încetase să mai fie un motiv de mândrie colectivă. În tot acest timp ne spuneam însă că, până la urmă, totul va reveni la normal.

În viața bunicului, ritualurile care au urmat războiului au fost ritualuri de renegociere. Toată viața lui, bunicul făcuse parte din întreg – de fapt, nu numai că făcuse parte, ci era parte, îi aparținea țării. Se născuse aici, dar mersese la școală dincolo. Numele lui se

trăgea dintr-un loc, dar accentul, dintr-altul. Nimic din toate astea nu contase înainte de război; dar, odată cu trecerea timpului, întrucât Academia Militară nu l-a invitat oficial să reia practica medicinei, a fost clar că o întoarcere la vechea lui viață profesională nu era posibilă și că nu avea decât să își trateze în continuare pacienții clandestini până în ziua pensionării. Și, odată cu revelația acestui fapt, a venit și dorința copleșitoare de a revizita locurile pierdute, de a restabili ritualurile întrerupte. Grădina zoologică era unul dintre ele.

Un altul era casa de pe lac, de la Verimovo, care acum se afla dincolo de graniță și unde ne petrecuserăm toate verile până să împlinesc eu unsprezece ani. Era o casă veche și frumoasă din piatră, care se înălța la marginea unuia dintre marile lacuri din vale, cum ieși de pe șoseaua care leagă Saroborul de Kormilo. Făceai câțiva pași pe cărarea pietruită și ajungeai la apa limpede, de un albastru-verzui a lacului Verimovo care își are obârșia în apele râului Amovarka. De aproape șapte ani nici unul dintre noi nu mai fusese la casa de pe lac și cu toții eram de acord, în mod tacit, că: fie nu mai exista, fie fusese prădată, fie imediat ce-i călcai pragul, erai victima vreunei mine pe care cine știe ce soldat, probabil chiar unul din tabăra ta, o lăsase nepăsător acolo. Și, tot tacit, eram de acord că trebuia să o vedem, să evaluăm pagubele și să luăm o hotărâre în privința ei. Mama și bunica erau curioase dacă vecinul nostru, Slavko, ne înșelase așteptările, dacă renunțase să mai aibă grijă de casă, încălcându-și promisiunea de a o păstra în siguranță până după război. Dar pentru bunicul urgența aceasta provenea din nevoia de a readuce o plăcere din trecut în sfera vieții din prezent, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

– Ce-ar fi să aflăm că via încă mai crește pe balconul garajului? a zis el în cea de-a paisprezecea lună de la încetarea ostilităților, la trei zile de la grandioasa redeschidere a căii ferate sudice.

Își făcea bagajele pentru călătoria cu trenul spre Verimovo. Valiza lui mică, albastră, cu cifru presetat era deschisă pe pat, iar bunicul împăturea în ea mai multe perechi de pantaloni scurți gri, din bumbac, și maiouri albe. Eu stăteam la capătul patului; intrasem cu

gândul să-i spun să nu fie ridicol şi să vândă casa. Dar el zâmbea ca atunci când mergeam să vedem tigrii şi dintr-odată m-am simțit copleşită de lipsa mea de optimism – cine eram eu să-i spun ce e bine şi ce nu? Cine eram eu să-l descurajez când el îşi dorea atât de tare ca lucrurile să se îndrepte? Aşa că, în loc să-i spun că e ridicol, m-am oferit să-l însoțesc. Spre surprinderea mea, a fost de acord. Acum, când mă gândesc la asta, îmi dau seama cât de hotărât era, pentru că, luându-mă cu el, era ca şi cum şi-ar fi oferit sieşi o garanție că acea călătorie era sigură, lipsită de pericole.

Şi, ca pentru orice lucru pe care-l făceam împreună, exista şi un plan. Trebuia să evaluăm pagubele. În cazul în care casa rămăsese în picioare, aveam să o descuiem, să aerisim camerele, să vedem ce mobilă mai rămăsese şi să aprovizionăm cămara. Aveam să îndepărtăm nenumăratele cuiburi de rândunele de pe balcon, să tăiem vița sălbatică de un verde-crud care se cățăra pe marchiza de pe garaj, să culegem smochinele şi portocalele coapte în aşteptarea bunicii care promisese că o să ni se alăture într-o săptămână. De asemenea, intenționam să luăm cu noi şi câinele cel nou şi, în funcție de starea în care găseam casa de pe lac, să-l obişnuim cu viața de acolo.

Era un cățel mic, alb şi foarte gras, pe care bunica îl cumpărase de milă la târgul care se ținea duminica în Oraş. Bunica fusese victima împrejurărilor, pentru că bietul cățeluş rămăsese ultimul în cutie, iar țăranul – care stătuse toată ziua ghemuit pe vine, în arşița verii, lângă mogâldețele alea cu burtici mari, mai mult ca sigur pline cu viermişori, care duhneau de-ți mutau nasul, vomitau şi făceau pipi unele pe altele – l-a luat în brațe tocmai când trecea bunica pe lângă el şi l-a ridicat disperat în aer, spunând: „Cre'că pe tine nu-mi rămâne decât să te mănânc!" Bunica i-a dat bărbatului un pumn de bani şi a venit acasă cu câinele cuibărit în pălăria ei, în timp ce țăranul s-a dus fără îndoială să-şi cumpere un purcel şi nu a mai poftit niciodată la cățeluş.

Multă vreme, cățelul a rămas fără nume. Îi plăcea să fie ținut în brațe şi a stat pe genunchii mei, învelit într-un prosop roz, în timp ce trenul gonea prin inima țării pârjolite, urmând cursul râului, pe

lângă lanuri de grâu şi case acoperite cu şindrilă, iar mai târziu, pe măsură ce ne apropiam de lacuri, prin munţii care se uneau cu cerul senin, acoperiţi cu tufişuri dese şi petice colorate de lavandă. Eram singuri în compartimentul de şase persoane, pentru că bunicul nu voia ca ceilalţi călători să ne vadă paşapoartele la controlul de frontieră. Geamurile erau deschise, iar mirosul tare de pin pătrundea înăuntru.

Bunicul stătea lângă mine, moţăind. Din când în când tresărea brusc şi atunci îşi ridica mâna dreaptă de pe burtă şi mângâia căţelul care nu putea să doarmă şi se uita neliniştit pe geam. Mângâia căţelul şi spunea cu o voce de actor de la teatrul de păpuşi:

– Eşti căţeluş! Eşti căţeluş! Unde eşti tu? Eşti căţeluş! iar căţelul scotea limba şi se gudura de mama focului.

După mai multe ore care s-au scurs aşa, n-am mai suportat.

– Dumnezeule, bunicule, am înţeles, e căţeluş! fără să ştiu că, nu peste mulţi ani, aveam să le spun şi eu căţeilor de pe stradă că sunt căţei şi să-i întreb dacă ştiu unde se află.

Casa era la cinci minute de gară şi am mers încet până acolo, amândoi cu picioarele înţepenite şi fără să scoatem un cuvânt. Era o după-amiază fierbinte şi am simţit cum mi se lipeşte cămaşa de piele înainte să intrăm pe drumul principal. Apoi, deodată, iată-ne ajunşi, iată cărarea, iată casa şi garajul inundat de viţă-de-vie! Gardul era acoperit de rugină şi mi-am amintit cât de uşor ruginea totul la casa de pe lac şi cum altădată, cu mult timp în urmă, bunicul îl vopsea în fiecare an, cu multă răbdare şi migală, stând în picioare, grozav de fermecător în saboţi şi cu şosete, cu genunchii lui osoşi şi foarte albi de la loţiunea de soare.

Vecinul Slavko şedea pe prispă şi, când ne-a văzut, s-a ridicat în picioare şi a început să-şi frece mâinile de pantaloni. Nu era o prezenţă vie în amintirile copilăriei mele de la lac, dar mama îmi povestise câte ceva despre el: crescuseră împreună, mai mult sau mai puţin. La un moment dat mama începuse să se îmbrace în blugi şi să asculte Johnny Cash şi, din cauza asta, Slavko şi alţi băieţi de prin partea locului considerau că făcea parte din „gaşca nebună", fapt care

o transformase într-o țintă perfectă pentru puștii puberi, înnebuniți să stea la pândă la geamul ei și să o privească pe furiș. Și acum, uitându-mă la el, vedeam privirea vinovată a puștiului de altădată. Era proaspăt bărbierit și pieptănat, cu fruntea și creștetul acoperite de bucle cărunte. Astfel dichisit, cu picioarele care i se terminau cu niște tălpi exagerat de mari și cu umerii care-i coborau brusc, continuându-se cu un piept concav și o burtă umflată, semăna izbitor cu un pinguin uriaș.

Slavko ne-a servit cu câteva felii de plăcintă și a continuat să-și frece agitat mâinile de pantaloni. O clipă m-am gândit că bunicul o să-l strângă în brațe, dar nu a făcut-o; pur și simplu au dat mâna, după care Slavko s-a întors spre mine.

– Micuța Nadia! mi-a spus bătându-mă prudent pe umăr, în timp ce eu îi zâmbeam fără chef.

Ne-a arătat casa. Soldații năvăliseră aici aproape imediat ce începuse războiul și luaseră mai multe lucruri de valoare: porțelanurile bunicii, portretul unei mătuși îndepărtate, un serviciu turcesc de cafea din alamă și mașina de spălat. În mare, casa nu arăta bine. Câteva uși lipseau, mobila rămasă era plină de praf și de tencuiala căzută din tavan, garnitura de sufragerie a bunicii avea tapițeria distrusă, dând la iveală cârlții galbeni care – aveam să descoperim mai târziu – deveniseră cuibul unor molii foarte îndârjite. În baie nu mai exista closet, iar plăcile mici de gresie albastră alcătuiau acum un soi de mozaic spart.

– Caprele, a spus Slavko.

– Cum adică? a întrebat bunicul.

– A trebuit să spargă gresia, ne-a explicat Slavko, ca să nu alunece caprele pe ea.

În timp ce mă țineam după Slavko prin casă, cu câinele în brațe, mă chinuiam să descopăr pe fața bunicului urme de dezamăgire, descurajare sau cel mai mic semn că ar vrea să renunțe. În schimb, el zâmbea întruna și, în frustrarea mea, am fost cuprinsă din nou de sentimentul acela intens de rușine din cauza incapacității mele de a-i împărtăși optimismul. Bunicul i-a spus lui Slavko că speră să nu-l fi

deranjat prea tare să aibă grijă de casa noastră, iar bărbatul a izbucnit într-un râs nervos, zicând că nu, nu, sigur că nu l-a deranjat, că doar o făcuse pentru bunicul, pentru un medic mare pe care-l ştia toată lumea din Oraş.

După ce a plecat Slavko, bunicul s-a întors către mine şi a zis:

– E mult mai bine decât mă aşteptam.

Ne-am desfăcut bagajele şi ne-am plimbat prin livadă. Grădina de trandafiri a bunicii murise, dar pomii erau plini de portocale şi smochine pârguite. În timp ce mergea, bunicul lovea pământul cu piciorul, examinându-l atent. Din când în când dădea de câte-un obiect pe jumătate îngropat: şuruburi, gloanţe, bucăţi de metal care la origine trebuie să fi fost rângi sau cine ştie ce alte obiecte. În spatele casei am găsit şi closetul, abandonat de cineva care nu îndrăznise să-l care pe costişa din ce în ce mai abruptă, şi tot aici am găsit şi oasele unui animal mort. Erau nişte oase mici, sfărâmate, ascuţite ca nişte cioburi, iar bunicul a luat de jos craniul să se uite la el. Avea coarne – probabil o capră –, iar bunicul l-a întors către mine foarte încet, zicând:

– Nu-i Fedrizzi Magnificul!

Bunicul a dus closetul în casă, iar eu am urcat scările până la garaj, cu o mătură sub braţ, şi am măturat frunzele uscate căzute pe piatra spartă. Pe jos erau sticle de bere şi mucuri de ţigară – fără îndoială aruncate de curând, nu în timpul războiului – şi am găsit şi câteva prezervative folosite pe care le-am apucat atent cu coada măturii şi le-am aruncat pe furiş peste gard, în curtea vecinului. Când s-a lăsat seara, am luat cina cu bunicul pe nişte cutii, în balconul garajului; am mâncat plăcintă rece, mânjindu-ne pe mâini de grăsime. Lacul era galben, încremenit, iar pescăruşii care zburaseră aici tocmai de pe ţărmul mării erau risipiţi pe toată suprafaţa lui. Din când în când se auzea câte-o barcă cu motor şi, într-un final, apărea un cuplu pe hidrobicicletă, înaintând încet.

Stăteam amândoi jos – bunicul vorbindu-mi despre reparaţiile care trebuiau făcute în casă, despre ce aveam să cumpărăm din Oraş, cum ar fi un aparat de aer condiţionat pentru bunica, un televizor mic, nişte jaluzele, poate chiar geamuri noi, o uşă mai solidă, soluţie

împotriva căpușelor pentru cățel, semințe de flori pentru grădina de trandafiri –, când focul a izbucnit sus, pe deal. Nu era în nici un caz primul incendiu din Verimovo și, după cum aveam să aflăm mai târziu, izbucnise ca toate celelalte: din cauza unui bețiv care nu-și stinsese țigara. Vedeam nori negri de fum ridicându-se și plutind deasupra culmii unde se aflau vechile mine și apoi, după aproximativ o oră, dâra șerpuitoare de foc coborând pe deal, din ce în ce mai jos, croindu-și cărare prin iarba uscată și conurile de brad, purtată de vânt de-a lungul muntelui.

– Dacă vântul suflă de la răsărit, să vezi cum ne adunăm noi porțelanurile din cenușa casei mâine-dimineață, m-a avertizat bunicul. Să fii cu ochii-n patru!

O vreme, bunicul a fost sigur că vântul de pe lac o să mențină văpaia pe versantul superior, deasupra desișului care s-ar fi aprins ca un pom de Crăciun. Era așa de convins de lucrul acesta – pe care eu îl consideram pură naivitate –, încât m-a trimis la culcare și a rămas singur de veghe, măturând scările și scotocind prin cămară, dar urmărind întruna focul de-afară.

Pe la miezul nopții, când incendiul a ajuns până la culmea de sub lizieră, bunicul m-a sculat din patul în care mă luptasem cu cățelul pentru mai mult loc și de unde urmărisem la rândul meu pe geam cum înainta focul. Am rămas în hol, uitându-mă la el cum se încalță. Mi-a spus să iau pașapoartele și să ies din casă. Voia să-i ajute pe oamenii din sat să stingă focul. Asta însemna că trebuia să meargă pe câmp, acolo unde focul coborâse din pădure, și să se lupte cu flăcările, bătând în ele cu haine și lopeți, încercând în felul ăsta să oprească vâlvătaia să ajungă în grădini, pe peluze și în livezile de pruni și lămâi pe care oamenii îi cultivau pentru comerț – și îmi amintesc că, deși știa prea bine că avea să-și petreacă noaptea în țărână și cenușă, tot și-a lustruit pantofii. Parcă îi văd mâna în care ținea cârpa de lustruit mișcându-se rapid înainte și înapoi pe botul pantofilor, de parcă mânuia arcușul unei viori. Câinele adulmeca în jur, iar bunicul i-a atins încet nasul cu cârpa de pantofi. Apoi m-a dus afară, în dosul casei, în locul unde peretele din spate al balconului

se unea cu panta livezii în grădina cu trandafiri uscați, și unde portocalii și smochinii deja se înroșiseră de la dogoarea care venea dinspre deal.

– Ține asta, a zis el punându-mi furtunul în mână și dând drumul la apă, și udă! Să uzi toată casa! Zidurile și ferestrele trebuie să rămână mereu ude și, orice-ar fi, să nu lași ușa deschisă! Dacă lucrurile se-nrăutățesc, Natalia, dacă focul se întinde și ajunge la casă, să fugi la lac!

Apoi mi-a pus cratița bunicii direct pe cap; era o cratiță roșie, din Italia, care dispăruse de mult și pe care bunicul o găsise în seara aceea după zece ani de absență, în timpul inspecției făcute în cămară, și despre care credea probabil că o să-mi ofere vreun soi de protecție specială. Îmi amintesc sunetul pașilor lui pe pietrișul de pe alee; sunetul porții deschizându-se; faptul că a fost singura dată când a plecat lăsând poarta deschisă.

Mama spune că frica și durerea sunt senzații imediate și că, după ce dispar, rămânem doar cu conceptul și nu cu adevărata lor amintire – căci altfel, zice ea, cine ar mai vrea să nască de două ori? Cred că înțeleg la ce se referă când mă gândesc la noaptea aceea. O parte din mine știe că durerea a fost imensă, că dogoarea vâlvătăii – care cobora de pe deal și se răspândea în sat și în gospodăria lui Slavko, în grădina noastră de portocali, nimicind smochinii, migdalii și conurile de brad care, înainte să explodeze, sfârâiseră o veșnicie ca niște tăciuni aprinși – a fost insuportabilă; că dacă spui că aerul era greu de respirat este mult prea puțin; că părul de pe brațele mele era deja pârlit când focul a ajuns printre pini și s-a întins rapid pe zidul de cărămidă. Știu că am stat acolo cu fața la foc în timp ce apa se scurgea pe pereți, pe uși și pe geamurile închise, speriată de cât de repede se evapora jetul de apă, de faptul că uneori nici nu apuca să atingă casa. Dar ceea ce mi-a rămas adânc întipărit în minte e un fel de proiecție caraghioasă a imaginii mele în șlapi roșii și cu un maiou de contrabandă cu tivul zdrențuit, pe care scria mare BORN TO RUN[1], cu

[1] Născut pentru a fugi (în lb. engleză, în original)

cratița bunicii pe cap, cu furtunul în mână și cu câinele ăla alb, gras și isteric căruia îi simțeam inima zbătându-i-se puternic la subsuoară, cu jetul de apă care țâșnea din furtun și șuiera când atingea zidurile casei, încercând să țin focul cât mai departe.

Și ce mi-a mai rămas foarte clar în minte este femeia de lângă noi. La un moment dat în noaptea aceea m-am întors și am văzut-o cum se uita la mine din pragul casei ei, în timp ce eu stingeam focul. Îmi amintesc că era îmbrăcată într-un halat înflorat, iar părul alb i se desfăcuse din coc și îi atârna pe ochi, ud de transpirație în bătaia focului. Habar n-aveam de cât timp stătea acolo și mă privea, dar m-am gândit că poate vrea să mă ajute și cred că i-am zâmbit, pentru că deodată mi-a zis:

– Ce rânjești așa, scroafă ce ești?

Așa că m-am întors și am continuat să ud.

În cele din urmă, când s-a terminat totul, oamenii au reușit să facă haz și pe seama acelei seri. Au râs cu lacrimi amintindu-și întâmplarea, au făcut glume pe seama grătarului de la Slavko de-acasă – cu porcii, găinile și caprele scotocind în țarc printre tăciuni în miez de noapte –, dar nimeni n-a adus vorba de cele cinci, șase ore în care s-au trudit să mâne animalele la adăpost pentru că vâlvătaia se apropia din ce în ce mai mult, nimeni n-a adus vorba de țipetele care acopereau chiar și sunetul asurzitor al focului. Nimeni nu spune niciodată că, la vremea aceea, erau atât de siguri că războiul nu se terminase, încât preferau să-și lase animalele să ardă decât să le salveze și să le vadă apoi luate de soldați.

Până s-a luminat de ziuă, focul s-a stins sau poate a cuprins alte părți, dar, cum soarele dogorea de sus, nu aveai unde să te adăpostești de arșiță. În casă, mobila era albă de cenușă. Am pornit ventilatoarele și am tras obloanele, ca să nu mai văd panta întunecată și încremenită de deasupra casei noastre.

Bunicul s-a întors imediat după revărsatul zorilor, respirând greu, răgușit. A intrat pe poartă, a închis-o și a intrat în casă. Nu m-a îmbrățișat, ci doar și-a pus mâna pe creștetul meu și a ținut-o așa mult timp. Fața îi era plină de cenușă care îi pătrunsese peste tot, în ridurile din

jurul ochilor şi al buzelor. S-a spălat şi s-a aşezat la măsuţa din bucătărie, curăţându-şi funinginea de sub unghii, săltând căţelul pe genunchi, cu *Cartea junglei* deschisă pe o batistă în faţa lui, iar eu am pregătit nişte ouă cu pâine prăjită şi am tăiat pepene verde pentru micul dejun.

Apoi mi-a povestit din nou despre omul fără de moarte.

*

Tamponând uşor colţurile cenuşii ale Cărţii junglei *cu batista, bunicul a început să povestească:*

În '71, într-un sat foarte aproape de acesta, pe ţărmul mării, are loc un miracol. Nişte copii se joacă lângă o cascadă – o cădere mică şi învolburată de apă în adâncitura de la poalele dealurilor. Într-o bună zi, în timp ce se joacă ei acolo, copiii o văd pe Fecioara Maria în apă. Fecioara stă în picioare, cu mâinile întinse, iar copiii dau fuga acasă şi le spun părinţilor. Aşa se face că apa asta devine miraculoasă! Copiii merg zilnic la cascadă ca s-o vadă pe Fecioară şi iată că oamenii se gândesc să schimbe numele bisericii din sat, să-i spună Biserica Fecioarei din Apă. Curând începe să vină lume din toate părţile. Vin credincioşi din Spania, Italia şi Austria ca să vadă ochiul acesta de apă, să se roage în biserică şi să-i privească pe copiii care stau cât e ziua de mare holbându-se la cascadă şi spunând: „Da, o vedem, e tot aici!" Nu trece mult şi vine un cardinal s-o binecuvânteze, iar autobuzele sosesc puhoi, aducând grupuri de oameni de la spitale şi sanatorii să vadă cascada, să înoate în apă şi să se vindece. Şi mă refer la oameni foarte bolnavi, oameni cu accidente cerebrale, paralizaţi, suferinzi de inimă, bolnavi de cancer. Sunt mulţi care vin de la clinici în care se tratează tuberculoza. Sau oameni care nu mai pot nici să meargă, oameni care mai au puţin şi-şi dau duhul, căraţi cu targa. Oameni care suferă de ani de zile şi nimeni nu ştie ce au. Biserica Fecioarei din Apă le dă pături, iar ei stau cu toţii acolo, pe jos. Vezi bolnavi peste tot – în grădină, în curte, în stradă –, care nu fac nimic altceva decât să aştepte. Bolnavii stau în soare, în timp ce muştele îi bâzâie, sau cu picioarele în apă; îşi bagă chiar şi faţa în

apă, își umplu sticlele să ducă și acasă. Tu mă cunoști, Natalia. Nimic nu m-ar putea cutremura mai mult decât un om fără picioare, târându-se pe o pantă plină de stânci, ca să se căiască și să stea într-o groapă cu apă, crezând că așa se face bine.

Așa stând lucrurile, cei de la Universitate îmi cer să încropesc o echipă și să plec acolo neîntârziat. Există tot felul de riscuri, zic ei, oamenii ăștia care mai au un pic și mor sunt supuși unei tensiuni constante. Vor să înființez un centru de îngrijire și tratament, poate chiar să le oferim medicamente gratis. Pornesc, așadar, într-acolo cu douăsprezece asistente și curând ne dăm seama că locul ăsta e la naiba-n praznic, că singura clădire de pe partea aceea a muntelui e biserica și că tot ce se întâmplă acolo se întâmplă în biserică sau pe lângă ea. Nu există nici un spital în apropiere, nici un hotel – toate astea vor apărea abia în următorii douăzeci de ani. Deocamdată însă miracolul e prea recent, nu s-a gândit nimeni să profite de pe urma lui. Biserica le oferă adăpost muribunzilor, dar nu are alt spațiu unde să-i cazeze decât în criptă. Dedesubtul altarului e o ușă și pe-acolo cobori pe scări într-un beci de piatră unde morții sunt încastrați în zid precum cărămizile și tot acolo îi vezi pe muribunzi întinși pe jos și înfășurați în pături. Duhoarea te face să vrei să-ți pui capăt zilelor. Mirosul greu pe care-l emană trupurile bolnave se amestecă cu mirosul de mâncare oferită de biserică: bolnavii mănâncă mere și măsline pe care țăranii din sat le aduc tocmai din cealaltă parte a insulei, mănâncă pâine, și în tot locul domnește un miros acru care-ți intră în haine și-n păr, și de care n-ai cum să scapi.

Și ca și cum nu era destul, pe lângă muribunzii care vin aici să se roage, alte cohorte de oameni sosesc cu feribotul de pe țărm ca să se bucure, să sărbătorească și să bea în cinstea Fecioarei. Nu e noapte în care preoții să nu găsească câte șase, șapte beți pe lângă biserică. Îi adună de prin șanțuri și îi vâră într-o cămăruță din criptă ca să stea acolo și să-și revină din beție peste noapte. Fiindcă nu au ce să le facă, îi încuie acolo de teamă să nu înceapă să se plimbe prin biserică, dar îți dai seama ce se întâmplă când bețivanii se trezesc la miezul nopții pe întuneric, captivi într-o încăpere din piatră! Fac

un vacarm îngrozitor. Cât e noaptea de lungă îi auzi țipând ca bufnițele și văicărindu-se printre suspine, iar bolnavii îngrămădiți în jurul stâlpilor și pe lângă cristelniță îi aud prin pereții criptei și li se pare că morții îi cheamă și pe ei acasă.

O să vezi și tu cum e să stai într-o cameră plină cu oameni care-și dau duhul. Muribunzii nu fac decât să aștepte – și când dorm, și când sunt treji. Iar când stai lângă ei, aștepți și tu, urmărindu-le neîncetat respirația și suspinele.

În noaptea de care-ți povestesc, în cămăruța beților de alături e mai liniște decât de obicei. Le-am dat liber asistentelor ca să meargă și ele la o cină de weekend pe țărm și nu mă aștept să se întoarcă până a doua zi dimineața. E imposibil să dorm, dar mă bucur totuși că sunt singur. Nu e nimeni care să stea de veghe cu mine și să-mi amintească întruna de bolnavi. Am un felinar mic și, din când în când, merg printre șirurile de bolnavi, mă aplec și mă uit la ei. Câte unul mai face febră sau vomită, iar eu îi dau medicamente și rămân lângă el cu felinarul. Lumina îi liniștește mai mult decât medicamentele. E acolo un bărbat care tușește foarte rău și căruia nu-i dau șanse prea mari de supraviețuire. Mă gândesc că, atunci când va sosi clipa, n-o să-i pot fi de mare folos, dar ori de câte ori mă apropii de el cu lumina, tușește mai puțin.

Mă plimb așa de colo-colo și, deodată, aud pe cineva spunând:

– Apă!

E o beznă de-o tai cu cuțitul și nu-mi dau seama de unde se aude vocea, așa că zic și eu încet:

– Cine-a vorbit? Cine vrea apă?

Se scurg câteva clipe fără să primesc vreun răspuns, după care aud din nou pe cineva șoptind:

– Apă, vă rog!

Ridic felinarul, dar nu văd decât spinările și fețele bolnavilor acoperiți cu pături. Nu văd pe nimeni cu mâna ridicată, nu văd nici o pereche de ochi deschiși căutându-mă, cerându-mi apă.

– Hei! zic eu.

– Da, aici! îmi răspunde vocea. Nu vă supărați, apă!

Vocea e foarte slabă și pare suspendată undeva în aer, deasupra mea, ca și cum n-ar vrea să fie auzită și de alții. Ridic felinarul și mă mai uit o dată de jur împrejur ca să-l găsesc pe posesorul vocii, dar acesta repetă răbdător:

– Aici, domnule doctor! Apă, vă rog!

Abia atunci îmi dau seama că vocea vine din celula mică în care stau bețivii. Pe moment mă gândesc: „Vreun amărât de drojdier care s-a trezit și a reușit cumva să iasă de-acolo și acum îmi dă mie bătăi de cap". Dar când trag de ușă s-o deschid, constat că e încuiată, iar vocea îmi strigă:

– Aici sunt, domnule doctor! Aici jos!

Bâjbâind cu mâna de-a lungul peretelui descopăr un spațiu între lespezi, aproape de podea; e o deschizătură foarte mică, din care pietrele fuseseră scoase sau sparte. Ridic felinarul, dar pe partea opusă nu se vede nimic, doar întuneric de nepătruns. Îmi lipesc fața de gaură și spun:

– Ești acolo?

Vocea îmi răspunde:

– Da, domnule doctor!

Omul stă jos, în dreptul găurii și îmi vorbește de acolo, cerându-mi apă. Nu știu cum aș putea să-i dau apă prin gaura aceea mică, dar intenționez să încerc. Înainte să apuc să-i răspund, îl aud din nou:

– Ce surpriză nemaipomenită, domnule doctor!

– Poftim? întreb eu.

– Mă bucur să vă revăd, continuă el pe un ton afabil și așteaptă.

Sunt foarte derutat și mă străduiesc să-mi dau seama cine este. Mă gândesc: „Cine de la mine de-acasă ar fi în stare să plece într-un pelerinaj pe insula asta, în mijlocul pustietății, și să sfârșească în beciul cu beți?" Poate numai vreun tâmpit de iubit de-ai maică-tii, care n-o să vadă picătură de apă de la mine. Dar ceva mi se pare curios la rugămintea lui; e ceva în felul ăsta de a cere apă care mă face să mă întorc cu gândul mult în trecut. Omul are răbdare, deși eu tac îndelung, după care spune:

– Trebuie să vă amintiți de mine!

Dar eu tot nu-mi amintesc.

– Au trecut cincisprezece ani, ce-i drept, dar trebuie să vă amintiți de cafeaua pe care am băut-o. De greutățile pe care mi le-ați legat de picioare și de lac!

Îmi dau seama că e el – omul fără de moarte –, dar tac în continuare pentru că nu știu ce să zic. Se gândește probabil că nu zic nimic pentru că nu îmi amintesc, așa că repetă:

– Trebuie să vă amintiți, domnule doctor, cum am ieșit eu din coșciug!

– Desigur, spun eu, pentru că sunt deja perplex și nu vreau să mai amintească nimic de greutăți și de lac. Totul mi se pare un vis oribil, un risc absurd pe care nu eu, ci alt medic, unul tânăr și nebun, și l-a asumat demult. Mintea mea refuză pur și simplu să accepte ce se întâmplă. Ești Gavran Gailé, adaug.

– A, ce mă bucur că v-ați amintit! zice el. Mă bucur foarte mult, domnule doctor, că v-ați amintit!

– Într-adevăr, șoptesc eu, e nemaipomenit.

E un lucru din cale-afară de ciudat întâlnirea asta cu Gavran Gailé, față în față, dar pe întuneric, ca să nu-ți poți da seama dacă e el cu adevărat. Cred că înțelegi: faptul că cineva este încă în viață după ce a stat aproape o noapte într-un lac nu e de ici, de colo. Refuzi să îți explici lucrul acesta pentru că știi că n-o să mai întâlnești niciodată așa ceva, n-o să mai întâlnești niciodată pe cineva cu dublă respirație, ca peștii dipnoi! E un lucru pe care nu poți să ți-l explici și atunci nu ai cum să le explici nici altora și, uite-așa, devine ceva ce mintea refuză să mai creadă, până ce ajungi să uiți aproape cu totul de asta.

Prin urmare, omul fără de moarte vrea apă, dar eu nu găsesc nici o sticlă, nici un polonic care să încapă prin gaură. Stăm amândoi jos, eu și omul fără de moarte, tăcuți, iar lui îi e sete – îți dai seama –, dar nu se enervează deloc. Nu se plânge. Mă întreabă ce caut aici și îi spun că am venit pentru bolnavi, iar el îmi răspunde că, ce coincidență, și el la fel.

Mă gândesc să renunț, să nu aduc vorba despre asta, dar el mă întreabă:

– A murit deja?

– Cine? zic eu.

– Bărbatul care tușește, cel care trage să moară.

– Nu a murit nimeni în seara asta, mulțumesc de întrebare, și sunt sigur că nici n-o să moară.

– Vă înșelați, domnule doctor! îmi răspunde el însuflețit. O să moară trei în noaptea asta! Bărbatul care tușește, cel care are cancer la ficat și cel care pare să sufere de indigestie.

– Nu fi ridicol, zic, dar deja povestea asta începe să mă agaseze, așa că mă ridic și mă plimb, cu felinarul în mână, printre bolnavi, fără să observ nimic ciudat la vreunul dintre ei. Mă întorc și îi spun omului fără de moarte: Gata, ajunge! Eu nu mai vorbesc cu dumneata în seara asta. Nu mă interesează să primesc sfaturi medicale de la un bețiv.

– O, nu, domnule doctor! zice el spăsit. Nu sunt beat. De patruzeci de ani n-am mai pus gura pe băutură! M-au băgat aici fiindcă am făcut gălăgie azi-dimineață și n-am vrut să plec.

Nu-l întreb de ce a făcut gălăgie, dar rămân acolo, așa că el îmi zice:

– Vând cafea, înțelegeți, și azi i-am spus bărbatului care tușește că o să moară.

Brusc, îmi dau seama că-l văzusem – îl văzusem fără să știu! De câteva zile, un negustor în straie turcești venea la cascadă și vindea cafea mulțimii adunate lângă apă. Îl văzusem, dar nu mă uitasem la el cu atenție și abia acum, vorbind cu el, mi-am dat seama că parcă aducea cu omul fără de moarte, dar, la urma urmei, trecuseră mulți ani și probabil că și el se schimbase, așa că nu puteam să fiu sigur. „Nu-mi vine să cred, îmi spun, că cineva s-ar deghiza în negustor de cafea numai ca să facă o farsă macabră."

– Nu e bine ce faci, îl dojenesc eu. Oamenii care vin aici sunt foarte bolnavi. Nu trebuie să-i sperii în halul ăsta. Ei vin să se roage.

– Și totuși, ați venit și dumneavoastră aici! Asta înseamnă că nu credeți că o să primească lucrurile pentru care se roagă.

– Da, dar tot îi las să se roage, îi răspund enervat. Să nu mai faci asta! Sunt foarte bolnavi, au nevoie de liniște.

– Dar asta și fac, spune omul fără de moarte, cu asta mă ocup: le ofer liniștea de care au nevoie.

– Acum serios, cine ești dumneata, de fapt? îl întreb. Ce faci dumneata aici?

– Am venit să mă căiesc.

– Ai venit pentru Sfânta Fecioară?

– Nu, m-a trimis unchiul meu.

– Unchiul dumitale? Mereu aduci vorba de el! Chiar nu te-ai căit destul pentru nenorocitul ăla de unchi?

– Sunt în slujba lui de aproape patruzeci de ani.

„Iar începe", îmi zic, apoi cu voce tare:

– Cred că e o slujbă tare neobișnuită! Cred că-i datorezi foarte mult!

Omul fără de moarte devine foarte tăcut și, după câteva clipe, îmi răspunde:

– Bine că mi-ați amintit, domnule doctor! Și dumneavoastră îmi datorați ceva.

Felul în care rostește aceste cuvinte învăluie parcă toată încăperea într-o liniște desăvârșită. Fără îndoială, ceea ce i-am spus i-a adus aminte de pariul nostru de pe pod, încheiat cu mulți ani în urmă. Mă simt cumva păcălit, am impresia că *el* m-a făcut să spun asta. Sunt sigur că știe că nu am uitat. Și, ca să se asigure, îmi șoptește amabil:

– Cartea, domnule doctor! Ați pus rămășag pe carte!

– Știu pe ce am pus rămășag, îi zic eu.

– Bineînțeles, încuviințează el.

– Dar nu sunt sigur că ai și câștigat-o, adaug eu, enervat de pretenția lui și de reacția mea.

Îmi deschei haina și caut cartea în buzunar. O găsesc, e acolo.

– Dar chiar am câștigat-o, domnule doctor!

– Ți-am cerut o dovadă, Gavran, iar dumneata nu mi-ai dovedit nimic! Poate că tot ce-ai făcut dumneata nu este decât o șmecherie!

– Știți că nu e adevărat, domnule doctor! Ați spus că vă respectați pariurile. Condițiile au fost clare!

– Era târziu în noapte și de-abia îmi mai amintesc ce-a fost, rostesc eu. Sunt o mie de feluri în care puteai să stai la fundul apei atât de mult!

– Nu e adevărat! spune el și pentru prima oară mi se pare descurajat. Puteți să mă împușcați dacă vreți! Numai că sunt captiv aici, în beciul ăsta!

„Și acolo să rămâi, țicnitul naibii!" Mă gândesc că dimineață va trebui să chemăm pe cineva de la ospiciu, când o fi să-l scoatem din bârlogul beților. Are nevoie de ajutor, ca să nu înceapă iar să umble aiurea și să-i sperie pe bieții oameni. O s-ajungă să creadă că e diavolul – o să creadă că a venit diavolul la cascadă – și o să se creeze panică. Simt dorința să-l umilesc, îmi vine să-i cer să-și pună ceafa în dreptul găurii ca să pipăi locul unde gloanțele îl ciuruiseră ultima dată când ne-am întâlnit –, dar n-o fac. Mă simt umilit la rândul meu, pentru că nu am uitat de pariu, iar siguranța cu care se oferă să mă lase să-l împușc – și nu e prima oară – mă face să am îndoieli. Și, până la urmă, e târziu. Ce altceva am mai bun de făcut decât să vorbesc cu el?

– În regulă, îi spun.

– Ce e în regulă? întreabă omul fără de moarte.

– Hai să zicem că spui adevărul.

– Da, hai!

– Explică-mi cum e posibil. Nu poți să dovedești, așa că măcar explică-mi! Să zicem că nu poți să mori. Cum se ajunge la grozăvia asta? Te naști așa? La nașterea ta preotul zice: „Iată un om fără de moarte"? Cum se întâmplă de fapt?

– Ăsta nu e un dar cu care să te naști. E o pedeapsă!

– Mă îndoiesc că restul lumii e de aceeași părere!

– Ați fi surprins, zice el.

– Nimeni din încăperea asta n-ar fi de acord cu dumneata!

– Ba ar fi, în starea în care sunt! Să nu ai parte de moarte nu înseamnă neapărat să nu suferi!

– Aşadar, cum e posibil?

– Păi să începem cu unchiul meu, spune el domol.

– Pentru numele lui Dumnezeu, iarăşi unchiul! Hai, spune-mi despre unchiul dumitale!

– Să presupunem că unchiul meu este Moartea, şi rosteşte asta de parcă ar spune „unchiul meu este Zeljko, unchiul meu este Vladimir". Aşteaptă un pic să vadă cum reacţionez şi, pentru că nu zic nimic, continuă: Deci, presupunem?

– Da, rostesc eu într-un sfârşit, hai să presupunem că unchiul dumitale este Moartea. Cum e posibil aşa ceva?

– Este frate cu tata – şi o spune foarte natural. „Cain este frate cu Abel; Romulus este frate cu Remus; Somnul este frate cu Moartea; Moartea este frate cu tata."

– Dar cum?

– Asta nu mai e aşa important, spune omul fără de moarte. Important este că noi presupunem!

– Tocmai de aceea. Dacă eşti nepotul Morţii, presupun că te naşti fără de moarte!

– Nu, în nici un caz.

– Nu mai înţeleg nimic.

– Chiar şi aşa, asta e situaţia! Nu sunt primul nepot al Morţii şi nici unul dintre cei de dinaintea mea nu s-a născut fără de moarte!

– Am înţeles.

– Bun. Să presupunem că, având un asemenea unchi, beneficiez de anumite avantaje. Să presupunem că împlinesc şaisprezece ani şi unchiul meu îmi zice: „Acum că ai devenit bărbat, o să-ţi ofer un dar mare".

– Parcă spuneai că e o pedeapsă!

– Da, este, însă darul despre care vorbeşte el nu este nemurirea. Asta o să vină mai târziu. Unchiul îmi spune: „Orice-ţi doreşti." Iar eu mă gândesc foarte bine. Mă gândesc trei zile şi trei nopţi, după care mă duc la unchiul meu şi îi zic: „Îmi doresc să fiu un doctor mare!"

Ei, asta nu mi se mai pare plauzibil, să rogi Moartea să te facă medic, așa că îi spun:

– Adică să faci ceva care l-ar lăsa pe el fără ocupație!

– Pentru unchiul meu nu contează prea mult, îmi răspunde el, fiindcă până la urmă, chiar dacă aș vindeca toți oamenii din lume, el are ultimul cuvânt. Așa că îmi zice: „Foarte bine. O să-ți ofer darul ăsta – o s-ajungi un doctor mare, și-o să fii în stare să spui pe loc dacă un om o să trăiască sau o să moară".

– Chiar că ești primul, îi spun. Primul medic care poate prezice în mod rațional dacă își va pierde sau nu pacientul. Sincer să fiu, cred că ești chiar singurul, nu mai există altul, i-o trântesc eu arogant.

– Să știți că nu ajungem nicăieri dacă mă tot întrerupeți cu observații de-astea inteligente, îmi zice omul fără de moarte. M-ați rugat să vă povestesc despre mine și acum mă ironizați!

– Îmi pare rău, îi spun eu, pentru că foarte rar mi s-a părut atât de nerăbdător să-mi povestească ceva. Te rog, continuă!

Îl aud târșâindu-și picioarele și, mai mult ca sigur, își caută o poziție mai confortabilă ca să-și poată continua povestea.

– Unchiul îmi dă o ceașcă și îmi zice: „Uite, viața oamenilor se vede în ceașca asta. Dă-i oricui să bea o cafea din ea și, imediat ce a băut-o, o să poți vedea cărările vieții lui, călătoriile pe care le-a făcut, dacă vine sau dacă pleacă. Dacă este bolnav și se va face bine, dârele din zațul de cafea vor fi drepte și neîntrerupte. Atunci trebuie să-l pui să spargă ceașca și să-l trimiți pe drumul lui. Dar dacă i-a sosit ceasul, dârele se vor depărta unele de altele și atunci ceașca trebuie să rămână întreagă până ce omul trece de mine."

– Dar cu toții suntem muritori, dintotdeauna!

– Eu nu sunt, râde el, și sunt singurul pentru care ceașca nu arată absolut nimic.

– Dar serios acum, dârele astea din cafea care arată drumul către unchiul dumitale, pe nume Moartea, nu apar în ceașca fiecărui om în viață? Nu orice om care e în viață e și muritor?

– Dumneavoastră chiar vreți să mă faceți să par un caraghios, domnule doctor! Dârele astea apar doar în cafeaua celor pentru care

Moartea este foarte aproape. E ca şi cum, odată intrat într-o cameră, cineva nu mai poate vedea uşa şi nu mai ştie să iasă. Boala lui este fără leac. Drumul îi este hotărât.

– Şi atunci cum se face de mai ai ceaşca, îl întreb eu, din moment ce trebuie s-o spargi când un pacient e sănătos?

– Da, mă bucur că aţi întrebat, răspunde el. De câte ori cineva sparge o ceaşcă, îmi apare alta în buzunarul de la haină.

– Foarte convenabil, îi zic eu pe un ton acid, să îmi spui lucrurile astea de-acolo de unde eşti încuiat, fără să-mi arăţi nenumăratele dumitale ceşti care se multiplică!

– Şi la ce bun să vă arăt, domnule doctor? Dacă vă arăt, veţi spune că fac magii, că sunt un şarlatan. Parcă văd: dumneavoastră aruncaţi ceştile pe jos, eu vă dau altele noi din buzunar şi, în tot timpul ăsta, nu mai ştiţi cum să mă ponegriţi! Parcă văd numai cioburi peste tot! Şi, de fapt, de ce sunteţi atât de sigur că veţi avea norocul să spargeţi ceaşca în noaptea asta – şi Gavran Gailé rosteşte aceste ultime cuvinte pe un ton foarte prietenos.

Şi, deşi nu-l cred deloc, Natalia, mă trec fiori pe şira spinării. Se aşterne tăcerea. Într-un târziu îmi spune:

– Pentru numele lui Dumnezeu, ce-aş mai vrea nişte apă!

Îi răspund că nu am cum să-i dau, iar el zice:

– Nu-i nimic, nu-i nimic! Aşadar, iată-mă cu ceaşca mea, ajuns mare doctor, capabil să spun cine-o să moară şi cine-o să trăiască, lucru care, la vremea aceea, era fără doar şi poate o mare realizare. Primii care mă caută sunt sătenii, oameni cu suferinţe minore şi spaime grozave, pentru că îi sperie tot ceea ce nu înţeleg. Unii rămân în viaţă, alţii mor; dar ceea ce-i miră cel mai mult este că, atunci când alţi medici le spun că sigur vor muri, eu le spun că, în ciuda probabilităţilor, vor supravieţui. Şi se plâng, şi se dau de ceasul morţii, şi de multe ori mă-ntreabă: „Cum mai pot eu, domnule doctor, să trăiesc când mi-e aşa de rău?“ Dar până la urmă se fac bine şi îmi mulţumesc. Şi, desigur, nu dau niciodată greş cu prezicerile mele. În scurt timp, cei care se vor face bine ajung să nu mai aibă nici o îndoială şi faptul în sine devine un fel de leac pentru ei.

– Adică certitudinea, spun eu.

– Da, exact, certitudinea, repetă Gavran Gailé. Încet-încet, chiar și cei a căror soartă e pecetluită devin convinși că eu pot face minuni și mulți îmi zic: „Ai salvat-o pe soră-mea, pe taică-meu, dacă nu mă poți ajuta și pe mine, atunci e clar că trebuie să mă duc!" Și, deși sunt foarte tânăr, mă cunoaște toată lumea și încep să mă viziteze și meseriașii, apoi artiștii – pictori, scriitori, cântăreți – și negustorii, după care magistrații și consulii, până ajung să consult lorzi și duci și, o dată, chiar pe rege. „Dacă nu poți să mă ajuți, îmi spune regele, atunci sigur trebuie să mă duc" și după șase zile este înmormântat, plecând de pe lumea asta cu zâmbetul pe buze. Și abia atunci îmi dau seama că, atunci când vine vorba de unchiul meu, oamenii trăiesc aceeași spaimă fără margini.

Un bolnav începe să tușească, apoi se oprește, dar îl aud respirând greu, cu gura deschisă.

– ... Dar cea mai mare spaimă a oamenilor e incertitudinea, continuă Gavran Gailé. Pe de-o parte, faptul că nu știu sigur dacă se vor întâlni sau nu cu unchiul meu; pe de alta, gândul la propria lor pasivitate. Ajung să se întrebe dacă au făcut tot ce era omenește posibil, dacă și-au descoperit boala la timp, dacă au fost la cei mai buni doctori, dacă au luat cele mai bune medicamente sau dacă s-au rugat cum trebuie.

– De-aia vin aici, în locul ăsta, zic eu.

Dar omul fără de moarte nu mă aude.

– Și între timp, ca urmare a spaimei lor, eu devin o persoană cunoscută și respectată. Tot regatul știe că sunt un mare tămăduitor și un medic onest care nu ia bani atunci când nu mai e nimic de făcut.

– Eu n-am auzit niciodată de dumneata, rostesc eu.

– Asta se întâmpla cu foarte mulți ani în urmă, spune el fără șovăire. E incredibil.

– Și ce se-alege până la urmă de profesia asta perfectă?

– Fac eu o greșeală, bineînțeles.

– Nu cumva e vorba de-o femeie?

– Ba da, cum de-ați ghicit?

– Cam aşa se-ntâmplă, am mai auzit poveşti din astea!

– Nu cred că seamănă întru totul cu a mea, îmi zice el vesel. De data asta, e de-adevăratelea! De data asta mi s-a întâmplat mie! Da, e vorba de-o tânără, fiica unui negustor bogat de mătăsuri, care cade la pat şi toţi medicii îi spun că nu mai are nici o şansă. S-a îmbolnăvit subit şi nu mai e nici o speranţă pentru ea, zic cu toţii. Pur şi simplu, a fost lovită dintr-odată de o febră mare, o durere năprasnică în ceafă şi în moalele capului.

– Şi ce avea? îl întreb eu.

– La vremea aceea bolile nu prea aveau nume, îmi răspunde Gavran Gailé. Când nu ştiai boala, pur şi simplu spuneai că Moartea ţi-a pus capăt zilelor. Toată lumea o îndrăgeşte pe tânăra asta care tocmai urma să se mărite. Îmi dau seama că taică-său m-a adus la căpătâiul ei ca să-şi împace cugetul, să poată spune că a făcut tot ce se putea. Femeia e foarte tânără şi foarte speriată. Dar nu a renunţat. Deşi toţi cei strânşi în jurul ei aşteaptă să le spun că asta e, că e cazul să se resemneze, ea nu vrea altceva de la mine decât să înţeleg că nu e pregătită să părăsească lumea asta.

Eu nu mai zic nimic, iar omul fără de moarte povesteşte mai departe:

– Îi dau să bea cafea şi mă uit pe fundul ceştii. Şi iată, o călătorie o aşteaptă. Toate dârele o arată clar, soarta îi e pecetluită, iar ea e din ce în ce mai bolnavă şi mai slăbită. Dar nu renunţă nici măcar când îi spun ce văd, nici când îi spun că eu nu mă înşel niciodată. Nu-şi pierde cumpătul şi nici nu mă dă afară, în schimb, trei zile şi trei nopţi se agaţă cu disperare de refuzul ei, în timp ce eu fac tot posibilul să-i ofer o cât de mică alinare. Gavran Gailé tace o vreme, după care continuă: Mie nu-mi trebuie trei zile să mă îndrăgostesc de ea, una e de ajuns. În cea de-a treia zi sunt tot lângă ea, iar singurul lucru care-o mai ţine în viaţă e furia pe care o simte şi care pe mine mă umple cu şi mai multă disperare, cu şi mai multă iubire. E atât de slăbită, încât atunci când îi spun să-şi spargă cana, trebuie s-o ţin de mână ca s-o ajut, iar ea se chinuie s-o lovească de trei ori de marginea patului până reuşeşte s-o spargă şi, chiar şi aşa, tot nu o sparge de tot.

Tace din nou și îl aud cum încearcă să-și facă loc acolo, în întuneric, pe podeaua cămăruței.

– Bănuiesc că unchiul dumitale s-a supărat rău, zic eu.

– Da, s-a supărat, răspunde omul fără de moarte, dar nu atât de rău cum avea să se supere mai târziu. M-a avertizat: „Ce ai făcut tu e vrednic de dispreț, m-ai trădat. Dar pentru că ești tânăr și foarte îndrăgostit, te iert, dar numai de data asta".

– Foarte generos din partea lui!

– Da, mai mult decât generos. Dar, bineînțeles, după cum aveam să mă conving, iubita mea nu avusese o boală trecătoare, ea chiar *era* bolnavă. Și, după ce fugim împreună, după ce începem o nouă viață, se întâmplă din nou, cade iar la pat. Îi dau cafeaua. Văd limpede ce îmi arată ceașca, negru pe alb, ca un bilet de ordin. Și, cu toate acestea, o ajut iar să spargă cana. Ce-aș mai fi fost eu pe lume fără ea? Și atunci vine unchiul meu care îmi strigă: „Ești nebun, tu nu ești fiul fratelui meu! Te-am iertat o dată, dar nu o s-o mai fac. De azi înainte nu mai am nevoie de tine și nu te mai vreau. Ție nu-ți va suna niciodată ceasul și toată viața ta va fi o căutare. Vei căuta, dar nu vei găsi nicicând ceea ce cauți". Și aici omul fără de moarte râde, iar eu simt o liniște grozav de apăsătoare pogorându-mi-se în creier. Vedeți dumneavoastră, spune el, de data asta unchiul îmi ia femeia iubită și, ani la rând, îmi continui viața crezând că la asta s-a referit când a spus că voi căuta și nu voi găsi: că nu o voi regăsi niciodată pe iubita mea sau pe cineva ca ea. Abia după vreo șase, șapte ani observ că mâinile, părul îmi sunt neschimbate. La început doar bănuiesc ce s-a întâmplat. Apoi bănuiala mi se confirmă.

– Cum? îl întreb eu fără grabă. Cum ți se confirmă?

– Mă arunc de pe o stâncă din Napoli, răspunde el sec. La contactul cu pământul, sunt încă în viață.

– Și cât de înaltă e stânca? continui eu să-l întreb, dar nu-mi răspunde.

– Tot mai am ceașca și îmi văd în continuare de viață, convins că unchiul mă va ierta cu timpul. Anii trec și, deodată, realizez că

nu le mai dau ceaşca celor despre care sunt sigur că o să supravieţuiască, ci celor despre care sunt sigur că vor muri.

– Şi de ce faci asta? întreb eu.

– Caut compania muribunzilor, fiindcă am impresia că printre ei o să-l găsesc pe unchiul meu. Numai că el nu se lasă văzut. Dar pe cei morţi de curând îi recunosc, îi văd zile-n şir. Abia târziu am început să-mi dau seama ce-i cu ei, pentru că, evident, ca medic nu-i observam. Dar cred că unchiul meu o face intenţionat, fiindcă îi văd acum stând singuri pe câmp, pe lângă cimitire şi pe la răspântii, aşteptând să le treacă cele patruzeci de zile.

– De ce la răspântii? întreb eu.

Pare un pic mirat de ignoranţa mea.

– La răspântii se întâlnesc toate drumurile vieţii, acolo se schimbă viaţa. În cazul lor, viaţa devine moarte. Acolo se întâlneşte unchiul meu cu ei la sfârşitul celor patruzeci de zile.

– Şi în cimitire?

– Uneori morţii sunt confuzi, nu ştiu unde se duc. Sunt atraşi în mod firesc către trupurile lor. Şi când plutesc aşa în derivă, eu îi adun.

– Cum îi aduni? întreb eu.

– Pe rând, îmi răspunde. Pe rând, acolo unde se întâlnesc de obicei. În spitale, în biserici. În mine, când se prăbuşesc. Îi adun şi-i ţin cu mine cele patruzeci de zile, apoi îi las la o răspântie pentru unchiul meu.

– Ai vreunul cu dumneata acum? zic.

– Zău, domnule doctor, face el dezamăgit.

Mă simt puţin ruşinat că am glumit pe seama morţilor.

– De ce-i mai aduni dacă oricum ajung la unchiul dumitale?

– Pentru că aşa îi e şi lui mai uşor, răspunde omul fără de moarte, să ştie că morţii sunt în siguranţă, să ştie că sunt pe drum. Uneori, când pribegesc, nu mai găsesc drumul spre casă şi se rătăcesc după cele patruzeci de zile. E greu să-i găseşti apoi; devin răi şi plini de spaime, iar răutatea asta se transmite şi celor vii, celor dragi lor. Din vocea lui Gavran Gailé răzbate o mare tristeţe, de parcă şi-ar fi pierdut propriii copii. Apoi cei vii împlinesc ritualurile cuvenite.

Le dezgroapă trupurile pentru pomenire; le pun în mormânt diverse lucruri; dau bani în amintirea lui. Uneori toate astea ajută. Uneori spiritul își află calea și atunci vine cu mine la răspântie, chiar dacă e mort de ani buni. Și aici Gavran Gailé adaugă: Recunosc că trag nădejde că în felul acesta unchiul mă va ierta.

Mă gândesc că, dacă este adevărat – deși nu este –, nici că putea să găsească un mod mai inspirat să spună povestea asta în care trece atât de generos și de bun când, de fapt, el nu caută decât să-și atingă propriul scop. Dar, evident, nu-i dezvălui ce-mi trece prin cap. În schimb, întreb:

– De ce le spui c-o să moară?

– Ca să se pregătească, vine răspunsul. Ca să-i ajut să facă această trecere. Vedeți dumneavoastră, în sufletul oricărui om se dă o luptă. Dar atunci când știe ce-l așteaptă, când se gândește pe îndelete la asta, atunci lupta e mai ușoară.

– Și totuși, zic eu, nu mi se pare corect să-i sperii, să-i pregătești în felul ăsta pentru pedeapsa care urmează.

– Dar să mori nu e o pedeapsă, răspunde el.

– Poate pentru dumneata, zic și, dintr-odată, simt că m-am înfuriat. Pentru că dumitale nu-ți este permis să mori!

– Se vede treaba că noi doi nu ne înțelegem, oftează el. Mi-a mai spus asta și de fiecare dată o face cu foarte multă răbdare. Morții au parte de cinstire și de iubire. Ei le oferă celor vii o anumită siguranță. Odată ce-ai băgat ceva în pământ, domnule doctor, știi sigur că-l vei găsi tot acolo!

Aș vrea să-i spun: „Și viii au parte de cinstire și de iubire", dar povestea asta durează deja de prea mult timp și am impresia că și el e de aceeași părere.

– Domnule doctor, mi se adresează el de parcă tocmai a terminat de mâncat și s-a ridicat de la masă, vă rog să mă lăsați să ies.

– Nu pot, îi zic.

– Dar trebuie, vreau apă.

– E imposibil. Crezi că, dacă aveam cheile, nu te lăsam să ieși și nu-ți dădeam apă până acum? Dar apoi mă întreb dacă, presupunând

că aş fi avut cheile, l-aş fi lăsat într-adevăr să iasă. Nu-i spun ce gândesc: că mă bucur că nu are cum să iasă, că nu poate să-mi ia cartea – deşi eu tot mai cred că n-am pierdut pariul. Apoi îi zic: Chiar dacă te-aş crede – deşi nu e cazul –, cum o să justific faptul că l-am eliberat pe cel care a venit aici să-mi conducă pacienţii la mormânt?

Omul fără de moarte începe să râdă.

– Nu contează unde sunt eu – afară sau înăuntru; ei tot au să moară, îmi zice. Nu eu le dictez plecarea, eu doar le-o fac mai uşoară. Ţineţi minte, domnule doctor: bărbatul care tuşeşte, cel care suferă de cancer la ficat şi cel care pare să aibă indigestie.

Parcă ne-am juca Nave cu bolnavii. Îi spun ce cred sperând că o să-l fac să râdă un pic, dar el zice doar atât:

– Data viitoare, domnule doctor, să nu uitaţi că mi-aţi rămas dator!

Rămân mult timp lângă deschizătura aia şi sunt sigur că a adormit. Mă ridic şi îmi continui turul printre bolnavi. Dar, Natalia, îţi spun foarte sincer, în noaptea aia se duc pe rând: bărbatul care tuşea, cel care suferea de cancer la ficat şi cel care părea să aibă indigestie. Exact în ordinea asta şi, până să-şi dea duhul şi ultimul dintre ei, călugării s-au întors deja şi mă ajută, ducând la bun sfârşit ritualurile, închizându-le ochii şi încrucişându-le mâinile pe piept, şi toţi bolnavii din jur sunt cuprinşi de spaimă, se pipăie peste tot şi mă întreabă: „Nu-i rândul meu acum, nu-i aşa, domnule doctor?“

Până s-apuc eu să mă uit după omul fără de moarte, monahii descuiaseră deja celula şi le dăduseră drumul beţivanilor, iar Gavran Gailé nu mai e de mult acolo.

7

MĂCELARUL

Când Luka şi Jovo s-au întors de pe munte, aducând arma fierarului mort – despre a cărui soartă minţiseră cu bună ştiinţă, descriindu-i în detaliu ultimele clipe de viaţă, într-un mod atât de sugestiv încât, mult timp după ce războiul se încheiase, nişte poveşti incredibile despre îndemânarea şi curajul fierarului încă mai circulau prin satele vecine –, bunicul s-a simţit uşurat să afle că vânătoarea eşuase. După-amiaza şi noaptea în care vânătorii fuseseră plecaţi pe munte trecuseră foarte greu, iar în răstimpul acesta bunicul nu făcuse altceva decât să mediteze la întâlnirea din afumătoare cu tigrul. De ce o găsise pe fată acolo? Era de mult timp acolo? Şi dacă da, oare ce făcea?

Ştia sigur că fata nu voise să-i facă rău tigrului, că îi zâmbise cu subînţeles când devenise limpede că tigrul fugise. Bunicul se gândea ce să-i spună când se mai întâlneau, cum s-o întrebe – deşi ştia că ea nu putea să-i răspundă – ce văzuse acolo şi cum era tigrul. Acum aveau ceva în comun: tigrul.

Nu se îndoia că avea s-o vadă la slujba de comemorare a fierarului. Era duminică după-amiază şi bunicul stătea în picioare, în fundul bisericii, unde aerul era înăbuşitor, lipit de goblenurile albe atârnate pe pereţi, cercetând pe rând feţele înroşite de ger ale enoriaşilor, dar nu o vedea. Nu a văzut-o nici afară, când au ieşit, şi nici în săptămâna următoare, la târgul de miercurea.

Ce nu ştia bunicul era că, în afară de armă, Luka mai adusese ceva de pe munte: spata de porc din care tigrul mânca atunci când vânătorii îl găsiseră în luminişul din pădure. Bunicul nu ştia că, în după-amiaza în care Luka s-a întors, după ce acesta a intrat în casa de la marginea păşunii peste care se aşternuse o tăcere ca de mormânt, a lăsat încet, fără grabă, arma fierarului lângă uşă şi i-a fluturat fetei surdomute spata de porc pe dinaintea ochilor, iar ea a îngenuncheat într-un colţ, frângându-şi mâinile. Bunicul nu ştia că, după ce-i dislocase acesteia umărul, Luka o târâse de păr până în bucătărie şi îi băgase mâinile în sobă.

Bunicul habar nu avea de toate acestea, dar oamenii din sat ştiau, fără ca măcar să vorbească despre asta, că Luka era un bătăuş. Oamenii băgau negreşit de seamă când fata dispărea cu zilele, când apărea apoi cu nasul vânăt ori cu câte-o pată roşie de sânge care-i întina albul ochiului, şi nu le era greu să ghicească tot ce se întâmpla acasă la Luka.

Aş putea să simplific lucrurile. Aş putea să spun: „Luka era un bătăuş şi şi-a meritat soarta" – şi, într-o anumită măsură, o asemenea afirmaţie ar fi îndreptăţită. Dar pentru că încerc să înţeleg acum ceea ce nu ştia bunicul atunci, cred că e mult mai important să pot spune: „Luka era un bătăuş şi iată de ce".

Ca mai toată lumea din sat, Luka se născuse în Galina, în casa părintească în care avea să trăiască apoi până la moarte. De când văzuse lumina zilei şi până a închis ochii, viaţa pentru Luka a însemnat satârul, masa de măcelărie şi mirosul sângelui toamna, când se sacrificau animalele. Chiar şi în timpul celor zece ani plini de speranţă petrecuţi departe de casă, sunetul unei tălăngi în piaţa publică îi producea o reacţie viscerală, mult prea intensă pentru a fi o simplă nostalgie.

Al şaselea fiu al unui tată născut al şaptelea, Luka şi-a ratat norocul la mustaţă şi a pătimit toată viaţa de pe urma acestui lucru. Tatăl său, Korčul, era un bărbat uriaş, cu barbă şi nişte dinţi mari – singurul om din casă pe care-l auzise râzând şi nu oricum, ci numai când nu

era cazul. În tinerețe, Korčul petrecuse cincisprezece ani „în armată" – când era întrebat, spunea mereu doar „în armată", fiindcă nu voia să se știe că, de fapt, se înrolase de mai multe ori ca voluntar și nu fusese prea selectiv cu aliațele sau scopurile taberei de partea căreia luptase câtă vreme vedea flamura turcească fluturând în depărtare deasupra trupelor inamice. De-a lungul anilor adunase o colecție impresionantă de artefacte otomane de război, iar duminica dimineața îl găseai fără excepție sus, pe coasta dealului, la cârciuma din sat, la o cafea și un păhărel de *rakija,* împărtășind povești de război cu alți veterani, mereu dornic să scoată pe masă cine știe ce gloanțe, vârfuri de lance ori lame de pumnal și să povestească cum le câștigase el în luptă. Cu mult înainte ca Luka să vină pe lume, oamenii vorbeau că în tezaurul lui Korčul s-ar găsi niște obiecte ale căror origini se pierdeau în negura vremurilor – coifuri, vârfuri de săgeți, zale – și că în timpul liber măcelarul își mărea colecția jefuind morminte și săpând pe vechile câmpuri de luptă după haine și arme ale unor ostași morți de secole. Bineînțeles că acest lucru era un păcat de neiertat care avea să-i atragă multe blesteme. De aceea, spuneau sătenii, nici unul dintre copiii lui Korčul nu avea să supraviețuiască și să facă la rândul său copii.

Din același motiv, oamenii – văzând cum stăteau lucrurile în casa lui Korčul – nu se împăcau deloc cu căsătoria lui Korčul cu Lidia, mama lui Luka. Aceasta era o femeie plinuță, cu ochi blânzi, născută în Sarobor ca fiică a unui negustor, cu o fire pașnică, cuviincioasă și dreaptă, a cărei viață nomadă și îmbelșugată din tinerețe se schimbase brusc după ce tatăl ei dăduse faliment. Își iubea copiii cu înfocare, însă cel mai mult îl îndrăgea pe mezin – un privilegiu de care Luka nu se bucurase decât trei ani, pierzându-l după nașterea primei și unicei fiice a familiei. Înaintea lui Luka se mai născuseră cinci frați, iar cel mai mare avea cu zece ani mai mult decât el. Privindu-i cum acced, unul după altul, la ritualurile bărbăției impuse de Korčul, Luka și-a dat seama că era mai atras de ideile mamei, de poveștile despre călătoriile pe care aceasta le făcuse în copilărie, de insistența ei de a avea o educație, de importanța istoriei și de sfințenia cuvântului scris.

Prin urmare, Luka a crescut ştiind că lumea era mai mare decât ceea ce cunoştea el. Pe măsură ce începea să înţeleagă mai bine ce-şi dorea de la viaţă, şi-a dat seama că tatăl lui – un om temut, respectat, dar analfabet – nu avea habar de lumea aceea mai mare şi nu le găsise copiilor săi nici un loc în ea. În timpul petrecut cu tatăl său, învăţând alături de fraţii săi ce înseamnă viaţa de măcelar, a înţeles că ştiinţa celui dintâi se reducea la cum să taie carnea cu diversele tipuri de cuţite din măcelărie, cum să recunoască un animal bolnav, cum să identifice carnea stricată şi care este cea mai bună metodă de jupuire a animalelor. Lui Luka ignoranţa aceasta a părintelui său i se părea de o mare urâţenie, iar lipsa lui de interes faţă de orice, cu excepţia trofeelor de război, din cale-afară de vulgară. Astfel, a ajuns să deteste obiceiul lui Korčul de a nu-şi spăla şorţul sau de a mânca pâine cu unghiile pline de sânge uscat. În timp ce fraţii lui se distrau pocnindu-se în cap cu ce se nimerea, Luka îşi trecea timpul citind cărţi de istorie şi de literatură.

Chiar dacă nu-i plăceau obiceiurile din familia sa, Luka nu avea cum să le evite. La zece ani ştia deja să sacrifice oi, iar când a împlinit paisprezece ani, tatăl său i-a dat un cuţit de pâine şi l-a încuiat în şopron cu un taur tânăr căruia îi pusese piper în nas, în virtutea unei tradiţii care data de generaţii întregi. La fel ca fraţii săi, Luka trebuia să supună taurul şi să-l ucidă cu o singură lovitură de cuţit aplicată în creştet. Luka fusese dintotdeauna înspăimântat de ritualul acesta – de violenţa şi de absurditatea lui –, dar nădăjduise că, în ciuda constituţiei sale fragile şi a mâinilor subţiri, avea să aibă cine ştie ce succes nesperat, vreo răbufnire miraculoasă de forţă care să-l ajute să iasă cu bine din încercare. Dar taurul s-a năpustit din fundul grajdului şi l-a trântit pe Luka în colbul de la picioarele măcelarului şi ale celor cinci fii mai mari, alături de care se mai holbau vreo douăzeci, treizeci de săteni veniţi să asiste la spectacol. Unul dintre cei prezenţi avea să-mi spună apoi că a fost ca şi cum ai fi privit un tanc intrând într-un stâlp. (Am bănuit încă de-atunci că analogia asta extrem de plastică trebuie să fi apărut abia la vreo zece ani de la incident, când martorul cu pricina a avut ocazia să vadă pe

viu primul tanc.) Luka a apucat animalul de creștet, sprijinindu-se cu brațele de coarnele acestuia. Taurul – simțindu-se probabil sigur de victorie – s-a lăsat în genunchi cu tot cu Luka, măturând pământul cu el, izbindu-l de lăzi, de iesle și de baloții de fân până când un doctor care sosise tocmai de la Gorchevo s-a urcat în șopron și a înfipt un topor în spinarea curbată a taurului. Luka s-a ales cu o contuzie și trei coaste rupte, iar câteva zile mai târziu, într-o criză de nervi, Korčul i-a rupt și mâna stângă.

După episodul acesta Luka și-a cumpărat o guslă[1] veche de la un țigan și a plecat pe câmp să pască oile câtorva familii din sat care-l tocmiseră cioban. Probabil că mare parte din povestea asta s-a pierdut în timp, dar oamenii spun că era prea blând, că vorbea prea încet, iar mintea nu-i stătea decât la serile tihnite pe care și le petrecea cântând la gusla lui cea nouă. Una-două își lepăda hainele și pornea la scaldă cu alți băieți în lacul aflat mai sus de pășune, deși nimeni nu avea să le reproșeze vreodată această ușurătate și camarazilor lui – lucru deloc de mirare dacă ne gândim că tinerii din generația lui Luka sunt tații celor care spun acum aceste povești.

În plus, lui Luka i se dusese vestea că stătea vara sub copaci și compunea cântece de dragoste. Deși nu părea îndrăgostit, iar talentul lui de cântăreț nu era pe măsura celui de poet, i-am auzit pe mulți susținând că era un muzician pe cinste. Sunt oameni care se jură că, dacă-l auzeai cântând la guslă, chiar și fără versuri, ți se umpleau imediat ochii de lacrimi. Se zice că într-o primăvară – și aceasta, ca multe alte lucruri spuse în semn de admirație, este probabil o minciună – un lup a venit să vâneze pe pășune, iar Luka, în loc să arunce cu pietre și să strige după câinele lui taică-său, l-a supus cu muzica sa.

Când mă gândesc la copilul Luka, mi-l imaginez uneori ca pe un băiat palid și slab, cu ochi mari și buze cărnoase, genul de băiat pe care-l vezi stând desculț și îmbrățișând un miel într-o pictură pastorală. Nu e greu să ți-l imaginezi așa când îi auzi pe oamenii din sat

[1] Vioară sârbească cu o coardă (n.tr.)

povestind despre cântecele lui, despre muzica lui solemnă şi matură. În această imagine din copilărie, Luka e unul dintre fiii preaiubiţi ai Galinei. Poate că oamenilor le vine mai uşor să şi-l aducă aminte ca pe un băiat blând, şi nu ca pe tânărul îndârjit care trebuie să fi devenit, ca pe adolescentul deznădăjduit de viaţa lui meschină sau, mai apoi, ca pe bărbatul cu şorţ roşu care îşi snopea în bătaie mireasa surdomută.

Un lucru e sigur: Luka era îndeajuns de întârâtat, de hotărât şi de priceput la instrumentul său încât la şaisprezece ani să plece din Galina către portul Sarobor, în speranţa că va deveni cântăreţ la guslă.

La vremea aceea cântăreţii la guslă formau un grup de tineri din toate provinciile învecinate, reuniţi prin cine ştie ce miracol, şi care se strângeau noapte de noapte pe malurile râului Grava ca să cânte muzică populară. Luka auzise prima oară de aceştia de la mama lui care-i spunea că sunt artişti, filosofi, iubitori de muzică şi, ani la rând, îşi dorise să li se alăture. Fără ca tatăl lui să se împotrivească – tată care nu-i mai adresase nici un cuvânt de la incidentul cu taurul –, Luka a străbătut aproape cinci sute de kilometri pe jos ca să ajungă la ei. Şi-i imagina ca pe nişte bărbaţi cu feţe grave care şedeau pe dig cu picioarele în apa limpede şi cântau despre dragoste, foamete şi moartea tristă şi îndepărtată a strămoşilor lor, care ştiau multe, dar nu atât de multe încât să păcălească Moartea, secătura aia cu inimă haină care îi cheamă pe toţi la ea, fără părtinire. Asta era viaţa – singura viaţă – pe care şi-o dorea Luka şi care mai mult ca sigur avea să-l ducă foarte departe, poate chiar în Oraş.

În prima săptămână petrecută în Sarobor, Luka a închiriat o odăiţă cu pereţii subţiri deasupra unui bordel din partea estică a oraşului şi a aflat că exista o ierarhie bine stabilită în rândul artiştilor de pe râu. Muzicanţii nu trăiau, cum crezuse el, într-o atmosferă prietenească, propice schimbului de cântece şi cunoştinţe, şi nici nu erau guslari în adevăratul sens al cuvântului. În loc să descopere nişte trubaduri solitari cântând la vioara cu o singură coardă pe care el ajunsese să o cunoască şi să o iubească, găsise două grupări ostile: una care prefera muzica de alămuri venită de la apus şi

o alta care rămăsese devotată instrumentelor cu coarde ce aminteau de moștenirea otomană. Cele două grupări, care numărau cam douăzeci de membri fiecare, se adunau în fiecare seară pe malurile râului și începeau să cânte. Pe măsură ce se înnopta, iar cheflii îmbătați de parfumul și de căldura umedă a râului se revărsau în stradă, fiecare formație avansa câte un pic pe pod. Puțin câte puțin, cântec după cântec, dans după dans, muzicanții înaintau pe suprafața pietruită a podului, iar ritmul cu care înainta fiecare taraf era dictat exclusiv de numărul spectatorilor, de grația celor care se simțeau chemați la dans și de entuziasmul trecătorilor care se opreau să se alăture corului. Cântecele în sine nu erau, cum sperase Luka, niște meditații grave asupra naturii capricioase a dragostei sau a greutăților vieții sub otomani, ci cântece de pahar care încurajau frivolitatea, cum ar fi *S-a dus și cel din urmă fiu* sau *Acum că a trecut furtuna (Viața merge înainte)*.

În ceea ce-i privește pe muzicanți, lucrurile erau și mai complicate. Luka nu se așteptase să descopere niște lepădături fără de Dumnezeu, jerpeliți și cu mințile rătăcite de băutură. Cei mai mulți erau pribegi și se schimbau foarte des, pentru că la fiecare șase luni ba se îndrăgosteau și se însurau, ba mureau de sifilis sau de tuberculoză și cel puțin unul dintre ei era arestat pentru cine știe ce fărădelege, după care era spânzurat în piață spre a servi drept exemplu celorlalți.

Noapte de noapte se alătura instrumentiștilor, cu gusla tăcută în mână, fără să cânte – doar de două, trei ori a încercat câteva acorduri –, și astfel a ajuns să-i cunoască pe cei mai vechi dintre ei, cei care veneau pe pod de ani de zile. Era un individ care cânta la darabukă[1], un turc cu părul dat cu briantină care făcea senzație printre fetele de bani gata. Mai era și un puști blond cu părul creț, al cărui nume nimeni nu-l știa exact și care avea limba tăiată în urma săvârșirii unui misterios păcat, dar care se descurca de minune la tamburină. Grickalica Brkić cânta la acordeon și, ori de câte ori

[1] Tobă de dimensiuni mici, de formă conică, din ceramică, foarte răspândită în Orientul Apropiat și care provine din Egiptul antic. (n.tr.)

vreo femeie mai durdulie şi mai pieptoasă se oprea să-l asculte, începea să clănţăne din dinţi, asigurându-şi un acompaniament foarte interesant. Scripcarul era cunoscut sub numele de Călugărul. Unii susţineau că părăsise ordinul benedictin, fiindcă Domnul îl chemase să cânte, nu să îngâne rugăciuni. Dar adevărul e că porecla i se trăgea de la înfăţişarea sa extrem de ciudată: deşi avea numai treizeci de ani, nu avea nici un fir de păr de la frunte până la urechi, nici măcar sprâncene, şi asta din cauza unei dezastruoase nopţi de beţie când hotărâse că cineva trebuia să urce şi să toarne gaz pe coşul casei în timp ce el urma să aprindă focul jos, în cămin.

Nici unul nu avea habar de istorie sau de artă şi nici nu nutrea ambiţii prea mari. Nici unul nu era foarte interesat de acel instrument tradiţional pe nume guslă sau de rolul ei în poezia epică, dar cu toţii considerau că avea să adauge o notă interesantă grupului lor de muzicanţi amatori. Luka a cântat alături de ei luni bune, cot la cot cu Călugărul, până când lumea a înţeles că n-avea de gând să mai plece şi până când a câştigat simpatia tuturor cântăreţilor cu vechime, devenind confidentul şi camaradul lor de pahar, dar şi un poet recunoscut.

Astfel, Luka a rămas devotat guslei şi visului său de a câştiga o poziţie care să-i asigure notorietatea. La un moment dat şi-a dat seama că oamenii din Sarobor începeau să se plictisească de cântecele lui triste, dar n-a încetat să creadă că alţii, de aiurea, de-abia aşteptau să-l audă cântând. În după-amiezile toropite de căldură, când tovarăşii săi dormeau în pivniţa cârciumilor, la umbră sau în braţele unor femei necunoscute, Luka şi-a propus să caute guslari autentici. Aceştia erau nişte bătrâni uscăţivi care nu mai cântau de mult şi care-l goneau de la uşile lor. Dar Luka nu s-a lăsat cu una, cu două; a continuat să revină şi să se roage până când, în cele din urmă, i-a înduplecat. După mai multe păhărele de *rakija,* purtaţi înapoi în timp de susurul râului şi de vederea vaselor care aduceau cohorte de negustori pe cotul înverzit al malului, bătrânii luau gusla în mână şi începeau să cânte.

Se lăsa furat de mişcările măiestrite ale mâinilor lor, de bătaia blândă a tălpilor lor pe pământ, de tânguirea înfiorată a glasurilor

lor care depănau istorii vechi ori plăsmuite pe loc. Cu cât petrecea mai mult timp alături de ei, cu atât era mai convins că așa voia să-și trăiască viața până la moarte; cu cât bătrânii îi lăudau mai mult priceperea, cu atât reușea să se împace cu el însuși, să-și tolereze originile nefericite și să accepte nepotrivirea dintre dragostea pe care o cânta și indiferența pe care o simțea față de toate femeile, de la fetele cu văl care-i zâmbeau pe pod până la târfele care i se așezau pe genunchi când stătea la masă în cârciumile frecventate de muzicanți.

Fiindcă n-a reușit să strângă destui bani ca să plece de-acolo, s-a văzut nevoit să rămână în Sarobor. La început a stat un an, apoi încă doi, trei cântând pe la nunți, compunând serenade și zbătându-se pentru un loc pe pod.

Au trecut cam zece ani în felul acesta, până când i-a apărut în cale femeia care avea să-i distrugă viața. Era fiica unui bogat negustor turc de mătăsuri, Hassan Effendi, o fată încântătoare, inteligentă și năvalnică, pe nume Amana. Ajunsese o adevărată legendă în oraș, pentru că, la vârsta de zece ani, jurase să rămână pe vecie fecioară și să-și petreacă restul vieții studiind muzică, poezie și pictând – lucru pe care nu-l făcea prea bine, dar care se bucura oricum de apreciere. Obiceiurile ei erau cunoscute de-a fir a păr de toată lumea – în primul rând pentru că Hassan Effendi era un individ slobod la gură și, în fiecare zi când mergea să-și bea ceaiul, dădea în vileag alte și alte trăsnăi ale Amanei, pe care fără îndoială le mai și înflorea. Astfel, fata era în permanență subiectul bârfelor din târg, ajungând faimoasă pentru aroganța, istețimea și farmecul ei; pentru natura ei sensibilă și capricioasă; pentru îndârjirea și ingeniozitatea cu care știa exact când să amenințe că se sinucide, ori de câte ori tatăl ei îi mai aducea câte un pretendent; pentru că se furișa fără văl din casă ca să se alăture mulțimii zgomotoase de pe pod, obicei pe care i-l cunoștea toată lumea, mai puțin Hassan Effendi.

Luka o văzuse de câteva ori de la distanță – auzise povești despre ea și o recunoscuse drept fata cu ochi frumoși, cu coadă împletită și cu zâmbetul acela cuceritor –, dar niciodată n-ar fi îndrăznit

să intre în vorbă cu ea, dacă ea însăşi n-ar fi fost curioasă să afle ce e cu instrumentul lui. Într-o seară, după ce formaţia tocmai îşi încheiase reprezentaţia, Luka a văzut-o cum stătea şi îl privea, cu o mână în şold şi cu cealaltă ţinând un bănuţ de aur, gata să-l arunce în pălăria veche de la picioarele lui.

– Cum se numeşte asta, băiete? a întrebat ea tare, atingând cu sandaua marginea viorii lui, deşi ştia despre ce e vorba.

– Este o guslă, a răspuns Luka şi fără să vrea a zâmbit.

– Mititica de ea, a spus Amana cu o voce atât de tristă, că i-a făcut pe oamenii care puneau bani în pălărie să se oprească şi să privească miraţi peste umărul ei. Nu are decât o coardă, a adăugat ea.

– Ei, şi dacă mi-ai da gratis o vioară mai mare, eu tot n-aş renunţa la scripca mea cu o coardă, a replicat Luka.

– De ce? Ce face ea aşa extraordinar?

O clipă, Luka a simţit că-i iau foc obrajii. Apoi a zis:

– Cincizeci de coarde pot să dea glas unui cântec, dar vioara asta a mea cu o singură coardă poate să spună o mie de poveşti.

Amana a aruncat bănuţul în pălărie şi, fără să se mişte de lângă el, l-a îndemnat:

– Hai, guslare, cântă-mi, te rog!

Luka şi-a luat arcuşul şi i-a făcut fetei pe plac. În cele zece minute cât a cântat, peste pod s-a aşternut liniştea. Se zice că ar fi cântat *Fata călăului,* dar nici măcar Luka n-ar fi băgat mâna-n foc pentru asta. Ani la rând nu şi-a mai amintit decât vibraţiile puternice ale viorii lipite de pieptul lui, felul ciudat în care i se auzea vocea şi conturul mâinii pe care Amana şi-o ţinea nemişcată în şold.

Lumea a început să vorbească: Luka şi Amana şezând pe pod, unul lângă altul, la revărsatul zorilor; Luka şi Amana la tavernă, cu capetele aplecate, aproape atingându-li-se, deasupra unei hârtii.

Că se iubeau, asta era sigur. Dar natura acelei iubiri nu era atât de simplă pe cât credeau oamenii. Luka găsise în sfârşit pe cineva care iubea muzica şi care voia să asculte toate cântecele pe care le ştia el. Cineva care cunoştea poezia şi arta conversaţiei, lucrurile rafinate pe care renunţase de mult să încerce să le mai discute cu ceilalţi

muzicanți. Pe Amana o atrăgeau preocupările și aspirațiile intelectuale ale lui Luka, iar ideea călătoriei în care pornise el – precum și a celei în care spera să pornească din nou – i se părea de-a dreptul fascinantă. Exista însă o problemă: ea hotărâse cu mult timp în urmă că nu voia să aibă de-a face cu nici un bărbat, iar el nu se străduia deloc s-o facă să se răzgândească, întrucât constatase la rândul lui, tot cu mult timp în urmă, că nu voia să aibă de-a face cu nici o femeie. Amana era hotărâtă să moară fecioară, iar Luka se împăcase deja cu dorul care îl mistuia ori de câte ori îi vedea pe tinerii din sat aruncându-se în râu în zilele calde de vară. Să treacă la fapte și să facă acest ultim pas ar fi însemnat să se declare singur învins într-o lume care îl supusese deja prea multor chinuri. Totuși, nu pot decât să sper că, în ciuda a ceea ce avea să se întâmple mai târziu cu soția tigrului, Luka a reușit să găsească un dram de fericire în zilele și nopțile acelea despre care nu a vorbit niciodată.

În anul care a urmat, Luka și Amana s-au împrietenit și mai mult, trecându-și timpul cu dezbateri pe teme muzicale și filosofice, cu povești și dispute inutile legate de poezie și istorie. Serile răcoroase îi găseau împreună pe pod, departe de orchestre: Luka cânta cu vioara lipită de piept, iar Amana ședea în spatele lui, pe un scaun cu spătarul rupt, cu barba pe umărul lui, acompaniindu-l din gură, făcând cântecele să răsune și mai tare. Separat, nici unul din ei nu era cine știe ce cântăreț, dar împreună, vocile lor se amestecau și dădeau glas unei tristeți adânci, puternice, unei vibrații care-i smulgea până și pe cei mai plini de viață cheflii din dansul lor frenetic pe muzica formațiilor care cântau pe pod.

Cu ajutorul Amanei, Luka ducea acum viața la care visase ani la rând. Începuse să-și compună propriile cântece – uneori inspirația îi venea pe neașteptate, chiar acolo, pe pod – și deja căpătase adepți printre tinerii guslari, fapt care i-a permis să-și încropească propria formație. Totuși, nu își permitea încă să plece în Oraș. Și, ce-i drept, chiar dacă ar fi avut mai mulți bani, nu îi surâdea ideea de a o părăsi pe Amana și nici nu putea să-i ceară mâna fără să aibă ce să-i ofere. Cam în aceeași perioadă, în Sarobor și-a făcut apariția un învățat pe

nume Vuk; era un om cu vorba blândă şi o barbă mare, iar oamenii din târg spuneau că, vreme de zece ani, călătorise din oraş în oraş ascultând şi culegând cântece şi poveşti.

– Fură muzică, asta face! scrâşneau muzicanţii de pe pod care nici măcar nu îi vorbeau. Dacă vine la tine, să-l trimiţi la dracu'!

Într-o seară, învăţatul l-a prins pe Luka în tavernă şi a început să-i vorbească despre Şcoala de muzică care tocmai fusese înfiinţată în Oraş. Pentru a câştiga cât mai multă popularitate şi sprijin, Şcoala iniţiase un program de colaborare cu guvernul, care consta în oferirea unei mici sume de bani oricărui artist popular dintr-o localitate din afara Oraşului, dacă acesta era de acord să înregistreze un cântec din repertoriul său. Luka era exact omul pe care-l căutau pentru a reprezenta Saroborul, i-a mai spus Culegătorul; Luka şi tânăra aceea încântătoare, deşi nu era un lucru obişnuit ca femeile să-i acompanieze pe guslari.

În primăvara aceea Luka văzuse pentru prima dată un aparat de radio şi, cumva, noutatea aceasta împreună cu întâlnirea din tavernă l-a făcut să înceapă să viseze. Nu-şi dădea bine seama cum putea învăţatul să-i ducă pe el şi pe Amana atât de departe, cum era posibilă o asemenea călătorie. Dar soluţia la această dilemă a venit o săptămână mai târziu, sub forma unei scrisori din partea mai tinerei surori a lui Luka. Îi scria sub pretextul că voia să-l înştiinţeze cu privire la proaspăta ei căsătorie cu un bărbat al cărui tată era proprietarul unei fabrici de automobile din Berlin. Dar adevăratul scop al scrisorii era să-i dezvăluie moartea mamei lor cât mai blând cu putinţă şi să negocieze întoarcerea lui condiţionată în Galina, la porunca tatălui lor care se trezise dintr-odată singur şi neajutorat. Îi mai scria şi despre fratele lor mai mare, primul născut, care murise de pneumonie în iarna care trecuse. Alţi doi fraţi care plecaseră în armată îşi dăduseră sufletul în slujba kaizerului; alt frate, cel de-al doilea născut, tocmai fusese ucis într-o încăierare pentru o femeie în faţa unei cârciumi dintr-un târg din apropiere. Nu se ştia nimic despre cel de-al cincilea frate, dar lumea zicea că se îndrăgostise de o ţigancă şi că fugise cu mulţi ani în urmă în Franţa. Tatăl lui era pe moarte, iar acum,

în ciuda nefericitului incident cu taurul, în ciuda celor spuse sau nespuse despre Luka de-a lungul timpului, el avea să ducă mai departe numele și afacerea familiei. „Alături de o femeie de caracter care să-ți dăruiască mulți prunci" nu uitase sora lui să adauge.

Luka, care se străduise să-și dea uitării trecutul, s-a trezit dintr-odată plănuind o întoarcere strategică în Galina. Tatăl lui era acum un bătrân lovit de necazuri. Știa că o eventuală întoarcere nu ar fi însemnat o împăcare cu acesta; dar mai știa și că tatăl său nu mai avea mult de trăit și că, după moartea lui, moștenirea – care altfel ar fi fost împărțită între cei șase frați – i-ar fi rămas numai lui. Dacă sacrifica acum doi ani – pe care i-ar fi petrecut desăvârșindu-și cântecele acolo, în Galina, și așteptându-l pe bătrân să-și dea duhul –, și-ar clădi un viitor cu banii celui care îl nenorocise, deci cu însăși averea lui Korčul. Un viitor care-i apărea acum din ce în ce mai concret, mai bine conturat, și totuși dureros de fragil.

O vreme, abia dacă a mai schimbat o vorbă cu cineva. După ce s-a gândit zile în șir, într-o noapte, Luka a intrat pe geam în camera Amanei și i-a cerut mâna.

– Știam că ești nebun, a spus ea ridicându-se în capul oaselor, dar nu mi-am dat seama că ești și prost!

Luka i-a explicat atunci totul: despre tatăl său și despre moștenire, despre radioul din Oraș care le aștepta cântecele – cântece pe care aveau să le cânte împreună, pentru că nu putea să-și ducă visul la îndeplinire fără ea. Iar când a terminat cu explicațiile, i-a spus:

– Amana, suntem prieteni buni de mulți ani. În tot acest timp, Luka stătuse îngenuncheat în fața ei. S-a ridicat și s-a așezat pe pat, lângă ea, urmând: Mai devreme sau mai târziu, tatăl tău te va obliga să te măriți cu cineva. N-ai vrea ca în locul cine știe cărui străin pe care oricum o să ți-l bage pe gât să fiu eu soțul tău? Îți promit că nu mă voi atinge de tine și că te voi iubi ca și până acum câte zile oi avea. Nici un alt bărbat nu ar avea cum să-ți facă o asemenea promisiune, pentru că nu ar fi în stare s-o țină, dar tu știi bine că eu pot!

Era pentru prima dată când vorbea fără ocolișuri, când i se confesa, dezvăluindu-și secretul și, deși ea cunoștea de mult acest secret, a întins mâna către el și i-a atins chipul.

Aşa că au început să-şi facă planuri de căsătorie. Amana a fost de acord să stea mai mult pe-acasă pentru a evita să-şi pună în pericol situaţia. Şi, două luni la rând, seară de seară, Luka s-a gătit cum se cuvine şi s-a prezentat acasă la ea, unde a băut şi-a mâncat cu Hassan Effendi, iar zorii îi găseau fumând narghilea şi cântând. Hassan Effendi, căruia nu i-a trebuit mult să înţeleagă că în curând avea să urmeze o cerere în căsătorie, s-a împăcat cu gândul de a avea drept ginere un măcelar plin de iniţiativă în locul unei fiice care se încăpăţâna să rămână fecioară toată viaţa. Astfel, plin de îngăduinţă, i-a acordat lui Luka suficient timp să-i intre în graţii şi să respecte convenţiile sociale.

Să fi fost Luka un mai bun cunoscător al naturii umane, să-şi fi dat el seama că, într-o lună şi jumătate, Hassan Effendi avea să rămână fără nici o lăscaie şi să o fi cerut în căsătorie mai repede pe Amana, povestea asta ar fi fost cu totul alta. În schimb, în vreme ce Luka şi Hassan se străduiau să dea cât mai bine în ochii lumii, zdrăngănind de zor serenade pe balcon şi făcând schimb de idei, Amana a fost exclusă cu totul din aceste tratative. Lăsată de capul ei, nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să aştepte. Şi în această aşteptare, meditând la viitorul ei în calitate de soţie a lui Luka, nerăbdătoare la gândul negreşitei mutări în Oraş, s-a încredinţat că nimic nu-i mai ameninţa mult râvnita viaţă de solitudine feciorelnică pentru care pledase cu atâtea ocazii. Gata cu incertitudinile. Nu trebuia să se mai teamă, aşa cum se temuse mereu, de un bărbat autoritar, bădăran, de cazna din noaptea nunţii, de corvoada căsniciei, de groaza pe care o simţea la gândul că va naşte. Iată, o singură decizie şi toate acele perspective cumplite dispăreau ca prin minune! Viaţa i se aşternea înainte lipsită de grozăvii şi, la început, a fost cât se poate de fericită. N-a trecut însă mult şi a început să se gândească la permanenţa unei asemenea vieţi, la cum se definise pe sine prin şi în opoziţie cu acele temeri, cu propriul conflict interior; şi-a dat seama că lupta ei de până atunci nu însemnase nimic în comparaţie cu lupta pentru care se călise atât şi că, mai presus de orice, odată cu această victorie pierduse o altă posibilitate, una nerostită, şi anume posibilitatea de a se răzgândi. Dintr-odată, a simţit că întreaga ei viaţă s-a scurs.

Cu două săptămâni înainte de nuntă, Amana a căzut la pat, luptându-se cu o febră mare. Veștile despre boala ei s-au împrăștiat în tot orașul. Oamenii vorbeau despre faptul că Amana nu suporta nici măcar lumina zilei, că se zvârcolea în pat, în timp ce aiura și trupul îi era scăldat în sudoare, că până și cea mai mică mișcare îi provoca dureri cumplite.

Pentru Amana și familia acesteia, Luka nu era nici prieten, nici rudă și nici măcar logodnic oficial. Mergea în piață și pe pod și asculta veștile despre starea ei și așa a aflat despre medicii care soseau și plecau unul câte unul de la căpătâiul fetei care nu se înzdrăvenea deloc. În schimb, de la Hassan Effendi nu auzea decât vorbe încurajatoare – „e foarte bine, nu are decât o afurisită de tuse tomnatică, o să-și revină repede" –, dar la colțul străzii se spunea altceva, situația devenise disperată, iar Khasim Aga, negustorul de plante tămăduitoare din oraș, îi trimisese o scrisoare unui medic care trăia tocmai în capătul celălalt al țării și căruia i se dusese vestea că făcea minuni.

Nimeni din oraș nu l-a văzut sosind pe medicul făcător de minuni. Nimeni nu știa cum arată și nu l-ar fi putut recunoaște. Toată lumea însă vorbea acum că trei zile și trei nopți neîntrerupte medicul a stat la căpătâiul Amanei, ținând-o de mână și ștergându-i broboanele de sudoare de pe frunte. De asemenea, în curând a devenit limpede că acest vindecător miraculos, privind-o galeș pe fată în timp ce-i trecea buretele îmbibat cu apă rece pe ceafă, i-a înlăturat Amanei toate ideile despre păstrarea virginității și despre plănuita ei izolare scolastică – de fapt, toate planurile ei de-o viață, devotamentul față de muzică și față de Luka. Imediat ce s-a pus pe picioare, a început să se furișeze din camera ei ca să se întâlnească cu vindecătorul care o salvase de la moarte, întocmai cum se furișase mai înainte ca să cânte cu guslarii – numai că acum Amana se furișa prin mori părăsite și prin podurile grajdurilor, întorcându-se acasă cu un parfum străin ce-i stăruia pe brațe și pe pântece.

Fericit la aflarea veștii că Amana s-a pus pe picioare, dar încă neîndrăznind s-o viziteze la patul de suferință, Luka nu avea nici o

bănuială. Nu avea de unde să știe că, de îndată ce Hassan Effendi i-a dat acesteia binecuvântarea pentru a se mărita cu Luka, ea i-a sărutat mâna, după care a urcat în camera ei să se spânzure cu perdeaua. Luka nu avea cum să știe că așa s-ar fi sfârșit povestea dacă, exact la momentul potrivit, nu ar fi apărut soția tigrului care a găsit-o pe sora ei întinsă pe pat, vărsând lacrimi de frustrare din cauză că nu reușea să răsucească perdeaua suficient de strâns ca să poată să se spânzure cu ea de balcon. Nu avea să afle niciodată că soția tigrului a fost cea care i-a ținut Amanei capul în poală, în timp ce ea se gândea la un plan mai bun; că soția tigrului a plecat în dimineața care a urmat la vindecător cu o scrisoare disperată de la Amana. Că soția tigrului a fost cea care a stat de pază când Amana a fugit pe fereastră în noaptea următoare și că tot ea se afla acolo, în dormitorul Amanei, în dimineața nunții, când i-a dat mamei lor scrisoarea de rămas-bun a surorii sale.

Iar Hassan Effendi, stând în picioare lângă cele două femei care mai rămăseseră în viața lui, a rostit cuvintele pe care n-ar fi crezut vreodată c-o să le spună despre Amana: „S-o bată Dumnezeu pe târfa asta care m-a făcut de ocară!" Și chiar atunci, în camera aceea, alături de nevasta lui care vărsa lacrimi de crocodil, Hassan a profitat de ocazia de a se descotorosi de odrasla despre care crezuse că-i va fi povară toată viața. A îmbrăcat-o pe sora surdomută în hainele de mireasă ale Amanei, punând-o pe aceasta să-i ia locul la nuntă.

Lui Luka, pierdut în visare și meditând asupra viitorului său alături de Amana în Oraș, nu i-a trecut prin cap că toate planurile legate de averea tatălui său, toate cântecele pe care spera să le compună, toate libertățile pe care le întrezărise îi erau năruite chiar atunci, în clipa în care își rostea jurămintele.

Nu și-a dat seama de înșelătoria lui Hassan Effendi până când n-a dat la o parte vălul de pe chipul miresei în timpul ritualului în care soțul își vede soția întâia dată, ca să privească, cu o stupiditate aproape profană, o străină. Mai târziu, în timp ce bărbații închinau toasturi în cinstea mirelui, tot ce a avut de spus Hassan Effendi a fost: „Oricum ar fi, mireasa e a ta, potrivit obiceiului. Este sora logodnicei tale și

sunt îndreptățit să îți cer s-o primești! Te vei face de ocară dacă nu o accepți!" Așa că Luka s-a trezit însurat cu o copilă surdomută de numai treisprezece ani, care-l privea cu niște ochi mari, plini de teamă, și care îi zâmbea când lui, când nuntașilor, în timp ce maică-sa plângea și o săruta întruna pe frunte.

În noaptea aceea, Luka a privit-o pe surdomută în toată goliciunea ei sperioasă și a pus-o să-și ferească privirea în timp ce se dezbrăca la rândul lui, iar așteptarea plutea între ei. A doua zi a dus-o cu căruța la Galina. Era o mireasă prea tânără pentru el, băiatul măcelarului. Totul se sfârșise: orice speranță de bine, de zâmbete, de prietenie, orice speranță pentru viitor. Drumul a durat cinci zile, iar a doua zi Luka și-a dat seama că, deși era posibil să fi auzit o dată-de două ori cum o cheamă, uitase numele surdomutei.

– Cum ți se spune? a întrebat-o el. Fata nu a răspuns și atunci Luka a scuturat-o încet de mână. Cum te cheamă?

Dar ea doar i-a zâmbit.

Și, ca și cum n-ar fi fost de ajuns, casa lor din Galina, pe care Luka și-o amintea forfotind de oameni care vorbeau tare, de copii plângăcioși care alergau de colo-colo, cu cele două tigăi care sfârâiau mereu pe mașina de gătit, era acum cufundată într-o tăcere mormântală. Pe tatăl lui, pe care bătrânețea îl transformase într-un amărât de schilod adus de spate, Luka l-a găsit stând singur lângă un foc care abia mai pâlpâia. Fără vreun cuvânt de bun venit, i-a aruncat o privire tinerei mirese în timp ce aceasta călca pragul casei, iar fiului său, singurul care-i mai rămăsese, i-a strigat:

– Chiar nu puteai să găsești și tu ceva mai bun decât o cățea mahomedană?

Luka nu a avut tăria să-i rânjească lui Korčul și să-i spună că, într-adevăr, nu-i ieșise planul, dar că, într-un fel sau altul, o să rezolve situația imediat ce el avea să-și dea sufletul.

Cu speranța asta care începuse să-i încolțească în suflet, Luka s-a abandonat unei vieți despre care credea că avea să fie de scurtă durată. Și chiar dacă Amana nu-i mai era alături, nădăjduia să găsească o cale de a continua să cânte la guslă, să compună cântece și

să meargă la Şcoala de muzică. Acum nu o mai avea decât pe surdomută, un bătrân care suferea de incontinenţă, zbieretul oilor sacrificate în afumătoare şi furia pe care o simţea faţă de toate nedreptăţile care se abătuseră asupra lui.

Dar ce-l mira cel mai mult era cât de repede ajunsese să-şi tolereze soţia. Uneori, când se uita la ea, cu ochii ei mari şi mersul graţios, i se părea că o vede pe Amana. Şi de câteva ori chiar a strigat-o Amana. Fata avea nevoie de îndrumare – trebuia să o înveţe cum să aprindă focul, să-i arate unde era apa, să o scoată în sat ca să vadă cum se face piaţa. Curând şi-a dat seama că, odată ce vedea cum se face un lucru, nu trebuia să-i arăţi a doua oară, căci începea să-l facă singură, considerându-l un soi de îndatorire. Era peste tot: trebăluia în afumătoare, îi spăla rufele lui sau îi schimba pantalonii bătrânului când făcea pe el.

Fără să se vaite vreodată, fără să articuleze o singură silabă, fata aducea în fiecare zi apă de la fântână şi îl scotea pe bătrân pe prispă, să respire aer curat. Uneori lui Luka îi făcea chiar plăcere să vină seara acasă şi să fie întâmpinat cu un zâmbet.

Ar fi putut Luka s-o lase acolo, în Galina, cu bătrânul, de îndată ce şi-a revenit din şocul înşelăciunii? Ar fi putut el să ia bani din cufărul ascuns sub plintă, să plece în Oraş singur şi să-şi găsească pe cineva care s-o înlocuiască pe Amana? Bineînţeles c-ar fi putut! După ce a urmărit-o de câteva ori pe surdomută prin sat ca să-i alunge pe copiii care se luau după ea schimonosindu-se şi strigându-i tot felul de măscări pe care le auziseră de la părinţii lor, Luka a înţeles că, aducând-o aici, situaţia lui se înrăutăţise şi mai mult, că oamenii începuseră să vorbească. „Ia uitaţi-vă la fata asta, spuneau sătenii când o vedeau, ia uitaţi-vă la surdomuta pe care a adus-o acasă! Unde naiba o fi găsit-o? Oare ce încearcă să ascundă?"

Curiozitatea cu care îl priveau îl înnebunea, îl făcea să-şi dorească şi mai mult să plece; dar, tânjind după acest lucru, nu făcea decât să-şi înrăutăţească situaţia, pentru că începea să vadă şi mai clar toate lucrurile de care trebuia să se desprindă în clipa în care şi-ar fi abandonat din nou viaţa în Galina.

A venit apoi după-amiaza aceea când s-a întors acasă și a găsit-o în pod cu Korčul. Mimând afecțiunea, Korčul își scosese cutia cu relicve din război. Când a urcat, Luka a găsit-o pe surdomută stând cu picioarele încrucișate și cutia pe genunchi în timp ce bătrânul, îngenuncheat în spatele ei, îi băgase deja o mână în sân.

– E un copil! a țipat Luka după ce l-a izbit pe Korčul de perete. E un copil, e un copil!

– E un copil! repeta și Korčul rânjind batjocoritor. Apoi i-a strigat: Dacă nu începi să faci tu copii, atunci fac eu!

Luka a înțeles: nu putea s-o lase acolo, pentru că, musulmană sau nu, copil sau femeie, Korčul avea să o violeze, dacă nu cumva o făcuse deja, să tabere pe ea când el nu era acasă, iar ea nu avea cum să i se împotrivească.

Așa că Luka a rămas și cu cât trecea timpul, cu atât mai îndepărtat începea să i se pară visul acela arzător. Cu cât mai multe insulte îi arunca Korčul în față, cu atât mai multe întrebări îi puneau oamenii care-i călcau pragul măcelăriei despre soția lui și cu atât mai mult Luka vedea în ea motivul pentru care el se afla încă acolo. În momentele acelea tăcerea soției lui îl îngrozea. Îl îngrozea pentru că știa – știa sigur – că fata îi citea toate gândurile care-i treceau prin minte. Era ca un animal, se gândea el, la fel de tăcută și dușmănoasă ca o bufniță. Și ce făcea ca lucrurile să fie și mai rele era că, deși credea că era dreptul lui să gândească ce voia – fusese păcălit și, la urma urmei, ce-aștepta fata asta de la el când el fusese atât de nedrept mutilat de soartă? –, simțea nevoia să-i explice, să-i spună că nimic din toate astea nu era din vina ei, nici tăcerea, nici căsătoria și nici avansurile lui Korčul. Încerca totodată să se convingă că nu era nici vina lui, dar îi venea foarte greu s-o facă.

În ziua în care lucrurile au luat-o razna era miezul verii și incredibil de cald, iar Luka nu mai știa cum să fugă de arșiță. Fata freca rufele într-un colț din bucătărie, în timp ce bătrânul sforăia ud leoarcă într-unul din numeroasele dormitoare goale. Era ora amiezii și Luka intrase să-și tragă un pic sufletul, să aștepte să treacă arșița și apoi să se întoarcă la măcelărie. Prunii din livadă erau pârguiți și luase

trei prune din pom pe care acum le tăia felii pe masa goală. A dat drumul la radio şi imediat a recunoscut vocea nazală a Călugărului, cu o octavă mai înaltă decât ar fi trebuit, care răsuna pe fondul unei melodii de-ale lui ca un fel de glumă proastă. Sufletul i s-a făcut ţăndări.

Cântecul care se auzea era *Fermecătoarea,* pe care-l scrisese cu şi despre Amana, preschimbat dintr-un cântec de guslă, cu tempo lent, într-o odă închinată dezmăţului. A aşteptat câteva clipe, sperând să fie beat şi să se trezească – dar lucrul acesta nu s-a întâmplat. Pur şi simplu a rămas acolo încremenit, pe scaunul din bucătărie, şi a continuat să audă melodia aceea care curgea printre versurile atât de cunoscute. Apoi cântecul s-a terminat, iar la radio a început altceva, o altă emisiune. Cântecele lui îşi continuaseră drumul fără el, ajunseseră la Şcoala de muzică acum.

Când şi-a ridicat privirea, a văzut-o pe fată aplecată deasupra lui, cu cămaşa lui udă lipindu-i-se de umăr ca o a doua piele.

– Ascultă, i-a spus el atingându-şi urechea şi apoi radioul.

A mângâiat cu degetele cutia de mahon a aparatului, iar ea a rămas acolo, în picioare, şi i-a zâmbit. În clipa aceea Luka era încă stăpân pe sine. Apoi fata a schiţat un gest, ceva ce semăna cu o ridicare din umeri, s-a aplecat şi a luat o bucăţică de prună chiar de sub cuţitul lui, a băgat-o în gură şi-a dat să iasă din casă. Dar Luka se ridicase deja, aproape fără să-şi dea seama ce face, răsturnând masa peste ea şi punând-o la pământ, cu faţa în jos. Sunetul care s-a auzit când corpul fetei s-a izbit de podea i-a pătruns până-n rărunchi, dar a rămas deasupra ei, lovind-o cu picioarele în coaste şi în cap până ce sângele a început să-i ţâşnească din urechi.

Tot ce s-a întâmplat cu acea primă ocazie l-a surprins foarte mult: furia lui inexplicabilă, bufnitura aceea surdă care se auzea în timp ce o lovea cu bocancul, ochii închişi şi gura ei deschisă din care nu ieşea nici un sunet. Şi-a dat seama că a continuat s-o lovească chiar şi după ce furia i se mai potolise, pentru că se aştepta să o audă plângând de frică sau de durere. A înţeles mai apoi, în timp ce o ajuta să se ridice de jos, că tocmai îşi satisfăcuse curiozitatea de a afla dacă

fata poate să scoată vreun sunet. Acum că aflase simțea și mai multă furie: față de el, față de ea pentru că părea atât de buimăcită, disperată și supusă când i-a adus apă să-și spele sângele de pe față.

Și-a spus atunci că n-o să se mai întâmple niciodată, dar bineînțeles că s-a mai întâmplat. Era ca și cum ceva se deschisese în el și nu se mai închidea. S-a mai întâmplat în noaptea de după înmormântarea tatălui său, când nu erau decât ei doi în casa peste care domnea o liniște deplină. A început să se gândească: „După mine nu rămân copii, nu rămâne nimeni" și dintr-odată s-a năpustit asupra ei. „O să încerc, și-a zis, să i-o trag – o să încerc!" Dar trecuseră deja câteva luni de când nu mai făcuse asta și când o simțea așa mică și încordată sub el, nemișcată ca moartea, pur și simplu nu putea. Nu putea nici măcar să o rănească în felul ăla. Nici faptul că o lovea nu-l ajuta prea mult, dar măcar simțea și el că face ceva, că îi întrerupe firul gândurilor cel puțin. Nedreptatea acestor gânduri din capul ei, despre care era sigur că sunt acolo, dar pe care nu putea să le scoată la iveală! Nu putea să o forțeze să le dea glas și nici să renunțe la ele.

În cele din urmă nu a mai văzut decât frica din ochii ei, care o cuprindea când el intra pe ușă; nu a mai văzut decât felul în care își strângea umerii când freca podeaua și îi simțea deodată pașii. Îl înnebunea faptul că îl vedea astfel, că îi vedea latura aceea care și pe el îl surprindea. Uneori arunca în ea cu ce nimerea: fructe, farfurii, o oală cu apă fiartă care i-a nimerit mijlocul și i-a intrat prin haine până când fata a început să respire greu și să-și dea ochii peste cap îngrozită. Altădată a lipit-o de perete cu propriul lui trup și a izbit-o cu fruntea în față până când i-a simțit sângele împroșcându-l în ochi.

Acum, oamenii din Galina găsesc o mie de explicații pentru căsătoria lui Luka cu soția tigrului. Unii zic că fata era copilul din flori al unui vestit jucător de cărți care i-a băgat-o pe gât lui Luka în contul unei datorii uriașe pe care acesta din urmă o avea față de el – un secret rușinos care l-a urmărit de când a plecat în Turcia. Alții sunt de părere că a cumpărat-o de la un tâlhar din Istanbul, un bărbat

care vindea fete la suk, unde stătea liniştită printre saci cu mirodenii şi piramide de fructe până când a găsit-o Luka.

Orice motive ar fi avut însă Luka, toată lumea e de acord că prezenţa fetei în viaţa lui avea rostul să ascundă ceva, pentru că o surdomută nu putea să dezvăluie adevărul despre numeroasele vicii pe care se presupune că acesta le avusese în cei zece ani de absenţă: patima pentru jocurile de noroc ori prostituţie, predilecţia faţă de bărbaţi. Şi poate că într-o anumită măsură e adevărat; poate că Luka îşi permisese să creadă că găsise un paravan bun de pus între el şi sat, o persoană a cărei particularitate, ca să nu zic dizabilitate, avea să-i împiedice pe oameni să vorbească cu ea, permiţându-i lui să se izoleze şi să plănuiască întoarcerea la un vis care n-avea să se împlinească niciodată. În schimb, fata le amintea mereu de război, de spaima părinţilor lor, de poveştile pe care le auziseră despre fii pe care sultanul îi dusese la pieire. Ca să nu mai pun la socoteală faptul că sătenii considerau că îşi găsise o soţie care nu putea niciodată să-i ceară ceva, să-i reproşeze că se îmbăta sau să-i pretindă bani.

Păstrând-o, Luka se mai trezise cu o problemă pe care nu o anticipase. Subapreciase forţa naturii ei stranii, fascinaţia pe care sătenii o simţeau faţă de ea, curiozitatea lor morbidă care creştea de la o zi la alta. Fata pe care intenţionase să o folosească drept paravan îi transformase viaţa într-un spectacol public. Îi auzea pălăvrăgind, bârfind, speculând şi îndrugând minciuni sfruntate despre fată, de unde venise ea, cum o găsise el, întrebându-se cu toţii cum de avea fata vânătăi pe braţe, de ce Luka şi soţia lui nu se afişau decât rar împreună, de ce nu făcuseră nici un copil; iar răspunsurile nu duceau decât la alte întrebări, la alte umilinţe. Era chiar mai rău decât în primul lor an de căsătorie când o luase cu el la biserică de Crăciun şi toţi credincioşii adunaţi acolo şuşotiseră după aceea: „Ce-o fi în capul lui de-a adus-o aici?“ Chiar mai rău decât la următorul Crăciun când nu o mai luase, iar ei spuseseră: „Ce-o fi în capul lui de-a lăsat-o acasă?“

Iar acum vorbeau despre afumătoare. În cele două zile care se scurseseră de când tigrul fusese zărit în sat, oamenii prinseseră a şuşoti pe la toate colţurile. „Ce făcea ea acolo, se întrebau ei din pragul

uşilor, în afumătoare cu tigrul? Şi adică ce să însemne asta – că Luka nu era în stare s-o țină în pat?"

Săptămâni la rând Luka avusese impresia că din afumătoare lipsea carne, dar apoi s-a gândit că se înşală, refuzând să creadă că fata ar fi îndrăznit să fure de la el. După care, văzând tigrul cu halca de porc în fălci, fusese şocat. Adică țigăncuşa aia, îşi spusese el, căţeaua aia mahomedană să dea pe furiş diavolului carnea lui? Îl făcea să pară un mare tâmpit.

În noaptea în care s-a întors de la vânătoare, a târât-o afară şi a legat-o în afumătoare. Şi-a spus că nu vrea decât să o pedepsească, dar, în timp ce lua cina şi se pregătea să meargă la culcare, a simțit că o parte din el spera ca tigrul să vină la ea – da, să vină noaptea – şi să o sfâşie bucată cu bucată, iar dimineaţa el, Luka, să se trezească şi să nu mai găsească nimic din ea.

Dacă ajungi acum în Galina, oamenii îți vor spune lucruri diferite despre dispariția lui Luka. Într-una dintre poveşti, tăietorul de lemne din sat – proaspăt trezit dintr-un vis în care soția lui uitase să bage plăcinta în cuptor şi i-o dăduse s-o mănânce necoaptă – se uită pe fereastră şi îl vede pe Luka alergând ca un bezmetic pe drum, în cămaşă de noapte, cu un fular legat în jurul capului, de la barbă până în creştet, pentru ca, mort fiind, să nu i se deschidă gura, şi cu şorțul lui roşu de măcelar aruncat pe umăr. În versiunea asta faţa lui Luka e la fel de mobilă ca a unei marionete, iar în ochi îi străluceşte luminița unei călătorii care abia începe. Tăietorul de lemne stă în faţa ferestrei, cu perdelele trase în lături şi picioarele grele de frică şi nesomn, şi îl priveşte pe măcelar cum înaintează încet prin nămeții care par să danseze printre picioarele lui goale de mort.

Alții o să-ți povestească despre fiica cea mare a brutarului care, trezindu-se în zori să aprindă cuptorul, deschide fereastra să se răcorească puțin şi vede un şoim în zăpada aşternută în grădină, care seamănă – aşa aşezat cum e – cu o creatură antică. Şoimul are aripile mânjite de sânge închegat, iar când o aude deschizând fereastra, se

întoarce şi o priveşte cu nişte ochi galbeni. Fata îl întreabă: „E totul în regulă, frate?", iar şoimul îi răspunde: „Nu!", după care dispare.

Indiferent de versiunea vehiculată, cu toţii îţi vor spune că au ştiut imediat că Luka a murit şi că soţia tigrului era răspunzătoare – deşi mulţi dintre ei nici nu se născuseră când s-au întâmplat toate acestea şi, prin urmare, e limpede că temeiul acestei convingeri îl reprezintă tot poveştile.

Nu o să-ţi spună nimeni că au trecut patru, cinci zile fără ca cineva să aibă vreo bănuială. Oamenii nu-l plăceau pe Luka – nu-i făceau vizite acasă şi se simţeau stingheri când îl găseau stând în picioare în încăperea aceea albă a măcelăriei care parcă te înghiţea, foarte docil, cu ochelarii atârnaţi la gât şi cu mâinile pe carne. Adevărul e că, după ce fata brutarului s-a dus să cumpere carne şi a găsit obloanele trase şi luminile stinse la măcelărie, au mai trecut multe zile până a mai călcat cineva pe-acolo, până şi-au dat seama că în iarna aceea aveau să trăiască fără carne.

Este foarte posibil ca oamenii să fi crezut iniţial că Luka a plecat – că s-a dus să pună capcane pentru iepuri înainte de sărbători sau că s-a hotărât să se aventureze pe trecătoarea înzăpezită şi să meargă în Oraş într-o perioadă în care ocupaţia germană de-abia se instala. Adevărul e că nimeni n-a avut nici o bănuială până când fata surdomută nu şi-a făcut apariţia în sat, două săptămâni mai târziu, cu o înfăţişare strălucitoare şi proaspătă şi cu un zâmbet care sugera ceva nou.

Bunicul îşi petrecuse dimineaţa cărând lemne de foc din grămada de buşteni gata tăiaţi şi îşi scutura zăpada de pe pantofi în pragul uşii când a văzut-o venind pe drum, înfăşurată în haina de blană a lui Luka. Era o după-amiază senină de iarnă şi toţi sătenii ieşiseră în faţa caselor. La început doar câţiva au observat-o, dar, până a ajuns în piaţă, tot satul era deja cu ochii pe ea, din spatele geamurilor ori din pragul uşilor. Au privit-o în timp ce s-a îndreptat către prăvălia cu stofe. Au văzut-o prin vitrina prăvăliei cum a aşteptat răbdătoare, cum i-a arătat vânzătorului mătăsurile turceşti atârnate pe pereţi şi cum le-a mângâiat încântată când vânzătorul le-a desfăcut,

așternându-le pe tejghea, în fața ei. Câteva minute mai târziu bunicul a văzut-o traversând piața cu un pachet de mătăsuri sub braț, urmată de câteva femei din sat care, deși se țineau la o oarecare distanță, erau prea intrigate ca să se arate neinteresate de ea.

Cine i-a dat primul numele? Nu știu, nu am reușit niciodată să aflu. Până să dispară Luka era cunoscută ca „fata surdomută" sau „mahomedana". Apoi, dintr-odată, din motive necunoscute sătenilor, Luka nu a mai fost factorul care să determine modul în care era percepută. Și chiar și după această primă apariție a fetei, după ce și-a acoperit capul cu mătase turcească și s-a admirat în oglinda din prăvălia cu stofe, când era mai clar ca niciodată că Luka n-o să se mai întoarcă și că ei nu-i mai e teamă de el, tot nu a devenit „văduva lui Luka". Oamenii i-au spus „soția tigrului" și numele parcă s-a lipit de ea. Faptul că acum ieșea în sat cu zâmbetul pe față, fără vânătăi, sugera o posibilitate bizară și irevocabilă, o posibilitate de care oamenii din Galina se agață și astăzi, la șaptezeci de ani de la întâmplare.

Dacă lucrurile ar fi stat altfel, dacă dezastrele din iarna aceea s-ar fi abătut într-o altă ordine, dacă brutarul nu s-ar fi ridicat într-o noapte din pat, nu ar fi văzut stafia soacrei sale în pragul ușii și nu ar fi fost răpus de propriile superstiții, dacă plăcintele mătușii cizmarului ar fi crescut mulțumitor, atunci zvonurile care circulau cu privire la soția tigrului ar fi fost cu totul altele. Subiectele de discuție ar fi fost mult mai practice, oamenii mai generoși, iar soția tigrului ar fi devenit imediat o *vila*[1] și tot satul ar fi privit-o ca pe ceva sacru. Și chiar dacă n-ar fi ajuns s-o accepte, ar fi fost un soi de entitate protectoare, o stavilă între ei și diavolul cel roșu de pe deal. Dar pentru că iarna aceea a fost cea mai lungă din câte-și aminteau și plină de o mie și una de mici neplăceri, de o mie și una de certuri fără rost, o mie și una de umilințe personale, soția tigrului a devenit țapul ispășitor al necazurilor care s-au abătut asupra sătenilor.

[1] Personaj fantastic din folclorul slav, echivalentul rusaliei din folclorul românesc (n.tr.)

Oamenii vorbeau despre ea în mod constant, fără să le pese şi parcă din dorinţa de a scăpa de propriile griji, iar bunicul, cu *Cartea junglei* în buzunar, asculta. Nu era colţ din sat, nu era casă în care să nu se pomenească de ea, iar el îi auzea ori de câte ori maica Vera îl trimitea în sat cu treburi. Lucruri adevărate, mai puţin adevărate sau pure aberaţii se insinuau în nişte discuţii care n-ar fi trebuit să ajungă la urechile lui.

– O văzui azi, zicea văduva lui Brketič cu guşile tremurând, atârnând ca nişte coliere subţiri, în timp ce bunicul aştepta cuminte în prăvălie, să cumpere sare grunjoasă.

– Pe soţia tigrului?

– O văzui cum cobora de la casa ei, singură, cum altfel!

– L-a gonit, ai? Nu mai vine el, Luka, înapoi!

– Să-l gonească! Ei, aş! Unu' ca Luka, să-l gonească pe ăla ţânca aia surdomută! Tu de Luka al nostru zici? Las' că l-am văzut io când a mâncat o căpăţână de berbec crudă!

– Ei, na! Şi-atunci?

– Păi nu ţi-e clar, femeie? L-a luat tigrul şi-acu' a rămas de capul ei, n-o mai încurcă nimeni, numa' tigrul ăla!

– Să spun drept, nici nu-mi pare rău! Nu-mi pare rău pentru Luka!

– Ba mie da! Nu merită nimeni să fie căsăpit aşa!

– Cum aşa?

– Păi nu e limpede? Adicătelea nu se vede? Se ţine cu tigrul, cum altfel! Pesemne că i-a făcut seama lui Luka, i-a tăiat capu' în miez de noapte şi i-a aruncat leşu' la tigru.

– Cine, bre? Mâna aia de om? Nu-i mai mare ca un copil!

– Dacă-ţi zic c-aşa a fost! E dracu' ăla împieliţat de-i dă tărie şi-acu' ajunse nevasta lui!

Bunicul asculta, dar fără să creadă tot – cu grijă, cu o curiozitate prudentă, intuind natura inferioară a acelor discuţii, în ciuda faptului că depăşeau orizontul imaginaţiei lui. Înţelegea că, într-o anumită măsură, tigrul era Shere Khan. Înţelegea că, dacă Shere Khan era un măcelar, şi tigrul acesta avea ceva de măcelar în el. Însă din

capul locului simțise un fel de compasiune față de Shere Khan, iar tigrul acesta – care nu era nici șchiop, nici dornic de răzbunare – nu venise la ei în sat ca să ucidă oameni sau animale. Acolo, în afumătoare, văzuse o făptură enormă, greoaie, cu răsuflarea fierbinte, care se arătase însă îndurătoare, iar când se strecurase pe lângă el și soția tigrului, amândoi înțeleseseră ceva ce oamenii din sat nu aveau cum să pătrundă. Și pentru că ei nu știau, așa cum știa el, că tigrul era ceva concret, că era singuratic și diferit, bunicul nu credea ce spuneau cu toții despre soția tigrului. Nu credea când îi auzea șușotind că ea e de vină pentru moartea lui Luka sau când îi spuneau tigrului *diavolul*. Și nu i-a crezut nici când, la câteva săptămâni după ce fata intrase în prăvălia cu stofe, au început să clevetească pe seama schimbării ei. I se mărea corpul, ziceau ei. Se îngrășa soția tigrului, îi auzea bunicul prin prăvălii și prin piață, se umplea de forță și de furie, pentru ca într-un final să decidă că nu, nu spiritul, ci burta îi creștea, și cu toții știau ce însemna asta.

– Doar nu credeți c-a fost un accident? vorbea Svetlana cea frumoasă cu prietenele ei la fântâna din sat. Știa ea ce face! Și Luka ăla era tare prostovan. Așa pățești când iei de nevastă o mahomedană adunată de cine știe unde. Zici că-i țigancă fata asta! L-o fi atârnat într-unul din cârligele lui din măcelărie și l-a lăsat acolo, să-l mănânce tigrul!

– N-are cum!

– Păi dacă vrei, crezi, dacă nu, nu! Da' orice-ar fi pățit Luka numai accident n-a fost! Și copilul – ăsta nici atât n-a venit din întâmplare!

– Nu e nici un copil! Mănâncă, asta e! Ani de zile a ținut-o Luka flămândă și-acu' poate și ea să se îndoape!

– Da' tu n-ai văzut-o? N-ai văzut-o cum vine în sat agale, cum de-abia se mișcă în rochiile alea largi? Are ditamai burta, tu chiar nu vezi?!

– Ce burtă? N-are nici o burtă!

– O, ba da, sigur că are! Și să-ți mai zic ceva: nu-i burta aia de la Luka!

Bunicului nu i-a trecut nici o clipă prin cap să creadă ce ziceau oamenii – că acel copil era al tigrului. Pentru bunicul meu, copilul nu avea nici o legătură cu toată povestea asta. Nu i-a fost greu să ghicească – cum nici mie nu mi-a fost – că bietul copil era rezultatul cine ştie cărei siluiri la care o supusese Luka sau vreun alt sătean fără de Dumnezeu, şi că acesta exista în pântecele ei dinainte ca tigrul să vină în Galina.

Într-adevăr, nu aveai cum să nu observi că soţia tigrului se schimba. Şi oricare ar fi fost motivul transformării, orice ar fi bârfit lumea, bunicul a înţeles că tigrul era singurul martor sincer al schimbării prin care aceasta trecea. Tigrul o privea pe fată aşa cum şi ea îl privise pe el: fără să-l judece, fără teamă, fără superstiţii prosteşti şi, într-un fel sau altul, ei doi se înţelegeau din priviri. Fără să vrea, bunicul avusese revelaţia aceasta în noaptea întâmplării din afumătoare şi acum nu voia decât să fie parte din ea. De fapt, bunicul tânjea cel mai mult după tigru, asta e cea mai simplă explicaţie. Era un băieţel dintr-un cătun lovit de o iarnă năprasnică şi care îşi dorea din tot sufletul să-l vadă pe tigru. Dar mai era ceva. În timp ce stătea la gura focului, în căsuţa maicii Vera, bunicul desena conturul tigrului în cenuşă şi se gândea la ce înseamnă să vezi şi să ştii – cum de oamenii ştiau, fără să vadă, că Luka murise, că tigrul era diavolul şi că fata purta în pântece copilul diavolului. Se întreba cum de oamenilor nu le trecuseră prin minte şi alte lucruri – cum de nu ştiau şi ei, ca el, că tigrul nu le voia răul şi că ce se întâmpla în casa aceea nu avea nici o legătură cu Luka, cu satul ori cu copilul. Cum la lăsarea nopţii, în liniştea care se aşternea peste sat, tigrul cobora dealul încet ca şopotul unui râu, cu urechile şi blana ude de zăpadă, aducând cu el mirosul acela greu şi acru. Cum lângă foc, la căldură, urmau ore nesfârşite de tihnă în care fata se apleca deasupra lui şi îi curăţa blana plină de ciulini în timp ce tigrul, ca o pisică imensă, stătea întins şi mârâia încet, lingându-şi labele ca să uite de frigul de afară.

Bunicul ştia ce se întâmplă, dar voia să vadă cu ochii lui. Acum că Luka nu mai era, nu mai avea de ce să-i fie teamă. Aşa că într-o zi,

văzând-o pe soția tigrului că pleacă de la prăvălie cu mâinile pline de borcane de gem și fructe confiate, a prins curaj și i-a zâmbit în timp ce își punea mâna pe burtă, bătând-o ușor, într-un fel plin de simpatie și înțelegere. Nu era sigur dacă făcuse gestul acesta în semn de apreciere pentru gemurile pe care fata le alesese sau fiindcă voia să o facă să înțeleagă că lui nu-i păsa de copil. Ea îi zâmbea încă de când îl zărise în piață, iar când bunicul s-a oprit s-o salute – era primul care o făcea după săptămâni bune –, ea i-a pus în brațe patru dintre borcanele cu gem și și-au continuat drumul împreună, traversând încet pășunea și trecând pe lângă afumătoarea goală a cărei ușă nu se mai închidea din cauza gerului.

La biserică, femeile care făceau lumânări stăteau adunate și bârfeau:

– Să vezi ce greu are să-i fie ei singură cu plodul ăla și c-un tigru în loc de bărbat! Zău, mie mi se face pielea de găină! S-o dea afară din sat, așa ar trebui! Data viitoare o să ne dea copiii la tigru!

– Nu face nici un rău!

– Nu face rău, ai? Mergi de-l întreabă pe bietul Luka dacă face rău au ba! Ți-ar spune el – da' nu mai poate, săracu'!

– Ei, ar avea și *ea* ceva de zis despre Luka, dacă ar putea! Maică Precistă, că bine-mi pare că l-a omorât – dacă asta o fi făcut! Câte coaste i-o fi rupt ei ăla! Sper că l-a dat la tigru, uite-așa, bucată cu bucată! Sper să fi-nceput cu picioarele!

– Așa am auzit! Că l-a tăiat în bucăți chiar la el în afumătoare și că tigrul a venit pe urmă la masă și ea l-a cinstit cu hălci din carnea bărbatului ei mort – așa, ca de sărbători.

– Bravo ei!

– Da' tu chiar nu-ți dai seama de ce-a făcut așa? N-a făcut-o pentru ea, vezi bine, ci ca să-și apere copilul!

– Adică?

– Păi nu poartă copilul tigrului în pântece? Îți dai seama ce-ar fi fost dacă-l năștea și Luka, cum era el, vedea copilul ăla ieșind din nevastă-sa? O omora și gata! Sau mai rău!

– Cum mai rău?

– Făcea ca lupii!

– Asta cum mai e?

– Nu ştii? Păi când intră într-o haită, lupu' omoară puii ălorlalţi lupi! Ba se-ntâmplă s-o omoare şi pe lupoaica care face puii. Tu chiar nu ştii nimic?

– Ei, pe-asta chiar n-o ştiam!

– Păi uite de-asta l-a şi omorât! Ca să n-o ia razna ca lupii şi să-i omoare diavolul de prunc când s-o naşte!

– Acu' înţeleg! L-a omorât ca să-i facă loc tigrului. Da' chiar şi-aşa, Luka ăla a fost un nemernic de zece ori mai mare! Cum crezi c-o s-arate copilul?

– Nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu! Sper s-o alunge pân-atunci! De când sunt pe lumea asta – şi uite, am cincizeci de ani – nu mi-a fost dat să-l văd pe diavol. Şi nici acu' nu vreau! Sper s-o ducă mintea să-l ţie închis în casă pe dracu' ăl mic şi să nu-l aducă pe-acia să-l vadă copiii mei!

– Eu atâta zic: eu nu mi-s Vera! Nu-mi las eu copiii să umble pe lângă puii de diavol!

Maica Vera l-a prins tocmai când se întorcea de la casa măcelarului. Îl aştepta în picioare, pe prispă, şi l-a văzut venind de-acolo pe înserat. Se furişa de-a lungul păşunii şi, când a dat ochii cu ea, a plecat capul aşteptând să-l certe. Dar spre surprinderea lui nu i-a zis nimic, doar l-a privit şi l-a tras în casă. Când a auzit ce se vorbea despre ea, a pregătit un coş cu mâncare, plăcintă, gem şi murături, nişte pânză şi o crenguţă de rozmarin şi l-a trimis pe bunicul să i-l ducă soţiei tigrului în aceeaşi zi, în amiaza mare, în văzul întregului sat, în timp ce ea stătea în pragul uşii şi-i striga să se grăbească. Bunicul le zâmbea binevoitor tuturor celor cu care se întâlnea, cu coşul la şold, înaintând cu greu prin zăpadă. Când a ajuns la mijlocul păşunii, a auzit-o pe maica Vera strigând în spatele lui:

– Ce vă uitaţi aşa, proştilor?

Toată luna bunicul i-a cărat mâncare și pături soției tigrului. Iarna s-a așternut impasibilă și rece pe munții Galinei și, în timp ce domnea astfel peste lume, bunicul îi ducea fetei apă și lemne de foc, ba chiar i-a luat măsură pentru o scufie nouă pe care maica Vera i-o tricota în văzul tuturor, sfidându-i, așezată pe prispă și înfășurată în șase, șapte pături, cu mâinile vinete de frig. Nu traversa niciodată pășunea ca s-o salute pe soția tigrului, dar din când în când îi dădea scufia neterminată bunicului – cu tot cu ghemele de lână galbenă și neagră –, iar el o ținea cu grijă, ca pe un cuib de păsări, străbătea ulița, urca treptele prispei ei și, ținând cu mâna andrelele, aranja părul strălucitor al fetei sub scufie, apoi privea înspre casa maicii Vera, așteptând încuviințarea bătrânei.

Cum bunicul nu avea voie să rămână în casa fetei după lăsarea serii, desigur că nu vedea nici urmă de tigru. Dar nu-și pierduse speranța. În majoritatea după-amiezilor obișnuia să întindă niște pături pe jos, lângă căminul în care pâlpâia focul, să o ajute pe fată să se așeze acolo, după care să scoată *Cartea junglei*. Abia după câteva zile bunicul și-a dat seama că fata nu știa să citească. La început a stat lângă ea cu cartea deschisă pe genunchi, crezând că citesc împreună, în gând. Apoi a observat că fata dădea paginile nerăbdătoare ca să vadă pozele și atunci a înțeles. Așa că a început să-i deseneze povestea lui Mowgli și a lui Shere Khan în cenușa din vatră. Schița în cenușă niște forme strâmbe, disproporționate, care se voiau a fi tigrul, pantera, ursul. A desenat-o pe Mama Lupoaică, apoi pe pui și pe șacalul Tabaqui – așa cum și-l imagina el, întrucât Kipling nu îl desenase deloc pe acesta. Iar bunicul a desenat ceva ce semăna cu o veveriță, o veveriță ciudată, cu niște urechi mari, care păzea cu strășnicie grota și prada lui Shere Khan. A desenat haita de lupi și Stânca Sfatului, i-a arătat cum l-a învățat ursul Baloo pe puiul de om Legea Junglei. A desenat o broască ca să-i explice ce însemna numele lui Mowgli, iar broasca avea un aer tâmp, dar binevoitor.

Întotdeauna începea și sfârșea cu desenul lui Shere Khan, pentru că ori de câte ori fata vedea nasul turtit și neconvingător al felinei, cu dungile acelea care semănau cu niște cicatrice, începea să

zâmbească şi uneori chiar întindea mâna şi-i corecta desenul, iar bunicul simţea că fata începe să înţeleagă povestea.

Bunicul şedea pe o bancă, în prăvălia spiţerului, aşteptând alifia de reumatism a maicii Vera. La tejghea stăteau două femei, nevestele unor bărbaţi pe care nu-i cunoştea, care se uitau la spiţer în timp ce acesta pregătea nişte leacuri din plante şi spuneau:

– Părintele zice că dac-o fi să vie-n sat copilul diavolului, s-a zis cu noi!

– Ei, ce să mai conteze copilul diavolului dacă diavolul e deja aici?

– Ce vrei să zici?

– Tigrul! L-am văzut cum traversa păşunea noaptea, sub clar de lună, era mare cât un cal! Cu ochii ăia sticloşi în cap, ascultă ce-ţi spun! Avea ochi de om! Am îngheţat pe loc!

– Da' ce căutai tu noaptea târziu pe-afară?

– Ce contează! Buba e că tigrul bate drumul pân' la uşa lui Luka, se ridică pe picioarele dinapoi şi-şi leapădă pielea. O lasă pe scări şi merge s-o vadă pe borţoasa de nevastă-sa!

– Să vezi şi să nu crezi!

– Păi io, una, văzui!

– Nu zic nu! Da' eu mă tot gândesc la copil!

Atunci bunicul a spus:

– Eu cred că e frumoasă!

Femeile s-au întors să se uite la el. Aveau feţele roşii şi buzele crăpate de ger, iar bunicul a repetat în timp ce se foia acolo, pe bancă:

– Fata. Eu cred că e frumoasă!

Iar spiţerul, fără să-şi ridice ochii de la mojarul lui, a adăugat:

– Nimic nu e mai frumos decât o femeie care poartă un copil!

Cele două femei au amuţit pe loc, cu spatele la bunicul meu care simţea că-i luaseră foc urechile. Au plătit leacurile fără să scoată o vorbă, şi-au pus mănuşile încet, fără grabă, şi, după ce au plecat, prăvălia spiţerului parcă s-a umplut de un gol ciudat care l-a mirat pe bunicul. Ibisul din colivia de lângă tejghea îşi vârâse un picior sub penele sângerii, înfoiate ca o fustă.

Spițerul a luat niște cutii și borcane cu leacuri de pe șirul de rafturi așezate în spatele prăvăliei, le-a desfăcut și a-nceput să le amestece într-un vas, făcând o cremă albă.

– Toți se tem de Shere Khan, a spus el încet și liniștit.

– Dar eu nu l-am văzut pe Shere Khan în sat, dumneata l-ai văzut? l-a întrebat bunicul.

Spițerul l-a privit atent pe bunicul meu, apoi a continuat să amestece alifia cu o lingură de lemn răsucită.

– Dumitale ți-e frică? a mai zis bunicul.

– Nu de Shere Khan, a răspuns spițerul.

Într-o dimineață, când trecea prin piață cu un coș de pâine pentru soția tigrului, bunicul a auzit pe cineva spunând:

– Ia uite-l, iar se duce!

– Cine?

– Țâncul ăla, nepotul Verei! Iar se duce cu coșul la nenorocita aia! Ia uite ce speriat e, tremură de frică! Nu e bine să trimiți un copil în casa diavolului.

– Ce nu înțeleg eu e cum de poate spițerul nostru să stea cu mâinile-n sân și să se uite la copilul ăsta cum vine și pleacă întruna, fără să scoată un cuvânt! Să-i zică și el: „Ia ai grijă, femeie bătrână, nu mai trimite copilul la ușa diavolului!"

– Ei, ce să știe spițerul, că el nu e de pe-aici! Nu poate să se bage!

– Da' ce, nu e la el acasă? El trebuie să zică! Dacă nu zice el, atunci cine?

– Ascultă la mine, o să zic eu mai multe când o sfârși copilul mâncat!

– Nu cred că ai dreptate aici! Fata aia nu face rău la nimeni!

– Dacă Vera o ține tot așa, mira-m-aș! Știi că e a treia oară săptămâna asta când îi trimite coșul? Ce-o trimite?

– Cu mila lui Dumnezeu, să sperăm că apă sfințită!

– De ce-o trimite coșuri?

– I-o fi milă.

– De cine? Cui i-e milă de una care poartă copilul diavolului?

– Nu știu. A fost moașă Vera! Poate are impresia că trebuie s-o ajute, de parcă aia n-ar fi în stare să se descurce singură. Îi trimite mâncare. L-am văzut pe băiat cum strângea de pe jos când a scăpat coșul în câteva dăți și nu e decât pâine și supă!

– Îți dai seama, să-i dai de mâncare fetei ăleia când nici unul dintre noi nu mai are carne! Să-i dai tu de mâncare soției tigrului când nu mai e carne! Când ea strânge toată carnea pentru tigru!

Bunicul i-a povestit soției tigrului despre cei din neamul Bandar-log și despre Kotick, foca albă, dar de fiecare dată când ajungea la sfârșitul poveștii lui Shere Khan, nu reușea să-i spună fetei cum se termina de fapt. De multe ori povestea îl purta în valea râpei, în care se îmbulzeau Rama și bivolii de apă mânați de Mowgli – toți conturându-se ca niște umbre în cenușă –, dar pur și simplu nu putea să-i dezvăluie fetei felul în care puiul de om l-a răpus pe tigru. Nu găsea curajul să-l deseneze pe Shere Khan zăcând în țărână, fără suflare, sau să-i deseneze blana așternută pe Stânca Sfatului, întinsă pe cele patru cioturi de bambus. În loc de asta, în fiecare zi povestea era alta. Uneori Rama se poticnea și ceda sau Shere Khan se lupta cu bivolii, iar pentru această luptă bunicul își trecea degetul printre siluetele șterse din cenușă, împrăștiind nori de pulbere, haos, până când găsea el o cale să-l scoată viu și nevătămat pe Shere Khan din încăierare. Alteori nici nu mai aducea vorba de Rama – atunci, Mowgli îl îndepărta pe tigrul olog cu ajutorul focului sau haita de lupi îl ataca prin surprindere și-l punea pe fugă. Din când în când confruntările lor ajungeau într-un punct mort și, astfel, coborau împreună la Apa Păcii, iar Bagheera era nemulțumită de pacea aceea provizorie și falsă.

Cine poate ști dacă soția tigrului a înțeles povestea bunicului sau motivul pentru care acesta o trata cu atâta bunăvoință. E lesne de ghicit că, după ce a schimbat povestea de câteva ori, fata și-a dat seama că bunicul îi ascundea ceva tragic. Poate că recunoștința pe care ea i-o purta tigrului era pe măsura acestei noi recunoștințe, recunoștința față de ajutorul și compania umană de care avea parte,

față de acest pui de om plin de viață și perseverent care-i desena povești în cenușa din cămin. Indiferent de motiv, cu câteva zile înainte de sosirea lui Dariša Ursul, bunicul a primit de la ea o pungă mică de hârtie legată cu un șnur – aproape prea mică să fie o pungă cu nasturi. Când a deschis-o acasă, pe întuneric, în noaptea aceea, a pipăit cu degetele și nu a simțit decât gol, gol, apoi niște fire de păr scurte, aspre, ruginii, care aminteau de mirosul acela viu și îndepărtat din afumătoare.

8

INIMA

Pe drumul de întoarcere de la Zdrevkov m-am oprit la Kolac, ca să cumpăr dulciuri pentru copii. Era seara târziu şi am prins-o pe vânzătoarea de la benzinărie exact când închidea. Nu mai aveam bani schimbaţi şi m-am luptat cu ea douăzeci de minute să o conving să accepte dublul sumei în moneda noastră, ca să-şi acopere costul deplasării la biroul de schimb valutar în dimineaţa următoare. M-a ajutat să duc la maşină cele două cutii cu ciocolată locală, apoi s-a urcat într-o rablă de maşină care a bubuit scoţând trâmbe de fum în timp ce se îndepărta pe şosea.

Lângă benzinăria pustie era un telefon public şi am sunat-o pe bunica cu ultimele patru monede care îmi rămăseseră. Aveam în rucsac punga albastră, împăturită. Răceala ei funebră mă şocase şi nu o mai atinsesem de când o luasem din Zdrevkov.

Toată ziua bunica se ocupase cu organizarea înmormântării şi, când m-a întrebat dacă sunt gata să vin, i-am povestit ce făcusem la Zdrevkov, cum mersesem la clinica veteranilor, cât de ospitalieri şi plini de compasiune se arătaseră cei de acolo. M-a ascultat în tăcere şi mi-am dat seama că ideea călătoriei pe care o făcusem era tot atât de greu de înţeles pentru ea cum fusese moartea bunicului pentru mine – o înşiruire de cuvinte la un telefon cu o conexiune proastă. Însă faptul că ajunsesem la Zdrevkov cu maşina părea să o liniştească, să-i întărească într-un fel ideea că, până la urmă, bunicul venise să mă vadă. O neînţelegere putea să ierte, dar nu o minciună

sfruntată! Părăsind peninsula la volan, mă gândisem la omul fără de moarte, la cum aflase bunicul despre băieții care călcaseră pe terenul minat, la satul veteranilor – foști soldați care se agățau de viață după ce camarazii lor muriseră –, dar n-am suflat o vorbă despre toate astea față de bunica.

– Și au fost dezamăgiți? a întrebat ea. Sperau că nu mai vine nimeni după lucruri, nu-i așa?

Își imaginase un scenariu oribil în care eu intram în spital și descopeream că angajații de acolo își împărțiseră între ei lucrurile bunicului: paznicul avea pălăria pe cap, iar recepționera avea ceasul la mână.

– Au multă treabă aici, am replicat eu. Și-au cerut scuze pentru încurcătură! Nu m-a lăsat inima să-i spun ce fel de loc era, ce noroc avusesem să-i găsesc lucrurile și ce bine că bunicul nu sfârșise în râpa dinspre mare, din spatele clinicii. Vrei să-ți zic ce e în pungă?

A urmat o liniște prelungă. Telefonul păcănea. În cele din urmă bunica a spus:

– Ai deschis-o?

– Nu încă.

– Să n-o deschizi! s-a răstit ea. Nici să nu-ndrăznești. Cum poate să-ți treacă prin minte așa ceva? Și a-nceput din nou să vorbească despre cele patruzeci de zile, despre faptul că, fără să vrem, întrerupsesem călătoria sufletului, că ce binecuvântare era punga, o binecuvântare de neatins, și că ce naiba era în capul meu? Deja țipa când mi-a zis: Cum mai pot eu, Natalia, să-mi iau rămas-bun de la el? Când eu nici n-am știut că era bolnav? Și tu n-ai scos o vorbă, deși știai!

Am auzit două bipuri în telefon, după care conexiunea s-a întrerupt. Pagerul meu a început să sune aproape instantaneu și a sunat întruna tot drumul spre Brejevina, dar nu mai aveam bani și se făcuse deja seară. În cele din urmă bunica a renunțat, iar eu am continuat să conduc, cu toate geamurile deschise. Curentul mă ținea trează.

Când am ajuns la mănăstire, poarta era închisă. Vedeam apusul de soare oglindit în lucarna dinspre șosea, dar în grădină nu era

nimeni. De-a lungul aleii de scânduri magazinele erau închise, luminile stinse, iar chioşcurile cu vederi şi tarabele cu echipamente de snorkeling se iţeau din spatele grilajelor de fier. Am mai mers câteva zeci de metri şi am ajuns la canalul din colţ, unde am văzut grupuri mari de turişti şi localnici arşi de soare. Fumau sprijiniţi de maşini, răspândiţi printre eucalipţi până aproape de gardul viei. Am tras maşina într-un şanţ şi am lăsat-o acolo, apoi am urcat panta cu rucsacul în braţe, cu punga înăuntru. O linişte fierbinte se aşternuse peste mare şi acum cuprindea încet şi uscatul. Totul părea încremenit. De la poartă îi vedeam pe săpători care se afundaseră şi mai mult în vie decât de dimineaţă. Duré era acolo, cu urechile lui clăpăuge ca nişte mânere de oală, înfipt în ţarină ca o sperietoare de ciori, îndoit de spate şi cu şoldurile ieşite în afară. Namila pe care o întâlnisem de dimineaţă era şi ea prezentă, sorbea dintr-o cutie de cola, cu ceafa înroşită de soare. Băieţii stăteau pe jos, sprijinindu-se de o roabă plină cu pământ, ascunşi printre rândurile de vie. Nici urmă de femeie sau de fetiţă.

Fra Antun m-a văzut din poarta viei pe care a deschis-o fără un cuvânt. Mi-am cerut scuze, i-am explicat că traficul a fost infernal şi că am fost să cumpăr dulciuri, dar sunt sigură că ştia că mint. Transpira prin sutană, ochelarii i se aburiseră şi smocuri de păr creţ i se lipiseră de gât.

De pe deal vedeam soarele aruncând raze palide pe luciul apei, feribotul care se întorcea din insule şi spatele umbrit al casei lui Barba Ivan. Lumea se strânsese ca la urs de-a lungul gardului viei, până jos, lângă tufişurile mari şi dese din spatele casei. Nada stătea în picioare pe balconul de la parter şi fuma împreună cu vreo şase, şapte femei – văduve aducând cu nişte păsări în rochiile lor negre şi gospodine între două vârste, cu nişte prosoape murdare de peşte, care tocmai ce sosiseră de pe plajă. Nada scosese mâncarea afară, pe o masă mare, dreptunghiulară, la umbra măslinului, şi din când în când le întindea o tavă oamenilor înşiraţi lângă gard.

Zóra stătea în spatele săpătorilor, lângă un cazan din tablă în care ardea focul, privindu-şi încruntată vârful pantofului. Când s-a

îndreptat de spate și m-a văzut, mi-a aruncat o privire pe care de obicei le-o rezerva lui Mănuşă-de-Fier şi administratorului de la registratura Universității. Înarmată cu dezinfectante, cu câțiva litri de apă şi oareşce bănuieli în legătură cu ce va urma, era hotărâtă să salveze încrederea comunității în noi împiedicând un dezastru medical. Nu voia ajutorul meu.

Duré stătea aplecat în vie şi ştergea ceva cu o cârpă umedă, de la un capăt la altul. Era evident că se străduia să nu mişte prea tare lucrul respectiv – un fel de geamantan, o valiză veche, cu încuietoarea ruptă şi un mâner uzat, cenuşiu. Mi-am dat seama că lucrul acela reprezentase pentru Duré o garanție că, până la urmă, vor găsi trupul; de aceea nu ținuse câtuşi de puțin cont de ce spunea Barba Ivan, nu fusese descurajat la gândul că ploile scoseseră trupul din pământ şi câinii îl căraseră apoi de-acolo. Se pare că îşi luase măsuri de siguranță: îşi băgase vărul într-un geamantan, văr pe care inițial eu mi-l imaginasem ca fiind ocupantul unei gropi prea puțin adânci. Duré ştergea marginile geamantanului cu mişcări lente, cu mare grijă şi vădit uşurat că, în sfârşit, îl găsise. Trecuseră doisprezece ani în care dăduse socoteală pentru incapacitatea lui de a înapoia trupul, pentru neglijența de a-şi fi părăsit o rudă, suspectat de lipsă de loialitate, mereu nevoit să se apere de prejudecățile celorlalți atunci când el încerca să se justifice – oare chiar asta făcuse, abandonase un om pe moarte? Nu cumva îl ucisese şi apoi se descotorosise de trup? Şi apoi boala care-i lovise nevasta şi copiii, şi cum nu-şi mai putuse lua gândul de la mort. Cum se luptase cu propriul sentiment de vinovăție, cum aducea vorba despre asta când mergea după leacuri la baba din sat, până când hoaşca a priceput aluzia şi i-a spus exact ce voia să audă, mustrându-l pentru nechibzuința şi inconştiența de care dăduse dovadă față de trup, eliberându-l astfel de toate gândurile chinuitoare şi confirmându-i că, da, el trebuia să poarte povara acestui păcat!

Seara a început cu o binecuvântare care fusese mâzgălită pe o bucată de hârtie verde-neon şi care, se vede treaba, era aproape imposibil de descifrat. Duré a citit-o tare şi rar, încurcându-se mereu – şi la

numele Tatălui şi al Fiului, şi la o anume invocare la care s-a zăpăcit atât de rău, încât a trebuit să ceară ajutor printre ceilalţi săpători. În timp ce se chinuiau în zadar cu toţii să descifreze preţioasele indicaţii, eu mi-o imaginam pe bătrâna care-i trimisese aici, singură într-o casă mică şi rece, sus pe deal în satul lui Duré, cu nişte ochi lăptoşi şi slabă moartă, semănând cu o broască, jertfindu-şi ultimele puteri pentru a compune această binecuvântare pe care o ştia pe de rost, dar pe care nu trebuise niciodată să o scrie. Rugăciunea mâzgălită pe hârtie îi îndemna pe săpători la bocit, dar felul în care se poticneau să o citească făcea ca eforturile lor să pară lipsite de tragere de inimă. Îmbrobodită şi adusă de spate, bătrâna ar fi conferit un aer solemn ceremoniei; mai mult ca sigur că ea s-ar fi jelit prelung, hârâit şi fără oprire, până când toţi cei adunaţi pe la gard s-ar fi împrăştiat care-ncotro. În schimb, săpătorii care urlau disonant au reuşit să-i adune pe privitori într-un cor al cărui murmur s-a auzit mai întâi printre cei mai abţiguiţi, „Spală oasele, adu rămăşiţele, lasă inima acolo!", dar care în curând i-a cuprins pe toţi cei de faţă.

Namila s-a întors de la foc cu un aer războinic şi a strigat către gloată:

– Mama voastră de tâmpiţi!

– Ia nu te mai prosti atât, ce dracu'! i-a spus Duré pierzând rândul pe hârtie. Asta nu făcea parte din binecuvântare, a adăugat el întorcându-se către Fra Antun. S-o iau de la capăt?

– Nu ştiu, i-a răspuns călugărul.

Fra Antun avea o cădelniţă cu tămâie şi o legăna neajutorat înainte şi înapoi, deasupra valizei, în timp ce Duré îi dădea înainte, iar săpătorii tuşeau şi-şi făceau cruce. Fetiţa tot nu se vedea.

Mă simţeam copleşită de arşiţa acelei zile nesfârşite pe care o începusem foarte devreme în vie. Mi se părea că aşteptasem ani întregi ca trupul să fie găsit, deşi de-abia în acea dimineaţă auzisem de el. Cumva, faptul că fusesem la Zdrevkov schimbase totul şi nici nu mai ştiam ce aşteptam de fapt. Stăteam cu rucsacul pe genunchi, cu lucrurile bunicului înăuntru. Mă întrebam oare cum arătau ele

fără bunicul – ceasul, portofelul, pălăria care în absența lui deveniseră doar niște vechituri pe care găsești la târg sau în podul casei.

Deschiderea valizei a fost precedată de un botez cu apă sfințită turnată din sticlele cu ierburi ale unuia dintre săpători. Fra Antun a stropit-o el însuși, apoi Duré a încercat să deschidă fermoarul care evident, după atâția ani petrecuți sub pământ, nu s-a clintit. În cele din urmă au căzut cu toții de acord să taie geamantanul și cineva a dat fuga să aducă un cuțit de bucătărie din casă, pe care Nada i l-a întins din balcon. Săpătorii au început să delibereze apoi asupra locului unde se cerea făcută prima incizie. Spectatorii, care nu vedeau decât spatele lui Duré, au tăcut mâlc, după care cuțitul a fost implântat. S-a auzit un scârțâit strident, urmat aproape imediat de o duhoare greu de suportat. Trupul a gemut. Sunetul, ca un acord de vioară, s-a întins, ajungând în dreptul focului și până la gard. Cineva din spatele meu a invocat numele Domnului. Deodată, toate brațele au intrat în acțiune, într-un balans necontenit. Lumea adunată la gard își făcea cruce cât vedeai cu ochii.

În tot acest răstimp Zóra privise ceremonia încordată la maximum, ca o coardă de pian. Mai târziu avea să-mi spună că, până să înceapă totul, îl întrebase pe Duré dacă el chiar credea că o să găsească în valiză inima, iar bărbatul îi răspunsese: „Da' ce, mă crezi tâmpit?", la care Zóra – oricât de incredibil ar părea – nu reacționase. Acum însă, când gemetele din valiză făcuseră un oraș întreg să se cutremure de implorări paroxistice, nu s-a putut abține să nu strige, fără a se adresa cuiva anume:

– Sunt doar gazele care se depresurizează!

Dar pe săpători nu-i tulbura nimic. Au urmat și mai multe descântece, și mai multe bocete; Fra Antun n-a mai vrut să atingă sticla cu ierburi, renunțând la apa sfințită, dar a continuat să agite deasupra geamantanului cădelnița în care se reflectau ultimele raze ale soarelui. Zóra a mai așteptat încă o ocazie să-și dea cu părerea, dar minutele se scurgeau fără ca aceasta să se mai ivească. A făcut câțiva pași înspre partea mea de vie, a urcat panta ștergându-se de praf

pe halat şi a rămas în picioare, lângă mine. M-am tras într-o parte ca să-i fac loc.

– Am un mesaj pentru tine, a spus. Mi-a dat halatul ei şi şi-a scos puloverul. Şi-a întins puloverul pe jos, lângă mine, s-a aşezat pe el, apoi şi-a pus halatul în poală. Mi-a zis bunica ta aşa: dacă desfaci punga, să nu te mai deranjezi să vii acasă! Zóra a rostit aceste cuvinte fără să mă privească. Avea gâtul plin de broboane de sudoare de la focul lângă care stătuse. Şi a insistat asupra acestui aspect, să ştii!

Cu două luni în urmă Zóra îşi schimbase parfumul şi nu reuşisem să mă obişnuiesc cu noul ei miros; dar cum stătea acolo, cu părul îmbâcsit de fum şi toate mirosurile acelei zile ieşindu-i parcă prin piele – izul de alcool sanitar amestecat cu săpun şi tutun, detergentul cu care mama ei îi spălase halatul apretat, sudoarea amestecată cu metalul cerceilor –, am regăsit-o întocmai cum o ştiam. A dat glas tuturor lucrurilor pe care mă aşteptasem să le spună şi nu mi-am mai amintit răspunsurile pe care le pregătisem.

Duré udase o cârpă curată cu apă din sticla cu ierburi şi îl scotea pe văr din geamantan, câte un os odată. A şters uşor oasele lungi şi îngălbenite ale picioarelor şi le-a pus pe un cearşaf curat, aşternut pe pământ. Ceilalţi săpători se strânseseră în jurul lui şi îl priveau de sus în timp ce fumau cu spatele la gard. Îşi încheiaseră ritualul şi vorbeau încet, cu gesturi reţinute, fie pentru că aşa-i învăţase baba din satul lor, fie ca urmare a reacţiei mulţimii de privitori, care, bănuind că partea cea mai interesantă a spectacolului trecuse, începea să-şi piardă interesul.

– Tu ce-ai face? am întrebat-o eu pe Zóra.

– Depinde, a răspuns ea. Ce-ar face bunicul tău?

– Mi-ar zice să-i fac pe plac bunicii, să nu defac punga. Apoi am adăugat: Şi ţie ţi-ar cere să confirmi că n-am deschis-o.

– Nu avem cum să ne întoarcem până sâmbătă, a spus Zóra, şi tu ştii asta.

Mi-a luat mâna şi a ţinut-o pe genunchiul ei, fără să mai zică nimic.

Cârpa udă trecea din mână-n mână și oamenii storceau apa din ea pe oase, pe bolta craniului crăpat, ștergând orbitele goale și dinții strâmbi și rari. Coloana vertebrală începea să se contureze pe cearșaf, cu vertebrele aliniate ca niște jucării. Cu atâtea mâini care umblau în geamantan era greu să-ți dai seama cine ce lua de-acolo, dar cineva proceda foarte meticulos și organizat, aranjând totul impecabil pe cearșaf, articulațiile la articulații, degetele la degete, deși toate aveau să fie mai târziu strânse într-o bocceluță. Au rupt apoi femururile, tăindu-le cu satârul, ca să împiedice trupul mort să mai meargă și să aducă astfel boala asupra celor vii. Duré a rulat cârpa, răsucindu-și-o strâns peste pumn și numind-o inimă, și m-am simțit prost că nu mă gândisem la posibilitatea asta, la o inimă metaforică, și că avusesem dubii în legătură cu hoașca lor, oriunde s-ar fi aflat ea.

A urmat un alt interval de tăcere. Duré a înmuiat din nou cârpa în apă și a stropit de trei ori proaspăt botezata inimă, strângând-o tare în pumnul lui încleștat. Malacul a adus un vas mic de alamă, iar Duré a vârât cu grijă cârpa în el, a turnat ulei peste ea și i-a dat foc. Vasul a rămas apoi multă vreme pe jos, cu familia aplecată în jurul lui, iar în timp ce așteptam să se termine ceremonia, m-am gândit numai la omul fără de moarte cu ceașca lui de cafea.

Au turnat apă în vasul de alamă din care începuse să iasă fum, l-au pus peste cărbunii din cazan, iar Duré a botezat focul și osemintele cu apa rămasă, după care a aruncat sticla într-o parte. Mulțimea adunată la gard a început să se împrăștie, cu așteptările înșelate. Câțiva băieți încinseseră o miuță pe lângă gardul viei.

Când apa a început să fiarbă, Duré a luat vasul de pe foc și bărbații – cu toții băutori înrăiți – și l-au trecut din mână în mână, tăcuți și lipsiți de orice emoție, foarte atenți să nu verse apa cu cenușă. Unii și-au dat jos pălăriile în timp ce făceau asta, alții nu s-au deranjat nici măcar să-și stingă țigările. Fra Antun s-a apropiat cu tot cu cădelniță și a rămas în picioare lângă noi, urmărind înaintarea vasului și chipurile oamenilor care atinseseră deja inima.

– Unde e fetița? l-am întrebat eu.

– E înăuntru, a spus Fra Antun. Doarme. Au adus-o aici azi după-amiază cu febră mare şi mama i-a ameninţat c-o să cheme poliţia dacă o mai scot aşa din casă.

Se lăsa înserarea acum. Soarele coborâse la marginea peninsulei, iar la apus cerul dispărea petic cu petic în apă. Cum stăteam noi acolo privind, un băiat care făcea parte din procesiune şi-a îndesat pălăria pe cap şi a trecut grăbit pe lângă noi. Zóra a întins mâinile către el, oferindu-i apă şi dezinfectant, dar băiatul a împins-o uşor şi a ieşit pe poarta din capătul viei. Şi, odată cu plecarea lui, totul s-a terminat, tot misterul bine tăinuit din jurul valizei a fost dezlegat. Un bărbat s-a şters la gură şi a început să râdă.

– Ce mai e acum? a întrebat Zóra.

– Acum urmează priveghiul, i-a răspuns Fra Antun.

– Unde se duce băiatul ăla? s-a interesat Zóra.

– Să găsească pe cineva din afara familiei care să îngroape cenuşa pe deal.

– Şi de ce n-o face el?

– E rudă, a răspuns Fra Antun, nu poate.

– Dar tu?

– Eu nu vreau, a spus el şi în clipa aceea, privindu-ne atent din spatele ochelarilor, semăna cu o libelulă uriaşă. Să vezi ce greu o să-i fie să convingă pe cineva să meargă la răspântie, acum că i-au găsit trupul!

– La răspântie?

– Da, pentru *mora,* ne-a lămurit Fra Antun cu un zâmbet. Spiritul care adună morţii.

– Mă duc eu, m-am trezit eu spunând înainte să înţeleg bine despre ce e vorba.

– Nu fi proastă! a scrâşnit Zóra privindu-mă fix.

Fra Antun îşi rodea unghiile, lăsându-ne să rezolvăm problema între noi.

– Spune-i lui Duré şi alor lui că mă duc eu la răspântie, dacă mâine-dimineaţă o trimit pe mamă cu copii cu tot la clinică!

9

URSUL

Dacă oamenii din Galina nu sunt dornici să vorbească despre tigru şi soţia lui, nu vor avea în schimb nici o ezitare să-ţi povestească despre unul dintre personajele secundare apărute în viaţa lor.

Întreabă pe oricine din Galina despre Dariša Ursul, iar povestea va începe cu o întâmplare neadevărată: Dariša a fost crescut de urşi sau se hrănea cu urşi. Există şi o versiune în care acesta a petrecut douăzeci de ani hăituind un urs brun uriaş care le scăpase altor vânători din vremea aceea, scoţându-i din minţi – inclusiv lui Vuk Sivić, cel care-l omorâse pe legendarul lup din Kolovac. Finalul acestei poveşti spune că ursul, sleit de puteri din cauză că Dariša era mereu pe urmele sale, a venit într-o noapte lângă cortul vânătorului şi s-a întins pe pământ să-şi dea duhul; iar Dariša i-a vorbit animalului care-şi dădea ultima suflare în zăpadă până la ivirea zorilor, când spiritul ursului s-a strecurat în el. Însă varianta care mie îmi place cel mai mult e cea potrivit căreia succesul de vânător al lui Dariša se datora capacităţii sale de a se transforma într-un urs adevărat; el nu ucidea ca oamenii, cu puşca, cu otravă sau cu cuţitul, ci cu dinţii şi ghearele, sfâşiind cu sălbăticie carnea adversarului, înfigându-şi colţii de urs în beregata acestuia şi scoţând nişte sunete asurzitoare, ca un munte care se rupe în două, prăvălindu-se la vale.

Toate aceste poveşti au însă un numitor comun, şi anume acela că Dariša era cel mai mare vânător de urşi din vechiul regat. Cel puţin acest lucru este adevărat. Există dovezi în favoarea lui. Există

poze cu Dariša dinaintea incidentului cu soția tigrului, în care Dariša, cu o privire tăioasă și un chip impasibil, stă în dreptul unei grămezi de piei de urși, aproape fără excepție în compania câte unui aristocrat sfrijit, cu picioarele ca niște fuse, al cărui rânjet entuziast are de fapt rolul de a distrage atenția de la genunchii care nu i se mai opresc din tremurat în urma vânătorii. În toate pozele Dariša pare un om dintr-o bucată; nu zâmbește, de charismă nici nu poate fi vorba și e greu de înțeles cum de și-a câștigat atâția simpatizanți loiali printre oamenii din Galina. Urșii din poze spun și ei o poveste, însă una diferită, povestea unui măcel cumplit – dar nimeni nu caută răspunsuri în leșurile lor.

Dariša venea în Galina o dată pe an, imediat după sărbătorile de Crăciun, pentru a se bucura de ospitalitatea sătenilor și a vinde blănuri numai bune să-i apere de gerul necruțător al iernii. Deși toată lumea îl aștepta cu nerăbdare, sosirea lui era mereu prilej de surpriză: nimeni nu-l vedea vreodată intrând în sat; pur și simplu oamenii se trezeau dimineața și îl găseau acolo, cu calul priponit, boii dejugați și trofeele de vânătoare întinse pe jos, pe un covoraș jerpelit, de un albastru spălăcit. Dariša era scund și bărbos și, dacă nu l-ai fi cunoscut, ai fi putut să-l iei drept cerșetor; cum era liniștit din fire și întotdeauna dornic să se pună la mintea copiilor, satisfăcându-le curiozitatea morbidă legată de vânătoare, părea să fie mesagerul unei lumi mai simple și mai bune. Aducea cu el vești și o anumită căldură și, din când în când, povești din sălbăticie, iar oamenii din Galina asociau venirea lui cu norocul și statornicia.

Până în iarna aceea bunicul așteptase vizita anuală a lui Dariša Ursul la fel de nerăbdător ca oricine din sat. Dar acum, preocupat de tigru și de soția acestuia, bunicul uitase cu totul de Dariša. Sătenii, în schimb, nu uitaseră: apariția iminentă a lui Dariša începuse să se contureze vag în conștiința colectivă, devenise ceva despre care se fereau să vorbească de teamă ca nu cumva încrederea lor în consecventa lui revenire să le fie de data aceasta piază rea. Așadar, când într-o dimineață de sfârșit de ianuarie au ieșit din case și l-au

văzut acolo, tuciuriu, nespălat şi la fel de bine-venit ca o dorinţă îndeplinită, inima le-a tresăltat în piept.

Bunicul, care altădată era cel dintâi pe covorul lui albastru-spălăcit, holbându-se la căpăţânile de urşi cu fălcile căscate, cu sticlă sau pietre în locul ochilor, sau pur şi simplu cu orbitele goale, s-a uitat pe geam şi a înţeles îngrozit ce urma. De dincolo de piaţă, mai mult ca sigur că şi soţia tigrului se uita la Dariša, dar ea nu avea cum să-şi dea seama de natura acelei emoţii care animase tot satul. Ea nu avea cum să ghicească, aşa cum ghicea bunicul, că preotul care dăduse fuga la Dariša cu mâinile întinse nu-i ura acestuia doar bun venit, ci şi: „Doamne-ajută că ai ajuns teafăr la noi – e musai să ne scapi de diavolul ăsta în pijamale vărgate şi roşii!"

În tot acest timp, bunicul sperase la un miracol, dar se aşteptase la un dezastru. Avea nouă ani, dar ştia, încă de la întâlnirea din afumătoare, că el, tigrul şi soţia tigrului erau de aceeaşi parte a baricadei într-o luptă fără sorţi de izbândă. Nu-şi înţelegea adversarii. Nu voia să-i înţeleagă. Ajutorul neaşteptat al maicii Vera fusese ca un licăr de speranţă, dar bunicul nu ştia pentru ce era această speranţă. Şi acum că vânătorul sosise, bunicul a înţeles imediat că sorţii îi erau potrivnici tigrului. Dariša Ursul, care ani de-a rândul reprezentase întruparea perfecţiunii, a devenit pe loc un trădător, un asasin, un ucigaş de tigri, un cuţitar şi un slujitor al morţii care întindea capcane în care, de data asta, avea să cadă ceva sacru. Bunicul nu avea nici cea mai mică îndoială că, în timp, Dariša avea să reuşească în întreprinderea sa.

Spre deosebire de alţi vânători, Dariša Ursul nu trăia pentru momentul uciderii prăzii, ci pentru ce urma acestuia. Tolera această ocupaţie care-l făcuse cunoscut în cele patru zări pentru a se putea ocupa de singurul lucru care îi făcea cu adevărat plăcere, şi anume pregătirea pieilor de animale. Pentru Dariša, adevărata satisfacţie venea din jupuitul şi curăţatul pieilor, din mirosul uleiurilor în care le conserva şi din abilitatea cu care reuşea să recreeze sălbăticia şi

amintirea vânătorii în propria casă. Acesta este adevărul despre Dariša: omul era un taxidermist înnăscut.

Ca să înțelegi această pasiune, trebuie să te întorci în copilăria lui, la lucrurile despre care nimeni din sat nu auzise, într-un cartier de seamă din Oraş, unde, pe strada principală, cea cu felinar, se afla o casă frumoasă, orientată înspre parcul regal; trebuie să ajungi la tatăl lui Dariša, un renumit inginer austriac, rămas de două ori văduv şi care-şi petrecea cea mai mare parte a timpului în străinătate; la sora lui Dariša, Magdalena, a cărei permanentă suferință nu le-a permis copiilor să-şi urmeze tatăl când acesta pleca cu anii să supravegheze construcția muzeelor şi palatelor din Egipt, lăsându-i astfel captivi, unul în compania celuilalt; dar şi la scrisorile tatălui lor.

Magdalena era epileptică şi, prin urmare, nu avea voie să se îndepărteze mult de casă, distracțiile fiindu-i foarte limitate. Neputând să meargă la şcoală, fata se străduia să facă progrese cu un profesor particular şi învățase singură să picteze. Dariša, cu şapte ani mai mic decât ea, o iubea nespus şi adora tot ce adora ea. Crescuse cu ideea că fericirea ei era obligația şi responsabilitatea lui. În holul casei lor, privindu-l pe lacheu cum cară bagajele tatălui său la trăsura care aştepta în fața porții, Dariša se agăța de haina inginerului, iar acesta îi spunea:

– Eşti un băiețel, iar eu o să fac din tine un gentleman! Ştii cum ajunge un băiețel gentleman?

– Cum? întreba Dariša, deşi ştia deja răspunsul.

– Cu ajutorul unei sarcini, îi repeta tatăl său. Asumându-şi responsabilitatea pentru cei din jur. Vrei să-ți dau o sarcină?

– Da, domnule!

– Ajută-mă să găsesc una. Ce crezi tu că e nevoie să faci cel mai mult cât sunt eu plecat, având în vedere că eşti singurul gentleman din casă?

– Magdalena are nevoie să fie îngrijită!

– Şi o să ai tu grijă de ea cât sunt eu departe?

În lunile care urmau acestor plecări, Dariša îşi ocupa timpul făcând tot ce-i stătea în putință pentru sora lui, stabilind o ordine

miniaturală a lucrurilor, de care se agăța cu îndârjire. Bineînțeles că aveau o femeie în casă care le gătea și le făcea curat, dar numai Dariša îi ducea surorii sale în cameră tava cu micul dejun, numai Dariša o ajuta să-și scoată panglicile din păr, Dariša îi aducea rochiile și ciorapii, după care stătea cu urechea lipită de ușă ca să audă dacă nu cumva o ia amețeala și îl strigă. Dariša îi lega șireturile de la pantofi, îi ducea scrisorile la poștă, îi căra lucrurile, o ținea de mână când se plimbau prin parc; asista încruntat la lecțiile ei de pian, intervenind atunci când profesorul devenea prea sever; îi pregătea coșuri cu fructe, pahare cu vin și triunghiuri de brânză pentru ca ea să poată să picteze naturi moarte; păstra mereu un teanc mare de cărți și jurnale de călătorie pe noptiera ei ca să poată citi împreună înainte de culcare. În ceea ce o privea pe Magdalena, aceasta îi făcea mereu pe plac. Dariša îi era un ajutor neprețuit și, curând, și-a dat seama că, îngrijindu-se astfel de ea, băiatul învăța să aibă grijă de el însuși. Toate eforturile lui Dariša erau invariabil descrise de sora lui chiar din prima propoziție cu care aceasta își începea scrisorile către tatăl lor: „Scumpul meu tată, ar trebui să vezi câtă grijă are Dariša al nostru de mine!"

Avea opt ani când a fost pentru prima dată martorul unei crize de epilepsie a surorii sale. Se furișase în camera ei ca să-i spună că visase urât. A găsit-o zvârcolindu-se în pat, printre așternuturi, cu trupul contorsionat din cauza spasmelor, cu gâtul și umerii scăldați de transpirație și de ceva alb și lipicios. Privind-o, s-a simțit dintr-odată încolțit, sufocat de o prezență ciudată care părea să se fi furișat fără glas pe lângă el când deschisese ușa să intre. Fără să-și mai ia haina, fără să se mai încalțe, a ieșit într-un suflet din casă și a gonit pe stradă în cămașa de noapte, lipăind cu tălpile goale pe asfaltul ud, până când a ajuns la casa doctorului, tocmai în cealaltă parte a Orașului. În jurul lui simțea doar absență – mare și grea ca un vapor. Absența oamenilor de pe stradă, absența tatălui său, absența certitudinii că Magdalena avea să mai fie în viață când ajungea el acasă. Nu a plâns decât puțin, iar apoi, în trăsura doctorului, nu a mai plâns deloc.

– Să nu-i spunem lui papa despre asta, da? l-a rugat două zile mai târziu Magdalena, când el tot nu voia să se desprindă de patul ei. Ai fost tare curajos, micul meu gentleman, dar să nu-i spunem lui tata, să nu-şi mai facă griji!

După întâmplarea asta Dariša a început să urască noaptea – nu pentru că i se părea înfricoşător întunericul sau pentru că se temea să nu fie răpit de ceva supranatural şi urât, ci pentru că a devenit dintr-odată conştient de cât de neajutorat era. Moartea, înaripată şi tăcută, pătrunsese deja în casă. Dădea târcoale prin spaţiile acelea care-i despărţeau pe oameni de lucruri, între patul şi lampa de la capul lui, între camera lui şi a Magdalenei – veşnic la pândă, plutind în aer, mai ales în clipele lui de neatenţie, mai ales când el dormea. A decis să zădărnicească planurile Morţii. A început să se culce mai devreme cu două ore, cât încă mai era lumină afară, şi să se trezească apoi ca să se plimbe prin casă, să se furişeze în camera Magdalenei, cu respiraţia întretăiată, şi să stea acolo cu mâna pe burta ei, de parcă era un bebeluş, aşteptând să-i simtă coastele zvâcnind. Uneori rămânea cu ea toată noaptea, dar cel mai des îi lăsa uşa deschisă şi umbla prin toată casa, lua fiecare cameră la rând, căutând Moartea, încercând să o scoată de pe unde se ascundea. Căuta în bufetul de pe hol şi în dulapurile cu porţelanuri, în servantele pline de cutii cu ziare şi hărţi vechi. Căuta în camera tatălui său – mereu goală –, în şifonierul în care acesta îşi păstra uniforma veche de militar, pe sub paturi, în spatele uşilor de la băi. Se plimba de colo-colo prin toată casa, zăvorând şi deszăvorând ferestrele cu o înverşunare inutilă, aşteptându-se ca dintr-o clipă într-alta să bage capul în cuptor şi s-o găsească ghemuită acolo pe Moarte – pe care şi-o imagina ca pe un bărbat cu aripi, cu un aer răbdător şi o privire fixă de hoţ.

Dariša avea de gând să-i spună: „Gata, te-am găsit, acum ieşi!" Nu-şi stabilise însă un plan de acţiune în cazul în care Moartea îl refuza.

Trecuseră deja mai multe luni de când Dariša se îndeletnicea cu aceste marşuri nocturne şi, cam în aceeaşi perioadă, Palatul lui Emin Paşa şi-a deschis porţile. Mulţi ani, soarta reşedinţei de iarnă a paşei

făcuse subiectul unor discuții aprinse între oficialii Orașului. Considerat un vestigiu al Imperiului Otoman, palatul nu fusese folosit ani la rând. Neputând să și-l atribuie și nedorind să-l facă să dispară cu totul din Oraș, magistratul din Viena l-a declarat muzeu și l-a deschis spre vizitare anul acela, spre încântarea pasionaților de artă, oameni nelipsiți de la Opera Națională, de la Biblioteca Regală sau din Grădinile Regale.

„ÎNCÂNTARE ȘI GRANDOARE!" promiteau afișele roșii cu auriu lipite de toți stâlpii din cartierul lui Dariša. „O INCURSIUNE FASCINANTĂ ÎN LUMEA PĂGÂNĂ!" mai anunțau afișele cu litere de-o șchioapă.

Etajul superior al palatului era ocupat de clubul unde gentlemenii fumau trabuc și jucau cărți, de bar și de bibliotecă, precum și de un muzeu cu exponate ecvestre: imagini reprezentând cavaleria pașei călare pe bidivii cu căpestre aurite și șei zornăitoare și calești ale căror roți, scânduri și flamuri cu semilună și stea – simbolul imperiului – fuseseră lustruite cu migală. La parter se aflau o grădină plină cu iasomie și palmieri, un pavilion așternut cu perne pentru lectură în aer liber și un mic lac unde se spunea că trăia o broască rară, de culoare albă, într-un craniu lepădat acolo, sub frunzele de nuferi, de un asasin care voise să ascundă identitatea victimei sale decapitate. Sălile erau pline de portrete, draperii bogat ornamentate, lămpi aurii de alamă și tapiserii care înfățișau ospețe și bătălii. Exista și o anexă care servea drept bibliotecă și în care tinerele puteau citi, precum și o ceainărie în care erau expuse porțelanurile, cărțile de bucate și ceștile de cafea ale pașei.

Magdalena a profitat de ocazie ca să-l ducă pe frățiorul ei acolo. Avea șaisprezece ani și era pe deplin conștientă de boala sa. Începuse să se simtă din ce în ce mai chinuită de gândul că nu mersese niciodată nicăieri, că ea era de vină și pentru izolarea lui Dariša (de care el nu se plângea) și pentru nesfârșitele lui ronduri de noapte (la care băiatul nu voia în ruptul capului să renunțe). Citise în ziar că la palat exista o încăpere numită Sala Oglinzilor Pașei și l-a dus

direct acolo, pentru că-şi dorea ca Dariša să afle câte ceva despre lumea de dincolo de strada, parcul şi zidurile casei lor.

Ca să intri în Sala Oglinzilor Paşei trebuia să traversezi grădina şi să cobori pe o scăriță până la un palier care aducea cu intrarea unei cripte. Pe timpan era sculptat un dragon, iar o țigancă şedea pe o cutie cu un pui de leu în brațe şi amenința că aruncă blesteme asupra ta dacă nu-i dădeai bani să te îndrume – lucru care nu impresiona decât copiii, pentru că şi țiganca, şi puiul de leu erau trecuți pe statul de plată al muzeului. Trebuia să arunci un groş în pălăria țigăncii, iar ea zicea: „Fereşte-te de tine însuți!", după care te băga înăuntru şi trântea uşa în urma ta. Temându-se de boala Magdalenei, medicul familei o sfătuise să nu intre acolo, aşa că Dariša s-a aventurat singur.

La început labirintul i s-a părut destul de banal – un şir de oglinzi hazlii în care te vedeai ba umflat, ba tăiat de la mijloc, cu capul în formă de zepelin, cu picioarele în sus ori cu fața la spate. Tavanul şi pardoseala erau acoperite cu dale aurite şi cu sculpturi reprezentând coroane de palmier, iar oglinzile erau aranjate în aşa fel încât la fiecare pas te trezeai într-o firidă cu tine multiplicat de nouă, zece, douăzeci de ori. Erai nevoit să mergi ca melcul pentru că dalele din pardoseală se mutau şi îşi schimbau forma, unghiurile oglinzilor se înclinau în fel şi chip şi la tot pasul nu dădeai decât de sticlă, sticlă, sticlă la nesfârşit şi, dintr-odată, exact când te aşteptai mai puțin, te trezeai într-un spațiu deschis. Dând câte-un colț invizibil ajungeai într-o oază pictată sau distingeai conturul unui păun care ți se părea departe, dar care era, de fapt, în urma ta. Apoi apărea marioneta unui îmblânzitor de şerpi indian, cu o cobră de lemn ridicându-se dintr-un coş. Înaintând prin labirint, Dariša avea impresia că inima i se va opri în orice clipă şi, deşi îşi vedea reflexia peste tot, nu era sigur care imagine era reală şi la fiecare mişcare se poticnea, neştiind încotro s-o apuce şi înnebunit de spaimă la gândul că se va rătăci, că nu va mai găsi ieşirea şi, în ciuda bunelor intenții ale Magdalenei, a început să simtă acelaşi gol care-l năpădea în întunericul camerei sale de-acasă. Nu făcea bine doi paşi că se şi lovea cu capul de

oglinzi, lăsând urme albicioase pe sticlă. Deja plângea când a ajuns în oaza pașei – un atrium cu draperii în care șase, șapte păuni vii se învârteau în jurul unei fântâni verzi, în spatele căreia se vedea ușa de la sala trofeelor.

Sala trofeelor era un coridor lung și îngust, cu tapet albastru. Un covor turcesc cu ciucuri acoperea pardoseala, iar peretele sudic era înțesat cu cranii strălucitoare de antilopă și oi sălbatice prinse în cuie; cu coarne imense de bivoli și elani; cu gândaci și fluturi țintuiți pe planșete înrămate; cu prăjini cioplite din vârful cărora se holbau la tine șoimi și bufnițe, cu ochii lor mari de mărgea; cu fildeșii unui elefant, încrucișați ca două săbii lângă o casetă de sticlă care conținea un colț spiralat de narval; cu o lebădă mare și tăcută, cu aripile desfăcute, înălțată ca un zmeu pe sfoară; cu o capră hermafrodită expusă în capătul holului, alături de mai multe fotografii ale animalului din timpul vieții, pentru a dovedi că animalul nu era o invenție, ci chiar trăise în menajeria pașei.

Celălalt perete era luminat de lămpi fixate în podea și orientate în sus, către vitrinele enorme care adăposteau cele mai sălbatice creaturi din lume, într-o liniște amenințătoare. Fiecare colț de lume, fiecare loc în care pașa sau fiii săi vânaseră își avea reprezentanții săi. O întindere de iarbă uscată și coroanele bogate ale unor copaci cu vârfuri teșite erau pictate pe fundalul unei vitrine în care se aflau un leu cu puiul său, un struț, un facocer violet și o gazelă mică ghemuită într-un tufiș de mărăcini. În alta, păduri întunecate cu cascade din canava, gura unei peșteri și un urs ridicat pe picioarele dinapoi, cu labele îndoite, ochii mari și urechile ciulite; în spatele ursului, un iepure sălbatic cu ochii roșii și un fazan în zbor prins de perete. Un râu pastelat în care se adăpau o zebră, un kudu și un oryx, cu coarnele plecate și urechile ciulite, amușinând. Un tablou de seară: o pădure luxuriantă de bambus și un tigru scăldat în văpăi de foc, stând la pândă în tufișuri, cu colții dezveliți amenințător și ochii ațintiți prin vitrină.

Băieții sunt fascinați de animale, dar pentru Dariša coșmarul labirintului aurit urmat de sanctuarul încremenit al sălii trofeelor a

însemnat cu totul altceva: absență, singurătate și apoi Moartea – în mii de forme, expusă clar și fără ocolișuri. Moartea căpătase dimensiune, culoare și formă, materie și grație. Acum era ceva concret. În camera aceea, Moartea venise și plecase, trecuse în zbor, lăsând în urmă mirajul vieții – era deci posibil, s-a gândit Dariša, să găsești viață în Moarte.

Nu se poate spune că Dariša a înțeles sentimentul care-l copleșea. Nu știa decât că multă vreme se temuse de absență, iar acum iată și certitudinea unei prezențe. Dar a înțeles că era ceva legat de conservarea spiritului, de păstrarea unei imagini pe care ai iubit-o, ai respectat-o sau de care te-ai temut foarte mult și după această întâmplare obișnuia să vină des în Sala Oglinzilor, singur, și să se plimbe prin sala trofeelor, admirând cerbii și berbecii împietriți, cu nări de ceară, tendoane, mușchi și vene pe care le descoperea fermecat.

Dariša și-a început ucenicia cu domnul Bogdan Dankov de la Dankov și Slokić cu mult înainte de moartea Magdalenei. Totul a început ca urmare a unei întâlniri întâmplătoare la palat, când venerabilul maestru venise să repare blana unei vulpi împăiate. Domnul Bogdan se îndeletnicea cu împăierea celor mai impunătoare trofee din Oraș și în ochii lui Dariša, un băiat de doisprezece ani, trecea drept un artist desăvârșit. Clienții lui erau duci și generali, oameni care trăiau și vânau în locurile acelea despre care tatăl lui Dariša îi povestea în scrisori, și Dariša a prins să meargă din ce în ce mai des la atelierul lui Bogdan din sudul Orașului, așteptând livrările de dimineață, așteptându-i pe servitorii oamenilor de vază să aducă piei, cranii, coarne și țeste de animale. Desigur, procesul avea și părți neplăcute: mirosul acela vag și ciudat, felul în care pieile zăceau într-un morman, încâlcite și fără viață. Dar după toate pregătirile acelea urma răsplata privitului. Domnul Bogdan făcea schițele pentru manechin, după care săptămâni întregi construia scheletul de lemn, modela formele din ipsos și ceară, sculpta mușchii și articulațiile acolo unde se îmbinau țesuturile pe sub piele, alegea ochii, întindea bine pielea și o cosea pe trup până devenea un tot, cu genunchi, urechi,

coadă, exact cum trebuia să arate. După care urma finisarea porțiunilor brute, lustruirea nasului și șlefuirea coarnelor.

Ca să exerseze, Dariša a improvizat un mic atelier în pivnița tatălui său. Era cea mai bună soluție cu putință la problema insomniilor care-l chinuiau. Dariša continua să-și ia în serios rolul de jandarm al casei și, după ce citea până când Magdalena și menajera adormeau, cobora în atelier, își scotea pieile de la gheață și începea procesul de restaurare a morții. Probabil că, într-un fel, s-a gândit că, dacă Moartea era deja în casă, va fi atrasă de activitatea lui și va fi interesată de magia aceea a schimbării, va fi poate siderată văzând cum o piele informă poate acoperi alt spate, alte coaste, alt gât. Dacă avea să țină Moartea acolo, alături de el în beci, preocupată, cu ochii ațintiți asupra muncii lui, atunci poate că aceasta n-avea să mai umble prin casă. La început a exersat pe dăunători pe care-i aduna de la gunoi, pe pisici strivite sub roțile trăsurilor și, mai târziu, pe veverițe pe care le prindea cu un soi de capcană rudimentară instalată în spatele grădinii. Când pescărușul Magdalenei a murit, i-a arătat pasărea împăiată domnului Bogdan și și-a câștigat astfel dreptul de a lua lucrări mai mici acasă, cum ar fi o vulpe, un viezure, un jder. Oricâtă satisfacție îi oferea reușita exponatului finalizat, nu recunoștea lucrul acesta niciodată, nici măcar față de el însuși sau de camera aceea tăcută și goală.

A continuat așa ani la rând, chiar și după criza care a ucis-o pe Magdalena și care, cum era de așteptat, s-a întâmplat într-o după-amiază însorită de martie, în parc, când el s-a desprins din mâna ei ca să-și lege șireturile de la pantofi, iar ea avut un atac, a căzut și s-a lovit la cap și după o bună bucată de timp petrecută la spital s-a dus pe nesimțite, fără să se mai trezească, fără să-i spună o vorbă măcar. După aceea în jurul lui s-au prăbușit și alte lucruri, unul câte unul. Primul a fost regatul, apoi războaiele care l-au unit într-altul nou și l-au dus la faliment pe tatăl lui care s-a spânzurat de unul dintre numeroasele poduri de peste Nil, departe, în Egipt. Singur, fără bani și fără o sarcină de îndeplinit, Dariša s-a mutat în pivnița domnului Bogdan, continuând să fie ucenicul morții. „Măcar, își spunea

el, asta e ceva ce ştiu să fac", şi vizita Sala Oglinzilor din ce în ce mai des ca să-şi desăvârşească tehnica meşteşugului, până când, în sfârşit, i-a fost permis să pună mâna pe unul dintre mistreţii paşei, care avea să fie mai târziu expus în biroul Mareşalului, deşi Dariša n-avea să afle niciodată. La vremea aceea îşi făcea planuri să-şi deschidă propriul atelier sau să-l preia pe al domnului Bogdan când bătrânul maestru avea să se retragă. Dar chiar atunci a venit războiul cel mare cu anii lui de sărăcie şi bogătanii şi-au strâns paralele în cufere, după care fie au dat bir cu fugiţii, fie au murit sau au dat faliment, fie şi-au schimbat numele şi au luat calea altor regate.

Ajuns la douăzeci de ani, după ce l-a înmormântat pe domnul Bogdan şi a împărţit în mod cinstit toţi banii bătrânului între nenumăraţii lui urmaşi – legitimi şi nelegitimi –, lui rămânându-i pivniţa, Dariša a pornit să-şi caute de lucru. S-a trezit făcând comisioane pentru proprietarul unei taverne pe care îl detesta, un ţigan bătrân şi tuberculos, pământiu la faţă, pe care-l chema Karan şi care o ţinea una şi bună să-l plătească în bani vechi. Taverna era o dărăpănătură cu o singură încăpere, aşa că niciodată nu erau locuri destule înăuntru şi, prin urmare, clienţii se revărsau în piaţă, unde Karan instala periodic cutii şi lăzi pe roţi, putineie răsturnate de unt şi butoaie sparte de murături care serveau drept măsuţe.

O contribuţie semnificativă la popularitatea tavernei – mai cu seamă în ochii copiilor – o aducea Lola, ursoaica dansatoare a lui Karan şi iubirea vieţii lui. Lola era o ursoaică bătrână, cu ochi galeşi şi bot catifelat, care petrecuse mulţi ani călătorind în jurul lumii cu stăpânul ei, dând reprezentaţii pe la colţ de stradă şi prin circuri, pe la teatre şi prin palate şi o dată – după cum dovedea poza înrămată a lui Karan, agăţată cu mândrie la intrare – chiar pentru răposatul arhiduce. Era atât de bătrână, că nici nu mai trebuia legată şi era fericită să-şi petreacă ultimii ani din viaţă la umbra stejarului din faţa tavernei, lăsându-i pe copiii din vecini să o călărească şi să-i scormonească în nas. În rarele ocazii în care se ridica să danseze, deşi se mişca greoi, o făcea cu o anumită graţie, rămăşiţă a trecutului ei glorios.

Dariša nu mai văzuse niciodată un urs viu şi, când nu era ocupat cu spălatul vaselor sau cu tranşatul cărnii, stătea afară cu Lola. Din cauza bătrâneții, Lola nu mai vedea şi nu mai avea miros şi, de multe ori, de-abia reuşea să se ridice ca să se mute la umbră. Dar comportamentul ei tot mai trăda sălbăticiunea din ea. Căpătase, desigur, privirea aceea piezişă, aproape câinească, atunci când poftea la ceva ce nu avea voie (o bucată straşnică de carne, de exemplu, sau o înghiţitură de *rakija* cu care era uneori alintată) sau obiceiul de a mustăci de plăcere la auzul vocii lui Karan; dar mai erau şi felul în care-i tresăreau brusc muşchii feţei când auzea lătratul vreunui câine în depărtare şi privirea aceea întunecată, crispată şi încordată pe care o avea de fiecare dată când i se făcea foame.

Când în cele din urmă Lola a murit în iarna aceea, Karan a fost copleşit de durere. A închis taverna şi, înainte să-l lase pe Dariša s-o ia, a ţinut-o patru zile în sufragerie, învelită într-o pătură enormă. Dariša a lucrat pe îndelete în pivniţa domnului Bogdan, câte puţin în fiecare zi, lăsându-şi mâinile să-şi amintească felul în care trebuia mânuit cuţitul şi acul, în timp ce cu ochii minţii o vedea pe Lola în labirintul aurit. Când i-a înapoiat-o lui Karan, după aproape o lună, ţiganul a rămas fără grai. Dariša o împăiase stând în picioare, cu trunchiul uşor răsucit şi urechile ciulite, astfel încât nu-ţi dădeai bine seama dacă dansează sau îşi caută o poziţie din care să-şi surprindă mai bine prada; avea labele desfăcute, blana ţesălată şi curată, iar ochii larg deschişi păreau că scrutează ceva în depărtare. Dariša reuşise să găsească o armonie perfectă între firea ei docilă şi demnitatea sălbatică de mult pierdută. Karan i-a mărit pe loc leafa şi a pus-o pe Lola sub stejarul ei, cu botniţa de argint cu ciucuri pe care o purta când dansa sub una din labele din spate.

Lola a rămas luni întregi în faţa tavernei, iar când vânătorii de blănuri au coborât primăvara din munţi, după încheierea sezonului de vânătoare, s-au închinat văzând cât de reală părea şi au vrut să-l cunoască pe cel care-i făcuse ursoaicei această mare dreptate. Vânătorii erau nişte oameni din cale-afară de urâţi, cu chipuri aspre, dar cu cât beau mai mult – şi în noaptea aceea au băut foarte mult,

comandând rând după rând de băuturi pentru Dariša –, parcă urâțenia lor începea să se atenueze. Nu mai câștigai nimic din taxidermie în Oraș, i-au spus ei, dar păduri erau pretutindeni pe fața pământului! Doar existau atâtea păduri în stăpânirea regilor și conților sau chiar păduri fără stăpân, și pădurile astea erau pline cu urși, lupi și lincși ale căror piei valorau o avere pentru orășenii care încercau să-și facă un nume în cercurile înalte, în lipsa unei descendențe nobile. Pe asemenea vremuri, au adăugat vânătorii de blănuri, aristocrația renunțase la orice preocupări frivole și nu mai puteai să te bazezi pe ei că-ți vor da de lucru. Trebuia să meargă singur să găsească sălbăticiunile și să le vâneze. Dacă se nimerea și vreun tâmpit cu bani care să se lipească de el, cu atât mai bine. Dar tâmpiții cu bani erau din ce în ce mai rari și nu te puteai bizui pe ei nici măcar atunci când te asigurau de interesul lor pentru vânătoare. Nu puteai să stai și să-i aștepți toată viața.

Toată primăvara și vara următoare Dariša a continuat să spele podele, dar când a venit toamna, a plecat cu vânătorii de blănuri în munți. Se convinsese deja că vânătoarea era doar o nouă cale către moarte și că, într-un fel sau altul, avea să-i permită să ducă o viață liberă și să facă munca pe care o iubea. El însuși avea să aducă acasă pieile de animale care vor resuscita atelierul domnului Bogdan; el însuși avea să ucidă urși ale căror blănuri vor fi cumpărate de medici și politicieni de la tarabele din piață, urși ale căror morți nevăzute vor fi povestite (și înflorite) la gura sobei de generali ieșiți la pensie.

Atunci, în primul an, urmărindu-i pe vânătorii de blănuri, Dariša a devenit și el vânător. Se spune că a început să vâneze ca și cum ar fi fost născut pentru asta. Dar poate că simpla posibilitate de a avea din nou un țel i-a dat puterea de a începe această nouă viață cu o energie și o dăruire de-a dreptul feroce. A învățat să ridice o tabără și să repare arme; să construiască un adăpost camuflat și să stea acolo nemișcat ore întregi; să ia urma vânatului pe întuneric și pe ploaie. A învățat pe de rost drumurile turmelor de căprioare pe munte ca să poată astfel să-și dea seama când vin urșii după cele rătăcite. A învățat să vâneze toamna târziu, când urșii îngrășați se mișcă din ce în ce mai

greu, dar devin foarte agresivi, căutând cu disperare hrană înainte să intre în hibernare. A învățat cu aviditate tot ce i-au arătat vânătorii de blănuri; lucrurile pe care aceștia nu i le-au arătat le-a învățat singur. Vâna cu capcane și cu arme, cu lațuri și cu carne otrăvită; s-a obișnuit cu urletele și cu duhoarea urșilor muribunzi, cu felul în care li se desprindea pielea dacă știai să-i jupoi – era grea, plină de sânge, dar ce bine cădea, ca o stofă gata de croit! A învățat să iubească singurătatea, tulburată numai de întâlnirile ocazionale cu alți vânători de blănuri sau de ospitalitatea neașteptată a vreunei ferme uitate de lume, unde bărbații erau mereu plecați, iar femeile mereu bucuroase să-l vadă. A învățat că șapte luni de vânătoare îi asigurau plăcerea de a lucra trei luni încheiate în pivnița domnului Bogdan, departe de lume, împăind pieile pe care le aducea cu el.

A mai învățat să fie tolerant față de necesitatea de a lua cu el tâmpiți cu bani – o adunătură de mocăiți care abia-și târau picioarele, agățându-se cu disperare de sângele nobil al înaintașilor lor. În al treilea an de vânătoare tinerii învățăcei se țineau după el prin desișul pădurii tropăind precum cerbii tineri, cu sufletul la gură și absolut imprevizibili. Erau genul de oameni care veneau cu o mie de provizii și total nepregătiți, cu dinții clănțănindu-le în gură și cu mâinile înțepenite exact în momentul crucial. Uneori se mai întâmpla ca vreunul dintre ei să facă față și să apese pe trăgaci la timp, din unghiul potrivit; dar de băieții ăștia nu avea parte prea des, erau marfă rară și, oricum, nu-și reveneau niciodată complet din șocul primului omor, iar în pozele de vânătoare, dar și multe săptămâni după, pe chip li se citea un zâmbet stupefiat și nu numai.

Apoi, pe măsură ce vremurile se înăspreau, Dariša a început să vâneze din ce în ce mai des anumiți urși – așa-zișii urși problemă. Poveștile despre îndemânarea și curajul lui începuseră să circule în toată țara, iar oamenii trimiteau mesageri să cutreiere pădurile după el: un urs brun fugise cu copilul unui om din Zlatica; un diavol brun cobora mereu la o fermă din Drveno și făcea măcel printre caii de pe câmp; o scroafă mare cât casa își pierduse puii care fuseseră luați de un urs în Jesenica și acum pândea furioasă lanul de porumb

în care muriseră puii, atacând țăranii de pe câmp; un mistreț cenușiu și bătrân își făcuse bârlog într-un șopron din Preliv și hiberna acolo.

Dariša îi găsea unul câte unul și, când vânătoarea era gata, le lua pielea și mergea mai departe, în satul următor. Oamenii îl primeau bine, îl găzduiau, îi dădeau haine și mâncare, îi cumpărau pieile pe care el nu voia să le păstreze și apoi, când venea vremea să le dea și el o mână de ajutor, ieșeau cu toții în drum, înfiorați și plini de respect, și îl petreceau cu privirea în timp ce se afunda în pădure. Dacă Dariša era destul de precaut încât să-și îngroape armele pe undeva prin pădure nu mai are nici o importanță. Ajunge doar să spunem că era o apariție remarcabilă, mic de statură cum era, pierzându-se în desișul pădurii fără nici o armă, cu o blană mare de urs aruncată pe umeri.

Acesta era Dariša Ursul. În urma lui rămânea povestea labirintului aurit, iar undeva, tot înainte, se contura o călătorie în căutarea lui. Și între timp, nimic – nimic altceva decât urși.

Iar acum, un tigru. Se spune, desigur, că Dariša s-a grăbit să intervină pentru oamenii din Galina de îndată ce a prins de veste despre necazul sătenilor. Cu toate acestea, adevărul este că Dariša nu era câtuși de puțin dornic să vâneze un tigru pe gerul acela năprasnic. Se apropia de cincizeci de ani, nu-i mai ardea să se avânte în necunoscut; și, în plus, știa că războiul e aproape, îl adulmeca din poveștile auzite pe drum. Nu avea nici un interes să rămână în munții aceia, cu trupele care înaintau cu repeziciune la poalele lor și care ar fi ajuns imediat sus, pe culmi, odată cu ivirea primului semn al primăverii. Și, deși l-a refuzat categoric pe preotul din sat, spițerul a fost cel care l-a convins până la urmă să rămână și tot el a trezit compasiunea lui Dariša, fără nici o legătură cu spiritul justițiar, disperarea care cuprinsese satul sau noutatea vânatului.

Toată lumea știa că, ori de câte ori venea, lui Dariša îi plăcea să stea în piață ca să-și ascută cuțitele și să tragă cu urechea la discuțiile aprinse ale femeilor care sporăvăiau lângă fântână; sau să le tachineze în zilele de târg, cum stăteau pline de ele, cu mâinile încrucișate pe

piept, şi priveau iscoditor din spatele tarabelor. Afecțiunea lui Dariša pentru femei se traducea prin intoleranța la tot ce le făcea rău sau le umilea, adică scandalagiii şi bădăranii cu avansurile lor nedorite. Din nou, nu pot spune cu certitudine dacă intoleranța aceasta se datora perioadei în care îşi onorase responsabilitatea față de Magdalena; dar, oriunde ar fi mers, nimeni nu se mira când le mai rupea câte-o mână beţivilor puşi pe harță sau îi mai urechea pe băietanii care fluierau după tinerele întoarse de la păşune.

Aşadar, când s-a crăpat de ziuă, spițerul l-a dus la marginea pădurii, sub pretextul că-i arată urmele tigrului.

– Vino măcar să vezi cu ochii tăi cu ce ne-am pricopsit şi zi-mi ce crezi, i-a spus spițerul.

Cei doi bărbați au îngenuncheat lângă urmele pe care tigrul le lăsase în noaptea aceea, iar Dariša s-a minunat de mărimea şi de linia lor bine definită care se pierdea pe munte, printre copacii din pădure. Dariša s-a urcat într-un copac ca să caute urme de urină şi smocuri de blană agățate în tufişurile joase şi, după ce a coborât, au mers pe urmele tigrului până în sat, peste păşune şi dincolo de gard. Desigur că urmele i-au dus la casa măcelarului, unde soția tigrului, ieşită în prag, i-a privit în timp ce treceau prin fața ei. Deşi burta îi crescuse mult, era o încântare s-o priveşti – poate era sarcina, poate faptul că Luka dispăruse din viața ei sau cu totul altceva.

Dariša şi-a scos pălăria din cap când a văzut-o şi a strâns-o în mână, în timp ce soția tigrului îl studia cu ochii mari. Spițerul l-a luat de braț pe Dariša.

– Se pare că tigrul s-a îndrăgostit de ea, a spus spițerul. Şi lucrul ăsta mă-ngrijorează. Locuieşte singură!

Spițerul nu a numit-o pe fată „soția tigrului" şi nu i-a spus lui Dariša nici că fata însăşi părea să se fi îndrăgostit de tigru.

– Dar nu e nevasta măcelarului? a întrebat Dariša.

– E văduva lui, i-a răspuns spițerul. De curând rămasă văduvă.

Nimic din această poveste nu arată că Dariša ar mai fi avut şi altă reacție față de fată. Dar pentru că în după-amiaza aceea Dariša a hotărât să rămână şi să vadă ce poate face în legătură cu tigrul,

oamenii spun că era puțin îndrăgostit de ea. Era puțin îndrăgostit de ea când a mers prin pădurea de la poalele munților și a găsit urme în zăpadă; când a pus capcane de urși de-a lungul gardului pe unde obișnuia să treacă tigrul. Era puțin îndrăgostit de ea a doua zi dimineața, când a ieșit să verifice capcanele și le-a găsit închise, dar goale, fără nimic înăuntru, trântite pur și simplu; era puțin îndrăgostit de ea când a făcut anunțul acela, să-l audă tot satul, că el nu putea lucra decât dacă îl ajuta toată lumea și că nici un copil să nu se mai apropie de capcane, pentru că e posibil ca data viitoare să nu mai aibă același noroc, că ar putea să-și piardă o mână sau un picior în fălcile de fier ale capcanei. Zvonurile au înfierbântat tot satul – ce mai era acum și cu vrăjitoria asta? cum s-or fi închis singure capcanele, fără să fi umblat cineva la ele? –, însă nimeni n-a îndrăznit să-i spună lui Dariša ce credeau de fapt: că *ea* însăși le închisese, soția tigrului! Toate spaimele lor li se păreau mai mici acum că Dariša era lângă ei și se rușinau să și le dea în vileag, așa că magia fetei avea să domnească peste pășune, peste sat și peste întregul munte. Nimic nu avea să o destrame.

În seara aceea maica Vera l-a urecheat pe bunicul, întrebându-l:

– Tu ai făcut asta, băiete? Tu ai fost aseară la capcane?

– N-am fost, a răspuns bunicul pe loc.

Și nu fusese. Dar îi explicase soției tigrului, în cenușa din cămin, eforturile lui Dariša și nu pusese geană pe geană toată noaptea, rugându-se ca tigrul să nu cadă în capcane și privind mereu pe geam satul pustiu sub clar de lună. Insistențele maicii Vera ca el să stea departe de povestea asta nu l-au împiedicat pe bunicul să profite de simpatia pe care Dariša le-o purta copiilor și să se țină scai de el când lucra. Nu l-au împiedicat să stea nevinovat lângă Dariša, pe o buturugă, și să-l privească în timp ce acesta pregătea momeala, punând o mie și una de întrebări despre vânătoare. Nu l-au împiedicat să meargă cu Dariša pe pășune – și mai târziu la marginea pădurii, până la poalele munților – și să se minuneze la vederea capcanelor goale.

Când urmele au dispărut de tot de pe pășune, spițerul a știut că soția tigrului era răspunzătoare pentru nereușita lui Dariša. Cu gândul acesta în minte a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-l împiedice pe Urs să-i mai dezvăluie bunicului din planurile sale.

– Se vede treaba că nu vrea să-l omori, i-a spus într-o seară spițerul Ursului.

– O să-i dau un colț de-ai tigrului când termin cu el, i-a răspuns Dariša zâmbind. Asta o să-l împace.

Tigrul părea să fi dispărut din sat. Asta l-a silit pe Dariša să se afunde și mai mult în pădure, iar apoi au urmat lucruri greu de explicat. Cursele lui, se zice, erau mereu pline cu ciori – ciori moarte, cu aripile țepene și cu momeala neatinsă. Dariša le ascundea bine, iar ea le găsea pe toate, noapte de noapte, și le umplea cu păsări moarte. Dar cum putea ea – mică și îngreunată de povara burții – să pornească noaptea în căutări ca să șteargă urmele tigrului și apoi pe ale ei? Cum putea ea să îngroape toate stârvurile otrăvite pe care Dariša le lăsa drept momeală – și nu erau stârvuri de iepuri sau de veverițe, ci de căprioare, de oi și de mistreți – și dimineața să nu vezi o urmă? Când Dariša, devenind din ce în ce mai frustrat, a săpat o groapă în albia unui râu înghețat, cum a putut ea să rupă capcana și să plece lăsând în locul ramurilor și sforilor o pătură veche înfiptă în vârful țărușului? Cum putea ea să facă toate astea și să se întoarcă în sat fără nici cea mai mică vânătaie, vie și nevătămată, cu o privire inocentă, uitându-se fără ezitare în ochii oamenilor care se prefăceau a nu ști cine e de vină?

Nu am nici o explicație pentru toate lucrurile acestea, dar fiica brutarului s-a gândit că are. Neputând să se mai abțină, l-a oprit într-o seară pe Dariša în drum și l-a ținut de mână tot timpul cât i-a înșirat întâmplările acelea despre fierar, despre Luka și despre copil.

– Oamenii au văzut totul, i-a zis ea cu ochii-n lacrimi. Tigrul e soțul ei. Noapte de noapte intră la ea în casă și-și leapădă pielea. Spițerul știe prea bine, dar nu vrea să-ți spună! Nu-i de prin părțile astea!

Nu știu dacă Dariša a crezut sau nu ce-a auzit. Dar era un om dintr-o bucată și își dădea seama că însuși reputația lui contribuise

la superstițiile de care se lăsaseră cuprinși oamenii din Galina. Nu a fost deci surprins să afle că sătenii scorniseră povestea asta. Dar a înțeles că spițerul profitase de el. Că îl făcuse să o protejeze pe fată fără să menționeze că fata nu voia să fie protejată astfel. De ceva timp bănuia că e sabotat în mod deliberat și acum realiza că fusese un prost să ignore semnele. În noaptea aceea Dariša și-a ieșit din fire.

– M-ai mințit! a strigat el. Sunt mai multe lucruri la mijloc decât mi-ai dezvăluit!

– De ce să-ți spun toate poveștile care circulă prin sat? l-a înfruntat spițerul pe Dariša stând între el și cușca ibisului. Ce altceva pot fi toate astea dacă nu niște prostii de superstiții? Cu ce te-ajută s-asculți prostiile astea?

Totuși, în noaptea aceea Dariša s-a așezat la geamul prăvăliei și, neavând încotro, spițerul a fost nevoit să-i țină companie. Au stat așa ore în șir, într-o tăcere deplină, privind satul și ochiul acela de lumină care pâlpâia în depărtare, la fereastra casei măcelarului. Dar, în ciuda anilor de experiență, în ciuda tuturor orelor și zilelor fără număr în care stătuse la pândă, Dariša a fost furat de niște vise care nu păreau să aibă nici un sens – vise în care el stătea în fața casei soției tigrului și pândea întoarcerea soțului ei. Vedea tigrul imens, cu pielea lui roșie strălucind sub clar de lună, în timp ce străbătea piața și înainta pe cărare, așternând în urma lui noaptea care se agățase de el ca o rochie neagră și unduitoare. Ușa casei măcelarului se deschidea și, pe fereastră, Dariša îl vedea pe tigru cum se ridică în două picioare, îmbrățișând-o pe fată. Apoi, cum se așezau amândoi la masă să mănânce – și nu mâncau decât căpățâni, căpățâni de vite, de oi și de căprioare și în cele din urmă căpățâna caprei hermafrodite din sala cu trofee a pașei.

Sătenii nu au fost mirați să-l vadă pe Dariša pregătindu-se de plecare în dimineața următoare. Au rămas cu toții afară, tăcuți și palizi în zăpadă, în timp ce el își strângea covorul și pieile rămase și le urca în căruță, fără să le arunce o privire. Nu erau mirați, dar erau plini de furie. Pentru ei, Dariša însemnase cea mai sigură redută în lupta cu tigrul, ultima lor armă de apărare, dar puterile magice ale

fetei îl învinseseră și pe el. Acum erau singuri cu tigrul și cu soția lui – singuri pentru totdeauna.

Tigrul stătuse zile-n șir în desișurile de deasupra ruinelor mănăstirii, cu urechile ciulite la cel mai mic zgomot pe care-l făcea vânătorul când punea capcane la poalele dealurilor, pe care le adulmeca ușor acum că le cunoștea mirosul și sunetul. Nu se apropiase de ele suficient de mult ca să vadă ce anume fac. Ea îl adusese aici, îl însoțise cu multă răbdare, cu mâna pe spinarea lui, îi adusese carne pe care o ascunsese în haină. Trecuse o săptămână fără căldura din sat și mirosul de afumătoare din părul ei, deși din când în când, întotdeauna noaptea, îi amușina vag prezența. O dată sau de două ori mersese până la ea mânat de miros și o găsise în întunericul pădurii, dar de fiecare dată ea îl adusese înapoi. Așa că zăcea acolo, printre ruinele mănăstirii Sveti Danilo, în timp ce zăpada se cernea prin acoperișul dărâmat de deasupra altarului, privind păsările care se cuibăreau pe cupola aurie.

Nu îi era teamă de vânător pentru că nu știa de ce ar trebui să se teamă. Știa doar că mirosul pe care-l împrăștia omul acela era diferit – era un miros amestecat, de pământ și putreziciune grea, de lucruri care purtau atingerea morții – și nu se simțea deloc atras de el. Nu s-a simțit atras nici când l-a urmărit pe bărbat din luminișul de pe culme ori când l-a găsit dând târcoale pe lângă ascunzișurile lui de altădată, chiar pe cărările pe care pășise cu o zi înainte. Nu după mirosul vânătorului umbla el, ci după mirosul unui bursuc buimăcit și încălzit din cauza hibernării, pe care l-a adulmecat și l-a urmărit de la Sveti Danilo în ziua în care a dat peste o căruță cu boi, ascunsă în păduricea de pini.

Tigrul venise dinapoia căruței, cu vântul suflându-i în față, și la vederea acesteia fusese atât de surprins încât pur și simplu se lăsase pe burtă. Ghemuindu-se în spatele ei, a privit dintre tufișurile de ferigi locul unde roțile se împotmoliseră în zăpadă și boii pe jumătate orbiți de ciufurile care le atârnau peste ochi, lipiți unul de altul ca

să se încălzească şi scoţând inele de aburi calzi pe nas şi gură. Mirosul vânătorului era peste tot în jur.

Tigrul a rămas multă vreme lungit în desişul întunecat din spatele căruţei, aşteptând ceva, ceva ce depăşea puterea lui de înţelegere. Dar vântul şi-a schimbat apoi direcţia şi boii l-au simţit şi au început să se agite, zăngănind hamurile şi lanţurile de la jug. Asta l-a făcut să iasă un pic din tufişuri, numai un pic, dar boii l-au zărit totuşi pieziş şi căruţa a început să zdrăngăne când ei au luat-o speriaţi la goană. Cu instinctele trezite, tigrul s-a năpustit înainte, cu inima bătându-i tare în piept, a trecut de căruţă şi a sărit la picioarele din spate ale boului din dreapta. O clipă bovina s-a aflat în puterea lui – tigrul i-a înfipt ghearele în carnea de pe şold şi dinţii în partea de sus a cozii –, dar apoi hamurile, căruţa şi celălalt bou au început să se mişte şi dintr-odată, în toată hărmălaia, ceva l-a lovit în coaste, iar el şi-a slăbit strânsoarea şi a rămas în urmă, privind cum căruţa se îndepărta pe poteca şerpuitoare până când a ieşit din luminiş şi dusă a fost.

Vânătorul nu se vedea nicăieri.

Pe bunicul ar fi trebuit să-l liniştească plecarea lui Dariša. Dar în noaptea aceea s-a trezit dintr-un somn populat de frânturi de vise, înnebunit de-o furie pe care o simţea zvâcnindu-i în piept, învăluit de întunericul nopţii. Stând în capul oaselor în pat, nu putea să scape de sentimentul că ceva se schimbase, ceva se strecurase între el şi tigru şi soţia tigrului şi acum distanţele dintre ei, pe care el le curmase încet şi cu grijă, deveniseră din nou insurmontabile. Simplul gând de a se duce singur la ea acasă îl sleia de puteri.

Pe cer nu era nici urmă de nor, iar razele lunii se reflectau lângă patul lui. Focul se stinsese deja, iar tăciunii scânteiau în vatră. S-a ridicat în picioare, şi-a tras repede cizmele, şi-a pus haina pe el şi, aşa cum era, în cămaşă de noapte, cu capul gol, a ieşit afară şi a străbătut satul în fugă, cu vântul înţepându-i faţa şi mâinile.

Nici o lumină nu era aprinsă-n sat. Jur-împrejurul lui păşunea strălucea de zăpada proaspăt aşternută. Undeva în urma lui lătra un câine,

iar altul îi răspundea de aiurea şi întunericul răsuna de hămăitul lor. Zăpada grea care căzuse în după-amiaza aceea se desprinsese de pe acoperişul înclinat al casei şi se prăbuşise peste gardul viu, dând naştere unor mormane uriaşe, cu forme ciudate. Bunicul a rămas în faţa treptelor de pe prispă, holbându-se la foişorul întunecat al podului şi la ferestrele oarbe. Casa i se părea acum ciudată, străină, şi nu-i deştepta nici o amintire cu el înăuntru, alături de soţia tigrului. Vedea limpede că *ceva* trecuse pe acolo, pe trepte şi pe prispă, lăsând în urmă nişte şanţuri albe. A încercat să se liniştească spunându-şi că poate tigrul lăsase urmele când venise acasă. Dar acestea erau urme mici de paşi, erau dâre scurte lăsate de două picioare omeneşti care se îndepărtau de casă. S-a gândit să intre şi s-o aştepte la gura focului. Dar casa era goală şi avea să fie singur.

Bunicul a luat-o la fugă peste păşune şi s-a strecurat pe sub gard, urmând dârele care se adânceau tot mai mult în zăpadă pe măsură ce înainta pe câmp. De când începuse iarna nu se mai avântase atât de departe şi acum, cu zăpada care-i scârţâia sub cizme, se poticnea şi orbecăia, în timp ce din gură îi ieşeau aburi albi ca nişte nori imenşi care se răspândeau în jurul lui. Ochii îi lăcrimau din cauza frigului. La marginea câmpului drumul cobora în albia unui râu, unde s-a împotmolit puţin printre pietrele îngheţate bocnă, după care a început să urce gâfâind panta, printre hăţişurile dese de la marginea pădurii.

Aici urmele deveneau şovăitoare şi se vedeau găuri neuniforme, răsucite, acolo unde fata îşi agăţase haina şi părul în mărăcini şi fusese nevoită să se smucească pentru a se elibera sau acolo unde crengile copacilor îi intraseră pe neaşteptate în ochi. Bunicul mergea cu capul plecat şi se ferea cât putea de crengile arbuştilor; era deja sleit de puteri, dar se forţa să meargă mai departe. Zăpada care transformase pinii înalţi şi tăcuţi în nişte mormane albe îl plesnea de sus, pe neaşteptate, în timp ce mergea. Mâinile îl usturau şi se simţea sufocat de propria frică, de neputinţa de a merge mai repede, de neîncrederea apăsătoare în sine. Poate că întunericul avea să domnească

veşnic asupra casei. Poate că fata plecase pentru totdeauna. A căzut o dată, de două ori, şi de fiecare dată se afunda mai adânc decât se aştepta, iar când se ridica, avea nările pline de zăpadă şi trebuia să se şteargă la ochi ca să nu mai simtă usturimea.

Nu ştia cât trebuia să meargă aşa. Poate că soţia tigrului plecase cu multe ore înaintea lui. Poate că se întâlnise deja cu tigrul în inima pădurii şi porniseră amândoi mai departe, în puterea iernii, lăsându-l pe el aici. Şi dacă toate poveştile acelea nu erau nişte minciuni ridicole, aşa cum crezuse el? Dacă tigrul o preschimbase pe fată într-o tigroaică, folosindu-se de aceeaşi magie prin care el devenea om? Dacă avea să-i găsească şi ea să nu-şi mai amintească de el? Bunicul mergea cu braţele strânse la piept, cu inima zvâcnindu-i sub coaste, tânjind să audă un sunet, să-l audă pe tigru, să audă orice în afară de picioarele lui târându-se prin zăpadă şi respiraţia lui şuierătoare. Se căznea să ajungă sus, tot mai sus, acolo unde rădăcinile copacilor se încolăceau peste ceva ce părea a fi poala dealului. Apoi s-a trezit într-un luminiş şi i-a văzut.

Acolo unde copacii se aplecau dintr-odată peste o crăpătură în munte, soţia tigrului – tot ea cea dintotdeauna, tot om, cu părul revărsat pe umeri – se lăsa în genunchi cu braţele pline de carne. Tigrul nu se zărea nicăieri, dar în luminiş, la vreo cinci, şase metri în spatele ei, mai era cineva, iar uşurarea pe care bunicul o simţise găsind-o pe fată a fost imediat risipită de constatarea că silueta aceea neaşteptată – care în ochii lui părea ba om, ba umbră – era Dariša Ursul, drept, uriaş, înaintând prin zăpadă cu o puşcă în mână.

Bunicul a vrut să ţipe ca s-o avertizeze, dar în loc de asta s-a împiedicat, cu răsuflarea tăiată, bâjbâind cu mâinile prin zăpadă. Soţia tigrului nu auzea nimic. Stătea liniştită în genunchi, în poiană, şi făcea o gaură în zăpadă. Şi atunci Dariša Ursul s-a năpustit asupra ei. Bunicul l-a văzut cum o înşfacă pe soţia tigrului şi o ridică în picioare, iar ea se zvârcolea ca un animal care şi-a prins capul într-o cursă. Dariša o ţinea de-un umăr şi ea se arcuia înainte, încercând să scape, smucindu-şi mâna liberă şi ridicând-o deasupra capului ca

să ajungă la el, să-l zgârie pe față, să-l tragă de păr; și în tot timpul acesta scotea un sunet răguşit, hârâit, ca o tuse, iar bunicul o auzea clănțănind tare din dinți.

Era mare și greoaie, iar Dariša s-a împiedicat și a împins-o și pe ea în zăpadă, ascunzând-o vederii. Deși nu o mai deslușea în întunericul nopții, bunicul a continuat să alerge spre ea. Dariša s-a ridicat în genunchi, iar bunicul, cu mâinile întinse, a început să țipe – a fost un urlet lung, nesfârșit, de spaimă, ură și disperare – și s-a năpustit asupra lui Dariša, muşcându-l de ureche.

Dariša nu a reacționat imediat, cum te-ai fi aşteptat – poate pentru că o clipă a crezut că-l atacase tigrul. După care și-a dat seama că o creatură mică și umană îi rodea urechea și s-a întors să vadă, dar bunicul s-a ținut bine, până când Dariša a reușit să-l apuce de haină, pe care i-a smuls-o cu o singură mână, desprinzându-l din spinarea sa. Bunicul a căzut buimăcit în zăpadă. Deasupra lui se conturau siluetele ascuțite și amenințătoare ale copacilor, cu vârfurile topindu-se în beznă, iar zgomotele îi vâjâiau pe la urechi și dispăreau în zăpadă. Atunci i-a văzut chipul plin de furie, ceafa scăldată în sânge și a simțit o greutate mare apăsându-i pieptul – era genunchiul sau cotul lui Dariša – și apoi, fără să-și dea seama cum, s-a întâmplat: mâna bunicului a dibuit ceva rece și tare în zăpadă și a țâșnit drept înspre nasul lui Dariša. S-a auzit o pocnitură și dintr-odată sângele a început să curgă. Dariša a căzut peste bunicul meu și a rămas nemișcat.

Bunicul nu s-a ridicat. A continuat să zacă acolo, cu părul aspru din blana lui Dariša în gură, ascultând niște bătăi surde de inimă, incapabil să-și dea seama dacă se auzeau de la el sau de la Dariša. A simțit apoi mâinile lipicioase și murdare de sânge închegat ale soției tigrului, care l-a dat la o parte pe bărbat și l-a ridicat pe bunicul în picioare. Era palidă ca un mort, cu ochii mijiți și încercănați de frică, și l-a cercetat pe bunicul pe toate părțile, în timp ce se căznea să-i tragă haina pe el.

O clipă mai târziu bunicul a rupt-o la fugă. Soția tigrului gonea cot la cot cu el, strângându-l de mână ca și cum s-ar fi temut să nu

cadă. Gâfâia şi scotea nişte sunete stinse din gât. Bunicul spera ca ea să-l strige pe tigru – într-un fel anume, deşi nu prea-şi dădea seama cum – şi nu ştia cine trebuia să ţină de mână pe cine. Ce ştia sigur era că ar fi putut să alerge mai repede de-atât, dar soţia tigrului îşi petrecuse cealaltă mână peste burtă, aşa că a ţinut pasul cu ea – cu trupul înfofolit, dar desculţă – încleştându-şi degetele în jurul degetelor ei.

10

RĂSPÂNTIA

– Nu! i-a spus Duré lui Fra Antun. N-o vreau pe ea, adu-mi pe altcineva!

Dar mulțimea strânsă la gard se împrăștiase, în camping se aprinsese lumina, iar restaurantele presărate de-o parte și de alta a aleii de scânduri începeau să se deschidă. Băiatul care plecase în căutarea unui voluntar nu se mai întorsese. Duré a vrut inițial să-l aștepte, dar se lăsa noaptea și după câteva minute în care nu s-a ivit nici o perspectivă mai bună a fost nevoit să consulte hârtia verzuie în căutarea vreunei indicații care să-mi interzică în mod explicit să duc inima din cârpă la răspântie.

– Pentru numele lui Dumnezeu! a spus într-un sfârșit, pălind. Ai măcar vreun sfânt protector în familie?

– Unde scrie asta? l-am întrebat eu încercând să arunc un ochi pe hârtie.

– Nu contează, a zis Duré. Ce sfânt protector aveți voi?

– Lazăr, am răspuns nesigură, încercând să-mi amintesc icoana agățată de mânerul sertarului în care bunica ținea acele și ața.

Duré a părut mulțumit de răspunsul meu și a capitulat.

– Mâine, a spus el. Trimit băieții mâine!

– Trimite-i pe toți în noaptea asta, a spus Zóra. Și pe fetiță.

Încă dinainte să-mi încredințeze vasul recunoscusem față de mine însămi că dorința mea de a îngropa inima în numele familiei lui Duré nu avea nici o legătură cu credința, cu medicina sau cu orice

alt tip de generozitate spirituală. Avea legătură cu *mora,* cu bărbatul acela care își făcea apariția din întuneric ca să dezgroape vase și care mai mult ca sigur că era cineva din oraș pus pe șotii – și totuși, cineva care aduna sufletele de la o răspântie aflată la doar șaizeci de kilometri de locul unde murise bunicul, la o scurtă călătorie cu feribotul de insula Fecioarei din Apă, la trei ore de Sarobor, și era clar că nu mai puteam să dau înapoi, mai ales că toată după-amiaza nu mă gândisem decât la asta, mai ales că aveam lucrurile bunicului în rucsac cu mine. Bineînțeles că așteptam să dau nas în nas cu cine știe ce glumeț. Bineînțeles că eram pregătită să fac un schimb penibil sau să prind trei pușți dezgropând vasul ca să fure monedele, stingându-și țigările în preasfânta cenușă a inimii. Pe de altă parte, era posibil – de fapt, mai mult decât posibil, chiar probabil, cea mai sigură dintre posibilități – să nu vină nimeni și eu să aștept toată noaptea la răspântie, cu vântul bătând prin via învecinată de pe costișă. Era de asemenea posibil să adorm, doborâtă de oboseală, ori să încep să am halucinații. Sau să apară omul fără de moarte, înalt, cu haina pe el, coborând prin câmpurile acoperite de iarbă deasă de deasupra orașului – zâmbitor, mereu zâmbitor – și eu să mă pitesc cu sufletul la gură în cine știe ce tufiș sau la umbra vreunui copac în timp ce el dezgropa vasul și fluiera ca pentru sine, apoi, odată ce l-aș fi văzut cu vasul în mână, să ies și să-l întreb despre bunicul meu.

Soarele apusese, iar cerul se vedea acum jos de tot, răspândind nori subțiri în colțurile orizontului unde adăstau încă gene de lumină. Era ora fluxului și marea se năpustise dintr-odată – cenușie, furioasă și greoaie – mult peste linia țărmului. Fra Antun s-a oferit să-mi arate drumul către răspântie și am pornit la deal pe o potecă din vie care ieșea în izlazul dintre oraș și munte. Am mers apoi către sud, de-a lungul muntelui, printr-un câmp de ciulini și pâlcuri mici de flori roșii și violet din care lăcustele săreau ca niște săgeți negre și zbârnâitoare. Fra Antun mergea tăcut la câțiva pași înaintea mea, gândindu-se probabil cum să aducă vorba despre dispariția mea din după-amiaza aceea. Îl urmam cu o cazma și cu micul vas de lut în mână, îngrozită la gândul că l-aș putea scăpa sau c-o să mă împiedic

și apa cu cenușă o să se verse. Țineam rucsacul pe-un umăr și, ori de câte ori se răsucea, punga albastră de la Zdrevkov foșnea. Ne-am întâlnit cu un băiat care cobora cu șase oi cenușii de pe munte – am auzit clinchetul tălăngii de la gâtul berbecului înainte să-l vedem, dar și mult după ce s-a îndepărtat.

– E foarte frumos din partea ta că faci asta, a spus Fra Antun pe neașteptate, întorcându-se spre mine, iar eu am clătinat din cap.

– Măcar acum o să vină după medicamente, i-am răspuns și m-am gândit la Zóra acolo jos, în cimitir, așteptând răbdătoare să înceapă să-i șteargă pe oameni la gură și să le dea apă.

– Sunt sigur că aveai lucruri mai bune de făcut, a spus el și pentru o clipă am crezut că era un reproș, dar imediat s-a întors și mi-a zâmbit.

I-am zâmbit și eu și am continuat să merg.

– Tu ai grijă de șaizeci de copii, părinte, am zis eu în cele din urmă. Eu doar îngrop un vas.

Fra Antun își ridicase poalele sutanei și i-am văzut sandalele și blugii tociți pe dedesubt.

– Sunt multe picturi cu câinele tău în oraș, am adăugat. La mănăstire, acasă la părinții tăi.

– Bis nu e al meu, e câinele lui Arlo. Fratele meu, Arlo, a răspuns el.

– Fratele tău a făcut tablourile din casa Nadei?

– Pe unele, a zis el. Apoi, după război, au început și alții să picteze.

– Copiii par foarte atașați de el, am continuat eu și am avut impresia că încep să înțeleg. Arlo îl aduce pe cățel să se joace cu ei?

– Fratele meu a murit, a spus el scurt.

Ajunseserăm la un mic dâmb și de-aici cărarea cotea înspre deal, dar Fra Antun a luat-o peste câmp, prin iarba înaltă și umedă care se legăna încet. Mă țineam în continuare după el, gândindu-mă ce-aș fi putut să zic în afară de „îmi pare rău", când s-a oprit brusc și s-a întors către mine.

– Pentru mama a fost foarte greu.

Eu am dat din cap, iar el și-a dus mâna la ceafă ca să se scarpine.

– Cu un an înainte să înceapă războiul, Arlo avea cincisprezece ani şi s-a împrietenit cu nişte băieţi care-şi petreceau vacanţa la noi. Într-o zi au plecat cu cortul o noapte sau două la Bogomoljka – vreo cinci, şase copii. Au trecut mai multe nopţi – avea cincisprezece ani, îţi dai seama, am crezut că se prosteşte, că se joacă. Era cu câteva luni înainte de război. Nu l-am căutat. Lipsea de o săptămână. Tata a ieşit să ducă gunoiul la tomberonul din faţa casei şi l-a găsit acolo.

– Îmi pare rău, am spus eu şi am regretat imediat, pentru că pur şi simplu îmi scăpase şi a continuat să-mi scape, căci am repetat vorbele astea de mai multe ori, fără noimă.

– Oricum, a continuat el fără să mă audă, lipsise toată săptămâna, iar Bis stătea lipit de tomberon, nu se mişca de-acolo, şi toţi am crezut că-l aştepta pe Arlo să se-ntoarcă. Dar înţeleseserăm greşit – el ne aştepta pe noi să-l găsim pe Arlo. Fra Antun şi-a scos ochelarii şi i-a şters de sutană. Peste câţiva ani am aflat că puştii ăia cu care plecase cu cortul făceau parte din trupele paramilitare de la graniţă. Şi acum oamenii îl pictează pe Bis.

Îşi ţinea mâinile vârâte în mânecile sutanei şi a mai zis o dată că mamei lui îi fusese foarte greu şi atunci mi-a venit să spun că ştiu, dar nu ştiam. Ar fi putut să spună „paramilitarii tăi", dar nu a făcut-o. Am tot aşteptat să spună, dar nu s-a întâmplat şi după aceea nici el şi nici eu n-am mai zis nimic. Într-un târziu l-am auzit:

– Nu mai avem mult.

Am mers mai departe, unul lângă altul, am trecut de dâmb şi am coborât un pic pe câmp, unde o ceaţă joasă, noptatică se agăţa de munte. La poalele pantei, sub noi, se vedea un drum desfundat care şerpuia pe porţiunea cea mai abruptă a pantei, unde tufişurile erau dese şi întunecate, şi care se întretăia cu o altă cărare ce străbătea câmpul şi se pierdea în frunzişul bogat al podgoriei.

Când am ajuns la răspântie, Fra Antun mi-a arătat altarul Fecioarei. Era improvizat pe o poliţă sculptată într-un galet orientat spre mare şi aşezat pe iarbă la intersecţia celor două drumuri. Fecioara, o icoană de lemn cu marginile înnegrite din cauza apei, era sprijinită de poliţa din piatră. Jos, la baza pietrei, zăceau grămăjoare de

flori uscate ca hârtia, prinse în buchete cuminți și mohorâte. Câțiva metri mai încolo, în iarbă, străluceau cutii de bere, sticle și mucuri de țigară pe care Fra Antun a început să le adune în timp ce eu am îngenuncheat și-am înfipt cazmaua în pământ. Pământul era tare, bătătorit, și până la urmă am început să-l râcâi, era mai ușor așa. Din când în când îl priveam peste umăr pe Fra Antun care strânsese un morman de cutii, sticle și ambalaje în poala sutanei pe care și-o ridicase ca pe un șorț de bucătărie. Când a terminat, a aprins lumânarea de pe altar, iar eu am vârât vasul în gaura pe care o făcusem în pământ și am aruncat înăuntru trei monede. Am acoperit gaura cu pământ, făcând o movilă deasupra și bătătorind-o cu palmele, așa cum îmi spusese el, apoi m-am ridicat și m-am șters pe mâini. L-am întrebat dacă o să fie greu să mă întorc în oraș pe întuneric, în caz că eram nevoită să plec înainte să se crape de ziuă.

M-a privit mirat.

– Doar n-ai de gând să stai aici?

– Așa le-am promis.

– Nimeni nu stă niciodată, a spus Fra Antun și părea foarte serios. Sunt vulpi pe-aici, doamnă doctor, care au rabie, și, desigur, indivizi care vin să bea. Nu pot să te las aici!

– O să fiu bine, i-am răspuns.

Fra Antun nu s-a dat bătut.

– Bărbați beți, doamnă doctor! Părea că se străduiește să găsească o modalitate prin care să mă forțeze să-l urmez. Insist să vii, a adăugat el.

– Azi am fost la Zdrevkov, i-am răspuns eu.

Dezvăluirea aceasta era menită să-l facă să se simtă mai bine, chiar dacă aveam de gând să rămân, dar el și-a dat jos ochelarii și s-a frecat la ochi cu podul palmei – încet, fără să se grăbească.

– Te rog, a spus el din nou.

– Rămân aici, face parte din ritual, am replicat, ceea ce nu era chiar o minciună, iar el nu avea cum să mă contrazică. Oricum, nu puteam să-i spun adevărul.

S-a uitat atent în jurul lui, după care a spus:

– Atunci trebuie să te rog să stai în vie şi trebuie să-mi promiţi că rămâi acolo până mâine-dimineaţă.

– De ce?

– Se zice că via e sfântă, a răspuns el. E sângele lui Cristos. Şi-a pus nervos ochelarii la loc, m-a luat de braţ şi am mers vreo câţiva metri, ieşind de pe potecă, până când am ajuns în dreptul viei, în care ne-am şi afundat. M-a ţinut de mână fără să-şi ia ochii de la munte, după care a privit în jos, către apă, croindu-şi drum printre şirurile de viţă în timp ce mă trăgea după el. Oricum, nu contează, a spus el imediat ce a găsit un loc bun. N-o să vină nimeni. Sunt sigur că ştii asta.

Eu am încuviinţat cu hotărâre din cap, iar el a continuat zâmbind:

– Aşa măcar o să fiu şi eu cu sufletul împăcat, ştiind că nu stai în drum. Până la urmă cu toţii avem dreptul la superstiţii!

L-am privit apoi în timp ce se îndepărta. Când a ajuns la marginea viei, mi-a făcut cu mâna şi, deşi de-abia îl mai zăream, i-am răspuns. Am rămas acolo unde mă lăsase, petrecându-l cu privirea peste câmp. Mergea încet, fără să se uite în urmă, iar lucrul ăsta m-a neliniştit puţin, acum că eram singură. Cutiile din sutana lui zăngăneau şi am continuat să le aud şi după ce urcase şi coborâse drumul care ducea la cimitirul din vale.

Se făcuse foarte târziu, dar o lumină slabă încă se mai ţinea jos, pe mare, dând naştere unor umbre conice în spatele vârfurilor de pe insule. La unsprezece era deja beznă, noaptea era senină, iar luna se ridicase deasupra piscului muntelui Brejevina, aşternând dinaintea ei o plasă de lumină care părea să se desfăşoare pe verticală, aruncând umbre noi pe pământ. Nu aveam unde să mă aşez, aşa că am rămas în picioare lângă via fremătândă până când m-a biruit oboseala şi m-am ghemuit jos, pe pământ, privind de-acolo lumânarea Fecioarei care pâlpâia. Mi-am pus rucsacul în faţă şi l-am deschis ca să văd punga albastră care acum, în lumina palidă, devenise gri ca tot ce mă înconjura.

În primele două ore nu am avut nici un vizitator şi probabil că am aţipit, pentru că nu-mi amintesc cum a trecut timpul. Când m-am trezit, trebuie să fi fost destul de târziu, pentru că am început să simt

mișcările vietăților nopții. O bufniță a apărut de undeva din spatele meu, aterizând chiar pe câmp, unde a rămas rotindu-și capul încadrat de gulerul alb de pene care i se înfoiau mereu în timp ce asculta ceva ce eu nu aveam cum să aud. A rămas așa multă vreme, cu ochii larg deschiși și foarte tăcută, plimbându-se de colo-colo, iar când m-am ridicat să mă dezmorțesc puțin, a zburat. Șoarecii mișunau prin vie cu picioruşele lor mici și sprintene. Cântecul greierilor se revărsa în valuri pe câmp. Pe la două și jumătate mi s-a părut că aud zgomot de pași. M-am ridicat în picioare și am privit înspre altar, dar nu era decât un măgar care coborâse de pe munte – maroniu, cu capul mare și complet nepăsător. Avea o privire sfioasă și a intrat în vie, la mică distanță de mine. Îl auzeam foșnind printre frunze și scoțând câte un sforăit aspru la răstimpuri. Împrăștia un miros cald și dulceag.

M-am gândit că bunicul m-ar fi mustrat în toate felurile să știe că stau acolo. Nu-mi trecuse prin minte că, dacă era să vină cineva, ar fi putut foarte bine să treacă prin vie și să dea peste mine, caz în care nu era exclus să mă împuște, să mă înjunghie sau chiar mai rău.

La trei și un sfert o vulpe apărută de nicăieri a trecut în fugă prin fața mea. În tot timpul acesta rămăsesem în pătratul meu de vie, fără să fac nici cea mai mică mișcare, iar vulpea a scos un țipăt ascuțit care s-a ridicat parcă din pământ și m-a străbătut din tălpi până-n creștet, răsunându-mi în urechi. Semăna cu țipătul unui copil și, înainte să apuc să mă ridic, începusem deja să o caut cu privirea și apoi am văzut-o sau mai bine zis i-am văzut ochii, urmați de luciul argintiu al cozii dispărând în întuneric și atunci mi-am spus „la dracu' cu povestea asta".

Nu-mi mai simțeam deloc picioarele. Am așteptat cu nerăbdare să-mi treacă furnicăturile acelea insuportabile și am pornit înspre marginea viei. Am observat că lumânarea de pe altar se stinsese, nu știu cum.

Cineva era deja acolo.

De unde mă aflam, am văzut o siluetă aplecată dinaintea galetului. Imediat ce am zărit-o, m-am retras cu repeziciune în vie și am

continuat să mă holbez dintre frunze. Nu-mi dădeam seama de unde venise, nu înţelegeam cum de n-o auzisem apropiindu-se.

Omul săpa încet, metodic, cu mâinile goale, aruncând în lături pumni de ţărână neagră, iar umbra lui acoperea galetul alb ca o aripă. Apoi a găsit vasul şi l-am auzit luând monedele – una, două, trei. Toată convingerea mea că n-o s-apară nimeni şi când colo, iată-l! Am simţit deodată că nu mă mai ţin picioarele şi nici nu se punea problema să ies şi să-l întreb: „Hei, tu eşti omul fără de moarte? Spune-mi, tu eşti?", cu un glas suficient de convingător încât să-i smulgă un răspuns.

A luat vasul de lut şi s-a îndepărtat de lângă altar. Nu a luat-o pe drumul care ducea spre Brejevina, ci a început să urce încet pe munte. Am aşteptat până ce i-am zărit silueta pătrunzând în lizieră. Atunci am pornit după el.

11

BOMBARDAMENTUL

Gavran Gailé

Cu câțiva ani înainte de moartea bunicului, bombele cădeau ca grindina peste Oraș. Era ultima zvâcnire a războiului – la multă vreme după ce acesta izbucnise –, și iată că ne ajunsese din urmă. Bombele cădeau peste clădirile guvernului și peste bănci, peste casele criminalilor de război, dar și peste biblioteci, peste autobuze și pe podurile care legau cele două râuri. Bombardamentul a venit pe neașteptate, mai ales că a început atât de banal. S-a făcut un anunț și apoi, o oră mai târziu, se și auzea sirena raidului aerian. Cumva, parcă totul se petrecea afară, chiar și atunci când bubuiturile au început să pătrundă prin ferestrele deschise; ba chiar afară fiind, aveai impresia că e vorba de cine știe ce accident neobișnuit, că mașina proiectată la peste douăzeci de metri în fațada unei clădiri de cărămidă nu e decât o glumă proastă.

Bombele cădeau și Orașul a fost închis. În primele trei zile oamenii n-au știut cum să reacționeze – cei mai mulți erau cuprinși de isterie și fugeau sau încercau să fugă, dar bombele cădeau peste tot, în amontele și în avalul râurilor, și nu aveai cum să scapi de ele. Cei care locuiau în Oraș erau siguri că atacul nu va dura mai mult de o săptămână, că era ineficient și foarte scump, că pur și simplu o să renunțe și o să plece și că nu era nimic mai bun de făcut decât să rămâi. În a patra zi de bombardamente, mânați de nevoia irezistibilă de a-și manifesta libertatea, în ciuda împrejurărilor – sau poate tocmai din

cauza lor –, oamenii au început să iasă din nou la cafenea, pe terasă, de multe ori rămânând afară să bea şi să fumeze chiar şi după ce auzeau sirenele urlând. Dezvoltaseră un soi de superstiţie în ceea ce privea siguranţa de-afară – dacă erai în aer liber, credeau oamenii, erai o ţintă mult mai mică, în mişcare, în timp ce, stând la tine acasă, pur şi simplu aşteptai ca ei să-şi rateze ţinta şi să te nimerească. Cafenelele rămâneau deschise toată noaptea, cu lumina slabă, dar aprinsă, în timp ce televizorul ţiuia în camera din spate, iar oamenii stăteau liniştiţi, tăcuţi, cu berea sau cu ceaiul cu gheaţă în mână, urmărind luminile roşii ale rafalelor antiaeriene de pe deal.

Cât au durat bombardamentele, bunicul n-a citit şi nici n-a vorbit despre ele – nici măcar cu mama care, după primele trei zile, începuse să ţipe la televizor şi să nu-l mai oprească nici măcar când mergea la culcare, de parcă faptul că îl ţinea pornit o izola cumva de exploziile de-afară, de parcă prezenţa Oraşului pe ecran putea să minimalizeze evenimentele, făcând ca totul să aibă sens, să pară departe şi lipsit de importanţă.

Aveam douăzeci şi doi de ani şi îmi făceam stagiatura la Academia Militară de Medicină. Pentru mine, perseverenţa cu care bunicul îşi continua ritualurile însemna că rămăsese neschimbat, stăruind cu stoicism în disciplină şi permanenţă. Nu am observat şi nu mi-am dat seama că şi ritualurile se schimbaseră, că era o diferenţă între ritualurile de confort şi cele de prevenire care apar spre sfârşitul vieţii. Încă mai ieşea de parcă ar fi avut o serie întreagă de vizite de făcut, deşi pacienţii lui de-o viaţă începeau să moară, să fie răpuşi pe nesimţite de bolile bătrâneţii, chiar şi cu el alături. Îşi continua exerciţiile zilnice care păreau acum nişte exerciţii de mântuială, executate de un biet bătrân: cu faţa la geamul din sufragerie dimineaţa, la prima oră, în pantalonii de trening suflecaţi, cu şosetele la vedere, cu mâinile la spate, într-un mod foarte prozaic, în timp ce se ridica ritmic pe vârfuri, lăsându-se apoi pe călcâie, cu o pocnitură surdă de care răsuna tot apartamentul. Făcea asta zilnic, fără nici o abatere, chiar şi când începeau să urle sirenele pe stradă.

Timp de douăzeci de ani nu pierduserăm niciodată emisiunea *Alo, alo!* de la ora patru, pe care o urmăream cu sfințenie împreună. Acum, la ora patru, nu ne mai rămânea decât să tragem câte un pui de somn. Bunicul moțăia stând în capul oaselor, cu bărbia în piept, cu picioarele întinse și lipite și cu tot corpul sprijinit în călcâiele saboților. Își ținea mâinile încrucișate pe stomac, care cel mai adesea îi chiorăia, fiindcă din multe și din toate, bunicul începuse acum să se arate nemulțumit de tot ce gătea bunica, lucru care nu se mai întâmplase niciodată înainte; nu-i mai plăceau burek-ul[1] și papricașul, și nici ardeii umpluți, mâncăruri cu care se desfăta altădată, suspinând de plăcere la masă, unde era de altfel cât se poate de tăcut. Bunica începuse să-i gătească separat, pentru că nu suporta să ne supună și pe noi pedepsei de a mânca de două ori pe zi legume fierte și carne la aburi, acesta fiind singurul fel pe care bunicul îl mânca cu strictețe și fără să se plângă.

Plimbările bunicului la grădina zoologică aparțineau de mult trecutului, chiar dinainte ca aceasta să-și închidă porțile din cauza bombardamentelor. Circulau multe teorii în jurul acestei închideri – oamenii în general, nu doar bunicul, erau plini de furie, simțeau că e o dovadă a faptului că Orașul cedase și acuzau autoritățile că foloseau bombardamentele ca pe o scuză pentru sacrificarea animalelor din rațiuni economice. Reprezentanții Orașului s-au arătat indignați de această reacție și au inițiat o rubrică permanentă în ziarul local, în care publicau fotografii cu animale și relatări despre starea lor, despre puii care se nășteau și despre planurile de renovare a grădinii atunci când raidurile aeriene aveau să înceteze.

Bunicul a început să decupeze articolele despre grădina zoologică din ziar. Mă întorceam dimineața devreme din tura de la spital și îl găseam luându-și micul dejun singur, desprinzând ultima pagină a ziarului și uitându-se la ea nervos. La grădina zoologică era un dezastru, mă anunța.

– Toată povestea asta ne face mult rău, îmi zicea ridicându-și capul ca să privească prin ochelarii lui cu lentile bifocale, cu tava

[1] Plăcintă sârbească (n.tr.)

de semințe și nuci pe jumătate goală și cu paharul de apă cu tentă portocalie în care își dizolvase suplimentele de fibre.

Articolul din ziar se concentra asupra tigrului, pentru că, în ciuda împrejurărilor nefaste, exista un licăr de speranță pentru el. Nu se spunea nimic despre leoaica care avortase și despre lupii care-și mâncaseră puii, unul câte unul, în timp ce aceștia scoteau sunete agonizante încercând să fugă. Nu se spunea nimic despre bufnițele care au renunțat să-și mai clocească ouăle, le-au spart și au ciugulit gălbenușul roșiatic și alunecos în care se vedea forma puiului aproape gata să eclozeze; sau despre faimosul mascul de vulpe polară care și-a eviscerat femela și s-a tăvălit în măruntaiele ei până ce inima a încetat să-i mai bată în luminile străpungătoare ale raidurilor de seară.

În schimb, în ziar se povestea cum tigrul a început să-și mănânce propriile picioare, mai întâi pe unul, apoi pe celălalt, sistematic, până a ajuns la os. Arătau fotografia unui tigru, Zbogom – urmașul deja bătrân al unui tigru din copilăria mea – întins pe dușumeaua de piatră a cuștii sale, cu picioarele țepene ca niște scânduri, legate la spate ca niște calupuri de șuncă. În poză i se vedeau urmele negre de pe glezne, acolo unde carnea fusese curățată cu iod, iar ziarul scria că nimic nu putea să-l facă pe tigru să renunțe la pornirea aceea ciudată. Încercaseră cu tranchilizante, încercaseră să-l lege, să-i pună bandaje cu chinină. Îi agățaseră o apărătoare improvizată la gât, dar el o sfâșiase în timpul unui raid aerian, după care își mâncase două degete.

La două zile după publicarea articolului despre tigru, bombardierele au distrus podul de peste râul sudic și, în mai puțin de două ore de la prăbușirea acestuia, au nimicit și fabrica abandonată de automobile de lângă grădina zoologică, iar Sonja, elefantul adoptat din Africa, îndrăgita mascotă a grădinii zoologice, căpetenia matriarhală a turmei din citadelă, cu ochii ei mici, înnebunită după alune și copilași, a fost doborâtă pe loc.

Săptămâni în șir, Orașul încercase să pătrundă violența neașteptată a războiului, realismul cu care acesta se abătuse asupra sa, iar oamenii se comportaseră de parcă ar fi avut de-a face cu ceva neobișnuit și trecător. Dar după raidul acela ceva s-a schimbat și toată

indignarea și autosuficiența care se acumulaseră de la sfârșitul ultimului război ieșeau acum la suprafață. În fiecare seară oamenii mărșăluiau kilometri întregi ca să stea umăr lângă umăr la poarta citadelei. Alții se îmbulzeau amețiți de băutură pe podurile de piatră care mai rămăseseră în picioare. Trebuia să fii beat ca să faci de planton pe pod, pentru că aici deveneai țintă sigură și, chiar dacă scăpai viu din raiduri, moartea n-avea cum să te ocolească, fiindcă indiferent la ce capăt ai fi stat, tot cădeai în apă dacă podul era nimerit la mijloc.

Zóra, cea mai curajoasă dintre toți, desfășura o impresionantă agendă defensivă. Își petrecea nopțile alături de mii de oameni lângă genunchii de piatră ai calului răposatului Mareșal, pe malul răsăritean al râului Korčuna, cu o pălărie în formă de tucan în semn de solidaritate cu oamenii care făceau de gardă la grădina zoologică. Ea poate să povestească despre bombardamentul Primei Bănci Naționale, despre cum a urmărit cu privirea racheta care a lovit vechea clădire din cărămidă de dincolo de râu. Poate să descrie detunătura care a răsunat când lumina albastră a atins acoperișul clădirii, găurindu-l și aruncând apoi în aer cu un zgomot asurzitor geamurile, ușile și obloanele din lemn, inscripția din bronz de pe clădire, cu denumirea acesteia, plăcile memoriale gravate pe ea – toate acestea urmate de realizarea, după ce fumul s-a împrăștiat, că, prin nu știu ce minune, clădirea nu se prăbușise, că rămăsese în picioare ca un trup descărnat, înconjurată de oameni care strigau și se sărutau de fericire și care – cum aveau să scrie ziarele mai târziu – au dat și ei tonul unei explozii demografice.

În timpul războiului îl implorasem pe bunicul să renunțe la vizitele la domiciliu din timpul nopții, la ritualurile acelea care-l făceau să se simtă util. Acum, împotriva voinței lui – pe care și-o exprima cu mult mai colorat decât avusesem eu curajul să o fac la paisprezece ani –, stăteam de pază la grădina zoologică în nopțile în care nu lucram. Oamenii care se strângeau acolo erau altfel, mai bătrâni. Veneau pe la șapte, exact la timp să prindă ultima rundă de popcorn, și se împrăștiau pe trotuarul de lângă zidul citadelei, fiecare

afişând simbolurile animalului preferat. Femeia care o reprezenta pe leoaică avea un mop galben pe post de perucă. Un bărbat îşi agăţase de urechi nişte umeraşe din sârmă peste care trăsese o pereche de şosete albe şi îl întruchipa pe Nikodemus, iepurele nostru galez uriaş. Alţii făceau pe haita de lupi, cu role de hârtie igenică pe post de bot. Mai era o femeie care fusese la grădina zoologică o singură dată, în copilărie, şi venise îmbrăcată aşa cum îşi amintea ea prima şi singura girafă pe care o văzuse în viaţa ei: galbenă, cu nişte corniţe bondoace. N-am îndrăznit să-i spun că uitase de pete. Eu îmi alesesem tigrul, desigur, dar nu reuşisem decât să pictez o căciulă de blană à la Davy Crockett[1], pe care o găsisem în cutia cu haine vechi de la subsol, cu dungi portocalii şi negre, şi stăteam acolo cu coada aceea falsă de raton atârnându-mi pe spate. Vulpea era un bărbat într-un costum roşu, cu papion şi ochelari. La grădina zoologică nu existaseră niciodată urşi panda, dar poarta citadelei era păzită acum de vreo şase-şapte panda cu nişte cozi de lufă care li se iţeau din pantaloni. Hipopotamul purta un pulover violet, sub care îşi vârâse o pernă.

De asemenea, oamenii scriau cu cretă şi spray-uri cu vopsea pe zidul grădinii zoologice, iar după câteva săptămâni au început să vină cu pancarte care se distingeau printr-un ton de ironie subtilă de înjurăturile standard agitate în sus şi-n jos pe poduri. Un bărbat îmbrăcat în gri, cu un prosop roz pe cap a venit într-o seară la poarta grădinii cu un afiş pe care scria: „TRAGEŢI AICI, EU SUNT UN ELEFANT!" Mai era şi un tip celebru din Dranje, unde fusese doborât turnul cu apă, care la început a făcut pe raţa, dar care pe urmă a apărut pe trotuar, la o zi după ce fabrica de bumbac a fost bombardată, cu anunţul: „ACUM NU MAI AM CHILOŢI CURAŢI!" Ziarele s-au umplut cu fotografii făcute de sus ale afişului său, cu literele roşii de-o şchioapă încadrate de o pereche de mănuşi gri şi

[1] Davy Crockett (1786-1836) a fost un soldat şi om politic american. În cultura populară occidentală este cunoscut drept „King of the Wild Frontier". A reprezentat statul Tennessee în Camera Reprezentanţilor a Statelor Unite ale Americii, a participat la Revoluţia Texană şi a murit în Bătălia de la Alamo. (n.tr.)

jerpelite. După vreo două săptămâni a venit cu alt mesaj: „NU MAI AM CHILOȚI DELOC!", iar altcineva din mulțime a ridicat o pancartă pe care scrisese: „NICI EU!"

În timpul turelor de la clinică, unde bandajam capete, mâini și picioare, făceam loc răniților, ajutam în secția de maternitate și monitorizam distribuirea sedativelor, povesteam cu Zóra ce se mai întâmplase. De la fereastra biroului de la etajul al treilea al spitalului Sveti Jarmo se vedeau camioanele care soseau de la locul bombardamentelor și prelatele întinse pe piatra din curte, pline cu fragmente de trupuri omenești. Nu erau ca organele pe care le văzuserăm la anatomie – coerente, cu tot cu țesuturile înconjurătoare sau îndeplinindu-și funcțiile specifice. Erau complet lipsite de sens cum zăceau acolo roșii de sânge închegat, cu marginile carbonizate, în grămezi amestecate: picioare, mâini, capete. Fuseseră adunate din șanțuri, din copaci, de sub dărâmăturile clădirilor aruncate în aer și aduse la spital pentru a fi identificate, dar era foarte greu să-ți dai seama ce erau, darămite să le mai asociezi cu trupurile, chipurile sau persoanele celor dragi.

Într-o zi m-am întors acasă și l-am găsit pe bunicul în picioare, îmbrăcat cu balonzaidul lui cu nasturi mari și cu pălăria pe cap. Am intrat exact când își lega fularul și își punea cu grijă *Cartea junglei* în buzunarul interior al hainei. Cățelul îl aștepta pe taburet, lângă ușă, cu lesa la gât, iar el îi vorbea așa cum o făcea de obicei.

L-am sărutat pe obraz și l-am întrebat:

– Unde pleci?

– Te-am așteptat, a răspuns el arătând înspre el și câine. Mergem cu tine în seara asta.

A fost ultima dată când am mers împreună la citadelă și am făcut tot drumul pe jos. Era o seară senină și frumoasă de toamnă și am coborât încet până în Bulevardul Revoluției, după care am pornit spre centru, pe trotuarul din piatră cubică paralel cu șinele de tramvai lucioase după ploaia de la amiază. Tramvaiele alunecau pe lângă noi tăcute și vechi, la fel de pustii ca strada. Un vânt rece adia

uşor dinspre bulevard, ridicând trâmbe de frunze şi ziare care ne loveau peste gambe şi învăluiau câinele care alerga între noi cu gura deschisă, cu picioarele lui scurte şi grase. Îi pusesem câinelui o fundă portocalie, în cinstea tigrului, iar bunicului îi oferisem căciula mea din blană de raton, dar el mă privise în ochi şi îmi spusese:

– Te rog, mai lasă-mi o urmă de demnitate!

Nu se întrevedea nici un raid aerian în seara aceea, aşa că trotuarul din faţa grădinii zoologice era aproape gol. Femeia-leoaică era acolo, sprijinită de un stâlp de felinar. Ne-am salutat, iar ea a continuat să-şi citească ziarul. Un tip pe care nu-l mai văzusem decât o dată sau de două ori şedea lângă zidul grădinii, butonând un radio mic, portabil. Ne-am aşezat şi noi pe banca din staţia de autobuz, iar bunicul a urcat câinele, cu labele lui grase şi murdare, pe genunchi şi vreo douzeci de minute am urmărit confuzia generală din intersecţia în care semaforul nu mai mergea de aproape o lună. Apoi sirena din Oraş a început să urle, s-a oprit, după care s-a auzit din nou, şi mai aproape, iar peste două minute am văzut prima explozie la sud, dincolo de râu, acolo unde se afla vechea clădire a Trezoreriei. Îmi amintesc ce mirată am fost să văd câinele stând acolo pur şi simplu, fără să-i pese, în timp ce ambulanţele de la Sveti Pavlo ieşeau una după alta din garaj, cu farurile aprinse. Încercam să-l consolez pe bunicul în legătură cu tigrul, explicându-i cum se proceda în America cu pisicile şi câinii infirmi, cum uneori li se făceau nişte cărucioare mici şi astfel pisica sau câinele respectiv puteau duce o viaţă absolut normală, cu coapsele într-un cărucior cu rotile, alunecând încoace şi-ncolo prin casă.

– Şi când cad, se ridică singure, ştii? am mai spus eu.

Bunicul a rămas multă vreme tăcut. Scotea mâncare din buzunar şi îi dădea câinelui, iar el hăpăia şi apoi îi adulmeca mâinile, aşteptând alte bucăţi.

Cât a ţinut războiul, bunicul nu şi-a pierdut deloc speranţa. În anul de dinaintea bombardamentelor Zóra reuşise să-l convingă să se adreseze Consiliului Naţional al Medicilor în legătură cu refacerea raporturilor anterioare de muncă şi reluarea colaborării cu spitalul de

dincolo de noile granițe. Dar acum, în lumina acestor evenimente, bunicului îi era limpede, ca și mie, că încetarea focului nu făcuse decât să inducă iluzia normalității, nicidecum pacea. Când duci o luptă care are un scop – cum ar fi să te eliberezi de ceva, să aperi o persoană nevinovată –, atunci ai și speranța unei finalități. Când lupta pe care o duci are rolul de a clarifica ceva – când în joc sunt numele tău, locurile de care ești atașat, legătura dintre numele tău și un eveniment sau moment hotărâtor –, atunci nu mai e vorba decât despre ură și despre un șir nesfârșit de oameni care se hrănesc cu ea și cărora le este oferită drept hrană, puțin câte puțin, de înaintașii lor. În cazul acesta lupta este interminabilă și se năpustește în valuri succesive, fără a înceta să-i surprindă pe cei care speră că vor învinge.

Veghea noastră de la grădina zoologică s-a întâmplat cu mai bine de un an înainte să aflăm că bunicul e bolnav, înainte să înceapă vizitele secrete la oncolog – ultima noastră alianță. Dar trupul se cunoaște bine și singur și o parte din el probabil că simțea deja ce avea să urmeze când mi-a povestit pentru ultima oară despre omul fără de moarte.

*

Bunicul și-a frecat genunchii și a început:

Asediul Saroborului. Nu am vorbit niciodată despre asta. Lucrurile stăteau prost atunci, dar existau șanse să se îmbunătățească. Oamenii încă nutreau speranța că n-o să se ducă totul de râpă, nu imediat. Fusesem la o conferință la mare și tocmai mă pregăteam să urc la volanul mașinii ca să mă-ntorc acasă, când am primit un telefon care mă anunța despre niște răniți în Marhan.

Ajung la Marhan și văd mulțimea asta de corturi și oameni – unii fuseseră împușcați într-o altercație la câțiva kilometri de șosea – și, în timp ce-i bandajam așteptând ajutoare, îmi povestesc că se află acolo ca să distrugă fabrica de avioane din Valea Marhan, mai întâi cu artilerie grea și apoi cu soldați. După care îmi spun că o să intre în Sarobor. În Sarobor, îți dai seama? În Sarobor, acolo unde s-a născut bunica ta. Așa că îl caut pe general și îl întreb:

– Ce naiba e asta?

Şi ştii ce-mi răspunde? Îmi zice:

– Musulmanii vor acces la mare, aşa c-o să-i azvârlim pe râu în jos, unul câte unul!

Ce pot să-ţi mai spun? Ce-ar mai fi de spus? M-am cununat cu bunica ta în biserică, dar m-aş fi însurat cu ea şi dacă familia ei mi-ar fi cerut să ne cunune un imam. Ce mă costă să-i zic Eid fericit o dată pe an, când ea e gata să aprindă o lumânare pentru morţii mei la biserică? Eu am fost crescut în religia ortodoxă. Teoretic, aş fi putut s-o botez pe mama ta în rit catolic, ca s-o scutesc să fie băgată până peste cap în apa aia murdară din cristelniţă. Practic, nu am botezat-o deloc. Numele meu, numele tău, numele ei, totuna! Până la urmă, tot ce ne dorim e să fim pomeniţi de cei dragi când vine vremea să ne-ntoarcem în ţărână.

Plec din Marhan, dar nu mă duc acasă. Tu eşti acasă, şi mama ta e acasă, şi bunica ta, dar nu acolo mă duc eu. Soseşte şi înlocuitorul meu, un medic tânăr. Nu-mi mai amintesc cum arăta. El ajunge, iar eu îmi iau la revedere şi plec, ies pe şosea şi merg pe jos până la Sarobor. În Valea Amovarka – arşiţă, uscăciune, iarbă arsă. E linişte, nu se aud decât proiectilele din Marhan. Se întâmpla acum treisprezece ani, înţelegi, iar războiul nu devenise război în toată regula. Atunci au distrus şi livada aia mare de măslini de sus, de pe deal. Nu cred că-ţi mai aminteşti tu cum arăta Oraşul înainte să-l nimicească, înainte să bombardeze cartierele de musulmani şi să doboare podul ăla vechi care s-a prăbuşit în râu ca un copac retezat, de parcă n-ar fi existat niciodată.

Cobor în Sarobor şi e pustiu. Se lasă noaptea. Peste tot în cartierul turcesc se aud ai noştri bombardând fabrica din Valea Marhan, iar dealul e scăldat în lumină. E limpede ce urmează, e de aşteptat. Toată lumea ştie, aşa că nu e nimeni afară, nu se văd lumini la ferestre. În aer pluteşte miros de mâncare gătită – oamenii stau la masă pe întuneric. E un miros puternic care mă face să mă gândesc la dorinţa aceea iraţională pe care o ai când te apropii de final – în loc să-şi facă provizii pentru un eventual asediu, ei se îndestulează în casele înşirate pe malul râului, au pe masă miel cu cartofi şi iaurt.

Simt mirosul de mentă și de măsline și, când trec pe lângă ferestrele lor, aud cum sfârâie tigăile. Asta îmi aduce aminte cum gătea bunica ta când stăteam în Sarobor – în picioare la fereastră, cu salcia aia mare în fața casei.

De-a lungul râului, în partea musulmană a orașului, șerpuiește o străduță îngustă cu cafenele turcești și restaurante unde se face cel mai bun *burek* din lume, cu magazine de narghilele, ateliere de sticlărie și grădini cu flori transformate acum în cimitire. Cât ține strada, vezi în depărtare Vechiul Pod, cu turnurile sale rotunde și sclipitoare, iar la fiecare câțiva metri treci pe lângă o fântână turcească. Fântânile alea! Susurul lor e muzica Saroborului – Saroborul se aude mereu ca o apă care curge, ca o apă bună și limpede care se scurge din râuri în cisterne. Apoi mai este moscheea cea veche, cu minaretul acela singuratic care luminează ca un foc de armă.

Traversez Vechiul Pod și cobor până la hotelul Amovarka, unde mi-am petrecut luna de miere cu bunica ta înainte să ne găsim un apartament și să ne mutăm. Acolo stau demnitarii străini și ambasadorii când vin în Sarobor. Directorul fabricii de avioane din Marhan – cea pe care o bombardăm noi – stă uneori acolo luni întregi. Hotelul e ridicat pe o stâncă, la marginea râului, împrejmuit de măslini și palmieri și orientat către apă, deasupra cascadei. Are perdele albe la ferestre și un balcon care seamănă cu o fustă, cu pliuri rotunjite din piatră care se revarsă în apă. La balcon sunt atârnate felinare turcești din alamă. De pe Vechiul Pod se vede balconul și, dacă vrei să faci o plimbare de seară de la hotel, poți să stai pe pod și să te uiți la cascadă și la restaurantul de pe balcon, unde o orchestră cu patru muzicanți trece pe la fiecare masă și cântă romanțe.

În interior, hotelul are paravane din lemn și cupole pictate în alb și roșu. Pe pereți sunt atârnate tapiseriile pașei, iar în vestibul tronează niște fotolii vechi și un cămin. Intru și nu e nimeni – nici țipenie de om, nici măcar la recepție. Traversez un coridor lung și ajung în restaurantul de pe balcon.

Acolo se află un ospătar, unul singur. Are părul foarte rar și alb, pieptănat peste cap. Pe frunte are o vânătaie mare și neagră, semnul

evlaviei la musulmani. E îmbrăcat într-un costum prea strâmt pentru el, cu cravată şi un şervet pe braţ. Mă vede intrând şi i se aprind ochii, de parcă e încântat să mă vadă, de parcă e cel mai bun lucru care i s-a întâmplat în ziua aceea. Mă întreabă dacă vreau să iau masa şi o face într-un fel care mă încurajează să rămân, deşi nimeni altcineva nu mai mănâncă acolo, iar eu îi răspund că da, vreau să iau masa, desigur că vreau. Mă gândesc la luna mea de miere, mă gândesc la homarii şi peştii pe care-i aduc cu barca de pe mare.

– Şi unde doreşte domnul să se aşeze? mă întreabă el cu un gest larg.

Restaurantul are un tavan înalt şi galben pe care e pictată o scenă de bătălie, felinare de alamă şi perdele roşii, lungi până-n pământ, şi întreaga încăpere, ca şi restul hotelului, pare pustie.

– Pe balcon, vă rog, îi răspund eu.

Mă conduce pe balcon şi mă aşază la cea mai bună masă, pregătită pentru două persoane, luând tacâmurile din faţa mea, şerveţelul şi tava.

– Îmi cer scuze, domnule, zice el. Are o voce groasă, răguşită, deşi îmi dau seama după mâini şi dinţi că nu a pus niciodată o ţigară în gură. În seara asta nu avem decât vinul casei.

– E foarte bine, îi spun.

– Şi doar la sticlă, domnule, continuă el.

Îi spun să-mi aducă o sticlă şi că vreau să rămân peste noapte, dacă e bun să găsească pe cineva la recepţie care să mă ajute în privinţa asta. Ştiu că acum te gândeşti că n-a fost o idee bună. Ştiu că te gândeşti că soldaţii care bombardau coama dealului se pregăteau să coboare în Sarobor în dimineaţa următoare. Dar planul meu era să rămân şi asta i-am şi spus, de-aia l-am rugat să mă ajute. Omul e foarte bătrân. Nici nu-ţi imaginezi cum erau pe vremuri ospătarii noştri, cum erau instruiţi să servească în restaurantele de altădată. Făceau şcoală, cea mai bună şcoală de ospătari, chiar aici, în Oraş. Învăţau meserie, învăţau bunele maniere. Erau practic bucătari. Recunoşteau un vin şi cu ochii închişi. Ei înşişi tranşau carnea de gătit, ştiau să-ţi spună de unde provine cutare şi cutare peşte, ce mănâncă,

petreceau ani buni în grădina de zarzavat până să li se permită să servească la masă. Astfel de ospătar era acesta şi pe deasupra musulman, şi toate astea mă duc cu gândul la bunica ta şi dintr-odată mi se face rău când îl văd plecând să-mi aducă vinul.

Mă las pe spate în scaun şi ascult focurile din Marhan. La răstimpuri de câteva minute o lumină albastră explodează sus pe dealuri, urmată imediat de bubuiturile artileriei. Simt briza care adie dinspre sud, din vale, aducând cu ea mirosul de pârleală împrăştiat de praful de puşcă. Văd conturul Vechiului Pod pe malul de deasupra hotelului şi un bărbat urcând dinspre turn, pe partea cealaltă, şi aprinzând felinarele aşa cum se făcea odinioară, pe vremea mea. Susurul râului care se izbeşte de malul de jos se aude ca un cântec. Mă aplec puţin ca să mă uit printre ornamentele de pe grilajul balconului la apa neagră care se loveşte de stâncile alburii. Mă las din nou pe spate şi simt fum de ţigară aproape de mine. Privesc în jur şi, spre surprinderea mea, văd pe cineva aşezat la masa din celălalt colţ, cu cotul sprijinit de grilajul balconului din piatră. E îmbrăcat în costum, cu cravată, şi citeşte, ţinând cartea ridicată, astfel încât să nu-i pot vedea chipul. Masa lui e goală, cu excepţia unei ceşti de cafea, lucru care mă face să cred că şi-a terminat cina şi mă bucur că o să plece repede, că o să-şi termine cafeaua şi-o să plece. Pare să nu observe cum se luminează cerul de bombe – de parcă sus pe deal ar fi o sărbătoare cu artificii care iată, se apropie de noi. Apoi încep să mă gândesc: „Poate că pentru el chiar e o sărbătoare, poate că în seara asta a trecut râul ca să-şi desfete privirile de aici, din vechiul palat musulman. Poate că pentru el e o distracţie, o seară despre care le va povesti prietenilor ani la rând când aceştia o să-l întrebe cum au fost trimişi musulmanii pe râu în jos!"

Tocmai când mă gândeam aşa, se întoarce şi bătrânul ospătar cu sticla mea de vin. Mi-o amintesc şi acum. Este un Šalimač din '88, dintr-o podgorie faimoasă care, în curând, avea să fie de partea graniţei noastre. Mă serveşte cu vinul acesta de parcă n-ar însemna nimic pentru el – şi am impresia că şi-a propus să-mi demonstreze câtă tărie de caracter are ca să mă servească, de parcă pentru el n-ar

avea nici cea mai mică importanță faptul că, în chiar acest moment, proprietarul podgoriei i-ar putea străpunge fiul cu baioneta la fabrica de avioane. Desface folia de pe gâtul sticlei, apoi îi scoate dopul în fața mea. Îmi întoarce paharul cu gura în sus și îmi toarnă puțin, clipind des în timp ce eu îl gust. După care îmi umple paharul, lăsând sticla pe masă. Dispare pentru o clipă și apoi se întoarce împingând un cărucior plin cu frunze mari de salată verde, ciorchini de struguri, felii de lămâie, toate îngrămădite în jurul unui morman de pește așezat în mijloc. Peștii mă fixează cu ochi sticloși care mă duc cu gândul la niște obiecte din recuzita unui număr de circ.

Ospătarul îmi spune:

– Domnule, în seara aceasta avem calcan, țipar, sepie și John Dory[1]. Permiteți-mi să vă recomand John Dory. A fost pescuit azi-dimineață.

Nu sunt foarte mulți pești – vreo cinci, șase, cred –, dar sunt aranjați frumos, cu cei doi țipari încadrându-i pe ceilalți. John Dory seamănă cu o coală de hârtie zimțată așa cum zace pe-o parte, iar pata de pe coadă se zgâiește la tine ca un ochi. Dintre toți peștii din grămada de pe cărucior este singurul care arată cum trebuie și nu împrăștie un miros vag, fetid. Natalia, tu știi că sunt înnebunit după John Dory, dar în seara aceea aveam poftă de homar, așa că întreb dacă au homar la bucătărie. Bătrânul ospătar se înclină în fața mea, cerându-și scuze, și îmi spune că îi pare rău, dar tocmai s-a terminat.

Îi spun că am nevoie de puțin timp să mă hotărăsc, iar el îmi lasă meniul și pleacă. Sunt foarte dezamăgit că nu au homar și răsfoiesc fără chef paginile cu garniturile de pește. Desigur că au tot ce ți-ai putea dori: cartofi preparați în mai multe feluri, salată cu usturoi, patru sau cinci tipuri de sosuri pentru pește, dar eu nu-mi pot lua gândul de la homar și de la faptul că tocmai s-a terminat. Apoi îmi trece prin cap: „Dumnezeule mare, ce groaznic ar fi ca omul ăsta care stă aici în dușmănie, citind din cartea lui, să fi mâncat exact

[1] Specie de pește cunoscută și sub numele de peștele-dulgher sau peștele Sfântului Petru, cu un corp foarte subțire, de formă plată, și o pată vizibilă în spatele branhiilor (n.tr.)

ultimul homar, homarul care trebuia să fie al meu, pentru că eu am venit cu gânduri pașnice!"

Și chiar în timp ce mă gândesc la asta, ospătarul bătrân apare din nou, aplecându-se ușor peste masa bărbatului.

– Ați reușit să vă hotărâți, domnule? îl aud pe ospătar întrebându-l. Vă pot oferi ceva de băut?

– Da, domnule, îi răspunde bărbatul. Apă!

Las meniul pe masă și mă uit la el. Și-a coborât cartea ca să poată vorbi cu ospătarul și îl recunosc imediat. Ospătarul pleacă să-i aducă apa, dar Gavran Gailé nu-și reia lectura. Se uită către râu, apoi de jur împrejurul balconului, iar în cele din urmă privirea îi poposește asupra mea. E aceeași privirea ca a bărbatului din sicriu – aceiași ochi, același chip neschimbat, așa cum arăta probabil și în noaptea aceea, în beciul beților de la Biserica Fecioarei din Apă, când nu am avut ocazia să-l văd.

Omul fără de moarte îmi zâmbește, iar eu îi spun:

– Dumneata ești!

Îmi spune „domnule doctor", apoi se ridică, scuturându-și haina, și vine spre mine să-mi strângă mâna. Mă ridic în picioare, cu șervetul în mână, și, în timp ce dau mâna cu el pe tăcute, îmi dau seama de ce se află aici și nu pot să spun că sunt surprins. Chiar nu sunt deloc surprins. Faptul că este acum aici nu poate să însemne decât un singur lucru: ca noi toți, știe și el ce urmează să se întâmple. El, omul fără de moarte, a venit aici ca să-i adune.

– Ce surpriză! exclamă el. Ce surpriză extraordinară!

– De când ești în oraș? îl întreb eu.

– De mai multe zile, îmi răspunde.

Sunt obosit – și acum, din nou, tărășenia asta –, așa că îi spun:

– Mai mult ca sigur că ai împărțit cafea în stânga și-n dreapta zilele astea!

Nu schițează nici un zâmbet, dar nici nu mă mustră în vreun fel. Nu încuviințează, nu tăgăduiește. Pur și simplu stă acolo. Îmi trece prin cap că nu pare niciodată obosit, iritat. Insist să stea cu mine la

masă şi acceptă bucuros. Se duce să-şi ia cartea şi ceaşca, iar ospătarul îi aduce şi lui un scaun.

– Stimaţi domni, aţi hotărât ce doriţi să comandaţi? ne întreabă ospătarul.

– Nu încă, îi răspunde prietenul meu. Dar o să fumăm narghilea!

Aştept să plece bătrânul ca să ne aducă narghileaua, după care spun:

– Aici am mâncat cea mai bună mâncare din viaţa mea.

Omul fără de moarte mă aprobă din cap, apreciativ.

– În luna de miere, mai zic. Nu ai cunoscut-o pe soţia mea. Aici am petrecut luna de miere, eu şi soţia mea, şi am mâncat homari. La doi ani după ce m-am întâlnit prima oară cu dumneata, în cătunul ăla – mai ţii minte?

– Ţin minte, răspunde el.

– Eram foarte tânăr, adaug eu. A fost o lună de miere frumoasă. O săptămână întreagă nu am mâncat altceva decât homari. Ce-aş mai mânca şi-acum!

– Şi de ce nu mâncaţi?

– Nu mai au.

– Ce păcat!

– Nu cumva l-ai mâncat dumneata pe ultimul? întreb eu.

– După cum vedeţi, îmi răspunde el, n-am mâncat nimic.

O vreme rămânem tăcuţi, iar el nu mă întreabă ce fac aici. Atunci mă gândesc că poate ştie ceva ce eu nu ştiu – că poate nu a venit pentru alţii, ci pentru mine, că mă aştepta pe mine, iar gândul ăsta nu-mi mai dă pace. Îţi spun sincer: să nu crezi în ceva e una şi cu totul altceva e să te chinuie gândul unei anumite posibilităţi. Nu-mi dau seama dacă este din cauza bombardamentelor, a nopţii sau a Vechiului Pod de peste râu, dar în timp ce stau la masă, strângând în mână şervetul din poală, asta fac: mă gândesc la posibilitatea asta!

– Şi ai fost ocupat în ultima vreme? îl întreb eu.

– Nu chiar, îmi răspunde el şi dă să mai zică ceva, dar în acelaşi moment apare şi ospătarul târşâindu-şi picioarele, cu narghileaua în mână.

O așază pe masă, îi curăță capetele furtunurilor și pune tutun și *tumbak*[1] în vas. Când termină de pregătit narghileaua, din pipă iese un miros dulceag de ars și aromă de miere și trandafiri. Ospătarul scoate un creion și o hârtie pe care urmează să noteze comanda noastră.

– Ce părere aveți despre biban? mă întreabă omul fără de moarte.

– Eu sunt înnebunit după John Dory, îi răspund. În lipsa homarului.

– Să comandăm John Dory?

– Hai să comandăm John Dory!

– O să luăm John Dory, îi spune omul fără de moarte ospătarului, ridicând privirea spre el cu un zâmbet.

Ospătarul face o plecăciune din mijloc, ca și cum ar încuviința că e o alegere foarte bună. Și chiar este, alegerea noastră e excelentă. Probabil că avea să fie ultimul John Dory pregătit de acest hotel.

– Pot să îi îmbii pe domni cu niște *mezze*[2]*?* întreabă ospătarul. Avem un excelent *ajvar* cu usturoi și salată de caracatiță. Mai avem și un deliciu de *sarma* și brânză cu măsline.

– Eu cred că puțin răsfăț e bine-venit! a răspuns omul fără de moarte. În seara asta avem nevoie de puțin răsfăț! O să luăm totul! Iar ca garnitură la pește am dori cartofi fierți cu sfeclă.

– Foarte bine, domnule! îi răspunde ospătarul în timp ce-și notează cu creionul lui bont.

– Și, desigur, sos cu pătrunjel!

– Bineînțeles, domnule, încuviințează ospătarul.

Ne umple din nou paharele și pleacă, iar eu rămân acolo, pe scaun, privind chipul zâmbitor al omului fără de moarte și întrebându-mă de ce se cere o tratație specială astă-seară. Omul fără de moarte apucă pipa narghilelei și începe să pufăie domol. Vălătuci groși de fum i se înalță din nări și din gură, iar Gavran Gailé afișează o expresie foarte mulțumită, în ciuda bubuiturilor care răsună în Valea Marhan.

Probabil că am o privire stupefiată, fiindcă mă întreabă:

---

[1] Un sortiment de tutun provenind dintr-o plantă tropicală (n.tr.)

[2] Gustări din bucătăria turcă (n.tr.)

– S-a întâmplat ceva?

Eu dau din cap în semn că nu, iar el zâmbeşte.

– Nu vă faceţi griji din cauza banilor, domnule doctor! Fac eu cinste. E important, chiar foarte important să ne răsfăţăm cu lucrurile astea plăcute.

„Dumnezeule mare, mă gândesc, uite că am ajuns şi aici! Ultima mea masă şi unde mai pui că o iau împreună cu omul fără de moarte!"

– Cea mai bună masă de care-am avut parte, spune apoi pe neaşteptate, ca şi cum ar fi reluat un subiect întrerupt, a fost la Mistreţul cel Mare, acum şaizeci de ani.

Nu ştiu de ce, dar nu-mi mai vine să-i strig: „Cum? Cum ai fi putut dumneata să mănânci acum şaizeci de ani, când după chip nu pari să ai mai mult de treizeci, poate nici atât." El continuă să povestească:

– Mistreţul cel Mare era o tavernă pe cinste în parcul de vânătoare al regelui, unde puteai să-ţi împuşti singur vânatul, după care bucătarul ţi-l gătea aşa cum numai el ştia. Femeia despre care ţi-am povestit, care a murit – am mers împreună cu ea acolo când am fugit prima oară. Când am fugit de aici.

– Nu mi-am dat seama că era din Sarobor, i-am spus eu.

– Păi cu toţii suntem de undeva, domnule doctor. Cânta la guslă acolo, a adăugat el arătând înspre Vechiul Pod, chiar acolo!

Sosesc ardeiul, salata de caracatiţă şi *sarma*. Ospătarul ne aranjează farfuriile, iar omul fără de moarte începe imediat să se servească. Mirosul este îmbietor, iar el îşi pune cu lingura în farfurie foi de varză şi ardei roşu, cu toate sosurile acelea care se amestecă şi cu tentaculele de caracatiţă de un roz-violet strălucind de ulei. Îmi iau şi eu câte ceva şi mănânc, dar foarte încet, de teamă că, cine ştie, or fi otrăvite. Poate că bătrânul ospătar caută să se răzbune, poate că de-aia e acum aici omul fără de moarte. Dar e mult prea greu să te abţii cu luminile alea care se aprind în Marhan şi Gavran Gailé care nu se mai opreşte din lăudatul mâncării. Ori de câte ori se apropie ospătarul, Gavo vorbeşte tare despre cât de minunate sunt aromele,

ce proaspăt e uleiul – și, ce-i drept, mâncarea e delicioasă, dar mie mi se pare că pur și simplu bate șaua să priceapă iapa cu povestea asta legată de ultima mea masă și mă gândesc: „Dumnezeule, de ce am venit eu aici?"

Ospătarul vine cu platoul de John Dory care arată de milioane. Pe dinafară peștele e bine rumenit și a fost pus pe grătar întreg. Ospătarul îl taie încet cu cuțitul de pește, iar carnea se desprinde moale și ușoară ca fulgul de șira spinării și bătrânul ne-o pune pe farfurii, după care ne servește câte o porție zdravănă de cartofi cu sfeclă. Cartofii sunt aurii și aburinzi, iar omul fără de moarte nu se mai oprește din mâncat și laudă întruna mâncarea asta minunată și, chiar dacă bombele se aud bubuind în Marhan, e plăcut aici, la masa noastră de pe balcon, de unde se văd râul și Vechiul Pod.

Pentru că trebuie să aflu, la un moment dat îl întreb:

– Te afli aici ca să-mi spui că o să mor?

Își ridică privirea și mă privește uimit.

– Poftim? zice el.

– Masa asta, îi răspund. Răsfăț! Dacă ai venit să mă tratezi cu masa de pe urmă, aș vrea să știu și eu! Aș vrea să o sun pe soția mea, pe fiica mea, pe nepoata mea!

– Înțeleg că, din moment ce puneți întrebarea asta fără ca eu să vă fi provocat în vreun fel, îmi acceptați menirea? Înseamnă că sunteți gata să plătiți datoria pe care-o aveți față de mine, domnule doctor?

– Bineînțeles că nu! îi spun.

– Tot mai vreți dovezi?

– Nici măcar nu am băut cafea!

Gavran Gailé își tamponează ușor gura cu colțul șervetului.

– Îmi dați voie să mă uit la ea?

– La ce?

– La ce-mi datorați, domnule doctor! La carte. Lăsați-mă să mă uit la ea.

– Nu, îi răspund și încep să fiu îngrijorat.

– Haideți, domnule doctor, nu vreau decât să o văd.

– Eu nu ți-am cerut să mă uit la ceașca dumitale, îi răspund.

Dar el nu se lasă. Nu se mai atinge de furculiță și cuțit, ci stă acolo pe scaun, așteptând. Așa că după un timp scot *Cartea junglei* și i-o întind. Înainte să o ia din mâna mea, își șterge degetele, după care îi mângâie ușor coperta.

– O, da, rostește el de parcă și-o amintește bine acum, de parcă își amintește povestea.

O deschide și o frunzărește, uitându-se la imagini și la poezii. Mi-e teamă că o s-o ia, dar, pe de altă parte, mi-e teamă și c-o să se supere dacă vede că nu am încredere în el.

– Rikki Tikki Tavi, îmi spune el punând cartea înapoi pe masă. Mi-l amintesc, de el mi-a plăcut cel mai mult.

– Ce surprinzător, îi răspund eu, să-ți placă de nevăstuică!

Nu se supără că i-am spus asta, deși amândoi știm că e o observație deopotrivă nepoliticoasă și incorectă: Rikki Tikki este, desigur, mangustă.

Gavran Gailé mă privește în timp ce eu îmi pun cartea la loc în buzunar. Îmi zâmbește și se apleacă peste masă, arătând din cap înspre ospătar și șoptind:

– Am venit pentru el.

Nu spune că nu a venit și pentru mine, dar eu sunt sleit de oboseală și dintr-odată mi se face o milă teribilă pentru bătrânul ospătar.

– El știe?

– De unde să știe?

– Mai demult le spuneai.

– Da, și am învățat ceva din asta, nu? Erați și dumneavoastră pe-acolo, domnule doctor, când mă învățam minte! Dacă îi spun, o să înfigă țepușa de chebap în mine și-o să-mi ia o groază de timp să mă refac, lucru care nu e indicat, pentru că – după cum bine ați intuit – o să fiu tare ocupat! Spunând acestea, se sprijină de spătarul scaunului, ștergându-se la gură cu șervetul. Și, în plus, la ce i-ar folosi să știe? Acum e fericit, servește o masă bogată unor oameni agreabili în ajunul războiului! Să-l lăsăm să se bucure!

– Fericit? rostesc eu uluit. Ar putea să fie acasă cu familia lui acum!

– Ne răsfață pe noi și așa se răsfață și pe el, spune omul fără de moarte. Omul ăsta e foarte mândru de ceea ce face și, mai mult decât atât, ne servește o masă minunată, magnifică, de neuitat. În seara asta va merge acasă la ai lui și le va povesti despre ultima masă pe care a servit-o la hotelul Amovarka, iar mâine, când nu va mai fi, cei care-i supraviețuiesc vor avea despre ce să vorbească. Vor continua să vorbească despre asta și după ce războiul se va fi terminat. Înțelegeți?

Ospătarul se apropie de masă și ne ia farfuriile, ia și platoul cel mare de pește, plin acum cu oscioare subțiri și ascuțite, fără urmă de carne pe ele. Își aranjează farfuriile pe un braț, ținându-le în echilibru, cu șervetul alb încă îndoit peste celălalt braț, iar eu mă simt copleșit de ideea acestei mese de neuitat, de care nu m-am putut bucura de teamă.

– Le pot oferi domnilor un digestiv? ne întreabă bătrânul. Sau poate un desert?

– Și una, și alta, mă trezesc eu spunând. O să luăm *tulumbe*[1] și baclava și *tufahije*[2], și am vrea și cataif, vă rog!

– Cu *rakija* de gutui, spune omul fără de moarte, iar când bătrânul se îndepărtează îmi spune că se bucură să vadă că încep să intru în atmosferă.

Nu vorbim, pentru că mă gândesc cum să-l conving pe omul fără de moarte să-i spună ospătarului – sau cum să-i spun eu fără ca omul fără de moarte să observe –, iar între timp bătrânul ne aduce desertul pe o tavă imensă de argint pe care o așază în mijlocul mesei. *Tulumbele* sunt aurii, moi și bine însiropate, baclavaua mi se lipește de cerul gurii, iar merele coapte și umplute cu nucă sunt de-a dreptul delicioase și se topesc când înfigi furculița în ele. Toate astea vin împreună cu rachiul de gutui pe care-l simți, între înghițituri, cum te arde pe gât și cred că deja m-am amețit. Și, în timp ce privesc focul care aprinde cerul deasupra Marhanului, mi se face dor de prăjiturile bunicii tale, pentru că ale ei sunt mai bune decât astea.

---

[1] Desert de origine turcă, tradițional și în bucătăria bosniacă (n.tr.)

[2] Mere coapte și umplute, desert tradițional musulman (n.tr.)

Când terminăm, Gavran Gailé își împinge scaunul în spate și zice:

– Excelent!

Își pune mâinile pe burtă și, privindu-l, mă întristez și mai tare.

– O să mori și dumneata mâine? îl întreb. De-aia ai venit aici?

E o întrebare prostească și, imediat ce-mi iese pe gură, îmi dau seama de asta.

– Bineînțeles că nu! răspunde el și bate darabana pe burtă cu un aer copilăros. Dar dumneavoastră?

Nu râd, deși știu că glumește.

– Nici măcar după toate astea, după ce orașul o să fie ras de pe fața pământului – lucru care fără îndoială se va întâmpla mâine –, nu crezi că o să-ți dea voie să mori?

– Bineînțeles că nu!

Gavo se șterge la gură cu șervetul și îi face ospătarului semn cu mâna.

Ospătarul vine și ne ia farfuriile și, până să apuce să deschidă gura, omul fără de moarte îi și spune:

– Acum o să bem câte-o cafea.

Mă gândesc că treaba devine serioasă. Gavo apucă iar pipa narghilelei și începe să fumeze și din când în când mă invită și pe mine să încerc, dar eu refuz. Tutunul împrăștie o aromă de lemn și de trandafir. Fumul se scurge peste balustrada balconului, amestecându-se cu ceața joasă care plutește deasupra podului. Ospătarul se întoarce cu cafelele noastre. Aranjează masa și dă să ne pună ceștile în față, dar omul fără de moarte îi spune:

– Nu e nevoie, bem amândoi din asta! și scoate ceașca lui mică și albă cu margine aurie.

Mai fac o încercare, acum cât ospătarul poate să ne audă, și întreb nepoliticos:

– Bănuiesc că o să-l inviți și pe domn să bea din ea, nu? numai ca să-l fac pe ospătar să plece mai repede.

Dar omul fără de moarte spune:

– Nu, nu, noi doi am băut deja cafea împreună în după-amiaza asta, nu?

Ospătarul zâmbește înclinându-și capul chel, iar pe mine mă năpădește deodată o mare tristețe pentru bietul bătrân.

– Nu, prietene, asta e cafeaua noastră, adaugă el.

După ce pleacă ospătarul, Gavo toarnă cafeaua fierbinte în ceașcă și mi-o dă mie, cufundându-se înapoi în scaun și așteptând să se răcească. Durează destul de mult, dar în cele din urmă o beau pe toată, iar amicul meu îmi zâmbește.

– Așa deci, face el luându-mi ceașca din mână. Pe balcon e întuneric, iar el cercetează atent fundul ceștii în timp ce eu mă aplec să mă uit, dar fața lui e impenetrabilă. Spuneți-mi, îl aud dintr-odată, de ce ați venit în Sarobor? Dumneavoastră sunteți în cealaltă tabără.

– Te rog să nu mai spui asta, îi răspund eu. Te implor să nu mai rostești asemenea vorbe cu glas tare! Vrei să te audă bătrânul?

Gavo tot mai ține ceașca în mână, iar eu continui:

– Nu sunt din cealaltă tabără, nu sunt din nici o tabără. De fapt, eu sunt din toate taberele!

– Nu sunteți cu numele, spune el.

– Soția mea s-a născut aici, zic, și în timpul ăsta lovesc încet cu degetul în masă. La fel și fiica mea. Aici am locuit până când fiica mea a împlinit șase ani.

– Dar se pare că știți ce-o să se întâmple mâine. Vă mai întreb o dată: de ce ați venit aici? Nu v-a chemat nimeni. N-ați venit să recuperați vreun obiect de valoare. Ați veni să luați cina – de ce?

– Lucrul ăsta chiar *are* o valoare pentru mine! îi răspund. Și din câte se pare, și pentru amărâtul ăsta de bătrân, căruia nu-i oferi măcar șansa de a fi alături de familia lui.

– Va fi alături de ai lui în seara asta, domnule doctor, când o să ajungă acasă, rostește Gavo fără să-și piardă răbdarea, lucru care mă miră peste poate. De ce să-i spun că o să moară mâine? Ca în ultima lui noapte petrecută cu familia să se pună pe jelit?

– Dar pe ceilalți de ce te mai osteneai să-i anunți?

– Care ceilalți?

– Pe ceilalți – pe bărbatul care a încercat să te înece și pe cel care tușea la Fecioara din Apă. Lui de ce să nu-i zici? Oamenii ăia

erau bolnavi, chiar erau pe moarte! Dar el s-ar putea salva, ar putea pleca acum!

– Ca şi dumneavoastră!

– Chiar asta am de gând să fac!

– Serios? mă întreabă el.

– Foarte! îi răspund. Dă-mi odată ceaşca aia, nemernic rânjit ce eşti! Nu vezi nimic acolo despre mine!

Dar el nu vrea să mi-o dea şi îmi zice:

– Domnule doctor, nu mi-aţi răspuns când v-am întrebat de ce aţi venit la Sarobor.

Dau repede pe gât o gură mare de vin, după care îi răspund:

– Pentru că toată viaţa am iubit Saroborul! Cele mai frumoase amintiri ale mele sunt legate de locul ăsta – de soţia şi copilul meu. Şi toate se duc naibii mâine!

– Dar nu vă daţi seama că riscaţi să vă duceţi şi dumneavoastră? Hotelul ăsta ar putea fi lovit în orice moment de un proiectil.

– Da? Asta o să se-ntâmple? întreb eu şi sunt prea nervos acum ca să-mi mai fac griji.

– Poate că da, poate că nu!

– Deci nici pe mine nu mă previi!

– Nu, domnule doctor. Eu vorbeam despre altceva, spune el afişând aceeaşi răbdare. Nu mă refer la o boală, la o suferinţă lungă şi lentă. Eu mă refer la sfârşiturile neaşteptate. Să vă explic! Nu îl previn pe omul acesta pentru că viaţa lui se va sfârşi pe neaşteptate. Tocmai de aceea el nu trebuie să ştie, pentru că neştiind nu va suferi deloc.

– Sfârşituri neaşteptate? rostesc eu.

– Da, sfârşituri neaşteptate. Viaţa lui, aşa cum şi-o trăieşte acum – frumos, cu multă dragoste, înconjurat de prieteni –, după care gata, sfârşitul! Credeţi-mă, domnule doctor, dacă veţi sfârşi pe neaşteptate, o să vă bucuraţi! Iar dacă nu va fi aşa, o să vă doriţi să fi fost! Veţi tânji după un sfârşit neaşteptat, domnule doctor!

– Nu, eu nu! Eu nu fac lucrurile aşa cum spui dumneata, pe neaşteptate! Eu, unul, mă pregătesc, gândesc, caut explicaţii.

– Da, răspunde el, şi în general lucrurile făcute aşa cum spuneţi ies destul de bine, dar nu şi în cazul ăsta! şi arată înspre ceaşcă, iar eu mă gândesc imediat: „Da, a venit aici şi pentru mine!“ Pe neaşteptate, adaugă el. Fără pregătiri, fără explicaţii, fără păreri de rău. Te duci pur şi simplu. Şi odată cu tine dispar orice gânduri, orice temeri legate de plecarea ta. Toată suferinţa izvorâtă din faptul că ştii dinainte ce va veni o să explodeze abia după ce tu nu vei mai fi şi, deci, n-o să te mai afecteze.

Omul fără de moarte mă priveşte, îl privesc şi eu, iar ospătarul ne aduce nota de plată. Bietul om îşi închipuie probabil că între noi se petrece ceva foarte trist şi personal, pentru că se îndepărtează repede.

– De ce plângeţi, domnule doctor? mă întreabă omul fără de moarte.

Mă şterg la ochi şi îi răspund că nici măcar nu mi-am dat seama că plâng.

– Vor urma nişte ani plini de sfârşituri neaşteptate, domnule doctor! îmi spune Gavran Gailé. Ani lungi şi grei – aici nu încape nici o îndoială! Dar vor trece şi anii ăştia, se vor sfârşi până la urmă. Aşa că spuneţi-mi, vă rog, de ce aţi venit la Sarobor, unde pericolul pândeşte fără încetare, deşi ştiţi bine că odată şi odată războiul ăsta se va termina?

– Războiul ăsta nu se va termina niciodată, rostesc eu. E aici de când eram copil şi va continua să întunece şi viețile copiilor copiilor mei. Am venit la Sarobor pentru că am vrut să-l mai văd o dată înainte să moară, pentru că nu vreau să-l pierd, cum spui dumneata, pe neaşteptate!

Cât stătusem de vorbă, strânsesem în pumn poalele feţei de masă, iar acum o netezeam ca s-o îndrept. Omul fără de moarte pune pe tava cu nota de plată nişte bancnote noi şi lucioase care în zorii zilei nu aveau să mai valoreze nimic.

– Spune-mi, Gavran Gailé, ce zice ceaşca? Vin şi eu cu dumneata în noaptea asta, aşa, pe neaşteptate? îl mai întreb.

Ridică din umeri şi îmi zâmbeşte din nou, fără nici cel mai mic semn de supărare sau ranchiună. De fapt, ca de obicei.

– Ce-ați vrea să vă răspund acum, domnule doctor?

– Nu!

– Atunci spargeți ceașca, îmi zice el, și plecați!

*

Câteva luni mai târziu, după ce bombardamentele au încetat, tigrul Zbogom a continuat să-și mănânce picioarele. Cu îngrijitorii era docil, ca un animal domesticit, dar cu el însuși era o fiară, astfel încât aceștia își luaseră obiceiul să stea cu el în cușcă, mângâindu-i capul pătrățos și mare în timp ce el își rodea cioturile picioarelor. Avea niște răni infectate, umflate și negre.

În cele din urmă, fără să se mai scrie în ziar, l-au împușcat pe tigrul acela fără picioare chiar acolo, pe lespedea de piatră din cușca lui. Omul care-l crescuse – cel care-l hrănise cu biberonul, îl cântărise, îi făcuse baie, îl plimbase prin grădină în rucsac, ale cărui mâini apăreau în toate pozele făcute pe vremea când acesta era un pui – apăsase pe trăgaci. Se mai spune că, în primăvara care a urmat, partenera acestui tigru și-a ucis și devorat unul dintre pui. Pentru tigroaică, anotimpul acesta însemna de pe-acum lumină roșie, văpaie dogoritoare, zgomote care urcă și coboară asemenea unor țipete. Așa că îngrijitorii i-au luat puii rămași în viață și i-au crescut acasă la ei, alături de animalele lor de companie și de copiii lor – acasă la ei, unde săptămânile se scurgeau fără curent electric și fără apă. Acasă cu tigrii.

12

SPIȚERUL

Bărbatul care a descoperit că Dariša Ursul murise mai trăiește și azi în Galina. Se numește Marko Parović, are șaptezeci și șapte de ani și este străbunic. Nepoții i-au cumpărat de curând o mașină nouă de tuns iarba și manevrează singur dihania asta – un bătrânel mărunt, ars de soare, cu pălăria pe cap, care reușește, prin nu știu ce minune, să țină aparatul portocaliu în linie dreaptă pe iarbă. Nu vorbește niciodată despre Dariša noaptea; de fapt, nu vorbește deloc despre el fără să dea pe gât câteva pahărele de *rakija,* cât să prindă curaj.

Iar când își face curaj, iată ce spune:

Cu puțin înainte de revărsatul zorilor, Dariša Ursul s-a trezit din călătoria întreruptă într-o baltă de sânge, în zăpadă. S-a ridicat în capul oaselor, a privit în jur și l-a văzut pe tigru devorându-i inima. Acolo, în desișul întunecat al pădurii din Galina, diavolul cu ochi galbeni stătea ghemuit, cu dinții înfipți în pieptul ud al lui Dariša, chiar în dreptul inimii. La început, când Dariša și-a pipăit pieptul și l-a găsit gol, s-a îngrozit, dar în adâncul lui a mai găsit o zvâcnire de viață, de la inimile tuturor urșilor ale căror bătăi el însuși le curmase de-a lungul vremii. Trezindu-se fără inimă în piept, Dariša s-a lăsat în patru labe, spinarea i s-a umflat cât un munte și ochii i-au fost cuprinși de neguri. Dinții i-au căzut din gură și în locul lor i-au crescut colți galbeni de urs. S-a ridicat apoi pe picioarele dinapoi, iar în lumina lunii spatele lui întunecat părea uriaș și toată pădurea s-a cutremurat de răcnetul lui.

Până în ziua de astăzi, când noaptea domnește peste Galina și vântul bate dinspre răsărit printre vârfurile copacilor, poți să auzi tumultul luptei dintre ei. Dariša Ursul s-a năpustit cu toată forța trupului său de urs asupra tigrului, iar diavolul cu ochi galbeni și-a înfipt adânc ghearele în umerii lui Dariša și amândoi s-au rostogolit în zăpadă, cu fălcile încleștate, doborând copacii și prăvălind stâncile care le ieșeau în cale.

În zorii zilei nu mai rămăsese nici o urmă a luptei crâncene care avusese loc – doar blana lui Dariša Ursul și poiana scăldată în sânge care n-avea să mai înflorească niciodată.

La câteva ore după ce s-a crăpat de ziuă – deși fusese încredințat că somnul avea să-l ocolească, cedase totuși pe nesimțite în fața epuizării, a frigului care-i intrase în oase, a sentimentului de ușurare la gândul că o dusese acasă, în siguranță, pe soția tigrului –, bunicul s-a trezit într-o lume care aflase deja că Dariša Ursul murise. În timp ce întindea capcane de prepelițe la poalele muntelui, Marko Parović s-a împiedicat de o blană plină de sânge închegat și a luat-o la goană către sat, trăgând-o după el și invocând numele lui Dumnezeu.

Până să apuce bunicul să se dea jos din pat și să iasă în prag, piața începuse deja să se umple de lume, iar femeile, cu capul acoperit cu basmale înflorate, țipau cât le ținea gura:

– A murit Dariša! Dumnezeu ne-a părăsit!

Bunicul a rămas în capul scărilor, lângă maica Vera, și s-a uitat la mulțimea care se revărsa la picioarele sale. Îl vedea pe Jovo, vânzătorul de legume, și pe domnul Neven care repara pluguri; îl vedea pe preot, în sutana lui neagră și murdară și, două case mai jos, pe cele două surori, rămase fete bătrâne, care ieșiseră în papuci. Alți șase săteni se zăreau la o oarecare distanță, întorși cu spatele. Primul val de panică lovise imediat după aflarea veștii aduse de Marko Parović și acum bunicul privea chipurile neîncrezătoare ale acestor bărbați și femei pe care-i știa de-o viață. Îl vedea pe brutar, țeapăn și roșu, cu mâinile pline de cocă uscată; o vedea pe fiica lui, cu umerii zguduiți de suspine și smulgându-și părul ca o bocitoare lângă mort. Spițerul

stătea tăcut, ușor retras, cu haina aruncată pe umeri și privirea ațintită în jos, la blana plină de sânge care acum zăcea informă la picioarele lor – singurul lucru care mai rămăsese din Dariša, de parcă acesta n-ar fi existat niciodată.

Spițerul s-a aplecat și a apucat blana de un colț. Așa, pe jumătate ridicată în aer, semăna cu o aripă udă și păroasă.

– Bietul om! a auzit-o bunicul pe o femeie suspinând.

– E prea de tot!

– Trebuie să-l cinstim cum se cuvine! Trebuie să aibă parte de înmormântare!

– Dumnezeule mare! Ce să îngropăm?

– Ascultă, a intervenit spițerul, ești sigur că n-a mai rămas nimic din el?

– Domnule, a început Marko Parović, ridicându-și mâinile în aer, numai urmele din zăpadă pe locul unde s-au luptat.

Din mulțime a răsunat un murmur de groază și admirație și oamenii au început să-și facă cruce. Dezamăgirea colectivă a sătenilor față de Dariša, furia pe care o simțiseră când acesta îi abandonase, faptul că până în urmă cu două ore îi făcuseră numele de ocară – toate astea fuseseră date uitării acum, când vestea morții lui se răspândise.

Un câine din sat își alesese exact acest moment ca să cerceteze blana întinsă pe jos, ridicându-și piciorul chiar în dreptul ei. Un țipăt de indignare a izbucnit din mulțime și imediat vreo șase, șapte oameni au întins mâinile ca să tragă blana din calea câinelui căruia cineva i-a tras un șut cu bocancul, iar Vladiša, care nu-și revenise pe de-a-ntregul de la acea întâlnire neașteptată cu tigrul, s-a prăbușit grămadă la pământ.

– Pentru numele lui Dumnezeu, haideți să o ducem în biserică, a spus preotul.

În timp ce doi, trei săteni se îndreptau înspăimântați cu blana spre biserică, spițerul l-a ajutat pe Vladiša să se sprijine de treptele prispei și, pentru prima oară, și-a ațintit privirea asupra bunicului care stătea în pragul ușii.

– Adu apă! a strigat spițerul, iar bunicul s-a repezit la ligheanul cu apă din bucătărie, îndeplinindu-i acestuia rugămintea.

Când a venit cu apa, era conștient că e cercetat cu atenție, era conștient de privirile femeilor din sat care stăruiau asupra lui ca niște umbre. Dar bunicul nu se uita decât la spițer, care împrăștia în jur miros de săpun și multă căldură și care i-a zâmbit când i-a dat ligheanul.

Apoi glasurile femeilor s-au amestecat, iscând și mai multă agitație.

– Bine c-ai apărut și tu! a țipat fiica brutarului la bunicul, înfruntându-l.

Bunicul s-a dat înapoi, ajungând pe treptele prispei, de unde a privit-o fix.

– Ce stai aici, în văzul lumii? Ia uită-te! Vezi ce s-a întâmplat?

Maica Vera s-a apropiat de bunicul și a rămas în spatele lui, iar fiica brutarului a început din nou:

– Nu ți-e rușine? Ce ți-a trebuit să te-mprietenești cu cățeaua diavolului, s-o faci să creadă că e bine-venită aici? N-ai pic de rușine!

– Vezi-ți de treaba ta! i-a spus maica Vera.

– Acum e treaba tuturor! i-a răspuns femeia.

Bunicul n-a zis nimic. Acum, la lumina zilei și după câteva ore de somn, călătoria din noaptea trecută i se părea îndepărtată, de parcă avusese loc cu mii de ani în urmă. Nu o putea cuprinde cu ochii minții. Chiar dacă fiica brutarului îl învinovățea, era sigur că nimeni nu știa de fapt ce se întâmplase. Totuși, era posibil ca cineva să iasă acum din mulțime și să dezvăluie că-l văzuse furișându-se din sat. Sau, mai rău, să spună că îl văzuse întorcându-se cu fata, afundându-se în zăpadă de mână cu ea, încercând să răzbească prin nămeți. Sau că-i descoperiseră urmele înainte ca ninsoarea de la miezul nopții să le acopere.

Stând întins în pătuțul lui, dârdâind de frig, cu picioarele și mâinile zvâcnindu-i nervos, stăpânindu-și cu greu spasmele și convins că bătăile inimii sale – care-i făceau pielea de găină și părul măciucă în cap – ajungeau până la urechile maicii Vera, bunicul reușise până la urmă să se convingă că scăpaseră basma curată. Acum

însă îi era imposibil să şi-l scoată din minte pe Dariša – şi chiar dacă bunicul se afla la o vârstă mult prea fragedă ca să înțeleagă exact ce pățise acesta, cred că un anumit simț al răspunderii față de cele întâmplate i-a împovărat întru câtva conştiința pentru tot restul vieții. La cei nouă ani ai lui şi înspăimântat peste măsură nu mai era în stare de nimic altceva decât să stea acolo, în picioare, şi să asiste la panica aceea care cuprinsese satul, făcându-i pe toți să-şi piardă mințile.

– S-a ajuns prea departe, a rostit tăietorul de lemne. O să ne trimită unul câte unul pe lumea cealaltă!

– Trebuie să plecăm, cu toții!

– Mai bine s-o gonim pe cățea şi să rămânem noi!

În înverşunarea acestor oameni, bunicul a recunoscut o nouă motivație. Deocamdată nu gândeau cu toții la fel, dar erau foarte aproape de a lua o decizie, iar bunicul a simțit inevitabilul dezastru care se apropia precum un râu vijelios, nimicind totul în calea lui.

De un singur lucru era sigur: soția tigrului avea nevoie de el mai mult ca oricând. Îşi dăduse seama de asta cu o seară în urmă, când se opriseră într-un luminiş, la poalele muntelui, iar el rămăsese lângă ea când se lăsase în genunchi, în zăpadă, privind-o cum respiră şi scoate dâre lungi, subțiri de aburi pe gură, şi atunci nu a mai putut să se desprindă din mâna ei. Bunicului i se părea că oricare ar fi fost lucrul acela care o făcea pe fată om mare, orice o ajutase să rămână calmă, să nu se teamă şi să aibă burta aceea rotundă ca luna lăsase acum loc grozăviilor nopții, iar ea rămăsese singură şi el singur cu ea. I se părea că îl pierduseră pe tigru, că acesta îi abandonase şi că acum nu mai erau decât ei doi, bunicul şi soția tigrului.

Seara trecută o ajutase să urce scările până în casă şi îi spusese, deşi ea nu avea cum să-l audă, că o să se întoarcă în zori. O să vină la ea cu ceai cald şi apă, cu ovăz fiert pentru micul dejun şi o să-i țină de urât. O să aibă grijă de ea. Dar acum îşi dădea seama că era imposibil. Dacă pleca de-acasă, luând-o prin piață, străbătând păşunea ca să intre la ea în casă, cu toți ochii ațintiți asupra lui, ar fi dezlănțuit cu siguranță o furtună şi totul s-ar fi dus de râpă. Nu avea cum să facă asta; nu-i stătea lui în putere, nu ar fi avut cum să țină

piept panicii de afară, furiei oamenilor mari care, până la urmă, erau oameni mari. În timp ce ea, soția tigrului, era complet singură. Gândul acesta, mai presus decât orice, îi ridica un nod dureros în gât.

Voia să-i explice asta maicii Vera atunci când ea l-a forțat să intre în casă, voia să-i povestească ce făcuse cu o seară în urmă, ce frig și ce spaimă trăsese fata. Dar nu știa cum să-și explice propriile porniri. Apoi s-a gândit că maica Vera îl lăsase să doarmă mai mult, că nu îl mai trezise în zori pentru obișnuitele treburi casnice sau la opt pentru micul dejun. Nu-l trezise când Marko Parović ieșise cu pași împleticiți de pe pășune, apoi trecuse pe lângă casa măcelarului cu blana însângerată în mână, urlând ca din gură de șarpe. Îl lăsase să doarmă fiindcă simțise că avea nevoie de somn. Nu mai avea nimic să-i spună maicii Vera. Ea știa. Și, oricare ar fi fost motivul, ea ieșise din povestea asta, iar bunicul citise în privirea ei că renunțase la luptă.

Deznădăjduit, bunicul s-a așezat la fereastră, uitându-se pe geam. Mormanul de zăpadă căzută în timpul nopții începea să se topească, lăsând în urmă un inel subțire de zloată amestecată cu noroi. Câinii din sat se strânseseră în haită, murdari și dornici să se împerecheze. Gardurile și porțile caselor din piață erau umede și reci și, în spatele lor, la marginea pășunii, se vedea căsuța măcelarului, cu coșul fumegând, care acum i se părea incredibil de îndepărtată.

După ce spițerul l-a ajutat pe Vladiša să se ridice, îndreptându-se apoi către prăvălia lui, bunicul a zbughit-o afară după el.

Când povestesc despre spițerul din Galina, oamenii aduc foarte rar vorba despre felul în care arăta acesta. Și, după cum aveam să aflu de la Marko Parović, există și un motiv pentru asta. „Demn, îl descrie el pe spițer, trecându-și mâna peste față, dar foarte urât."

Totuși, în ciuda trăsăturilor nefericite – sau poate tocmai datorită acestora –, spițerul îți inspira încredere, părea împăcat cu sine și, de aceea, oamenii îi ascultau mereu sfatul.

E greu să ți-l imaginezi trăind altfel decât în Galina. E greu să-l vezi așa cum apare în povestirile altora, un băiat de zece ani, găsit printre ruinele fumegânde ale mănăstirii Sveti Petar de o ceată de

haiduci, doisprezece la număr, călare pe niște mârțoage răpciugoase, care, ajunși prea târziu, nu au mai apucat să înfrunte batalionul otoman care luase cu asalt mănăstirea. Călugării de la Sveti Petar fuseseră acuzați că ascundeau un rebel care-l ucisese pe nepotul comandantului de batalion într-o încăierare izbucnită la o tavernă, cu câteva săptămâni înainte. Comandantul preluase personal sarcina de a răzbuna atât moartea nepotului său, cât mai ales jignirea care-i fusese adusă tânărului, cum că ar fi fost un beţivan. Mănăstirea stătuse patru zile sub asediu, după care urmase un măcel nemilos. Pentru haiducii care se chinuiseră o dimineață întreagă să scoată morții de sub ruinele pline de cenușă ale capelei, apariția spițerului târându-se de sub o căruță răsturnată lângă zidul sudic al mănăstirii însemna mântuire dumnezeiască. Viața unui copil fusese cruțată pentru ei. Nu știau cine este, nu aveau cum să știe că era un orfan pripășit la mănăstire, nu aveau să afle niciodată despre spaima și ura care-l încercaseră, despre cutezanța nechibzuită de care dăduse dovadă când, după îndelungi rugăciuni, își pierduse speranța și ieșise din ascunzișul lui înfruntând cavaleria otomană de unul singur. O sabie l-a nimerit pe loc între coaste și a căzut la pământ, chinuindu-se să tragă în piept aerul fumegând al zorilor, în timp ce comandantul, Mehmet Aga, s-a aplecat deasupra lui și l-a întrebat cum îl cheamă, ca să știe pe cine trage în țeapă. Nu le-a spus haiducilor – și nimeni din Galina nu avea să afle vreodată – că nu admirația agăi față de curajul său îi salvase viața, ci numele lui: „Kasim". Asta-i răspunsese spițerul agăi, folosind pentru ultima oară numele cu care fusese abandonat la poarta mănăstirii – Kasim Suleimanović –, iar aga, pe care-l năpădise mila, călăuzit de Dumnezeul lui, îl lăsase acolo bâltind în colbul amestecat cu cenușă. Salvat o dată de numele său, băiatul a încetat să mai spere că acesta avea să-l salveze și a doua oară. Așa se face că, atunci când haiducii care-i bandajau rănile l-au întrebat cum îl cheamă, le-a spus că nu-și mai amintește.

Atunci haiducii i-au dat un nume nou, Nenad, adică „cel nesperat", dar pentru spițer numele acesta nu însemna nimic: odată schimbat, avea să și-l schimbe mereu. Totuși, vechiul nume, cu înțelesul

său ascuns, avea să-l urmărească toată viața, mut și stăruitor ca o umbră.

Kasim Suleimanović avea să-l însoțească în toată perioada aceea petrecută cu haiducii, cu care a trăit și a prădat împotriva voinței lui până la optsprezece ani. Avea să-i aducă nesiguranță și sentimentul unui soi de trădare la ale cărei consecințe nu înceta să se gândească. Asemenea unui vultur purtat pe umăr, numele avea să pună o anumită distanță între el și restul lumii, dezvăluindu-i tot ceea ce-i făcea pe haiduci ridicoli: faptul că erau hotărâți să-și împartă prada săracilor, că în generozitatea lor nestăvilită rămâneau fără nimic, trăind de azi pe mâine, că jafurile lor pline de bravură ajungeau să-și piardă noima chiar și pentru ei înșiși. Tânjeau după victorie, dar considerau înfrângerea mai nobilă, mai demnă, mai bogată în învățăminte. În pribegia lor discreția era o condiție esențială, dar ori de câte ori se chercheleau prin cârciumi, izbucneau în cântece care le slăveau isprăvile. Cât a trăit cu ei – pregătindu-le masa, ascuțindu-le săbiile, îngrijindu-le răniții –, nu și-a spus niciodată oful, nu le-a dezvăluit ce credea: că strădaniile lor nu făceau decât să celebreze eșecul iminent și, prin urmare, erau lipsite de sens, ridicole și riscante. În toate acțiunile colective ale haiducilor el nu vedea decât încăpățânarea cu care aceștia își puneau singuri în pericol siguranța.

Numele l-a urmărit și atunci când tabăra haiducilor a căzut în mâna unei șlehte de vânători maghiari de recompense. Nu l-a părăsit nici când l-a târât pe Orlo Orbul, singurul compatriot supraviețuitor, de sub dărâmăturile taberei până în pădure. A rămas cu el cât timp l-a îngrijit pe Orlo, i-a bandajat capul spart, i-a doftoricit piciorul străpuns de glonț care s-a infectat și s-a umflat îngrozitor, făcându-i sângele să clocotească în vine săptămâni în șir. Era o iarnă năprasnică și spițerul l-a ținut pe bătrân afară cât de mult a îndrăznit, ungându-i piciorul cu alifii și menținându-l rece, îngrozit la gândul că într-o dimineață o să se trezească și o să-l vadă mâncat de cangrenă.

După ce Orlo Orbul s-a făcut bine, spițerul ar fi putut să plece, să înceapă altă viață. Dar simțea că are o datorie de împlinit față de însoțitorul său orb, așa că a rămas. Probabil că nu a fost decât o scuză

pentru teama pe care o simțea față de o lume în care condiția lui era nesigură. Protejat în prima parte a vieții de călugări și apărat în acești ultimi zece ani de haiduci, nu știa cum ar fi putut supraviețui în afara frățiilor care-l puneau la adăpost. Fără ele era neajutorat.

Lângă Orlo, spițerul și-a însușit primele noțiuni ale înșelătoriei pe care mai târziu avea să o deteste. Ani la rând l-a urmat pe Orlo Orbul din sat în sat, profitând de superstițiile oamenilor simpli și ușor de manipulat. În fiecare sat jucau aceleași roluri: ghicitorul cel orb și însoțitorul său cel slut. Oficial, Orlo Orbul citea viitorul în frunze de ceai, oase, zaruri, mațe, în zborul rândunicilor, iar faptul că era orb îi asigura credibilitatea. Dar intuiția necesară pentru a-și fabrica minciunile îi era transmisă de spițer, care a învățat să descifreze dorințele și temerile adepților săi după expresia feței, limbajul mâinilor, inflexiunile vocii, gesturi de care nici măcar aceștia nu erau conștienți. Apoi Orlo Orbul le spunea ce voiau să audă.

– O să ai recoltă bogată! îl asigura el pe țăranul cu mâini bătătorite.

– Te gândești la un flăcău chipeș din satul vecin, îi zicea fecioarei care se holba la el, având în față mărunțaiele rozalii ale porumbelului pe care tocmai îl sacrificase. Nu-ți face griji, și el se gândește la tine!

Jucând rolul acesta, spițerul a învățat să îndruge minciuni nevinovate, să recunoască privirile furișe pe care și le aruncă îndrăgostiții, grăbindu-le astfel căsătoria, să speculeze vechi dușmănii de familie dezvăluite la gura sobei, care-i îngăduiau să prevadă conflicte, certuri și chiar crime. A mai învățat și că, atunci când oamenii – buni sau răi – se află în situații extreme, recurg mai întâi la superstiții pentru a găsi explicații, pentru a pune cap la cap evenimente fără legătură și a înțelege ce li se întâmplă. A învățat că oricât de important ar fi să păstreze un mare secret, oamenii simt întotdeauna nevoia să-l dezvăluie, iar un secret dezvăluit îți asigură o putere nemăsurată.

În timp ce spițerul se iniția astfel în tainele înșelătoriei, și-a descoperit, absolut întâmplător, talentul de vindecător. A început pe nesimțite, cu mici sarcini care-i completau ocupația de ghicitor: ierburi pentru migrene, descântece pentru creșterea fertilității, ceaiuri pentru

impotență. În scurt timp a început să pună atele și să palpeze splina, să descopere ganglionii inflamați la bolnavii de gripă. O dată, fără pregătire prealabilă, a extras un glonț adânc implântat în umărul unui ofițer de poliție. Oriunde se ducea, oamenii îi spuneau că are un har. Nu mai văzuseră niciodată un tânăr atât de plin de compasiune, de calm și de înțelept. Era un dar pentru toată lumea, dar mai ales pentru spițer. În calitate de vraci, oferea răspunsuri, liniștea temeri, restaura ordinea și stabilitatea. Și Orlo Orbul avea putere, cu minciunile și manipulările sale, dar, încet-încet, spițerul a început să înțeleagă că adevărata putere se află în adevăr și în fapte, în predicții bazate pe dovezi, în viața omului care continua să trăiască după ce pretinsesei că poți să-l salvezi și în moartea altuia căruia nu-i mai dădeai nici o șansă.

Desigur, nici spițerul și nici Orlo Orbul nu puteau răspunde pentru caracterul imprevizibil al propriilor speculații, pentru faptul că nu te puteai încrede mereu în oameni, pentru omiterea unor detalii vitale în anumite situații imposibil de descifrat. Probabil că nu era prima lor greșeală gravă, dar a fost singura pentru care au ajuns să plătească, și încă foarte scump. În orășelul Spašen au fost căutați de un negustor înstărit, care intenționa să-și dezvolte afacerea și care stătea în cumpănă dacă să-și ia sau nu un ajutor tânăr și foarte ambițios.

– Dă-i slujba băiatului, i-a spus Orlo. O să-ți întinerească inima!

Bineînțeles că nici Orlo, nici spițerul nu aveau cum să ghicească că inima pe care avea s-o întinerească tânărul era a soției negustorului; ori că negustorul avea să se întoarcă într-o seară acasă și să descopere că stăpâna casei fugise cu tânărul protejat și cu banii pe care bărbatul ei îi ținea ascunși în cristelnița din capela familiei. Negustorul a băut atunci trei zile și trei nopți fără oprire și astfel, uns bine, l-a împușcat într-o seară pe Orlo Orbul când se întorcea împreună cu spițerul de la cina cu care-i cinstise morarul.

Spițerul, care abia a scăpat cu viață din această întâmplare, avea să afle câteva săptămâni mai târziu că negustorul pe care nevasta îl lăsase cu buza umflată era un om tare îndârjit. Bărbatul pusese o

recompensă modestă, dar convingătoare pe capul spițerului, acuzându-l de înșelăciune, lucru care l-a silit pe acesta s-o ia din loc. Spițerul și-a plâns compatriotul ucis, ultima lui legătură cu viața dintâi. Cu toate acestea, spițerul știa acum sigur ce-și dorea, după ce tânjea: o viață stabilă, cinstită și așezată. Și a găsit-o, câțiva ani mai târziu, într-un colț îndepărtat al Munților Nordici, într-un cătun unde, aflat în trecere, a întâlnit o femeie bolnavă, mamă a patru copii. S-a oprit ca s-o îngrijească și nu a mai plecat niciodată.

Deși Marko Parović nu se născuse când spițerul a început – încet, dar sigur –, să-și înjghebeze o prăvălie în Galina, îmi descrie scena sosirii acestuia de parcă el însuși ar fi fost de față: căruța cu brizbrizuri, cutiile cu zeci de borcane cărate cu grijă în prăvălia abandonată de cizmar, tejgheaua ridicată cu ajutorul tinerilor din sat, strigătul de mirare al sătenilor când i-au văzut colivia cu ibisul. Apoi, ani la rând, bucuria enormă cu care copiii din sat încercau să-l învețe pe ibis să vorbească; și cum spițerul, încântat, nu-i oprea niciodată. Cum mult timp n-a cerut drept plată decât un buștean de foc; și așa, în schimbul unui singur buștean din proviziile tale de lemne, căpătai privilegiul de a sta pe unul din scaunele lui lăcuite de lemn, de a-i dezvălui tainele suferințelor tale, durerile de cap și coșmarurile, neplăcerile pe care ți le cauza cine știe ce mâncare, problemele intime, iar spițerul, care părea să aibă la dispoziție tot timpul din lume, asculta și lua notițe, te punea să deschizi gura, se uita în ochii tăi, îți palpa coloana și îți recomanda ierburile lui tămăduitoare.

Necunoscându-i trecutul, Marko Parović nu poate să-mi spună nimic despre sentimentele care-l încercau pe spițer în anii aceia binecuvântați, când, în sfârșit, le câștigase oamenilor încrederea, când își asigurase loialitatea acestora, când priceperea lui de a le vindeca durerile și de a amâna moartea îi conferise o putere nesperată. Ce ușurat trebuie să se fi simțit când, după o viață plină de violență, i se cerea acum să pună capăt conflictelor legate de pământuri sau certurilor dintr-un sat unde nu exista decât o singură armă. Și, bineînțeles, Marko Parović nu poate să-mi spună nimic despre ce a simțit spițerul când a văzut-o pentru prima dată pe mireasa surdomută a

lui Luka, musulmană asemenea lui, şi cum felul în care sătenii se purtau cu ea i-a întărit şi mai mult convingerea că trebuie să-şi păstreze secretul, să le întreţină fascinaţia faţă de ea ca să nu-l bănuiască pe el de nimic, oricât de ruşinat ar fi fost că nu-i sare în ajutor.

Abia dacă şi-l mai amintea pe Luka copil, dar, când acesta s-a întors în sat, a început să se poarte cu el cu băgare de seamă, pentru că măcelarul văzuse lumea. Luka era o brută, dar nu era prost – o combinaţie cât se poate de periculoasă. Luka, care în ciuda neîncrederii reciproce, venise într-o toamnă, noaptea târziu, în prăvălia lui, galben ca ceara, cu ochii injectaţi şi cu vocea spartă, spunându-i:

– Vino cu mine, cred c-a murit!

Acasă la Luka, bănuielile pe care spiţerul le avea de luni de zile s-au confirmat: fata zăcea grămadă într-un colţ, sub o masă făcută ţăndări, împinsă la perete. Nu-şi dădea seama cum de ajunsese masa acolo, cum de căzuse fata sub ea. Nu îndrăznea să o scoată de-acolo. Se vedea că are gâtul rupt şi, dacă nu murise deja, putea să o omoare el mişcând-o. Aşa că a îndepărtat scândurile de deasupra ei, în timp ce Luka hohotea pe podeaua din bucătărie. Fata era de nerecunoscut, cu chipul scăldat în sânge, părul încâlcit şi pielea capului tot o rană. Avea nasul spart – nici nu trebuia să-l atingă ca să-şi dea seama de asta. A îngenuncheat lângă ea, s-a aplecat şi a rămas multă vreme cu faţa aproape lipită de a ei până i-a auzit respiraţia, concentrată într-un balon de salivă amestecată cu cheaguri de sânge care i se formase între buze.

I-a evaluat starea: avea rotula zdrobită, scalpul plin de cioburi, mâna stângă dislocată din umăr şi un os îi ieşea prin piele, deasupra încheieturii. La început i s-a părut că-i lipseau trei dinţi din faţă, dar, după ce i-a băgat mâna în gură, i-a găsit deplasaţi în spate, lipiţi de cerul gurii. A luat o lingură şi i-a îndreptat la loc, moment în care s-a auzit o pocnitură care i-a făcut buricele degetelor să zvâcnească; n-aveau să se fixeze niciodată perfect, dar măcar nu rămânea fără ei. I-a şters sângele de pe faţă, i-a bandajat capul, i-a pus atele unde s-a putut, i-a legat maxilarul cu o faşă, a înfăşurat-o ca pe o moartă – şi aşa a şi părut patru zile cât a zăcut nemişcată pe patul din camera de

la drum, până când a deschis ochiul zdravăn. Spițerul a mers acasă la Luka de două ori pe zi ca să-i pună gheață pe față și pe coaste, să-i ungă capul plin de tăieturi, convins că la următoarea vizită n-o s-o mai găsească în viață și uluit când a văzut-o că deschide un ochi.

Ultima oară când a trecut s-o vadă, spițerul i-a spus lui Luka:

– O dată să se mai întâmple asta și-o să pun să fii alungat din sat!

Și vorbise serios. La vremea aceea spițerul era foarte respectat în sat și i-ar fi putut convinge pe oameni să-l izgonească pe Luka. Dar apoi au venit epidemia care i-a răpus pe toți copiii din sat – pe Mirica, cea cu supa de leandru, pe Dušan, prietenul bunicului – și încercările acelea eșuate de a-i pune capăt, în urma cărora sătenii și-au pierdut unul câte unul încrederea în el. După acest episod oamenii nu s-au mai îmbulzit la ușa lui. Pacienții întrebau de două, trei ori înainte să ia ierburile prescrise, cerând asigurări că o să se facă bine. Autoritatea de care se bucurase până atunci – și care-l ridicase mai presus chiar de preot, mediatorul cel de pe urmă, care făcea trecerea către cealaltă lume – a început să scârțâie. Era și fusese dintotdeauna un străin, iar atunci când i-a dezamăgit, a simțit cum își pierde influența în sat. Se hotărâse s-o apere pe față, dar, devenind acum vulnerabil, promisiunea aceea făcută mai mult pentru sine a fost abandonată în favoarea eforturilor depuse pentru a recâștiga încrederea și loialitatea sătenilor, pentru a-i atrage din nou de partea sa. Dar spițerul începea să vadă că și eforturile acestea erau zadarnice.

Sătenii aprinseseră un foc mare în piață, care împrăștia dâre negre de fum peste sat. Câțiva oameni porniseră peste pășune, către poalele munților, ca să caute locul unde Dariša își întinsese tabăra, să-i găsească lucrurile și căruța care nu aveau cum să fi intrat în pământ asemenea stăpânului lor. Unii s-au oprit în fața casei măcelarului. Jovo și-a luat inima în dinți și s-a apropiat de fereastră, s-a uitat pe geam, dar nu a văzut nimic.

Bunicul stătea pe prispa spițerului, cu cizmele ude, și privea țurțurii răsuciți de deasupra ușii, care picurau cu un răpăit înfundat pe gard. Când spițerul a deschis ușa, bunicul a spus doar: „Vă rog!"

După care a repetat încă o dată, şi încă o dată, până când spiţerul l-a tras înăuntru şi a îngenuncheat lângă el cu un pahar de apă călduţă, rugându-l să o bea foarte, foarte încet.

Apoi spiţerul i-a îndepărtat bunicului părul din ochi şi l-a întrebat:

– Ce s-a întâmplat?

Treptele casei ei erau acoperite cu zăpadă. Spiţerul le-a urcat şi a rămas în picioare pe prispă. Avea în mână o sticlă cu un preparat pentru gravide, un amestec din cretă, apă şi zahăr. A bătut uşor la uşă, încet de tot la început, de teamă ca nu cumva zgomotul să se audă pe păşune. Pentru că nu a primit nici un răspuns, a bătut mai tare, dar şi-a amintit că e surdă şi a rămas acolo în picioare, simţindu-se ridicol. Apoi a apăsat clanţa şi uşa s-a deschis. A ezitat o clipă, gândindu-se la puşcă, la puşca fierarului, care nu mai apăruse în sat de când Luka o adusese de pe munte, întrebându-se dacă nu cumva e la fată şi cum ar putea să-şi facă intrarea simţită. A împins puţin uşa şi a privit în jur, apoi a dat-o de tot în lături şi a păşit înăuntru.

Soţia tigrului stătea pe jos, lângă cămin, şi desena ceva cu degetul în vatră. Focul i se reflecta pe chip şi părul îi cădea în şuviţe groase peste ochi, aşa că nu putea să o vadă bine, iar ea nu şi-a ridicat privirea când spiţerul a intrat şi a închis uşa în urma lui. Şedea acolo înfăşurată în mătăsurile ei turceşti cu ape, colorate în violet, auriu şi roşu, cu picioarele goale şi subţiri încrucişate dedesubtul burţii imense. Spiţerul s-a mirat foarte tare să vadă cât de sărăcăcioasă era încăperea: o masă cu câteva oale şi castroane şi nici urmă de puşcă.

Fata nu l-a observat şi el nu voia să o sperie, dar chiar nu avea încotro. A mai făcut un pas, apoi încă unul şi, în momentul acela, ea s-a întors brusc şi l-a văzut. Spiţerul şi-a ridicat mâinile ca să-i arate că nu-i poate face rău, că nu e înarmat.

– Nu te speria! i-a spus el.

După care s-a aplecat puţin şi şi-a dus degetele la gură şi la frunte. De aproape patruzeci de ani nu mai făcuse gestul acela.

Fata s-a ridicat în picioare dintr-o singură mişcare; vălul i-a alunecat pe umeri, iar chipul i s-a schimonosit de furie. Spiţerul a rămas

nemișcat, pe jumătate îndoit de șale. Era foarte plăpândă soția tigrului, avea umerii mici și un gât lung, subțire, pe care se adunaseră broboane de sudoare. Avea însă o burtă imensă, rotundă și tare, din cauza căreia părea că-și pierde echilibrul, fiind nevoită să-și împingă șoldurile înainte.

– Copilul! a spus el arătând înspre burta ei și mângâindu-și propria burtă pe sub haină, după care i-a întins sticla. Pentru copil!

Fata îl recunoscuse acum, și-a dat el seama; își amintise de el, de casa lui, de faptul că el i-o redase lui Luka, și privirea ei s-a schimbat într-una dezgustată. Tremura din tot corpul.

Spițerul a încercat să-i explice. A agitat din nou sticla, zâmbind și ținând-o sus ca ea s-o vadă bine. Apa din sticlă era tulbure.

– E pentru copil! a repetat el, arătând iar către burta ei.

A început să-și legene mâinile, ca și cum ar fi ținut un copil în ele, dar chipul fetei a rămas neschimbat și atunci spițerul a mai făcut un pas înspre ea.

Aștepta să se întâmple ceva între ei, aștepta ca perdeaua să cadă. Într-un timp atât de scurt fata băgase spaima într-un sat întreg care o privea cu o teamă plină de respect. Spițerul o invidia pentru asta, o admira chiar dacă nu recunoștea. Se întreba dacă fata își dădea seama de asta. Reușise acest lucru fără să se străduiască sau să-și propună și nici nu bănuia probabil efectul prezenței sale asupra sătenilor.

Soția tigrului trebuie să fi observat ezitarea de pe chipul spițerului, pentru că, exact când lui i se perindau aceste gânduri prin minte, fata și-a ridicat buza de sus, dezgolindu-și dinții, și a început să șuiere pe nări, mijindu-și ochi la el. Sunetul acela – singurul pe care spițerul o auzise scoțându-l vreodată, căci, câtă vreme avusese oasele zdrobite și răni pe tot corpul, nici măcar nu crâcnise – sunetul acela l-a străpuns ca un foc de armă și l-a făcut să încremenească. Era goală, furioasă, iar spițerul a înțeles pe loc că imita un șuierat pe care nu-l văzuse la o ființă omenească. Bărbatul s-a retras de-a-ndărătelea, cu tot cu sticlă, pipăind cu mâna în spatele lui după zăvor, iar când a deschis ușa, nu a simțit aerul rece și mai apoi, pe drumul de întoarcere, căldura din casă l-a însoțit ca un stigmat.

Puțin mai jos pe pășune, acolo unde pârâul, trezit la viață, scânteia întunecat prin pojghița de gheață, spițerul l-a văzut pe Jovo care-l aștepta.

– Du-te acasă! i-a strigat spițerul.

– E-acolo? a întrebat Jovo înaintând puțin.

Spițerul s-a oprit, întorcându-se către el.

– Du-te acasă, a repetat și a așteptat până când Jovo s-a făcut nevăzut.

Bunicul îl aștepta pe spițer lângă ibis.

– E bine? l-a întrebat bunicul.

Spițerul l-a privit pe bunicul îndelung, fără să scoată un cuvânt. Înainte ca acesta să iasă din casă – după ce bunicul îi povestise totul, după ce spițerul îi promisese că o s-o ajute –, bunicul îl urmărise în timp ce aprindea lampa de pe tejghea și cobora borcanele, lingurile și un pahar gol de pe raft. Bunicul stătuse în picioare, cu nasul șiroindu-i, privind mâinile rotunde și mari ale spițerului cum manevrează pistilul și mojarul; cum șterg paharul pe dinăuntru; cum scot cântarul; cum cântăresc prafurile. Îl privise pe spițer cum toarnă apă caldă într-o sticlă, adăugând zahăr, pudră de calcar și frunze de mentă. Se uitase la amestecul tulbure din pahar, pe care spițerul îl acoperise cu palma, îl scuturase, apoi îl ștersese bine cu o cârpă. La sfârșit, se spălase pe mâini.

Acum spițerul se întorsese cu sticla tot plină, întinzându-i-o bunicului și spunându-i:

– Pe mine nu mă cunoaște, așa că ține, fugi până la ea și dă-i tu sticla. Are nevoie de ea.

– O să mă vadă toți, a răspuns bunicul.

– Nu mai e nimeni, au plecat.

Bunicul a fost, așadar, cel care a străbătut piața pustie cu vasul acela plin de lichid tulbure, uitându-se temător peste umăr; bunicul, cel care a intrat zâmbind în casa măcelarului; bunicul, cel care a ținut-o de mână pe soția tigrului când aceasta a dus paharul la gură; bunicul, cel care i-a șters cu blândețe bărbia.

După aceea nu a mai durat mult.

Chiar la intrarea în satul bunicului, pe malul pârâului care se desprinde din râul Galinica, se află un copac uriaș. Iarna, crengile sale roșietice, dezgolite ca oasele șoldului, se arcuiesc deasupra trunchiului asemenea unor mâini împreunate pentru rugăciune. Copacul se înalță în dreptul gardului unde încep lanurile de porumb, iar Marko Parović îmi spune că sătenii îl ocolesc mereu. Se zice că ramurile lui urzesc o plasă în care sufletele se agață atunci când se înalță la cer, iar corbii care-și au cuibul acolo le ciugulesc din scoarță ca pe niște viermi.

În locul acesta Marko Parović a fost martorul morții spițerului din Galina, cu peste șaizeci de ani în urmă. Marko mă duce la marginea satului ca să-mi arate: lovește încet trunchiul cu toiagul, apoi se dă puțin în spate și întinde un deget noduros spre copac, pentru ca eu să înțeleg, să mi-l pot imagina pe călău, un tânăr cu ochii verzi din sud, recrutat de trupele invadatoare care-i ceruseră – nu-l forțaseră – să îndeplinească execuțiile prin sate. Omorau căpetenii de toate felurile – instigatori la revoltă și rezistență sau pur și simplu oameni care aveau o sumă de adepți loiali, cum era cazul spițerului acum că toată lumea știa, fără să fie nevoie să vorbească despre asta, că el îi salvase de ea, că el fusese cauza morții ei.

Spițerul – „un om atât de urât, îmi zice Marko în timp ce-și trece mâna peste față, urât, dar mare" – stătea cocoțat pe gardul care mărginea lanul de porumb, cu știreangul la gât, întrebându-se de ce nu-l împușcaseră și încă mai nutrind speranța că o vor face. Dintre cei șaizeci de bărbați care veniseră în sat, povestește Marko, germanii erau doisprezece la număr, dar nici unul n-a venit să asiste la spânzurătoare. Stăteau în cârciumă și beau, stingându-și țigările direct pe pământ, destroienit acum de dezghețul care-i adusese și pe ei aici. Oamenii aflați lângă copac în după-amiaza aceea vorbeau o limbă pe care Marko Parović o înțelegea și a căror ură spițerul o înțelegea și mai bine, și adunaseră acolo tot satul, ca să-l vadă pe spițer cum se chircește în funie ca un animal la abator, cel dintâi dintr-un lung șir de exemple fără rost.

Marko nu-şi aminteşte să-l fi văzut pe bunicul în mulţimea adunată la piciorul spânzurătorii, deşi probabil că se afla şi el acolo, deznădăjduit, cu ochii ieşiţi din orbite, victimă a unei trădări pe care deja o înţelesese, aproape incapabil să mai scoată vreun cuvânt din dimineaţa ultimei lui vizite, când o găsiseră moartă pe prispă. În ziua aceea a bocit ore întregi, iar când s-a uitat în jur după ajutor, după izbăvire, chipul pe care l-a văzut era blând, dar ferm. Maica Vera a spus:

– Acum s-a săvârşit, las-o în voia Domnului!

După război, i-a promis ea, şi lucrul acesta l-a făcut să meargă mai departe. După război aveau să plece din sat, să meargă în altă parte, s-o ia de la capăt. În vara în care maica Vera a murit, bunicul era deja medic, era deja omul care avea să devină.

Dar Marko îşi aminteşte calmul deplin al spiţerului înainte ca recrutul să-l împingă de pe gard, îşi aminteşte privirea lui fixă şi împăcată, toată lupta aceea care se scursese parcă din el, alungată de un lucru pe care nimeni de acolo nu l-a înţeles, dar pe care aveau să-l pună cu toţii pe seama simţului datoriei, al onoarei sacrificiului de sine.

– Nici măcar nu l-au îngropat în cimitir, spune Marko sprijinindu-se în toiag şi arătând spre biserică. L-am mutat noi în cimitir după război.

– Şi fata unde e îngropată? îl întreb eu dintr-odată.

– Care fată?

– Fata, soţia tigrului.

– Păi ce legătura are ea cu asta? îmi răspunde el.

13

RÂUL

La jumătatea dealului silueta s-a oprit să se odihnească, iar eu m-am oprit la rândul meu, la adăpostul unui copac scund, bătut de vânturi, cu crengile aproape atingând pământul, în timp ce mirosul de lavandă şi salvie îmi înţepa nările. Bărbatul stătea în mijlocul drumului, legănându-se pe călcâie şi scrutând întunericul cu privirea şi am avut senzaţia că se uita înapoi, către mine, că ştia că sunt acolo şi încerca să ia o hotărâre. Nu mă gândisem ce o să fac în caz că se întorcea şi venea la mine şi pentru prima oară regretam că am halatul alb pe mine şi rucsacul care îmi foşnea în spate. Am rămas nemişcată în timp ce bărbatul mergea de colo-colo, într-un soi de dans lent şi greoi, mutându-şi greutatea de pe-un picior pe altul, cu umerii aduşi în faţă şi spatele curbat în umbră. „Mora", mi-am spus şi am început să râd de mine în gând.

Apoi a ieşit luna, reliefând conturul dealului, umbrele copacilor şi crestele stâncilor care împrejmuiau şoseaua şi am observat că bărbatul pornise din nou. Cu mişcări lente, rostogolindu-se parcă, a ajuns în vârful dealului. Am aşteptat să dispară după o cotitură şi m-am luat după el. Multă vreme mi se păruse că ceva mă trage înapoi, ca şi cum, pe măsură ce mă apropiam de culme, muntele abrupt îmi făcea vânt la vale şi acum, după ce am ajuns la cotitură, am descoperit că drumul o lua la dreapta, unindu-se cu albia aproape secată a unui pârâu care curgea în direcţia opusă oraşului, înspre partea lină a dealului, unde vântul bătea cu putere. Vedeam în jos conturul irizat al

plajei unde străluceau reclamele la tonetele de înghețată și terasele restaurantelor, luminile din port reflectate în apă și mănăstirea înconjurată de un pătrat întunecat – grădina acum goală a lui Fra Antun.

Bărbatul mergea hotărât înspre albia râului. A străbătut canalul îngust și s-a îndreptat către o movilă din cherestea care creștea văzând cu ochii pe dealul din fața noastră. Am mers în urma lui pe întinderea golașă, sperând că n-o să-și mai întoarcă privirea, pentru că acum urcam panta și nu mai aveam unde să mă ascund. Vântul s-a oprit și parcă nu am mai auzit nici greierii – nu se mai auzea nimic în afara pașilor mei în albia râului, a cataramelor rucsacului meu care se ciocneau și, din când în când, ceva care foșnea prin iarbă.

Silueta se deplasa neregulat în depărtare, avântându-se prin apă. Din spate avea o formă ciudată, cum se apleca așa înainte, tropăind cu picioarele lui mari și cu capul bălăngănindu-i-se pe umeri. Nu găseam nimic încurajator la omul acesta, nimic nu-mi arăta că e o idee bună să mă țin după el. La un moment dat m-am oprit câteva minute – aveam pantofii plini de apă –, l-am privit înaintând și îndepărtându-se și mai mult de mine și m-am gândit serios să mă întorc.

Sus, în fața mea, omul s-a împiedicat pe neașteptate și a căzut, după care s-a ridicat și și-a continuat drumul. L-am așteptat să-și ia un nou avans, mijindu-mi ochii ca să pot distinge în întuneric. Deslușeam ceva în depărtare, ceva care trebuie să fi înfrânat avântul bărbatului și, când m-am apropiat, a început să se contureze mai clar în întuneric. Mi-am dat seama că era un lanț – un lanț ruginit din metal agățat de doi copaci și care traversa albia râului de la un mal la altul. Scârțâia puțin și, când am ajuns în dreptul lui, am văzut atârnând la capetele lanțului bine cunoscutul triunghi roșu pe care scria MINE. Și toate îndoielile mele – față de povestirile bunicului, față de propria mea judecată, față de plimbarea asta prin bezna naturii – s-au risipit și acum eram sigură că-l urmăresc pe omul fără de moarte, sigură de nebunia aceasta a întâlnirii cu el, nebunie care l-a făcut pe bunicul capabil să lege un om de un buștean și să-l arunce în apă, genul de nebunie care m-a îndemnat să-mi arunc rucsacul

peste lanț și să mă târăsc de-a buşilea pe un teren minat, să mă ridic apoi în picioare şi să merg mai departe.

Bărbatul a intrat în pădure, iar eu m-am oprit puțin, neştiind dacă să mă țin în continuare după el sau nu. Putea foarte bine să se ascundă după un copac, mi-am dat seama, şi să mă urmărească orbecăind prin întuneric, apoi să mă adune de la răspântie după ce călcam unde nu trebuia şi explodam într-o mare de sânge. Sau puteam să mă rătăcesc prin pădure şi să nu mai ies de-acolo până în zori. Dar venisem până aici, aşa că am decis să intru în pădure, în bezna aceea de-o tăiai cu cuțitul, în liniştea ca de mormânt a pinilor groşi, cu ace ascuțite, înghesuiți unul într-altul. Respiram tare şi greu, pentru că panta fusese şi mai abruptă în ultima parte, iar apa îmi îngreuna mersul. Am încercat să mă liniştesc ca să nu mă audă bărbatul din fața mea. Pârâul şerpuia printre pini şi alunecam întruna pe pietrele ude şi pe acele de pin adunate în albie, iar conurile de brad pocneau cu zgomot sub picioarele mele. Din când în când ridicam privirea, aşteptându-mă să dau nas în nas cu bărbatul sau să descopăr că s-a oprit şi mă aşteaptă. Nu distingeam nimic în întuneric, dar în mintea mea îl vedeam clar, stând în picioare cu pălăria pe cap şi cu vasul în mână, agitat, cu trăsături neregulate, cu un nas ascuțit, ochi mari şi neîndurători şi cu nelipsitul zâmbet de care-mi povestise bunicul.

Am ieşit din pădure şi i-am pierdut urma. Albia pârâului devenise acum o cărăruie goală, uscată, mărginită de iarbă, care urca brusc odată cu dealul, şi m-am chinuit să urc la rândul meu, cu mâinile întinse în lături ca să mă echilibrez. În vârf terenul era plat, ca o câmpie, şi un pod scund de piatră se arcuia peste firicelul de apă. Am urcat pe mal şi l-am traversat. De pe pod am zărit conturul unor case abandonate care se înălțau de-o parte şi de alta a albiei secate a pârâului, ascunse din loc în loc de coroanele bogate şi foşnitoare ale unor copaci foarte diferiți de cei pe care-i văzusem în pădurea pe care tocmai o străbătusem. M-am gândit că acesta trebuie să fie vechiul sat de care vorbea Fra Antun, cel pe care oamenii îl părăsiseră după cel de-al Doilea Război Mondial ca să se mute mai aproape de mare. Prima casă era pe stânga şi arăta altfel decât celelalte. Avea

o fațadă rotunjită pe care se contura ceva ce semăna cu un mic ochi de geam la nivelul superior, rămas acum fără acoperiș; ferestrele erau sparte, iar buruienile ajungeau până în dreptul celor trei-patru obloane care nu se desprinseseră încă din țâțâni. Poate că bărbatul pe care îl urmărisem până aici intrase în casă și se uita chiar acum la mine dindărătul ferestrelor întunecate și lipsite de geamuri. Nu distingeam nimic înăuntrul casei și am trecut încet pe lângă ea, uitându-mă mereu peste umăr. O parte din zidul care o împrejmuia se prăbușise și dincolo de el se vedea o porțiune pavată care ducea într-o grădină, din câte puteam să-mi dau seama. M-am gândit că omul fără de moarte poate să fie și acolo și, dacă era, nu voiam să-l întâlnesc.

Următoarea casă se înălța pe dreapta, la umbra unui copac falnic, și mi-am dat seama că fusese cândva un han cu două etaje. O scară largă din piatră, în spirală, de ale cărei balustrade atârnau ghivece goale, făcea legătura cu nivelul superior. Balconul lung de la etajul doi fusese acoperit odată cu o boltă de viță-de-vie din care acum nu mai rămăseseră decât niște pari strâmbi, ruginiți, care se pierdeau în acoperișul parțial dărâmat.

Celelalte case erau înghesuite una într-alta de-a lungul albiei pârâului și scăldate în beznă. Am mers în zigzag, când pe un mal, când pe celălalt, pe lângă arcade care stăteau să se năruie și mormane de obloane rupte, pe lângă paleți stivuiți, curți părăsite în care zăceau găleți și unelte de grădinărit, scorojite și pline de rugină, înconjurate de iarba care crescuse în voie. Am trecut pe lângă ceva ce semăna cu terasa descoperită a unui restaurant vârât între colțurile a două clădiri; câteva mese și scaune erau împrăștiate pe dușumea și, spre surprinderea mea, am observat un scaun din plastic pe care dormea o pisică enormă, tăcută și nemișcată, cu blana cenușie în lumina lunii.

Încercam să-mi amintesc – de parcă exact asta-mi trebuia acum – toate amănuntele din poveștile acelea cu spirite care trăiau pe câmpii și prin păduri și a căror unică distracție părea a fi amăgirea călătorilor săraci cu duhul. Odată, bunica mi-a spus povestea unui om din Sarobor care a plecat pe munte să-și caute oile și s-a trezit la masă cu niște morți, într-o casă la care ajunsese urmărind o fetiță cu

scufie albă, care s-a dovedit a nu fi deloc o fetiță, ci un spirit malefic pe care nu-l mai uiți niciodată, spirit care l-a schimbat profund și i-a bântuit gândurile tot restul vieții.

În fața mea albia cobora brusc pe o pantă abruptă, formând o potecă vălurită până jos, în vale. Ultimele case din sat erau adunate ciorchine în dreptul acelui cot al drumului, după care pădurea își reintra în drepturi, iar printre pâlcurile de copaci, coborând pieziș ca să nu alunec, am văzut o căsuță de piatră cu pragul înalt și o ușă verde și foarte joasă, singura din tot acel sat pustiu care nu ieșise din balamale. Pe sub ușă răzbătea o geană de lumină.

În oricare altă noapte aș fi făcut stânga-mprejur și m-aș fi întors așa cum venisem. Dar, pe de altă parte, în oricare altă noapte nu m-aș fi aventurat până aici. Mi-am zis că omul pe care-l urmăream – presupunând că rolurile nu se inversaseră între timp – intrase în casa asta. Gândul acesta mi-a fost de ajuns ca să nu mai ezit și să urc scările crăpate din piatră. Mi-a trebuit ceva timp până mi-am făcut curaj să deschid ușa, dar până la urmă am deschis-o și am intrat.

„Ești Gavran Gailé", mă pregăteam să spun. Dar apoi s-a întâmplat ce trebuia să se întâmple.

*

– Bună seara, doamna doctor!

– Dumneavoastră?

– Desigur. Intrați, doamna doctor! Ce faceți aici? Închideți ușa, luați loc! E foarte periculos ce-ați făcut dumneavoastră. Puteați să pățiți ceva, să vă rătăciți. Nu mi-am dat seama că sunteți pe urmele mele!

– V-am văzut în vie.

– N-am observat. Nu mi-am dat seama – dacă v-aș fi văzut, m-aș fi oprit și v-aș fi convins să vă întoarceți. Veniți lângă foc. Stați jos, vă fac loc!

– Nu e nevoie, stau în picioare.

– Trebuie să fiți obosită. Vă rog, luați loc, uite, aici! Dau eu astea mai încolo. Și am vrut să fac ordine, dar n-am niciodată timp. Mereu se face târziu! Luați loc, nu vă faceți griji pentru flori, dați-le la o parte și stați aici!

– Nu vreau să deranjez.

– Puteți să dați florile mai aproape de foc, doamna doctor! În felul ăsta se și usucă.

– Poftim?

– Cu cât se usucă mai repede, cu atât miros mai puțin. După cum vedeți, nu le arunc. Vă e frig, doamna doctor?

– Cred c-ar fi mai bine să plec.

– În nici un caz. Trebuie să așteptați până terminăm aici.

– Am greșit.

– Dar acum o să fie bine. Ați ajuns până aici, sunteți în siguranță. Ne întoarcem împreună. Puneți dumneavoastră bănuții ăștia în butoi.

– Doamne, câți sunt aici?

– Erau și mai mulți înainte.

– Nici măcar nu recunosc o parte din banii ăștia!

– Unii sunt de dinainte de război. Alții, și mai vechi.

– Ăsta ce e?

– Bronz. E o monedă romană, sunt pline dealurile de ele. Poate că pentru dumneavoastră nu înseamnă cine știe ce, dar tot plată pentru sufletul morților se cheamă.

– Și ce faceți cu ei?

– Îi dau și eu altora. Se zice că nu e bine să le dai viilor banii morților. Dar și să stea aici de pomană, când alții i-ar putea folosi, e păcat.

– Ce vreți să spuneți?

– Atenție, stați cu picioarele pe desene, dați-mi voie să le mut!

– Îmi cer scuze!

– Trebuie să le găsesc alt loc, mai departe de cămin. N-aș vrea să ia foc. Unele sunt foarte vechi. Ăsta, de pildă – cel care l-a făcut a murit și el. E deja un an de când culeg monede de pe mormântul lui.

– Dumneavoastră sunteți *mora!*

– Nu întotdeauna. A existat o *mora* mai bine de-o sută de ani. Dar după război nimeni n-a mai crezut în nimic. Nici soția mea n-a mai crezut, n-a mai putut după ce s-a întâmplat cu băiatul nostru. Venea acasă de la mormântul lui și îmi zicea: „Desenele pe care lumea le pune acolo se udă, culorile se întind, florile se veștejesc și

miros urât și toate astea pentru ce? Ca să mă simt eu mai bine? În pământ e o groapă și băiatul meu zace acolo!“ Puțină apă, vă rog, doamna doctor!

– Poftim?

– Apă, în spatele dumneavoastră. Vă rog! Aș vrea să mă spăl pe mâini. Într-o noapte, așadar, mă scol și curăț mormântul, iau florile și desenele și le aduc aici. Aici nu vine nimeni. Au dispărut aproape toate minele, dar oamenii se tem în continuare. Nu pot să arunc lucrurile astea de la mormântul fiului meu – e un obicei în care și eu cred. Când soția mea se întoarce acasă în seara următoare, e ca și cum cineva i-ar fi împărtășit un secret. Mă întreabă dac-am văzut mormântul care e curat acum, fără urmă de flori și desene. Îmi spune că a simțit, stând acolo, lângă el, că băiatul nostru și-a găsit odihna. Nu sunt mâini de om, zice, alea care curăță mormântul. E *mora*. E convinsă de asta până în adâncul sufletului. După care se întoarce în cimitir și lasă câțiva bănuți. Și ce pot eu să fac atunci? Îi aduc aici.

– Deci toate astea nu sunt de la un singur mormânt?

– Nu. Curând, oamenii încep să pună bani pe mormintele morților lor. Aduc tot mai multe flori, haine, chiar mâncare. Se îngrijesc de mort, îi dau de pomană, și astfel își găsesc și ei alinarea. Uneori urc râpele până aici cu ditamai plasele. E greu. Țărână sfântă, zic ei. Lasă ceva pentru sufletul mortului și o să fie primit. Vine *mora* și le ia.

– Și nu știe nimeni?

– Întotdeauna știe cineva, doamna doctor! Dar aș fi tare fericit dacă ar fi vorba numai despre dumneavoastră.

– Nu știe nimeni din oraș? Nici măcar fiul dumneavoastră?

– Ăia care știu nu spun niciodată ce știu, așa că e greu să-ți dai seama cine știe și cine bănuiește numai. Probabil că unii au aflat deja. Nu neapărat că e vorba despre mine, dar ceva trebuie să știe ei. Și totuși, continuă să dea lucruri de pomană, așa că eu le iau și le aduc aici. Nu-i spuneți soției mele, vă rog! Îmi promiteți?

Dar nu era nevoie să mă roage. Cândva, demult, înțelesesem că există lucruri pe care le păstrezi numai pentru tine.

Oamenii care povestesc acum despre moartea bunicului meu povestesc despre băieții din Zdrevkov, despre minele care le-au explodat sub picioare și le-au sfârtecat trupurile. La prânzul medicilor bătrânii îi cinstesc numele și îl admiră pentru curajul de a lăsa totul și-a porni într-o călătorie la peste șase sute de kilometri distanță, ca să salveze viața copiilor ălora, în ciuda faptului că abia se mai ținea pe picioare, în ciuda suferinței care-l măcina și pe care-o ascundea ca pe-o ciumă. Așa cum îi spun și Zórei de câte ori mă sună panicată, la cele mai neverosimile ore din noapte, de la Institutul de Neurologie din Zürich – din ce în ce mai des acum că fiul ei a ajuns la vârsta la care înțelege cel mai bine obiectele vârându-și-le în nas –, faptul că nici băieții nu au supraviețuit nici măcar nu e menționat în poveștile astea.

Medicii nu au însă cunoștință de punga cu lucruri a bunicului, de cum am adus-o eu acasă, la două zile după înmormântare, sau de cum a rămas acolo, pe masa din hol, vreme de treizeci de zile, de parcă o parte din bunicul continua să trăiască în casă cu noi, de cum a zăcut tăcută pe măsuța de pe care nu lipseau decât semințele lui de floarea-soarelui. Nefiind sigure de ziua morții lui ne-am luat o oarecare marjă de eroare și în cea de-a patruzecea zi bunica a deschis punga de la spital – înainte să-i scoată pijamaua de mătase de sub perna pe care dormise el, lângă ea, înainte să-i pună saboții în dulap. Când m-am întors în seara aceea de la spital, am privit-o pe bunica pentru prima oară ca pe o văduvă, văduva bunicului meu,

stând liniștită în fotoliul lui verde, cu toate lucrurile lui puse într-o cutie de biscuiți, în poală.

M-am așezat pe un scaun lângă ea și am urmărit-o cum le cercetează. Multă vreme nici una din noi nu a scos un cuvânt. Doar mâinile ei fine, cu inelele acelea mari se mișcau și, la un moment dat, bunica a zis:

– Hai să bem o cafea!

Mama s-a ridicat să pună apa la fiert, lăsând-o pe bunica s-o critice, s-o corecteze, să-i atragă atenția că nu procedează corect, să-i spună cuvânt cu cuvânt ce să facă:

– Nu pune ibricul acolo, pune-l pe suport, ce Dumnezeu!

Desigur că n-am povestit nimănui despre satul acela pustiu și cămăruța în care focul pâlpâia în cămin, despre masa șubredă și butoiul plin ochi cu monede, despre covorul de flori uscate, borcanele și sticlele înșirate pe jos – din lut și porțelan, din sticlă și piatră, destupate sau acoperite cu fragmente de capace și dopuri cerate – ofrande zadarnice, de care atârnau pânze de păianjen. N-am povestit nimănui despre umbrele lor tremurătoare în bătaia flăcărilor, despre clinchetul cristalin al sticlelor și borcanelor, despre picturile cu Bis îngrămădite lângă perete ca niște foi de papirus și nici despre promisiunea pe care am făcut-o, pretinzând în schimb o favoare asemănătoare, în timp ce îngenuncheam ca să deschid neștiută de nimeni punga, izbăvită de o încăpere care pentru restul lumii nici măcar nu exista.

În pungă i-am găsit portofelul, pălăria și mănușile. I-am găsit halatul de medic, împăturit frumos. Dar nu am găsit *Cartea junglei,* după care am jelit îndelung acolo, în cămăruța aceea de deasupra Brejevinei. Mi-a trebuit mult timp să accept că nu mai exista, că dispăruse cu totul, îi dispăruse din haină, de la noi de acasă, din sertarele biroului său și din biblioteca noastră din sufragerie.

Când mă gândesc la ultima întâlnire a bunicului meu cu omul fără de moarte, mi-i imaginez pe amândoi discutând relaxați pe terasa barului din Zdrevkov, cu *Cartea junglei*, pe care puseseră

rămăşag, închisă pe masă, lângă ei. Bunicul poartă cel mai bun costum al lui, iar omul fără de moarte l-a invitat nu la o cafea, ci la o bere, prilej de glume şi depănat amintiri înainte de a porni împreună către răspântie. Pentru prima dată de când se cunosc nu sunt singuri şi nimeni nu pare să-i observe: doi oameni pe lângă care treci fără să întorci capul. Sunt apropiaţi, ca doi vechi prieteni peste care a trecut o viaţă. Peste omul fără de moarte a trecut mai mult de-o viaţă, dar n-ai cum să-ţi dai seama de asta privindu-l. După descrierile bunicului este încă tânăr la cei nouăzeci şi cinci de ani ai săi şi tânăr va rămâne şi după ce vor fi trecut cele patruzeci de zile ale bunicului şi, probabil, şi ale mele.

Cei câţiva medici care obişnuiau să facă haz de cartea pe care bunicul o purta mereu în buzunar ar spune probabil că s-a pierdut sau că i-a fost furată la Zdrevkov sau că s-a rătăcit cine ştie pe unde în timpul călătoriei unui muribund. Dar cartea a dispărut – nu a fost pierdută sau furată – şi pe mine asta mă face să cred că bunicul nu a murit aşa cum mi-a povestit odată că mor oamenii, cu teamă în suflet, ci plin de speranţă, ca un copil: ştiind că se va întâlni din nou cu omul fără de moarte, convins că o să-şi plătească datoria. Ştiind, mai presus de toate, că eu o să pornesc în căutare de răspunsuri, că o să găsesc ce mi-a lăsat, tot ce a mai rămas din *Cartea junglei* în buzunarul halatului lui de medic, pagina aceea împăturită, îngălbenită, ruptă de la sfârşitul cărţii, cu smocul de fire de păr aspre şi ţepoase în mijlocul ei. „Galina" stă scris caligrafic deasupra, iar dedesubt, un tigru desenat pe toată pagina de mâna unui copil, arcuit ca lama unui iatagan. „Galina" stă scris acolo şi aşa aflu cum să-l regăsesc – în Galina, în povestea pe care nu mi-a spus-o, dar pe care şi-a dorit poate să mi-o spună.

În cele din urmă am aflat îndeajuns încât să-mi pot spune singură povestea copilăriei bunicului meu. Dar nu voi încerca niciodată să explic ce s-a petrecut între tigru şi soţia lui – căci explicaţii există cu siguranţă. Ar fi chiar simplu de găsit argumente logice pentru ataşamentul tigrului: era domesticit, doar pe jumătate sălbatic şi, fără să-şi dea seama de acest lucru, ducea dorul companiei şi

vieții previzibile din citadelă. Oricât de bine învățase să se descurce singur, viața lui de tigru fusese compromisă încă de la naștere – poate că văpaia aceea aducătoare de moarte a lui Shere Khan, în care bunicul credea, se stinsese de mult. Circumstanțele vieții lui îi adormiseră instinctele și, desigur, îi venea mult mai ușor să accepte hrana întinsă de o mână omenească. Putem pune atașamentul tigrului pe seama unui posibil accident al naturii, putem să-l comparăm cu urșii care scormonesc după mâncare prin mormanele de gunoi din tomberoane – dar nu acesta este tigrul bunicului meu. Nu pentru un astfel de tigru a păstrat bunicul *Cartea junglei* în buzunar toată viața; nu acesta este tigrul pe care l-a avut alături bunicul în timpul războiului, în anii aceia lungi în care s-a zbătut să supraviețuiască în Oraș împreună cu maica Vera, în perioada studenției și, mai apoi, când a cunoscut-o pe bunica, când a predat la Universitate, când s-a întâlnit cu omul fără de moarte; tigrul care l-a însoțit până la Zdrevkov.

De asemenea, aș putea spune că fata era tânără și fără minte și că o vreme a avut foarte mult noroc. Că marea ei șansă a fost că s-a întâlnit cu un tigru care nu mai era tigru întru totul, că la prima lor întâlnire au apucat să se privească în ochi, că poate avea același miros ca unul dintre îngrijitorii lui de pe vremuri, că i-a redeșteptat acestuia amintiri vechi. Dar și în felul acesta n-aș face decât să simplific povestea.

În loc de asta, poate că e suficient să spun că tigrului îi plăcea senzația pe care i-o dădea mâna fetei pe creștet și, la rândul ei, poate că fetei îi plăcea mirosul lui când se ghemuia lângă el să doarmă.

În cele din urmă nu aș putea să vă spun cine sau ce era fata. Nu vă pot spune sigur nici ce s-a întâmplat cu Luka, deși înclin să le dau dreptate oamenilor din Galina care susțin că, după ce a lăsat-o pe fată legată în afumătoare, pradă tigrului, măcelarul s-a trezit cu ea îngenuncheată la marginea patului, cu încheieturile zdrelite și cu pușca fierarului îndreptată spre gura lui.

Dacă situația ar fi fost alta – dacă oamenii din Galina ar fi fost mai conștienți de izolarea lor efemeră, de faptul că nu era decât o

chestiune de timp până când războiul avea să ajungă la ei –, poate că tigrul şi soţia lui i-ar fi preocupat mai puţin. „Ce ciudat, şi-ar fi spus ei, e ca o poveste de dragoste", şi apoi ar fi trecut la alt subiect de bârfă. În schimb, şi-au legat neliniştile de fată ca să nu se mai gândească la ce avea să vină. După ce fata a murit, amintirea ei a devenit liantul care i-a unit până în primăvară, când au sosit nemţii cu camioanele lor, şi mai târziu cu calea ferată la care sătenii au fost puşi să muncească, şi în cele din urmă cu trenul pufăind şi scârţâind pe şine, care-i trezea noaptea din somn (şi de fiecare dată se rugau: „nu opri aici, nu opri!"); şi chiar mult după aceea.

Când îi întrebi astăzi pe oamenii din Galina: „De ce nu vă lăsaţi copiii afară după căderea întunericului?", răspunsurile lor sunt vagi, încordate. Îţi zic: „Ce rost are să stai afară pe întuneric? Nu e nimic de văzut – asta dacă nu cumva cauţi necazul cu lumânarea. De ce să-i lăsăm să taie frunză la câini pe-afară, să fumeze, să joace zaruri, când e atâta treabă de făcut a doua zi dimineaţa?"

Dar adevărul e că, fie că recunosc sau nu, se gândesc la tigru. Tigrul e mereu acolo, în tot ceea ce fac, în cuvintele lor, în precauţiile pe care şi le iau şi care au devenit o parte din viaţa de zi cu zi. E acolo când turmele de căprioare coboară din codru şi toată valea miroase a teamă; e acolo când găsesc leşurile cerbilor sfâşiate şi devorate, cu coastele însângerate ieşindu-le prin piele, şi evită să vorbească despre asta. Nu uită nici o clipă că tigrul nu a fost găsit niciodată, că nu a fost ucis. Bărbaţii nu se duc singuri să taie lemne în pădure; fecioarelor li se interzice cu tărie să traverseze păşunea când e lună plină, deşi nimeni nu ştie sigur care sunt consecinţele în caz de neascultare.

Tigrul a murit acolo sus, îşi spun ei, înfometat şi singur, rătăcind pe culmi, aşteptând-o pe ea. S-a zbârcit, s-a uscat ca o bucată de piele, lungit pe pământ, privind ciorile care-l aşteptau să moară. Şi totuşi, în unele veri, tinerii mână oile până sus pe munte, sperând că sunetul tălăngilor îl va ademeni pe tigru din ascunzişul său. Când ajung în câte-o poiană care seamănă cu cea pe care şi-o închipuie ei, îşi acoperă urechile cu palmele şi încep să-l strige, imitând sălbăticiunile, dar nu-şi aud decât propriile răcnete.

Cu toate acestea, există şi a existat mereu un loc pe Muntele Galina, unde copacii sunt zvelți şi hățişurile se răresc, iar lumina cade în pete tremurătoare pe zăpadă. Aici se află o peşteră cu o lespede mare şi netedă pe care soarele o mângâie întotdeauna cu razele sale. Tigrul bunicului meu trăieşte aici, într-un luminiş unde e veşnic iarnă. Vânează cerbi şi mistreți, se luptă cu urşii, stârnind confuzie în rândul râşilor, şi este fermecat de coloritul păsărilor pe care le urmăreşte cu privirea. A uitat de citadelă, de nopțile cu foc, de lunga şi anevoioasa lui călătorie până pe munte. Toate astea au pierit din amintirea lui, în afară de soția tigrului după care, în anumite nopți, iese şi urlă pe nota aceea gravă care coboară, coboară până se pierde de tot. Este un urlet singuratic, stins şi nimeni nu îl mai aude.

Mulțumiri

Le sunt profund recunoscătoare:

părinților mei, Maja și Jovan, a căror încredere este nemărginită și neclintită; fratelului meu mai mic, Alex, cel mai bun ilustrator din lume; bunicii mele, Zahida, care este ca o stâncă;

doamnei doctor Maša Kovacević, care m-a însoțit în toate explorările mele – de la scutece la proteze dentare –, a cărei îngăduință față de telefoanele mele târzii din noapte a fost indispensabilă pentru terminarea acestei cărți, a cărei intuiție și înțelepciune m-au ajutat să-mi redescopăr rădăcinile;

lui Alexi Zentner, o adevărată forță a naturii în tot ceea ce face. Cine-ar fi crezut că noi doi o s-ajungem atât de departe!

lui Parini Shroff, care prin cadoul pe care mi l-a dăruit de ziua mea m-a readus pe calea cea bună și a cărui dragoste mă poartă tot mai sus;

profesorilor mei: Patty Seyburn, a cărei încredere m-a ajutat să merg mai departe; lui Alison Lurie pentru bunăvoința pe care mi-a arătat-o; lui Stephanie Vaughn și lui Michael Koch pentru generozitatea de care au dat dovadă; lui J. Robert Lennon pentru entuziasm;

lui Ernesto Quiñonez pentru că a insistat că „problema nu este dacă, ci când", și pentru hohotele de râs, și pentru *Cosmos;*

impresarului meu, Seth Eaker, pentru că mi-a acordat o șansă, pentru că are mereu toate răspunsurile și pentru că îmi este prieten;

editorului meu, Noah Eaker, a cărui voce îmi este de doi ani lumină călăuzitoare şi care îmi acceptă convingerea cum că cinci minute în plus pot aduce schimbări mari; lui Arzu Tahsin, care nu încetează să mă uimească; lui Susan Kamil şi lui Jynne Martin, care mă fac să mă simt ca acasă la Random House;

lui Branden Jacobs-Jenkins, lui Deborah Treisman, lui Rafil Kroll-Zaidi şi lui C. Michael Curtis, care în continuare mă copleşesc cu sprijinul şi amabilitatea lor; lui Judy Barringer şi tuturor celor de la Constance Saltonstall Foundation for the Arts;

lui Tricia, care face parte din familie, pentru că îmi citeşte scrierile încă de când aveam zece ani;

prietenilor şi tuturor celor dragi mie, din California până în New York: lui Jared, căruia sper să ajung şi eu să-i semăn într-o zi; lui David, care ştie mereu la ce mă refer, oricât de neclară e aluzia mea; lui Danielle, care are puterea de a schimba orice lucru; lui Coleen, care ştie întotdeauna ce să spună; lui Christine, care rămâne cea mai generoasă persoană pe care o cunosc; lui Jay, care-mi este mereu alături; lui Yael şi Incredibilei Familii Zentner, lui Laurie, lui Zoey şi lui Sabine, care, de fapt, nu sunt o trupă rock, deşi înşiraţi aici, aşa par!

Nici un rând al acestei cărţi nu ar fi fost posibil fără voi.

Editura RAO
vă recomandă

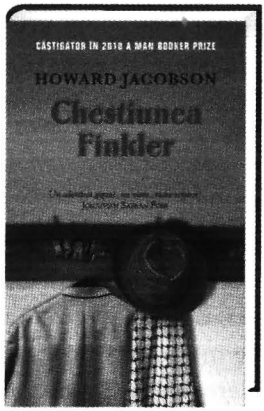

HOWARD JACOBSON
Chestiunea Finkler

Julian Treslove, un fost producător de radio la BBC, și Sam Finkler, un cunoscut filosof evreu, scriitor și vedetă de televiziune, sunt prieteni vechi. În pofida unei relații tensionate și traiului foarte diferit, cei doi n-au pierdut legatura – și nici cu fostul lor profesor, Libor Sevcik, un ceh întotdeauna mai îngrijorat de restul lumii decât de treaba lui. Acum, atât Libor, cât și Finkler sunt văduvi și împreună cu Treslove iau masa în spațiosul apartament al lui Libor din centrul Londrei. Este o seara dulce-amară în care fiecare protagonist își amintește de vremurile în care iubeau, înainte de a deveni tați, înainte de despărțiri, înainte de a trăi cu frica în sân pentru ce ar putea pierde. E mai bine oare să treci prin viață fără să cunoști fericirea chiar deloc? Treslove descoperă că nu are lacrimi îndeajuns pentru tot ce au pierdut prietenii sai. Și, ca în fiecare seară, exact la ora 11.30, în drum spre casă, ezită un moment în fața ferestrei unui magazin de viori, moment în care este atacat. Acest atac schimbă totul.

FICȚIUNE

CLASICI

Charles Dickens . . . . . David Copperfield (2 vol.)
Diderot . . . . . Nepotul lui Rameau
Stendhal . . . . . Mănăstirea din Parma

CLASICI CONTEMPORANI

James Agee . . . . . Un deces în familie
William Blake . . . . . Cântece ale inocenței
Charles Bukowski . . . . . Povești despre nebunia obișnuită ◆ Cea mai frumoasă femeie din oraș și alte povestiri
Albert Camus . . . . . Carnete ◆ Teatru ◆ Primul om
Albert Camus & René Char . . . . . Corespondență 1946-1959
André Gide . . . . . Falsificatorii de bani. Porumbelul ◆ Fructele pământului
William Faulkner . . . . . Cătunul ◆ Orașul ◆ Casa cu coloane ◆ Steaguri în țărână ◆ Sanctuar ◆ Sartoris ◆ Nuvele regăsite ◆ Neînfrânții ◆ Povestiri inedite ◆ Recviem pentru o călugăriță ◆ Iscoadă în țărână
Michel Foucault . . . . . Cuvintele și lucrurile ◆ Arheologia cunoașterii
Witold Gombrowicz . . . . . Ferdydurke ◆ Trans-Atlantic ◆ Pornografie ◆ Cosmos ◆ Bakakai ◆ Jurnal, vol. 1
John O'Hara . . . . . BUtterfield 8 ◆ Întâlnire în Samarra
Hermann Hesse . . . . . Jocul cu mărgele de sticlă ◆ Knulp. Demian ◆ Siddhartha ◆ Călătorie spre Soare-Răsare ◆ Lupul de stepă ◆ Narcis și Gură-de-aur
John Irving . . . . . Lumea văzută de Garp ◆ Până te voi găsi
Ilf și Petrov . . . . . Vițelul de aur ◆ Douăsprezece scaune
Franz Kafka . . . . . Corespondență (vol. I) ◆ Corespondență (vol. II) ◆ corespondență (vol. III)
Claudio Magris . . . . . La voia întâmplării ◆ Călătorie nesfârșită
André Malraux . . . . . Cuceritorii. Calea regală ◆ Speranța ◆ Muzeul imaginar
Thomas Mann . . . . . Alteță regală ◆ Mărturisirile escrocului Felix Krull ◆ Povestiri ◆ Lotte la Weimar ◆ Doctor Faustus ◆ Casa Buddenbrook ◆ Muntele vrăjit
Gabriel García Márquez . . . . . Aventura lui Miguel Littín, clandestin în Chile ◆ Despre dragoste și alți demoni ◆ Generalul în labirintul său ◆ Un veac de singurătate ◆ Toamna patriarhului ◆ Vijelia ◆ Povestea târfelor mele triste ◆ Dragostea în vremea holerei ◆ Douăsprezece povestiri călătoare ◆ Cronica unei morți anunțate ◆ Ceas rău ◆ Incredibila și trista poveste a candidei Erendira și a bunicii sale fără suflet ◆ Ochi de câine ◆ Știri despre o răpire ◆ N-am venit să țin un discurs
Marcel Proust . . . . . Eseuri ◆ Carnete
Antoine de Saint-Exupéry . . . . . Curierul de Sud. Zbor de noapte. ◆ Pământ al oamenilor ◆ Pilot de război
William Saroyan . . . . . Comedia umană ◆ Nebunie în familie
Jean-Paul Sartre . . . . . Cuvintele. Greața ◆ Teatru ◆ Zidul
Claude Simon . . . . . Drumul Flandrei ◆ Georgicele

John Steinbeck . . . . . Pășunile Raiului ◆ Șoareci și oameni ◆ Fructele mâniei ◆ Cartierul Tortilla ◆ Nopți fără lună ◆ Perla ◆ Jurnal rusesc ◆ Joia dulce ◆ Călătorii cu Charley
Stefan Zweig . . . . . Suflete zbuciumate

AUTORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Vartan Arachelian . . . . . Noaptea bastarzilor
Leo Butnaru . . . . . Ruleta românească
Val Butnaru . . . . . Cartea nomazilor din B
Eugen Ovidiu Chirovici . . . . . Suflete la preț redus ◆ La Broasca Leșinată ◆ Labyrinth.com ◆ A doua moarte ◆ Voodoo ◆ Pulbere neagră ◆ Hoodoo Creek
Cristian Gava . . . . . Drumul spre fericire. Misterul testamentului

Dafin Mureșeanu . . . . . Sosia
Adrian Onciu . . . . . Cercul Kagan ◆ Afacerea Alzira
Dumitru Popescu . . . . . Cândva, după izgonirea din Paradis...
Dinu Săraru . . . . . Trilogia țărănească (3 vol.)
Alex Mihai Stoenescu . . . . . Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino
Olimpian Ungherea . . . . . Sayonara. Confesiunile unui criminalist

THRILLER, AVENTURI, ACȚIUNE

David Baldacci . . . . . Jocul orelor ◆ Colecționarii ◆ Clubul Camel
Josh Bazell . . . . . Târgul cu moartea
Dan Brown . . . . . Codul lui da Vinci (ediție ilustrată) ◆ Îngeri și demoni (ediție ilustrată)
John le Carré . . . . . Prietenie absolută ◆ Cel mai vânat om din lume
Richard Clarke . . . . . Poarta scorpionului
John Connolly . . . . . Răzbunătorii
Robin Cook . . . . . Șocul
Clive Cussler . . . . . Walhalla ◆ Odiseea troiană ◆ Șarpele ◆ Aurul albastru
Joseph Finder . . . . . Puteri excepționale ◆ Paranoia
Colin Forbes . . . . . Conspirația ◆ Rinocerul ◆ Valul ucigaș
Karin Fossum . . . . . Nu privi înapoi!
David Gibbins . . . . . Aurul cruciaților
Olivia Goldsmith . . . . . Prețul libertății ◆ Viața după Billy
Javier Gonzales . . . . . A cincea coroană
John Grisham . . . . . Campionul din Arkansas ◆ Mediatorul ◆ Fotbal și pizza ◆ Ford County ◆ Theodore Boone: puștiul avocat
Richard Hains . . . . . Cameleonul de pe Wall Street
Jack Higgins . . . . . Atac la președinte ◆ Răzbunarea
Jane Johnson . . . . . Al zecelea dar
Dean Koontz . . . . . Chipul ◆ În puterea nopții ◆ Trăiește noaptea ◆ Invazia ◆ Odd Thomas ◆ Odd pentru vecie ◆ Fratele Odd ◆ Noaptea lui Odd
Brad Meltzer . . . . . Cartea sorții ◆ Milionarii
Nelson DeMille . . . . . Căderea nopții ◆ Întoarcerea la Coasta de Aur
Jo Nesbo . . . . . Fantoma trecutului ◆ Călăul ◆ Steaua diavolului
Jodi Picoult . . . . . O viață de rezervă ◆ Dispariții
Mario Puzo . . . . . Omerta
John Saul . . . . . Casa de la răscruce ◆ Clubul Manhattan ◆ Vocile ◆ Coșmarul ◆ Vocile răului
Joscelyn Godwin & Guido Mina di Sospiro . . Cartea interzisă
Olen Steinhauer . . . . . Turistul
Scarlett Thomas . . . . . Sfârșitul domnului Y
J.R.R. Tolkien . . . . . Copiii lui Hurin
Nicola Upson . . . . . Un expert în crimă
Philip Vandenberg . . . . . Al optulea păcat
Michael White . . . . . Secretul Medici
Mark Winegardner . . . . . Întoarcerea nașului ◆ Răzbunarea nașului
David Wroblewski . . . . . Povestea lui Edgar Sawtelle

ROMAN ISTORIC

Juan Tafur . . . . . Pătimirile Mariei Magdalena
Su Tong . . . . . Eu sunt împăratul Chinei

RAO CONTEMPORAN

Chimamanda Ngozi Adichie . . . . . Jumătate de soare galben
Aravind Adiga . . . . . Tigrul Alb
Nikita Lalwani . . . . . Harul
Manuel de Lopez . . . . . Frumoasa din ceață
Javier Marias . . . . . Inimă atât de albă
Colum McCann . . . . . Goana nebună a lumii
Azar Nafisi . . . . . Citind *Lolita* în Teheran
Marius Serra . . . . . Farsa
Patricia Wood . . . . . Loterie

DRAMĂ

Ângela Becerra . . . . . Ella
Kim Edwards . . . . . Fiica tăcerii
Louise Erdrich . . . . . Toba pictată
Alice Hoffman . . . . . Al treilea Înger
Helen Oyeyemi . . . . . Fiica lui Icar
Indra Sinha . . . . . Oamenii lui Animal

ROMAN BIOGRAFIC

Ruy Câmara . . . . . Cântece de toamnă

PENTRU TINE

John Burnham Schwartz . . . . . Împărăteasa
Anthony Capella . . . . . Ofițerul stării civile
Lan Samantha Chang . . . . . Moștenire
Sophie Dahl . . . . . În jocul celor mari
Laura Dave . . . . . Londra este cel mai frumos oraș din America
Anne Fine . . . . . Cenușa unei iubiri
Rina Frank . . . . . Toate casele au nevoie de un balcon
Gloria Goldreich . . . . . Cină cu Anna Karenina
Victoria Hislop . . . . . Insula
Stephanie Kallos . . . . . Vieți în mozaic
Sarah Lark . . . . . În țara norului alb
Santa Montefiore . . . . . Marea iubirii pierdute
Linda Newbery . . . . . Fata sălbatică
Francine Prose . . . . . Prima iubire
Ambra Radaelli . . . . . Casa de vacanță
Daniele Sallenave . . . . . La Fraga
Lisa See . . . . . Floare-de-Zăpadă și evantaiul secret ◆ Dragostea Florii-de-Bujor
Heather Skyler . . . . . Vârsta perfectă
Ayelet Waldman . . . . . Dragostea și alte lucruri imposibile

NONFICȚIUNE

ISTORIE, SOCIOLOGIE, POLITICĂ, GEOGRAFIE, RELIGIE, ARTĂ

Benedict al XVI-lea . . . . . Isus din Nazaret
Grigore Arbore . . . . . Libertatea fără democrație și „glonțul de aur"
Richard Bassett . . . . . Spionul-șef al lui Hitler
Antony Beevor . . . . . Stalingrad
Eugen Ovidiu Chirovici . . . . . Misterele istoriei ◆ Puterea ◆ Noua economie
Bill Clinton . . . . . Arta de a dărui
John Curran . . . . . Agatha Christie. Jurnalul secret
Vasile Dâncu . . . . . Patrie de unică folosință ◆ Mitologii, fantasme și idolatrie
Norman Davies . . . . . Varșovia
Ioan Drăgan . . . . . Comunicarea
Richard J. Evans . . . . . Al Treilea Reich
Bogdan Ficeac . . . . . De ce se ucid oamenii
John Lewis Gaddis . . . . . Războiul Rece
Cristopher Hale . . . . . Cruciada lui Himmler
Jonathan Harr . . . . . Tabloul pierdut
Vittoria Haziel . . . . . Patimile după Leonardo
Angela Lambert . . . . . Viața irosită a Evei Braun
Vasile Maierean, Dan Dulciu . . . . . O istorie a criptologiei romînești
Liviu Maior . . . . . Alexandru Vaida Voevod
Bor Sugarjav & Ion Mihail Iosif . . . . . Mongolia lui Cinghis Haan
M. Baigent & Ion Mihail Iosif . . . . . Moștenirea mesianică ◆ Sângele sfânt și Sfântul Graal
Irène Mainguy . . . . . Simbolurile masoneriei în mileniul III
Virgil Măgureanu . . . . . Declinul sau apoteoza puterii? ◆ Sociologie politică ◆ De la regimul comunist, la regimul Iliescu
Stefan Aust . . . . . Complexul Baader-Meinhoff
Ștefan Mâșu . . . . . Revelațiile Ucenicului Mason ◆ De la Ucenic la Calfă în Francmasonerie ◆ Omenirea secolului al XXI-lea și Guvernul Mondial
Marian Nazat . . . . . România oranj ◆ România târâș

Barack Obama . . . . . Îndrăzneala de a spera
Ioan Mircea Pașcu . . . . . Jurnal de... „Front"
Sidney Pike . . . . . CNN – Noi am schimbat lumea
Lynn Picknet & Clive Prince . . . . . Giulgiul de la Torino ◆ Misterul templierilor
Lawrence Rees . . . . . Auschwitz
Mihai Retegan . . . . . Povestea unei trădări
Alex Mihai Stoenescu . . . . . Istoria loviturilor de stat în România (vol. 4, partea I) ◆ Istoria loviturilor de stat în România (vol. 4, partea II) ◆ Interviuri despre revoluție ◆ În sfârșit, adevărul
James Tabor . . . . . Dinastia Iisus
Frederick Taylor . . . . . Dresda
Oreste Teodorescu . . . . . Codul lui Oreste
Joyce Tyldesley . . . . . Egipt
Dumitru Zamfir . . . . . Respectarea drepturilor omului în activitatea serviciilor de informații

MEDICINĂ
Aurelian Curin . . . . . Reiki nontradițional
Vlad T. Popescu . . . . . Dincolo de frontierele Reiki

MEMORII, JURNALE, BIOGRAFII
Carl Bernstein . . . . . O femeie la putere
Benazir Bhutto . . . . . Reconcilierea
Rodney Bolt . . . . . Lorenzo da Ponte. Aventurile libretistului lui Mozart
Gyles Brandreth . . . . . Philip și Elisabeta – Portretul unei căsătorii
Edonde Charles-Roux . . . . . Coco Chanel
Eric Clapton . . . . . Autobiografie
Stanislao Dziwisz . . . . . O viață cu Karol
Al Gore . . . . . Asalt asupra rațiunii
Mireille Guiliano . . . . . Franțuzoaicele nu se îngrașă
Agnès Humbert . . . . . Resistence. Războiul nostru
Julio Iglesias . . . . . Între Paradis și Infern
Angela Lambert . . . . . Viața irosită a Evei Braun
Enrik Lauer . . . . . Mozart și femeile
Gerd Langguth . . . . . Angela Merkel
Pierre Leprohon . . . . . Vincent van Gogh
Ilie Năstase . . . . . Mr Năstase (conține coliță filatelică)
Ioan Paul al II-lea . . . . . Memorie și identitate
David Rockefeller . . . . . Memorii
Emil Tocaci . . . . . Ultimul protest
Roxana Valea . . . . . Prin praf și vise
Kurt Vonnegut . . . . . Un om fără de țară
Regina Maria a României . . . . . Povestea vieții mele (3 vol.)

ESEISTICĂ
Mark Crick . . . . . Supa lui Kafka
Ernesto Sábato . . . . . Eseuri (vol. 1, 2)
Marius Tucă . . . . . Astenii de buzunar ◆ Pamflete cu români

CLUBUL CĂRȚII

CLUBUL CĂRȚII RAO are un regulament de funcționare mai modern, mai eficient și mai adaptat nevoilor dumneavoastră, pus la dispoziția membrilor odată cu fișa de înscriere. Pentru detalii vă puteți informa din broșurile noastre sau scriindu-ne pe adresa: CPCE–CP 23 București
e-mail: *club@raobooks.com*

sau accesând site-urile:
www.raobooks.com; www.rao.ro

Tiparul executat de
R.A. „Monitorul Oficial"
București, România

TÉA OBREHT s-a născut în anul 1985 în Belgrad, în fosta Iugoslavie, iar de la vârsta de doisprezece ani trăiește în Statele Unite ale Americii. Scrierile sale au fost publicate în *The New Yorker*, *The Atlantic*, *The Harper's* și *The Guardian*, fiind incluse și în antologiile *The Best American Short Sories* și *The Best American Nonrequired Reading*. *The New Yorker* a inclus-o printre cei mai buni douăzeci de scriitori americani de până în patruzeci de ani, adăugând-o și pe lista celor 5 sub 35 a National Book Foundation. Téa Obreht locuiește în New York.

Într-o țară din Balcani, care se reface după ani de conflicte, Natalia, o doctoriță tânără, sosește într-o misiune de binefacere la un orfelinat de pe țărmul mării. Încă dinainte ca ea și prietena ei de-o viață, Zóra, să înceapă să-i vaccineze pe copiii aflați acolo, Natalia se simte înconjurată de superstiții și secrete din trecut. Secrete pe care gazdele ei pline de viață aleg să nu i le dezvăluie. Secrete despre niște dezgropări ciudate în podgoriile din zonă. Secrete ce sălășluiesc chiar în natură.

Dar Natalia se mai luptă și cu un dureros secret personal: împrejurările inexplicabile ale morții recente a îndrăgitului ei bunic. Sub pretextul că merge să se întâlnească cu Natalia, bătrânul pornise într-o călătorie către un cătun uitat de lume, de care nimeni din familie nu avea habar, și murise acolo singur. Un medic renumit, bunicul știuse, fără îndoială, că era prea bolnav pentru o asemenea călătorie. Motivul plecării sale de acasă devine o enigmă pe care Natalia încearcă să o dezlege.

ISBN 978-606-609-328-6

editura rao

www.rao.ro
www.raobooks.com